

Acțiune climatică. Justă. Social.

*Un manual de argumente în favoarea
unei societăți echitabile și ecologice*

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

Mulțumiri

Această publicație nu ar fi fost posibilă fără sprijinul atât de multor parteneri și colegi de proiect. Variantele au fost revizuite de partenerii de proiect din Bruxelles, Germania, Macedonia de Nord, România și Slovacia, iar peste 30 de colegi din FES din întreaga lume ne-au oferit un feedback prețios despre secțiunile individuale. Editorul nostru literar, doamna Carla Welch, ne-a ajutat să creăm „o voce unitară” din stilurile de scris individuale a opt co-autori. Și, în sfârșit, dar nu în ultimul rând, colega noastră de la FES Marie Meier a susținut întregul proces al creării manualului de la început până la sfârșit, ocupându-se de fiecare detaliu cu multă dedicare personală și profesională.

Cuprins

Cuvânt înainte

pagina 6

Avem nevoie de urgență de o politica climatică îndrăzne-
ață. Pentru ca o astfel de politică să fie sustenabilă și să aibă
succes, e nevoia ca ea să fie justă social. Acest manual își
propune să prezinte ce putem face noi ca societate, până
când nu este prea târziu.

Introducere

pagina 10

Acest manual, facem apel la exemplele de bune practici
existente, cu scopul de a comunica mai eficient. Ce trebuie
și ce nu trebuie făcut în comunicarea pe teme legate de
criza climatică, precum și structura manualului pe capitole
este prezentată în introducere.

4

pagina 66

O transformare energetică justă din punct de vedere social

Prin promovarea tranziției energetice și extinderea la scară
a regenerabilelor într-o manieră justă și echitabilă vor fi
realizate patru obiective de progres social. În primul rând,
energia regenerabilă va democratiza sistemele electrice și
infrastructura, adică procesele producerii, transmiterii și
distribuirii energiei. În al doilea rând, asta ne va ajuta să
asigurăm accesul la energie ieftină și fiabilă pentru toți:
afaceri, lucrători și consumatori. În al treilea rând, asta ne va
ajuta, de asemenea, să limităm criza climatică și impactul
social corespunzător. Și, în al patrulea rând, energia
regenerabilă va ameliora sănătatea individuală și publică.

1

pagina 14

Acțiunea climatică ambicioasă, pentru justiție și egalitate socială

Criza climatică amenință fundamentele bunăstării noastre.
Prin contrast, acțiunea climatică ambițioasă poate reduce
nedreptățile sociale existente atât pe plan intern, cât și la
nivel global. Social democrații au luptat mereu pentru
dreptate socială. Ei au gestionat tranzițiile importante ale
trecutului într-o manieră justă social, iar acum pot trasa un
repertoriu exhaustiv de concepte pentru sustenabilitatea
ecologică și socială.

5

pagina 88

O transformare a mobilității justă din punct de vedere social

Transformarea mobilității oferă oportunități extraordinare
de ameliorare a calității vieții noastre. Date fiind emisiile de
CO2 în continuă creștere ale acestui sector, transformarea
este fără îndoială necesară – și se întâmplă deja, sute de
orașe începând să implementeze concepte de mobilitate
inteligente și sustenabile. Aceste inițiative fac ca viețile
cetățenilor să fie mai sănătoase, spațiile urbane mai verzi
și mai comunitare, economiile locale mai puternice, gestio-
narea timpului oamenilor mai inteligentă, societățile mai
juste și mediul mai curat, pentru noi și pentru generațiile
care vor veni.

2

pagina 34

Decarbonizarea economiei și viitorul locurilor de muncă

Construirea unei societăți și a unei economii care nu se bazează pe combustibili fosili (decarbonizare) necesită investiții masive și inovații tehnice și sociale. Dar acest lucru e și o oportunitate pentru a crea locuri de muncă noi și mai sigure, produse noi și noi modele de afaceri în diverse sectoare.

3

pagina 52

Însumarea mega-tendințelor

Decarbonizarea nu e singura transformare majoră la care asistăm. Digitalizarea și transformarea demografică, ca și reducerea programului de lucru, vor afecta semnificativ modul și timpul în care lucrăm.

6

pagina 110

Instrumente politice de combatere a crizei climatice

Toate instrumentele politice necesare combaterii crizei climatice sunt deja disponibile. Acum trebuie doar să le folosim. Și cea mai eficientă modalitate de a face asta este crearea și implementarea unui mix de instrumente supra-naționale, naționale, sub-naționale și individuale.

7

pagina 126

Beneficiile reciproce ale democrației și politicilor climatice ambițioase

Democrațiile sunt cele mai potrivite pentru asigurarea unor politici climatice eficiente și juste. Reciproc, în condițiile unor politici climatice ambițioase, putem proteja și democrațiile noastre.

Cuvânt înainte

Dragă cititorule,

Există unele chestiuni despre care, în ciuda naturii lor extraordinar de complexe și provocatoare, avem suficient de multe probe pentru a sugera că ele sunt cu totul soluționabile și, mai mult, soluționarea lor ar schimba imediat în bine viețile noastre. Politica climatică este o astfel de chestiune, iar prin acest manual de argumente încercăm să contribuim la efortul comun de înfruntare a acestei provocări.

Dar mai întâi ne-am gândit că ar fi frumos să începem cu o poveste personală, una spusă de unul din autorii manualului nostru. În procesul scrierii capitolului lui, autorul nostru a început să facă naveta la serviciu cu bicicleta, de două sau trei ori pe săptămână, în loc să întreprindă această deplasare cu mașina, ca de obicei. Acest autor nu locuiește în imediata vecinătate a centrului orașului, ci la nu mai puțin de 11 kilometri de birou. Aceasta este o excelentă ilustrare a modului în care mici imbalduri și stimulente, ceea ce am putea numi „ghesuri”, fie ele materiale sau psihologice, ne pot schimba în bine modul de viață. În cazul acestui autor anume, printre beneficii se numărau îmbunătățirea sănătății și condiției lui fizice, economisirea unei mici sume de bani, stoparea contribuției lui la poluarea aerului și petrecerea unui timp afară, pentru a-și pune gândurile în ordine și a se bucura de aer proaspăt. Dar, încă și mai important, autorul a fost recompensat prin senzația pozitivă de a fi contribuit la un viitor mai sănătos pentru copiii lui. Și acesta este primul mesaj important al acestui ghid: **prin schimbarea modului nostru de viață, făcându-l mai compatibil cu mediul nostru, putem preveni**

acele schimbări dramatice în rău, acele consecințe ale unui climat deteriorat care ne vor afecta pe fiecare din noi. Putem ameliora calitatea curentă a vieții noastre. Așa cum ilustrează reacția noastră față de pandemia de Covid-19, puși în fața unor noi constrângeri, putem să ne adaptăm și să ne schimbăm modul de viață, făcându-l mai sustenabil. Același lucru este valabil pentru eforturile noastre de abordare a crizei climatice. Politicile și cele mai bune practici din acest domeniu nu sunt deloc gândire utopică, aceste lucruri fac deja parte din realitatea cotidiană a mii și mii de oameni din orașe, regiuni și țări cu politici de mediu progresiste din întreaga lume. Dacă e să realizăm schimbările infrastructurale necesare pentru a produce schimbări de comportament, acțiunea colectivă este crucială. În loc să lăsăm totul în seama piețelor, acest demers comun trebuie să fie un proces democratic bazat pe solidaritate universală și un puternic angajament față de o cauză comună.

Acțiunea climatică înseamnă justiție socială

Al doilea mesaj important al manualului nostru este că **justiția socială și bunăstarea socială sunt inextricabil legate de mediul și climatul noastre.** La urma urmei, cei care suferă cel mai mult de pe urma crizei climatice sunt întotdeauna cei mai puțin prosperi financiar sau clasele de mijloc, și nu cei care dispun de o rețea solidă de privilegii și un tampon financiar suficient pentru a absorbi consecințele drastice ale acesteia. Micii fermieri sunt cei care își pierd mijloacele de trai din cauza secetei, cetățenii în vârstă suportă verile din ce în ce mai caniculare,

navetișii de clasă de mijloc din suburbii se blochează mereu în ambuteiaje sau locuiesc lângă autostrăzi și zone industriale, inhalând permanent emisii, iar muncitorii de la o fabrică de mașini sunt cei ale căror slujbe sunt în pericol din cauză că managementul companiei a ignorat vântul schimbării, rămânând mult prea mult timp la tehnologii învechite și lăsând să le scape o multitudine de oportunități de afaceri. Fie că vorbim despre furnizarea descentralizată de energie, transport sustenabil, tranziția justă a regiunilor de cărbune, oferirea de slujbe verzi sustenabile foștilor lucrători din domeniul cărbunelui, și astfel asigurând stabilitatea veniturilor familiilor lor, politicile climatice ambițioase ajută oameni care altfel ar fi loviți cel mai dur de un climat aflat în schimbare rapidă. Aceste politici le oferă siguranță și perspective. Prin înfruntarea directă a provocărilor actualei noastre realități climatice, politicile verzi așază viețile noastre și ale copiilor noștri pe o bază mai solidă.

UE și-a stabilit ca obiectiv să devină, până în 2050, primul continent neutru din punct de vedere al carbonului. Vestea bună e că există deja instrumente consacrate de politici social-democrate care susțin eficiența energetică, înlocuirea combustibililor fosili cu energie regenerabilă, mobilitatea sustenabilă, gestionarea deșeurilor și tranziția

de la o economie liniară la una circulară, pentru a aminti doar câteva. Și, cu aceste politici, ne putem atinge obiectivele. ***Trebuie doar să ne intensificăm eforturile, să accelerăm procesul și să ducem mai departe multe bune practici care au oferit rezultate palpabile și practice în ceea ce privește transformarea societăților noastre în unele sustenabile din punct de vedere al mediului și ameliorarea calității vieții noastre și a generațiilor care vor urma.***

Cu sprijinul oamenilor

În al doilea rând, vestea cu adevărat încurajatoare e că există un sprijin zdrobitor pentru acest tip de politică din partea populațiilor din întreaga lume: majoritatea cetățenilor s-au manifestat în sprijinul prioritizării de către guvernele lor a acțiunii climatice, chiar și în timpul perioadei de refacere economică post-Covid. Potrivit Eurobarometrului din decembrie 2019, 94% dintre europeni declară că protejarea mediului este importantă pentru ei personal, în timp ce 78% sunt de acord că chestiunile de mediu au un efect direct asupra sănătății și vieții lor cotidiene. Majoritatea cetățenilor din întreaga lume (68%) sunt de acord că, dacă guvernele lor nu acționează acum pentru a combate

criza climatică, ele nu își respectă obligațiile față de cetățeni. Aproape șase din zece (57%) spun că ar fi puțin dispuși să voteze pentru un partid politic ale cărui politici nu iau în serios criza climatică. N-ar trebui să lăsăm aceste așteptări la acțiune pe care le exprimă oamenii să rămână neîmplinite. Cei care concep politici trebuie să acționeze în virtutea unui consens societal atât de puternic.

Obiectivele climatice globale și europene pe care le abordează Pactul Verde European și alte politici sunt sprijinite de știință și sunt practic necontestate. Adevărul e că, pentru a le realiza, trebuie de asemenea să regândim anumite concepte, mai ales cele care au determinat modelul economic occidental în ultimele câteva secole: concentrare intensă pe PIB și creștere și valoarea nemeritată acordată unor activități dăunătoare mediului, justiției sociale și bunăstării noastre. În condițiile în care modelul nostru economic dominant are consecințe drastice pentru habitatul nostru natural și, de asemenea, produce injustiție socială larg răspândită, devine din ce în ce mai evident că problemele **crizei de mediu și ale perturbării sociale** au o cauză originară comună: logica capitalistă neoliberală, cu lozincile ei referitoare la creșterea infinită, concurență, profitabilitate și exploatarea resurselor cu orice preț. Prin urmare, aceste două crize trebuie tratate cu ajutorul aceluiași set de soluții. Fără menajamente spus, dacă vrem să asigurăm continuarea vieții umane pe planeta noastră, conceptul dominant de progres și calitate a vieții ca atare trebuie să încorporeze elemente precum sustenabilitatea, justiția inter-generațională și solidaritatea, binele comun și un mod de viață compatibil cu nevoile și limitele habitatului nostru natural, Mama Natură.

La citirea acestui manual de argumente, veți putea identifica unele principii generale care trebuie luate întotdeauna în calcul atunci când evaluăm provocările care ne așteaptă. Aceste principii ne oferă un cadru și o direcție generală. Primul din ele este eficiența: cum putem minimiza utilizarea de energie și resurse pentru

crearea unui anumit produs? Al doilea principiu este „decuplarea”: cum putem decupla complet, pe termen lung, activitățile noastre economice de înzestrarea limitată a resurselor naturale? Al treilea – pentru a realiza aceste lucruri, ar trebui să ne lăsăm ghidați de principiul consecvenței, respectiv fluxurile noastre materiale și energetice trebuie remodelate în așa fel încât să fie compatibile cu nevoile și limitele ecosistemului care ne înconjoară. Al patrulea principiu care trebuie luat în calcul este suficiența: cum putem să ne schimbăm modelele de consum în așa fel încât să folosim pur și simplu mai puține resurse naturale ca înainte? Și, în sfârșit, dar deloc în ultimul rând, principiile justiției sociale, echității și solidarității: cum putem face în așa fel încât, atunci când abordăm provocarea climatică, toți să poarte o parte a responsabilității corespunzătoare capacităților și nevoilor lui sau ei, astfel încât eforturile noastre să nu lase pe nimeni în urmă. Indiferent că e vorba de extinderea la scară a regenerabilelor, de realizarea tranziției mobilității, crearea de slujbe verzi sustenabile etc., datorită principiilor centrale schițate aici nu doar vom face lucruri diferite, ci vom proceda diferit. Cu alte cuvinte, vom fi cu adevărat sustenabili.

În acest volum veți găsi xxx pagini pline de argumente, cazuri de bune practici, date și imagini care arată că acest lucru este fezabil, că, în multe zone și cazuri este ceva ce facem deja și că ne putem intensifica eforturile și putem fi mai îndrăzneți în urmărirea obiectivelor noastre comune, făcând ca viețile și societățile noastre să fie nu doar sustenabile din punct de vedere al mediului, ci și mai juste din punct de vedere social.

Punctele critice ale 1,5°C

E firesc ca orice schimbare să dea naștere incertitudinii. Cu toate acestea, inacțiunea în privința crizei climatice va crea mult mai multă incertitudine din cauza consecințelor drastice pentru mediu, care au un impact imens asupra noastră a tuturor. **Dacă nu limităm încălzirea globală la 1,5°C, există un risc crescut să**

atingem „punctele critice” ale sistemului planetar, după care încălzirea globală va continua să crească fără ca noi să putem opri acest cerc vicios. Pădurile care funcționează ca depozite naturale de carbon, dar sunt distruse de incendii datorate secetei, gazul metan eliberat de permafrostul care se topește sau reducerea suprafeței albe de gheață care anterior reflecta înapoi în atmosferă mare parte a luminii soarelui sunt doar trei astfel de „puncte critice” pe care probabil că le-am atins deja. Acesta este motivul pentru care imensa majoritate a națiunilor au semnat, în 2015, Acordul de la Paris, creând un cadru multilateral pentru „menținerea creșterii temperaturii medii globale cu mult sub 2°C peste nivelurile preindustriale și continuarea eforturilor de limitare a creșterii temperaturii la 1,5°C peste nivelurile preindustriale, recunoscând că astfel s-ar reduce în mod semnificativ riscurile și efectele schimbărilor climatice”, așa cum declară Articolul 2.¹ Grupul Interguvernamental privind Schimbările Climatice (IPCC), un organism științific internațional care compilează constatările a mii de oameni de știință renumiți din domeniul climatic din întreaga lume, a descris diferențele extraordinare dintre o creștere a temperaturii globale de +1,5°C și +2°C în comprehensivul ei raport special „Încălzirea Globală cu 1,5°C”², subliniind cât de important e să nu atingem punctele critice ale sistemului nostru climatic planetar.

Atunci când vorbim în acest manual despre „politici climatice ambițioase”, ne referim la politici alinate cu ținta de 1,5°C, politici care ne pot salva de la o încălzire globală incontrollabilă, care se auto-alimentează. Prin „politici climatice ambițioase” ne referim la o **transformare social-ecologică reală în bine**, nu doar la niște modificări verzi cosmetice ale unor politici altfel convenționale. Astfel, „totul trebuie să se schimbe, pentru ca totul să rămână la fel”³. Cu alte cuvinte, dacă vrem să trăim în continuare pe o planetă locuibilă, atunci societățile noastre trebuie să se schimbe – în bine. Dacă nu reușim să facem asta, criza climatică va destabiliza nu doar mediul nostru natural, ci și societățile noastre și bunăstarea noastră.

Suntem conștienți de îngrijorările referitoare la această schimbare, și de aceea în fiecare capitol le vom aborda în mod direct, deconstruind miturile din jurul politicilor climatice care instrumentalizează incertitudinea legitimă a oamenilor. Cel mai bun aspect al tratării crizei climatice e că aceasta nu se bazează pe o gândire utopică. **Acțiunea climatică se poate referi la și se poate inspira din sute și sute de exemple de bune practici care oferă rezultate existente în realitate.** Astfel, prin scrierea acestui manual rămânem la fapte și doar la fapte, la politici realiste și soluții practice, nu la scenarii visătoare.

Este misiunea fundațiilor politice și a think tank-urilor să propună soluții, să surpindă cele mai bune practici și să consolideze lecțiile deja învățate, iar apoi să facă în așa fel încât acestea să fie disponibile pentru implementare, ajutându-i astfel pe decidenți, liderii de opinie și cetățenii și membrii comunității activi și angajați să abordeze cele mai presante provocări, în interesul generațiilor actuale și viitoare. Ca social-democrați, considerăm că aceasta este datoria noastră. Tradițional, mișcarea social-democrată a fost cea care a problematizat și realizat transformările sociale, îndrumând societățile în epocile dificile cu obiectivul suprem de a le face mai umane și drepte. Cine ar putea fi mai bine echipați pentru găsirea compromisului, echilibrului și sinergiei potrivite între climă, siguranță socială și justiție?

„Nimic nu se întâmplă de la sine. Și puține lucruri durează. Prin urmare – fiți conștienți de puterea voastră și de faptul că fiecare epocă vrea propriile ei răspunsuri, iar voi trebuie să fiți la înălțimea ei pentru a putea să faceți bine.” Aceste cuvinte celebre, rostite de marele răposat Willy Brandt acum 28 de ani, sunt la fel de potrivite pentru misiunea de astăzi. În cazul nostru, știm care sunt provocările pe care trebuie să le abordăm și suntem conștienți de puterile aflate în posesia noastră. Dar trebuie să ne înțelegem eforturile. Sperăm ca această publicație să își joace rolul și să realizeze tocmai acest lucru.

Introducere

Comunicarea climatică și structura acestui manual

Oamenii de știință avertizează în privința încălzirii globale începând din anii '70. Astăzi, suntem inundați în mod constant cu informații despre crize climatice, iar dezastrele de mediu apar la știri în fiecare zi. În ciuda omniprezenței a ceea ce a fost numit „cunoaștere-problemă” (spre deosebire de cunoaștere-acțiune), există o spectaculoasă lipsă de acțiune – atât la nivel politic, cât și individual. Motivele acestui decalaj dintre conștientizare, intenție și comportament sunt multiple. Studiile au arătat că simplele campanii de informare – o abordare folosită adesea pentru creșterea conștientizării catastrofei climatice – duc rareori la o schimbare a comportamentului individual în favoarea mediului (Steg & Vlek, 2009). În lumina acestui fapt, cei care concep politici climatice, promotorii sustenabilității și activiștii de mediu pot beneficia de pe urma unor intuiții prețioase ale psihologiei mediului și științei comunicării.

Știm că pentru combaterea crizelor climatice e nevoie de mai mult decât simpla enunțare a faptelor. Trebuie să ne gândim în mod strategic mesajul, dacă vrem să ajungem la publicul nostru și să evităm o potențială rezistență sau reactanță, care ar putea să aibă drept rezultat înfrângerea obiectivului nostru inițial. În acest manual de argumente, multe din principiile următoare referitoare la psihologia comunicării climatice au fost puse în practică. Ele oferă o consiliere prețioasă social-democraților care lucrează, în contextul transformării social-ecologice, la eficientizarea comunicării lor.

În primul rând, echipa autorilor a luat în considerare publicul țintă prospectiv al manualului. Prin crearea de

descrieri ale persoanei ipotetice căreia încearcă să i se adreseze manualul, am identificat anumiți numitori comuni ai valorilor, identităților, modelelor mentale, demografiei, obiceiurilor și factorilor contextuali ai oamenilor la care sperăm să ajungă această publicație. Foarte adesea, **crearea unei bune adecvări între comunicarea noastră și publicul țintă este la fel de importantă precum conținutul mesajului însuși** (Webster & Marshall, 2019).

Un alt considerent fundamental a fost încadrarea respectivelor argumente. Psihologia socială și lingvistica cognitivă au arătat că modul în care comunicăm conținutul modifică efectiv modul în care oamenii reacționează la el (Lakoff & Wehling, 2008). Ținând cont de acest lucru, **manualul nostru oferă cititorului argumente pro-active care să-i dea posibilitatea de a deveni autorul propriei lui sau ei narațiuni**. În loc să reacționăm doar la discursul heghemonic, am creat argumente cu cadre care pot fi folosite ca instrumente prin care voi să vă puteți spune povestea propriei transformări social-democrate către justiție și sustenabilitate globale. Aceste direcții de argumentație creează o narațiune cuprinzătoare care face ca acest manual să aibă utilitate practică și, în același timp, să îl abiliteze pe cititor. Fiecare capitol este conceput să inspire cititorul să adopte o abordare diferită față de chestiunile aflate în joc și să își recupereze capacitatea de acțiune pentru o poveste a schimbării din care facem parte cu toții.

Veți observa, atunci când vă afundați în capitolele individuale, că fiecare din acestea începe cu o **viziune pozitivă și tangibilă**. Acest lucru îi creează cititorului emoții satisfăcătoare și încurajează deschiderea și curajul necesare pentru identificarea și sesizarea oportunităților de abordare a crizei climatice și a cauzelor ei, în locul retragerii din fața chestiunilor aflate în joc (Harré, 2011). Într-un context al unei catastrofe climatice alarmante și al injustiției globale copleșitoare, adesea asta este mai ușor de spus decât de făcut. E important să ne reamintim riscul potențial și efectele secundare nedorite ale comunicării în avalanșă de mesaje care stârnesc emoții neplăcute precum frică, neliniște, vinovăție și angoasă existențială. Există o mare probabilitate ca publicurile noastre țintă să înțeleagă argumentul, poate chiar să devină conștiente de realitatea amenințării și să aibă valori biosferice și altruiste – dar comportamentul nociv să continue sau chiar să se agraveze. Acest fenomen face obiectul cercetărilor de decenii și creează ceea ce psihologia socială numește „disonanță cognitivă”. Drept consecință, riscăm să stimulăm comportamente problematice din punct de vedere al mediului, abătând atenția cititorilor de la riscuri și făcându-i să reinterpreteze aceste riscuri în moduri auto-interesate și să devină apatici în privința acestor probleme, sau chiar să-și activeze valori materialiste (Crompton & Kasser, 2009).

O modalitate posibilă de tratare a acestei dileme este concentrarea asupra unor viziuni constructive ale sustenabilității și justiției care, în primul rând, inspiră și motivează. Acestea atrag atenția cititorului asupra mesajelor susținute și stârnesc sentimente pozitive. La rândul lor, acestea produc calități importante care sunt esențiale pentru progresul social (Harré, 2011).

Pe lângă stimularea creativității și deschiderii, emoțiile pozitive îmbunătățesc și capacitatea cititorului de a procesa informațiile alarmante care constituie o parte inevitabilă și crucială a comunicării climatice. În acest manual, nu ne ferim

de aspectele mai dure ale realității, de care suntem cu toții cât se poate de conștienți. Dar acestea sunt prezentate într-o formă care le face mai ușor de digerat, încurajând cititorii să extragă din ele motivație pentru acțiune, și nu făcându-i să se retragă din fața chestiunilor aflate în joc.

Un alt considerent esențial în ceea ce privește comunicarea strategică este limbajul folosit. **Utilizarea unor cadre progresiste este esențială pentru a genera schimbare și a demonstra că transformarea este posibilă.** Prin urmare, în acest manual am avut multă grijă să creăm cadre care se concentrează asupra unui viitor just și sustenabil. Prin folosirea anumitor cuvinte și expresii și includerea sau excluderea deliberată a anumitor aspecte ale discursului mai larg, urmărim să promovăm moduri mai utile de a privi lumea. Păstrând acest lucru în mine, încadrările argumentelor respective sunt menite să facă apel la un set de valori foarte specific. Ele fac ca mesajele să fie motivaționale și sunt motoare eficiente ale acțiunii. Prin încorporarea apelurilor la concepte precum justiția și echitatea, sunt încurajate valori intrinseci care întăresc motivația de a construi o lume mai sustenabilă, echitabilă și democratică.

De exemplu, primul capitol începe imediat cu narațiunea că acțiunea climatică ambițioasă e importantă pentru justiția și egalitatea socială. Concentrându-se asupra generațiilor viitoare și a clivajului de clasă și a celui global Nord-Sud, această narațiune descrie modul în care acțiunea climatică este un instrument util pentru combaterea in justiției. Adoptarea acestei perspective, în locul concentrării pe costul acțiunii climatice sau chiar al cedării scenei în favoarea unui discurs care consideră acțiunea climatică un mijloc în vederea unui scop extrinsec (cum ar fi profiturile companiilor, puterea, succesul sau securitatea națională), este utilă pentru stimularea unei motivații sustenabile.

În plus, am avut mare grijă să luăm în calcul publicul țintă respectiv al diferitelor argumente. Dacă iau în considerare ce îi interesează pe cititorii prospectivi, ce au ei în comun și ce e relevant pentru identitatea lor comună ca social-democrați, mesajele au șanse mai mari să își atingă scopul (PIRC, 2011). Din nou, puteți vedea clar acest lucru în primul capitol, care subliniază conexiunea puternică dintre luptele trecute ale social-democraților și justiția socială. Capitolele 1 și 2, mai ales, acoperă chestiunile clasei și globalizării. Atunci când am abordat aspecte referitoare la justiție, securitate, economie și locuri de muncă, a trebuit să categorizăm grupurile defavorizate, cei care au beneficiat mai puțin de pe urma economiei globale capitaliste. ***Ne-am străduit ca limbajul nostru să fie cât mai incluziv posibil, evitând „alterizarea”⁴ și, în schimb, trasând similități.*** Urmărind să fim expliciti în privința greutăților individuale cu care se confruntă oamenii, am vrut în același timp să subliniem problemele sistemice subiacente și posibile modalități de contracarare a lor (Underhill, 2020). ***În consecință, recomandările formulate în acest manual pot contribui la promovarea solidarității și empatiei și la edificarea unei societăți mai incluzive*** (PIRC, 2011).

Un alt element cheie al fiecăruia din capitolele acestui manual este cel al Exemplelor de Bune Practici, care arată cum poate fi produsă schimbarea, care este cu

totul posibilă, subliniind normele sociale pozitive adoptate de alți indivizi și instituții care lucrează deja pentru această transformare. Oamenii sunt ființe sociale. Atunci când aflăm despre lucrurile pe care le fac alții (cu cât acești oameni sunt mai similari cu noi, cu atât mai bine), asta are o influență profundă asupra propriilor noastre acțiuni. De fapt, influența normelor sociale e unul din cele mai importante motoare ale comportamentului uman – și, în același timp, unul din cele mai subconștiente. A afla despre inițiativele sustenabile și munca întreprinsă de oameni cu gândire asemănătoare poate fi mai motivant și mai decisiv decât a fi conștient de problemele de mediu care fac de fapt ca o astfel de acțiune să fie necesară (Klöckner, 2013). Prin furnizarea de exemple de bune practici, urmărim să subliniem schimbările care au avut deja succes și care fac ca schimbările viitoare să pară mai fezabile. Aceste exemple de bune practici sunt prezentate într-un mod care subliniază rolul pe care îl joacă oamenii în crearea schimbării, ceea ce face din ele o inspirație și mai puternică pentru cititor.

Un alt beneficiu important al exemplelor de bune practici este că ele oferă acțiunii o cunoaștere referitoare la modul în care trebuie tratate anumite chestiuni. Acest lucru poate contribui la a-i încuraja pe oameni să se simtă capabili de acțiunea necesară pentru protejarea mediului, ceea ce este cât se poate de relevant, deoarece auto-eficacitatea⁵ deopotrivă individuală și colectivă s-a dovedit a fi esențială pentru un comportament favorabil mediului (Klöckner, 2013).

Așa cum, în mod potrivit, a spus Albert Einstein: „Nu putem soluționa probleme folosind același tip de gândire pe care am folosit-o atunci când le-am creat”. Acest manual ridică unele chestiuni arzătoare ale societăților capitaliste industrializate. Încă și mai important, el trece dincolo de o simplă analiză a statu quo-ului, ***descriind și modalități posibile de a merge mai departe, spre un viitor sustenabil și social-democrat mai just.***

Note de subsol și Surse

Note de subsol Cuvânt înainte

¹ https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf (traducere în limba română [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)&from=SV](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A1019(01)&from=SV))

² <https://www.ipcc.ch/sr15/>

³ Acest binecunoscut citat provine din romanul *Ghepardul* de Giuseppe Tomasi di Lampedusa.

Surse Cuvânt înainte

Crompton, T. & Kasser, T. (2009): *Meeting environmental challenges: The role of human identity*; disponibil la: www.valuesandframes.org/downloads (accesat ultima oară pe 1.11.2016).

Klöckner, C. A. (2013): A Comprehensive Model of the Psychology of Environmental Behaviour – a Meta-Analysis, în: *Global Environmental Change*, 23(5), 1028–1038.

Lakoff, G. & Wehling, E. (2008): *Your Brain's Politics. How the Science of Mind Explains the Political Divide*. Carl-Auer Publishers, Heidelberg.

Public Interest Research Centre (2011): *The Common Cause Handbook. A Guide to Values and Frames for Campaigners, Community Organizers, Civil Servants, Fundraisers, Educators, Social Entrepreneurs, Activists, Funders, Politicians, and everyone in between*.

Harré, N. (2011): *Psychology for a Better World*. Auckland Department of Psychology, University of Auckland; disponibil la: www.psych.auckland.ac.nz/psychologyforabetterworld (accesat ultima oară pe 16.06.2020).

Steg, L. & Vlek, C. (2009): Encouraging pro-environmental behaviour: An integrative research agenda, în: *Journal of Environmental Psychology*, 29, 309–317.

Underhill, R. (2020): *A Practical Guide For Communicating Global Justice and Solidarity – An alternative to the language of development, aid and charity*; disponibil la: <https://www.healthpovertyaction.org/wp-content/uploads/2019/04/A-Practical-Guide-For-Communicating-Global-Justice-and-Solidarity.pdf> (accesat ultima oară pe 17.06.2020).

Webster, R. & Marshall, G. (2019). *The #TalkingClimate Handbook. How to have conversations about climate change in your daily life*. Climate Outreach, Oxford.

Note de subsol Introducere

⁴ Utilizarea unui limbaj care îndepărtează de noi un alt grup.

⁵ „Self-efficacy”, în original (n. tr.).

1

Acțiunea climatică ambitioasă pentru justiție și egalitate socială

Acțiunea climatică ambicioasă este un instrument esențial în lupta împotriva injustiției crescânde – atât pe plan global, cât și intern. Social-democrații au luptat întotdeauna pentru justiție socială. Ei au gestionat cu succes tranziții fundamentale într-o manieră justă din punct de vedere social și au, pentru sustenabilitatea de mediu și socială, un repertoriu amplu de concepte inspiratoare la care pot să facă apel.

În acest capitol, vom sublinia importanța politicilor climatice ambițioase pentru asigurarea justiției sociale (partea I) și progresului social (partea a II-a). De asemenea, după cum

vom arăta, conceptul de transformare social-ecologică nu este nou pentru social-democrație, el fiind parte integrantă a dezvoltării ei istorice (partea a III-a).

Marta, ce cadou ți-ai dori de ziua ta anul acesta?

O politică climatică ambițioasă, astfel încât să pot să ajung să fiu o bunică la fel de minunată ca tine când voi crește.

Partea I: Acțiunea climatică ambițioasă este un instrument important al luptei împotriva injustiției crescânde – atât pe plan global, cât și intern.

Politicile climatice ambițioase încurajează justiția socială. Acest lucru este subliniat de un număr crescând de cetățeni progresiști și politicieni social-democrați deopotrivă. În secțiunea de mai jos, vom arunca lumină asupra interacțiunii dintre criza climatică și justiția socială pentru diverse grupuri marginalizate.

În mai multe țări din lume ne confruntăm cu o criză a justiției. ***Drept rezultat al crizei climatice, grupurile defavorizate ale societății suferă de pe urma unei triple poveri a injustiției crescânde:***

1. În primul rând, cetățenii marginalizați suferă mai mult de pe urma consecințelor crizei climatice:

- Atunci când un val de căldură lovește un oraș, temperaturile de 40°C îi afectează pe oamenii în vârstă care locuiesc într-un apartament înăbușitor de 40 de m² mult mai mult decât pe locuitorii unei case mari și frumoase, cu grădină umbroasă în care aceștia se pot răcori. La fel, un angajat bine plătit poate porni aerul condiționat sau poate să plece de la birou, în timp ce un lucrător manual nu poate părăsi linia de producție dintr-o fabrică înăbușitor de fierbinte. Nu este doar o problemă de confort personal: chiar și în prospera Germanie, 20.000 de oameni au murit din cauza valurilor de căldură din ultimii ani – de două ori mai mult decât în accidente de mașină.⁶ De ase-menea, alte dezastre naturale provocate de încălzirea globală vor lovi mai puternic părțile marginalizate ale societății, deoarece casele, școlile și locurile de muncă ale acestora sunt situate adesea în locuri în care dezastrele naturale sunt mai probabile, de exemplu pe un teren instabil sau în zone predispuse la inundație.⁷

- În plus față de acest lucru, ***sectoarele lovite cel mai puternic de criza climatică oferă în prezent locuri de muncă unei forțe de muncă predominant puțin calificată.*** Aici ne referim la sectorul agricol, care suferă deja din cauza secetelor, furtunilor, penuriilor de apă și modelelor din ce în ce mai imprevizibile ale vremii, și turism, care, pe deasupra acestor provocări, se confruntă și cu problema creșterii nivelului mării (vezi și Capitolul 2, pag. 40). Astfel, cei defavorizați sunt mai vulnerabili la impactul crizei climatice. OIM esti-mează pierderea a 80 de milioane de locuri de muncă cu program întreg în următorii 10 ani ca rezultat al crizei climatice – dar chiar și această cifră depinde de condiția menținerii încălzirii globale sub 1,5°C. Dacă nu reușim să realizăm acest obiectiv, și mai mulți oameni își vor pierde locurile de muncă. Studiile arată că cetățenii UE percep riscul de a-și pierde slujba din cauza impactului încălzirii globale (sau a inegalității) ca fiind mai mare decât riscul pierderii slujbei din cauza măsurilor pentru reducerea emisiilor de carbon.⁸

2. În al doilea rând, grupurile marginalizate social au o capacitate mai mică de a face față unor astfel de tipuri ale impactului crizei climatice – ele au, pur și simplu, o reziliență mai mică:

Costurile unei pivnițe inundate sau ale avariilor pe care o furtună le produce unui acoperiș reprezintă o povară mai grea pentru săracii societății decât pentru cetățenii prosperi care au o asigurare de calitate. De asemenea, cei care lucrează în sectoare puternic afectate sunt, de regulă, mai puțin flexibili în ceea ce privește schimbarea locului de muncă. De exemplu, e posibil ca un mic fermier să nu aibă capitalul și cunoștințele necesare pentru a-și instala un sistem de irigație inovator, care economisește apă, pentru a contracara efectele secetei.

3. Acest lucru este cu atât mai inechitabil cu cât, în al treilea rând, grupurile defavorizate din societate contribuie mai puțin la criza climatică – ceea ce este valabil pentru toate țările, atât de acum, cât și din trecut.⁹

Cei defavorizați zboară mai puțin, atât în scop personal, cât și profesional, nu au mașini (mari), au apartamente mult mai mici de încălzit și cumpără mai puține produse de consum. De fapt, 45% din gazele cu efect de seră globale (GES) sunt produse de cele mai bogate 10 procente ale populației lumii, în timp ce cei mai săraci 50% sunt responsabili pentru doar 13% din emisii. Chiar dacă majoritatea acestor „emițători de top” se află în țările industrializate ale Nordului Global, e important să observăm că o treime din ei trăiesc în țări cu venituri medii precum Rusia.¹⁰

Raportorul Special al ONU pentru sărăcie extremă și drepturile omului, Philip Alston, chiar a avertizat că „riscăm scenariul unui <apartheid climatic> în care bogații scapă de căldura excesivă, foamete și conflict cu ajutorul banilor, în timp ce restul lumii este lăsat să sufere”.¹¹

Cu toții vrem ca societățile noastre să fie juste și cu toții ne străduim să luptăm împotriva inegalității crescânde. În lumina celor trei rațiuni descrise mai sus – faptul că cei marginalizați sunt mai vulnerabili, au o reziliență redusă și au contribuit mai puțin la emisii – este imperativ ca criza climatică să fie adusă sub control, pentru a evita adâncirea decalajului dintre bogații și săracii lumii.

Criza climatică nu este o criză a justiției doar din perspectiva grupurilor privilegiate versus cele defavorizate din societate, ci și în sensul altor câteva dimensiuni, anume ale justiției a) dintre generații, b) dintre națiuni și c) dintre bărbați și femei.

1. Cu toții vrem un viitor mai bun pentru copiii și nepoții noștri.

- Vrem ca ei să trăiască în demnitate și fără frică, să își poată dezvolta talentele și să poată avea grijă de cei dragi. Dar, împreună cu părinții noștri, trebuie să folosim atât de multe resurse încât generațiilor viitoare nu o să le mai rămână prea mult.¹² Oceane acide pline de deșeuri de plastic, în loc de pești, peisaje deșertice, biodiversitate în

scădere și societăți care, prea adesea, sunt în stare de criză din cauza răspândirii bolilor, dezastrelor naturale și costurilor în creștere accelerată datorate nevoii de adaptare la noua situație – ce moștenire avem de lăsat copiilor noștri!¹³ Nu e deloc surprinzător că mișcările de copii din întreaga lume fac mari eforturi să amintească generației noastre că „Nu există o planetă de rezervă” pe care ei să poată trăi.¹⁴ ***Așa că, dacă vrem ca copiii noștri să ducă o viață fericită, trebuie să transformăm societățile și economiile noastre în concordanță cu principiile sociale și de mediu – cu alte cuvinte, trebuie să le schimbăm în bine, imediat.***

2. Asigurarea justiției climatice este tratată ca prioritate și la nivel internațional, unde vedem aceleași modele ale injustiției de la nivel național:

- Țările care au o amprentă de carbon scăzută (curentă, istorică, totală și per capita) vor fi lovite cel mai dur de impactul încălzirii globale. Majoritatea acestor țări sunt amplasate în

regiuni deja calde care, în condițiile creșterii temperaturi, ar putea deveni deșerturi nelocuibile. Caracteristicile geografice de tipul țărmurilor lungi, tot mai erodate, înseamnă că acestea ar putea să fie lovite tot mai frecvent de furtuni puternice sau că oceanul ar putea să înghită delte imense.¹⁶

- Majoritatea acestor națiuni sunt țări cu venituri mici și astfel sunt dezavantajate în privința efortului de a-și spori reziliența.¹⁷ Îmbunătățirea rezilienței necesită nu doar construirea unei infrastructuri costisitoare, ci și crearea de planuri de salvare și înființarea de fonduri pentru victimele evenimentelor climatice extreme. Însă resursele umane și financiare adesea lipsesc.
- Astfel, criza climatică are potențialul de a exacerba semnificativ inegalitatea globală. În lumina acestui fapt, de decenii întregi este purtată o dezbatere referitoare la responsabilitatea diferitelor națiuni pentru limitarea crizei climatice. Dacă acum e clar că, pentru evitarea unei creșteri de temperatură de 1,5°C

ireversibilă), fiecare națiune trebuie să devină neutră din punct de vedere climatic până în 2050, nu trebuie să neglijăm luarea în considerare a responsabilității pentru emisiile istorice – adică problemele care au fost cauzate, în mare măsură, de țările Nordului Global. Din această perspectivă, ținta UE de neutralitate din punct de vedere climatic până în 2050 nu este ambițioasă, ci tardivă.

- Astăzi, solidaritatea internațională referitoare la tratarea crizei climatice înseamnă nu doar o „împărțire a poverii” echitabilă, recunoscând emisiile istorice, ci și o echitabilă distribuie a oportunităților generate de inovația verde. Dacă țările din Nordul Global, care au produs de fapt o mare parte a emisiilor, vând acum tehnologii verzi inovatoare acelor țări din Sudul Global care suferă din cauza consecințelor acelor măsuri de combatere a încălzirii globale, atunci asta nu se mai poate numi solidaritate internațională. După ce au avut o contribuție semnificativă la încălzirea globală, țările Nordului Global ar trebui, cel puțin, să transfere „tehnologii verzi” celor mai afectate țări din Sudul Global, permițându-le astfel să facă „salturi”. Ar fi încă și mai bine dacă țările Nordului Global ar susține cercetarea și inovarea verde din Sudul Global, astfel încât mai multe patente, de exemplu pentru energii regenerabile sau mobilitate urbană, să poată fi revendicate de companii din Sudul Global.
- Solidaritatea internațională a fost un principiu călăuzitor al social-democrației încă de la crearea acesteia. Astăzi, într-o lume globalizată, solidaritatea este nu doar o chestiune de valori, ci și un activ autentic, deoarece înseamnă combinarea forțelor. Putem împiedica criza climatică să amenințe omenirea doar dacă suntem cu adevărat alături unii de alții și lucrăm unii alături de alții, pe o bază globală. Acordul de la Paris privind Schimbările Climatice, unul din cele mai importante tratate multi-laterale din ultimele decenii, constituie o bază excelentă pentru o astfel de acțiune comună.

3. Este un fapt bine stabilit că încălzirea globală are un impact mai mare asupra femeilor decât a bărbaților.

- Mai multe femei suferă din cauza sărăciei și sunt adesea lipsite de accesul la resurse cruciale, iar în perioadele de criză multe societăți tind să salveze sau alimenteze băieții și bărbații înaintea fetelor și femeilor.¹⁸ În plus față de asta, unele sectoare economice lovite drastic de încălzirea globală – agricultură, turism și sănătate, de exemplu – au o forță de muncă predominant feminină. În multe țări din Africa Sub-Sahariană, femeile au un rol stabilizator pentru familiile și comunitățile lor din cauza importanței lor pentru agricultură, iar acum acest model de viață este din ce în ce mai periclitat. Și în sectorul turistic se vor pierde multe locuri de muncă – atunci când plajele Croației vor dispărea, nu va mai fi nevoie de cameriste. În sectorul sănătății, în schimb, va fi nevoie de multe asistente suplimentare pentru a menține în stare de funcționare sistemele noastre de sănătate atunci când criza climatică se va produce pe deplin. Trebuie să facem în așa fel încât această muncă suplimentară să fie îndeplinită de angajați care lucrează în condiții bune, și nu de asistentele care deja fac ore suplimentare (neplătite) astăzi (vezi mai sus, pag. xx, iar pentru efectele politicilor climatice asupra egalității de gen, vezi Capitolul 2, pag. xx).
- Cu toate acestea, ar fi o greșală să descriem femeile numai ca victime neajutorate ale crizei climatice. De la micile fermiere din Sudul Global care redescoperă tehnici ale agriculturii tradiționale benefice în situația curentă și până la Greta Thunberg, fondatoarea adolescentă a „Fridays for Future” – femeile din întreaga lume sunt lideri în lupta împotriva crizei climatice.¹⁹ Atunci când sunt disponibile date științifice, acestea arată adesea că femeile sunt deopotrivă mai bine informate despre criza climatică și mai preocupate de impactul ei.²⁰
- Astfel, **politicile climatice ar trebui nu doar să ia în calcul diferența de consecințe a impactului**

climatic asupra bărbaților și asupra femeilor, ci și să abilitaze femeile pentru combaterea acestei provocări specifice, contribuind prin asta la egalitatea de gen.

Dar cum rămâne cu...

... preocupările că măsurile de combatere climatică ar putea să ducă la o nouă injustiție în cadrul națiunilor, din cauza decalajelor sociale crescânde – de exemplu, din cauza faptului că prețul emisiilor de CO₂ îi afectează mai puternic pe cei defavorizați?

Calea de urmat: asigurarea justiției sociale pe plan intern

- Măsurile ambițioase de combatere climatică pot ajuta la reducerea injustiției sociale existente. Iar social-democrații, în particular, ar trebui să se asigure că noile politici sunt concepute ținând cont de acest lucru.
- La nivel național există multe soluții de bune practici. Un exemplu excelent este un sistem de tarificare a carbonului cu efect redistributiv.²¹ În acest sistem, cei privilegiați, „emițătorii de top”, plătesc mai mult, în timp ce grupurile

marginalizate, care tind să producă mai puține emisii, plătesc mai puțin de la bun început. Veniturile totale din tarife pot fi apoi rambursate direct membrilor mai săraci ai societății sau folosite, în parte, pentru proiecte de mediu în beneficiul grupurilor defavorizate ale societății – printre acestea putându-se număra parcuri, transport public gratuit sau sisteme de încălzire / izolare noi pentru proiectele locative sociale. În ambele cazuri, la sfârșitul anului grupurile marginalizate rămân cu mai mulți bani în buzunar, ceea ce le-ar putea ajuta să-și îmbunătățească statutul social și, în același timp, servește drept recompensă pentru amprenta lor de carbon comparativ mică.

- Cu toate acestea, nu doar măsurile fiscale trebuie evaluate în termenii efectelor lor asupra justiției sociale. De fapt, reglementările climatice și de oricare alt tip și investițiile guvernamentale trebuie supuse și ele aceleiași examinări: un transport public gratuit mai bun și noi piste de bicicletă sau subvenții pentru biciclete (de transport) sunt o investiție mai bună din perspectiva celor marginalizați social decât subvenționarea unui

SUV electric de 60.000 de euro. De asemenea, interzicerea tuturor mașinilor în centrele orașelor ar fi mai echitabilă și mai sănătoasă – cu condiția să existe alternative bune – decât permiterea doar a noilor vehicule electrice (vezi și Capitolul 5, pag. 107).

- Acestea sunt doar câteva exemple care demonstrează **că cea mai bună soluție din perspectiva mediului va produce și mai multă justiție socială.**

Dar cum rămâne cu...

... faptul că multe țări din Europa produc relativ puține emisii, în timp ce guvernele unor țări mari emițătoare, cum ar fi Statele Unite sau Brazilia, refuză să întreprindă acțiunea cuvenită?

Calea de urmat: asigurarea justiției climatice globale

Acest „joc al învinovățirii” în care toți arătăm cu degetul spre vecinii noștri, așteptând să vedem cine acționează primul, este o tactică tipică de amânare. În contextul luptei împotriva crizei climatice din Europa (de Est și de Vest), acest argument nu e valabil din cinci motive:

1. În primul rând, dacă luăm în calcul a) emisiile istorice produse de industrializarea timpurie și b) emisiile per capita, absolut fiecare țară europeană are o amprentă de carbon mare. În ansamblu, țările europene au produs 33% din emisiile globale, în timp ce doar țările UE-28 au produs 22%.²² Ceea ce nu reflectă aceste cifre este faptul că emisiile de CO₂ sunt contabilizate acolo unde sunt produse, nu unde este consumat produsul. Astfel, dacă oțelul intensiv în carbon este produs în India dar utilizat în Slovacia, atunci India este țara cu palmares negativ.
2. În al doilea rând, dacă fiecare țară ar aștepta ca „vecinii ei mai mari” să acționeze primii, până la urmă nimeni nu ar face nimic. De exemplu, oare

faptul că Polonia ocupă locul 26 pe lista țărilor cu cele mai mari emisii de GES înseamnă că celelalte 171 de țări semnatare ale Acordului de la Paris privind Schimbările Climatice nu trebuie să facă nimic până când guvernul polonez decide să implementeze pe de-a-ntregul obligațiile tratatului?

3. În al treilea rând, chiar dacă guvernele naționale se opun politicilor climatice ambițioase, asta nu înseamnă că amprenta de carbon a țării respective nu poate fi redusă. Anunțului președintelui Trump că se va retrage din Acordul de la Paris privind Schimbările Climatice i s-a opus o rezistență aprigă la nivelul multor state și comunități din SUA, opoziția lor fiind transmisă prin sloganul „Suntem în continuare în Acord”. Campania cu același nume unește astăzi acționari cu un buget cumulativ de 6,2 trilioane de dolari – ceea ce ar face din ea a treia cea mai mare economie din lume.²³ În mod similar, în multe alte țări politicienii progresiști participă la un dialog direct la nivel de comunitate și provincie (cum ar fi Convenția Primarilor) referitor la cele mai bune modalități de combatere a încălzirii globale.²⁴
4. În al patrulea rând, țările mici pot să joace un rol crucial dacă conduc prin puterea exemplului. Acest lucru este valabil pentru națiuni ale Sudului Global precum „campionii climatici” apreciați pe plan internațional Costa Rica și Maroc, dar și pentru micile state europene. Danemarca, de exemplu, urmează o politică climatică foarte ambițioasă, reducându-și emisiile și susținând diplomația verde. Astfel de state-model pot declanșa un „efect de domino”. Tranziția energetică germană, de exemplu, a început la sfârșitul anilor '90 ca experiment politic unic, în contextul dominației mondiale a producției de combustibili fosili și a unei nișe minuscule pentru alternativele regenerabile extrem de costisitoare. În doar câteva decenii, această tranziție a declanșat succesul global al producției de energie regenerabilă, ducând

la apariția unei industrii regenerabile foarte competitive.

5. În al cincilea rând, timp de mulți ani, adversari importanți au descris măsurile de combatere climatică drept „povară” – când, de fapt, ele sunt exact contrariul. ***Politicile climatice ambițioase sunt o extraordinară oportunitate de a edifica societăți mai echitabile și mai sănătoase și de a ameliora bunăstarea oamenilor de pe întreg globul.***

În tot cuprinsul acestui manual, vom descrie mai multe exemple de co-beneficii pozitive ale politicilor climatice ambițioase – pentru egalitatea socială și de gen, pentru locurile de muncă, pentru sănătate, pentru procesele democratice de luare a deciziei și chiar pentru controlul asupra timpului de lucru.²⁵

Partea a II-a: Politicile climatice ambițioase protejează realizările sociale ale ultimelor decenii.

În ultimele câteva decenii, comunitatea noastră globală a făcut progrese remarcabile către siguranța alimentară, accesul la apă și îngrijire medicală, iar milioane de oameni au fost scoși din sărăcie. Însă datele ultimilor ani arată nu doar că acest progres social a încetat, dar unele din realizările sociale au fost deja date înapoi din cauza apariției crizei climatice și din cauză că acele succese se bazau, în parte, pe supra-exploatarea resurselor de mediu.²⁶

- Numărul persoanelor aflate în **sărăcie** absolută a scăzut constant timp de aproape două secole. Acest lucru este, în mod incontestabil, un mare succes. Am asistat, de asemenea, la o creștere considerabilă a prosperității în multe țări din Europa de Est și Sud. Cu toate acestea, potrivit Băncii Mondiale, până în 2030 **122 de milioane de oameni ar putea să fie împinși din nou în sărăcie din cauza impactului crizei climatice**, răsturnând spectaculos tendința pozitivă de reducere a sărăciei.²⁸

LIPSA DE ACȚIUNE PENTRU PROTECȚIA CLIMATULUI CREȘTE SĂRĂCIA

122

122 milioane de oameni

De două ori mai mult
decât populația țărilor din Balcani

- **Foamea** este din nou în creștere: potrivit OAA, „Variabilitatea și extremele climatice sunt [...] una din forțele cheie din spatele recente creșteri a foametei mondiale”²⁹ și, drept rezultat, „[n]umărul persoanelor subnutrite din lume a început să crească din 2015 și a revenit la nivelurile din 2010 - 2011”.³⁰ Recoltele proaste provocate de criza climatică afectează și agricultura din țările europene (estice). De exemplu, seceta din Rusia anilor 2010 și 2012, de exemplu, a redus producțiile agricole cu procente între 25 și 33%, provocând o creștere accentuată a prețului alimentelor.³¹
- Accesul la **apă** de băut sănătoasă va constitui o problemă nu doar în zone deja predispușe la secetă, ci și în multe țări ale Nordului Global. În Europa Centrală și de Est, guvernele Bulgariei, Republicii Cehe, Ungariei, Lituaniei, Poloniei, Moldovei, României, Slovaciei, Sloveniei și Ucrainei lucrează împreună cu Organizația Meteorologică Mondială (OMM) la crearea unui sistem integrat de gestionare a secetei.³² De un interes aparte sunt ghețarii din Asia Centrală, care furnizează apă potabilă locuitorilor tuturor țărilor învecinate și care în prezent se micșorează dramatic.
- Criza climatică crescândă exercită presiuni tot mai puternice asupra sistemelor noastre de **sănătate**: cu toate acestea, stresul termic și vătămările provocate de dezastrele naturale nu sunt singurele motive de îngrijorare.³³ Din cauza temperaturilor în creștere, animalele gazdă din regiunile (sub)tropicale pot supraviețui în Europa, ceea ce duce la răspândirea unor boli transmise prin vectori cum ar fi febra Nilului de Vest, care a ajuns deja în Europa de Sud-Est și Republica Cehă.³⁴ În sfârșit, dar nu în ultimul rând, poluarea aerului este exacerbată de criza climatică, reducând speranța de viață a milioane de persoane (vezi și Capitolul 5, pag. xxx). Este o problemă serioasă, deoarece doar jumătate din populația lumii are acces la servicii de sănătate,

multe persoane fiind împinse în sărăcie din cauză că nu-și permit tratamentele medicale de care au nevoie.³⁵

Astfel, politicile climatice ambițioase ne ajută să protejăm progresul social pe care l-am realizat în ultimele decenii sau chiar secole.³⁶

- Mai mult, transformarea social-ecologică a sistemelor noastre economice va contribui la stoparea foametei (de exemplu, prin reducerea risipei alimentare), va prioritiza sistemele de sănătate robuste în dauna bunurilor de consum cu viață scurtă și le va da tuturor membrilor societății posibilitatea de a duce o viață mai bună prin intermediul unei distribuții mai echitabile a prosperității (nu neapărat prin creșterea constantă a PIB-ului). ***Această viziune a unui viitor mai bun este cea pe care actorii progresiști se străduie s-o realizeze de decenii întregi.***

Dar impactul crizei climatice nu amenință doar sistemul nostru social. Alte caracteristici ale securității umane sunt și ele în pericol:

- O chestiune asupra căreia s-a concentrat dezbateră a fost criza climatică în calitate de motor al **conflictelor armate**. Penuria de apă, foametea și, drept rezultat, migrația în masă agravează (mai degrabă decât să provoace) conflictele din interiorul națiunilor și dintre acestea. Experții sunt de acord că, în condițiile unei încălziri globale sporite, criza climatică va deveni un factor mai important în conflictele din lume,³⁷ iar ONU a declarat chiar criza climatică „cea mai mare amenințare la adresa securității globale”.³⁸
- De asemenea, chestiunea **refugiaților climatici** se află tot mai mult în centrul dezbaterii internaționale. Așa cum subliniază Înaltul Comisar pentru Refugiați al Națiunilor Unite: „Schimbarea climatică și dezastrele naturale pot spori și agrava amenințările care îi obligă pe oameni să traverseze granițele internaționale. Interacțiunea dintre climă, conflict, sărăcie și persecuție sporește mult

complexitatea urgențelor refugiaților.”³⁹ Chiar dacă este greu de prezis câți refugiați climatici există și câți vor exista în viitor, unde vor migra aceștia și dacă criza climatică a fost factorul decisiv în decizia lor de a-și părăsi căminul, au fost totuși făcute estimări prudente. De exemplu, un raport recent al Băncii Mondiale prezicea aproximativ 140 de milioane de refugiați climatici până în 2050, dacă acțiunea climatică este amânată.⁴⁰

- În cadrul acestei dezbateri, impactul încălzirii globale asupra **infrastructurii** se bucură de mai puțină atenție. Cu toate acestea, dată fiind importanța școlilor, spitalelor, căilor ferate, drumurilor și fabricilor, este evident că o infrastructură cu reziliență climatică este vitală pentru noi toți: clădirile trebuie să poată rezista dezastrelor naturale (furtuni, inundații, ploi torențiale, incendii de pădure, alunecări de teren etc.), ca și „evenimentelor cu evoluție lentă” (secetă, topirea permafrostului și a ghețarilor sau creșterea nivelului mării). În lumina încălzirii globale pe care am provocat-o deja, aceste impacturi sunt inevitabile.⁴¹ Și, puși în fața imposibilității practice de a crea o infrastructură rezilientă

pentru o lume cu +5°C, ar trebui să ne concentrăm pe încetinirea încălzirii globale și combaterea efectelor ei – construind astfel un viitor mai bun.

- În mod similar, abia astăzi putem pune un preț pe pierderile economice produse de dezastrele naturale de origine climatică: în prezent, aproximativ 520 de miliarde de dolari SUA pe an, echivalentul PIB-ului Suediei.⁴² Pentru țările dintr-o lume a +5°C, însă, sunt imposibil de estimat pierderile economice și infrastructurale, nu în ultimul rând deoarece pierderile de patrimoniu cultural și distrugerea mijloacelor de trai atunci când mari părți ale țărmului Sankt Petersburgului, Olandei și Croației se vor afla sub nivelul mării vor fi nemăsurate.
- În sfârșit, dar nu în ultimul rând, încălzirea globală necombătută va destabiliza și sistemele noastre politice, inclusiv prin subminarea unor realizări precum procedurile participative de luare a deciziei și egalitatea de gen ridicată. În perioadele de criză, executivului i se cere de regulă să ia măsuri îndrăznețe și drastice, adesea cu neglijarea vocilor altor actori politici. Situații precum acestea produc rareori progres și inovație socială, implicând mai degrabă o revenire la valori demodate (vezi și Capitolul 7, pag. 128).

Dar cum rămâne cu...

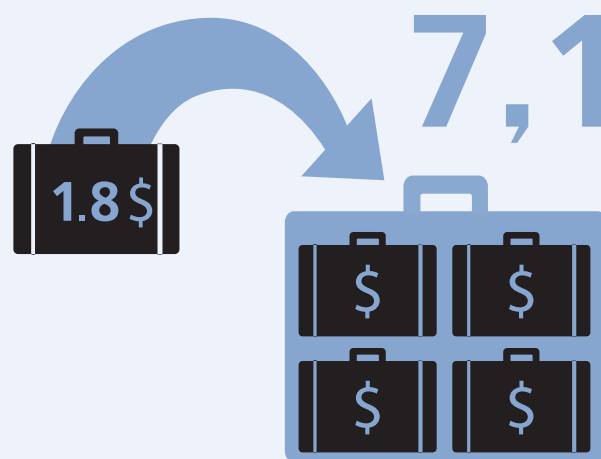
... investițiile necesare pentru a oferi societăților noastre o reziliență climatică mai mare?

Calea de urmat: asigurarea securității sociale și umane

- Trebuie să investim în planificarea agricolă, sistemele de sănătate, gestiunea apei, infrastructură rezilientă și, de asemenea, sisteme de avertizare timpurie, pentru a face față mai bine consecințelor încălzirii globale care, chiar și din perspectiva zilei de azi, știm că sunt inevitabile. Forumul Economic Mondial estimează un necesar de investiții de 1,8 trilioane de dolari americani

în cinci zone vitale. Poate părea mult, dar vestea bună e că, până în 2030, aceste investiții pot descătușa beneficii de 7,1 trilioane de dolari SUA. Astfel de investiții nu doar vor preveni costuri mult mai mari, ci vor stimula și inovația, putându-se realiza și multe co-beneficii sociale (pentru mai multe detalii despre acest lucru, vezi Capitolul 2, pag. 36ff).⁴³

INVESTIȚIILE PENTRU PROTECȚIA CLIMATULUI ADUC BENEFICII ECONOMICE

- Secretarul General al ONU, António Guterres, avea perfectă dreptate atunci când sublinia că „**[t]otul are un cost. Dar cel mai mare cost e să nu facem nimic.**”⁴⁴ Un studiu recent dezvăluia că, dacă rămânem la ținta de 1,5°C, pot fi evitate daune de 30 de trilioane de dolari SUA provocate de încălzirea globală. Imensa majoritate a națiunilor, reprezentând 90% din populația lumii, ar avea de beneficiat de pe urma acestui lucru.⁴⁵
- Acest lucru e cu atât mai valabil dacă avem în vedere milioanele de vieți umane și mijloace de trai și patrimoniul cultural și natural care vor fi pierdute. Sunt lucruri pe care pur și simplu nu se poate pune un preț.

Partea a III-a: Social-democrații sunt bine echipați pentru provocările care ne așteaptă

Social-democrații, care au avut de-a face cu multe provocări și tranziții semnificative, se pot inspira dintr-o istorie bogată de concepte pentru sustenabilitatea socială și de mediu:

- De-a lungul istoriei ei, social-democrația a fost întotdeauna strâns asociată cu chestiunile de mediu. Pentru muncitorii industriali care trudeau din greu, natura era un refugiu și un loc de odihnă în care puteau să se refacă după turele lungi din fabrici sau mine. În același timp, ea le oferea șansa de a fugi de condițiile de trai adesea dificile din zonele muncitorești ale orașelor. Prin urmare, decizia de a petrece timp în natură a fost întotdeauna o expresie a auto-determinării. Mișcarea muncitorilor care a apărut în anii '80 ai secolului XIX în întreaga Europă s-a străduit să instituționalizeze acest interes față de natură. Ținând cont de acest lucru, în 1895 a fost înființată asociația turistică „Prietenii Naturii”, o asociație internațională a muncitorilor iubitori de natură din diverse țări. Încă din această etapă timpurie a istoriei social-democrației, a fost recunoscut faptul că chestiunile internaționale legate de natură trebuie soluționate în mod colaborativ.
- În anii '70 și '80 ai secolului XX, chestiunile de politică de mediu au început să fie discutate din ce în ce mai explicit și deschis. În întreaga lume, degradarea mediului devenise cât se poate de evidentă. Prin intermediul Comisiei Nord-Sud, cancelarul german Willy Brandt a stimulat dialogul dintre țările dezvoltate și țările Sudului Global. Guvernul lui a fost primul guvern federal german care a adoptat, în 1971, un program de dezvoltare. Faptul că astăzi discutăm chestiuni de mediu și climat într-o dimensiune globală i se datorează în mare parte lui Willy Brandt, a cărui

Nouă Politică Estică a reprezentat un pas important către o Europă unită și care a cerut, după căderea comunismului, o guvernanță globală – cerință care astăzi e mai importantă ca oricând.

- Ca apărători ai muncitorilor, partidele social-democrate nu s-au concentrat niciodată exclusiv asupra măsurilor de protecție a mediului, fiind mereu preocupate de impactul lor social. Politicienii erau adesea îngrijorați de pierderea de locuri de muncă, nereușind să sesizeze oportunitățile de schimbare structurală. Asta a făcut ca faptul că SPD a decis, în anii '70, să abordeze o schimbare structurală la el acasă, în Renania de Nord-Westfalia, să fie cu atât mai important. Ținta era industria minieră și grea. Pentru Willy Brandt, scopul era de „a face cerul de deasupra puțurilor miniere să fie iar senin”. A început un îndelungat proces de conversie care pune un accent puternic pe diversificarea economică: în fostele zone industriale s-au mutat noi companii de cercetare, producție și servicii. Drept rezultat, calitatea vieții din regiune s-a îmbunătățit semnificativ, nu în ultimul rând din cauza condițiilor de mediu mai bune. Această transformare din Renania de Nord-Westfalia este considerată și astăzi un exemplu pozitiv de schimbare structurală atentă la mediu (vezi și Capitolul 2, pag. 43).
- În această perioadă, diverse țări au cunoscut înființarea primelor partide verzi, care au adus pe scena politică numeroase chestiuni de mediu și, de asemenea, au presat alte partide să includă politici de mediu în programele lor politice. Pe lângă Verzi, social-democrații au creat concepte de mediu atotcuprinzătoare. 30 de ani mai târziu, multe partide social-democrate se consideră în continuare ca având rădăcini sociale și verzi.
- Un reper important al politicii de mediu a fost publicarea Raportului Brundtland intitulat „Viitorul nostru comun”. Raportul, redactat sub conducerea fostului prim-ministru social-democrat al

- Norvegiei, Gro Harlem Brundtland, a definit pentru prima oară termenul de dezvoltare sustenabilă și a declanșat largi dezbateri despre politica de mediu sustenabilă globală.

Și în Europa Centrală și de Est, degradarea mediului a devenit o temă în anii '80, nu în ultimul rând din cauza dezastrului nuclear de la Cernobîl. În întreaga regiune s-au format grupuri de mediu ai căror membri au fost declarați adversari ai regimurilor comuniste. După căderea comunismului, mulți din acești activiști de mediu și-au găsit un cămin politic în partidele social-democrate, unde au continuat să lucreze la alte chestiuni de mediu.

Dar cum rămâne cu...

... politica climatică comună a social-democrației și sindicatelor, ambele înrădăcinate în mișcarea muncitorească? Nu ne trădăm oare trecutul?

Calea de urmat – împreună cu sindicatele și recunoscându-ne rădăcinile

- Nu există nicio îndoială că sindicatele pot să joace un rol cheie în lupta împotriva crizei climatice și vor să facă asta. Ele sunt parteneri firești în ceea ce privește susținerea transformării de mediu care duce și la mai multă justiție socială.
- În trecut, e posibil ca un sindicalist cu opinii progresiste despre criza climatică să fi avut dificultăți să găsească sprijin. Dar pe măsură ce criza climatică evoluează, exacerbând în mod semnificativ inegalitatea atât pe plan național, cât și global, distrugând milioane de locuri de muncă din sectoarele puternic afectate, amenințând sănătatea și bunăstarea a tot mai mulți lucrători și subminând viitorul nostru comun, această imagine s-a schimbat dramatic – în bine.
- Astăzi, toate marile confederații sindicale internaționale sunt promotori activi ai politicilor

climatice, ca și mulți din omologii lor regionali și naționali și membrii acestora.

- Confederația Sindicală Internațională (ITUC) și Confederația Sindicală Europeană (ETUC) insistă în privința sprijinului lor pentru Acordul de la Paris privind Schimbările Climatice și promovează conceptul unei „tranziții juste” către un viitor sustenabil (vezi și Capitolul 2, pag. 40). În 2015, anul în care a fost încheiat Acordul de la Paris, OIM a publicat „Principii pentru o tranziție justă către economii și societăți pentru toți, sustenabile din punct de vedere al mediului”⁴⁶,

mentarea de politici climatice, care aduc laolaltă guvernul, sindicatele, oamenii de știință și reprezentanții ONG-urile de mediu. Acest lucru poate fi privit drept bază pentru constituirea acum, în multe țări, de comisii care definesc căile unei tranziții juste către o economie cu zero emisii de carbon.

- Bineînțeles, sindicatele se vor concentra, în primul și în primul rând, asupra intereselor membrilor lor, lucrătorii – acesta este mandatul lor. Dar asta nu înseamnă că acțiunea climatică trebuie încetinită. Odată ce a fost definită o dată

iar anul următor, ITUC și ETUC au înființat un „Centru al Tranziției Juste” care să susțină procesele de tranziție justă din întreaga lume.⁴⁷

- Sindicaliștii mai pragmatici au subliniat că, „dacă sindicatele nu stau la masă” atunci când sunt create politicile de mediu, atunci „ele o să ajungă în meniu”. Ambele părți au început să înțeleagă importanța includerii reprezentanților sindicali în dialogurile multi-partite despre crearea și imple-

concretă pentru eliminarea treptată a emisiilor, „comisiile cărbunelui” și alte forumuri multi-partite trebuie să se asigure de la bun început că rezultatele negocierilor lor sunt în conformitate cu ținta de 1,5°C a Acordului de la Paris privind Schimbările Climatice, respectiv că un buget al carbonului definit nu va fi depășit.⁴⁸ Acest lucru face posibilă găsirea celei mai bune modalități de a face astfel încât tranziția încheiată până la

această dată specifică să fie justă din punct de vedere social. Asigurarea unui rezultat în conformitate cu Acordul de la Paris privind Schimbările Climatice este crucială, deoarece, dacă declanșăm un ciclu de feedback negativ al unei încălziri globale incontrollabile, atunci nu s-a realizat nimic. Așa cum a subliniat în mod constant Secretarul General al ITUC, Sharan Burrow: „Nu există locuri de muncă pe o planetă moartă.”

- În lupta lor pentru o tranziție justă, sindicatele sunt, din nou, aliați firești ai social-democrațiilor. Aceasta este o continuare a trecutului nostru comun. În urmărirea obiectivelor lor, sindicaliștii și social-democrații deopotrivă trebuie să țină cont de imaginea de ansamblu, reformându-și în mod constant valorile centrale tradiționale, pentru a se asigura că acestea sunt adecvate lumii de astăzi. Trebuie, prin urmare, să ne punem următoarele întrebări: ce sens poate avea astăzi solidaritatea internațională dacă neglijăm justiția climatică? Care membri ai societăților noastre sunt astăzi cei mai marginalizați – mun-

citorii industriali, cum era cazul în anii '80 ai secolului XIX, sau persoanele cu locuri de muncă precare și prost salarizate, amenințate de impactul încălzirii globale? Cum ne putem uni împotriva producerii bunurilor de export către Europa în condiții de mediu și ocupare groaznice din țările Sudului Global? Și cum ne putem debarasa de o ordine mondială neoliberală sprijinită de un model de afaceri care face ca un număr tot mai mic de oameni să profite de exploatarea crescândă a altor ființe umane și a mediului nostru? În acest demers comun, sindicaliștii și social-democrații au început să alcătuiască noi alianțe – prin atragerea de noi membri care lucrează în „sectoarele verzi”, de exemplu, sau prin abordarea ONG-urilor și mișcărilor de mediu. Pentru a risipi orice dubiu posibil, trebuie să subliniem valorile noastre centrale social-democrate – justiție, solidaritate și progres social – pentru care, așa cum am arătat în primele două părți ale acestui capitol, politicile climatice ambițioase sunt cruciale.

Către ce tindem?

- ***Tindem cu toții către o lume cu mai multă justiție și egalitate socială, pentru generația noastră și pentru cea a copiilor și nepoților noștri.*** În spiritul solidarității internaționale, vrem să punem capăt foametei și sărăciei, vrem sisteme de sănătate funcționale și o distribuție mai echitabilă a prosperității. Politicile climatice ambițioase contribuie nu doar la ***prevenirea unor regrese importante în această prvință, ci și la edificarea unor astfel de societăți.*** Proiectele climatice în beneficiul grupurilor marginalizate (cum ar fi grădinile comunitare, transportul public gratuit sau o locuire socială eficientă energetic) și instru-

mente politice care duc, în același timp, la o reducere a emisiilor de CO₂ și la o distribuție mai echitabilă a prosperității (cum ar fi taxele pe carbon cu efecte redistributive puternice) sunt implementate deja de multe țări.

- ***Pe baza experienței tranzițiilor de succes deja încheiate și a politicilor de mediu excepțional de progresiste implementate în deceniile anterioare, tot mai mulți social-democrați, sindicaliști și alți actori progresiști lucrează în favoarea acestei viziuni asupra unei vieți mai bune pentru toți din punct de vedere social și de mediu.***

Note de subsol și Surse

Note de subsol

- ⁶ Studiul publicat de Ministerul German al Mediului nu a cules date despre valurile de căldură mult mai severe din 2018 și 2019. Din cauza disponibilității datelor, studiul s-a bazat doar pe seturile de date ale verilor din 2003, 2006 și 2015. Vezi https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/1410/publikationen/das_monitoringbericht_2019_barrierefrei.pdf, pag. 34 (accesat ultima oară pe 16.04.2020).
- ⁷ Gândiți-vă la filmul câștigător al Oscarului „Parazit”, în care familia bogată trebuie să contramandeză o excursie cu cortul din cauza ploii puternice, în timp ce apartamentul subteran al familiei sărace este complet inundat.
- ⁸ Vezi <https://europeanmoments.com/opinions/eupinions> (accesat ultima oară pe 23.6.2020).
- ⁹ Asta nu înseamnă, însă, că grupurilor marginalizate nu ar trebui să li se ofere și variante sustenabile: sistemele de încălzire care lasă pădurile locale intacte, frigiderule eficiente energetic și mâncarea organică sănătoasă ar trebui să fie accesibile tuturor.
- ¹⁰ În total, 26% din emițătorii de top trăiesc în UE, Rusia și Asia Centrală, vezi http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2019.pdf, pag. 179, și https://oi-files-d8-prod.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/file_attachments/mb-extreme-carbon-inequalityInequality-021215-en.pdf (accesat ultima oară pe 16.4.2020).
- ¹¹ <https://edition.cnn.com/2019/06/25/world/climate-apartheid-povertyPoverty> (accesat ultima oară pe 15.4.2020).
- ¹² Există mai multe instrumente ilustrative care arată în ce măsură trăim pe seama generației următoare – de exemplu, numărarea „Pământurilor” de care avem nevoie pentru a ne susține stilul de viață sau „Ziua Suprasolicitării Pământului”. Pentru a merge mai departe cu stilurile noastre de viață curente – cu toate disparitățile lor sociale – am avea nevoie de 1,75 planete Pământ. Dacă toată lumea ar avea stilul de viață al cetățeanului italian obișnuit, am avea nevoie de patru planete Pământ. „Ziua Suprasolicitării Pământului” marchează ziua din an după care „supra-consumăm” resursele lumii, care ar trebui economisite pentru generațiile care vor urma. În fiecare an, Ziua Suprasolicitării Pământului pică puțin mai devreme, în 2019 fiind 19 iulie. O trecere în revistă utilă a acestor instrumente poate fi găsită aici: <https://www.theworldcounts.com/challenges/planet-earth/state-of-the-planet/overuse-of-resources-on-earth>.
- ¹³ Cea mai populară abordare pentru ilustrarea limitelor caracterului locuibil al planetei Pământ se bazează pe ceea ce se numește „limitele planetare”. Nouă limite planetare definesc „un spațiu de funcționare sigur al umanității”, în timp ce „depășirea uneia sau mai multor limite planetare ar putea fi nocivă sau chiar catastrofică, din cauza riscului de traversare a pragurilor care vor declanșa schimbări de mediu abrupte, non-liniare, în cadrul sistemelor la scară continentală și planetară”. Vezi <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries/planetary-boundaries/about-the-research/the-nine-planetary-boundaries.html> (accesat ultima oară pe 16.4.2020).
- ¹⁴ Cea mai proeminentă mișcare a copiilor este „Fridays for Future”, care a dobândit reprezentare globală în doar 12 luni. Pentru a vedea cum descrie lidera mișcării șansele generației ei de a duce o viață bună, vezi <https://www.npr.org/2019/09/23/763452863/transcript-greta-thunbergs-speech-at-the-u-n-climate-action-summit?t=1587037264028> (accesat ultima oară pe 16.4.2020).
- ¹⁵ Vezi <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/global-warming-heat-territory-earth-uninhabitable/> (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ¹⁶ Cel mai recent „Index al Riscului Climatic Global”, un raport anual care compilează date despre evenimentele climatice extreme care au legătură cu criza, declară că „în perioada dintre 1999 și 2018, din cele zece cele mai afectate țări și teritorii șapte erau țări în curs de dezvoltare din grupul țărilor cu venituri mici sau mici-medii, două erau categorisite drept țări cu venituri medii-superioare (Tailanda și Dominica) și una era o economie avansată care genera venituri înalte (Puerto Rico)”. Vezi https://germanwatch.org/sites/germanwatch.org/files/20-2-01e%20Global%20Climate%20Risk%20Index%202020_10.pdf (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ¹⁷ Vezi <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/> (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ¹⁸ Pentru o trecere în revistă, vezi, de exemplu <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/climate-change> or <https://www.globalcitizen.org/en/content/how-climate-change-affects-women/> (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ¹⁹ Vezi, de exemplu https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiVr6GT7MLqAhWixMQBHb7GA5QQFjABegQIAxAB&url=https%3A%2F%2Fwww.ipcc.ch%2Fapps%2Fnlite%2Far5wg%2Fnlite_download2.php%3Fid%3D9719&usq=AOvVaw0w7DWxzyZRbD6yyO99Gu9a (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ²⁰ Pentru date despre SUA, vezi McCright, Aaron M. (2010): The effects of gender on climate change knowledge and concern in the American public, în: *Population and Environment* 32, nr. 1, pp. 66-87.
- ²¹ Vezi, de exemplu <https://medium.com/the-sensible-soapbox/british-columbias-carbon-tax-is-working-3ea81114be5a> sau <https://www.freitag.de/autoren/der-freitag/co2-steuer-als-gerechtigkeitsmotor-so-gehts>

- ²² Vezi <https://ourworldindata.org/contributed-most-global-co2> (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ²³ Vezi <https://www.wearestillin.com/about> (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ²⁴ Vezi <https://www.covenantofmayors.eu/> (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ²⁵ Această idee a fost ilustrată încă din 2009 de o celebră caricatură a lui Joel Pitt, câștigător al Premiului Pulitzer: <https://www.climateactionreserve.org/blog/2012/08/31/environmental-cartoons-by-joel-pett/> (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ²⁶ Recesiunea globală provocată de criza Covid-19 ar putea să amenințe și această evoluție pozitivă în două modalități: în primul rând, pe lângă numeroasele victime ale coronavirusului însuși, criza economică emergentă va distruge mijloacele de trai a nenumărați oameni, provocând pierderea a milioane de slujbe. În al doilea rând, dacă statele nu se angajează pe deplin pe calea unei „recuperări verzi”, obiectivele climatice ar putea să devină inaccesibile, cu tot impactul drastic pe care îl implică acest fapt, așa cum este el schițat în acest capitol.
- ²⁷ Procentul celor care trăiesc cu mai puțin de un dolar pe zi a scăzut de la 84% în 1820 la 24% la începutul anilor '90 ai secolului XX, iar procentul celor care trăiesc cu mai puțin de 1,9 dolari pe zi a scăzut de la 44% la începutul anilor '80 ai secolului XX la 9,6 în 2015 (vezi <https://ourworldindata.org/extreme-povertyPoverty> (accesat ultima oară pe 15.4.2020)).
- ²⁸ Vezi https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Poverty/A_HRC_41_39.pdf, pag. 6. Pentru raportul original, vezi <https://www.worldbank.org/en/topic/climatechange/brief/shock-waves-managing-the-impacts-of-climate-change-on-povertyPoverty-background-papers> (accesat ultima oară pe 15.4.2020).
- ²⁹ <http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/2018/en/> (accesat ultima oară pe 15.4.2020).
- ³⁰ <http://www.fao.org/3/ca5162en/ca5162en.pdf#page=30> (accesat ultima oară pe 15.4.2020).
- ³¹ Vezi <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/15863.pdf>, pag. 8 (accesat ultima oară pe 22.5.2020).
- ³² Vezi <https://public.wmo.int/en/resources/bulletin/integrated-drought> (accesat ultima oară pe 8.7.2020). Un studiu despre impactul crizei climatice din Belarus, Ucraina și Moldova subliniază și riscurile de secetă și penurie de apă, arătând că Moldova și Ucraina sunt cel mai afectate: https://www.droughtmanagement.info/literature/ZOI_climate_change_eastern_europe_2012.pdf (accesat ultima oară pe 8.7.2020).
- ³³ Raportul curent al Dezvoltării Umane avertizează că „[i]mpactul negativ al schimbării climatice se extinde asupra sănătății și educației. Între 2030 și 2050, se așteaptă ca schimbarea climatică să provoace aproximativ 250.000 de morți suplimentare pe an din cauza malnutriției, malariei, diareei și stresului termic”. <http://www.hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>, pag. 180 (accesat ultima oară pe 15.4.2020).
- ³⁴ „Sănătatea umană este afectată și ea de infecții periculoase și impacturi mediate de ecosistem. Majoritatea țărilor Europei Centrale și de Est, Caucazul și Asiei Centrale raportează un risc înalt al unor astfel de amenințări de sănătate, inclusiv tularemie, antrax, encefalită transmisă de căpușe europeană, febră hemoragică cu sindrom renal, febră hemoragică Crimeea-Congo, febra Nilului de Vest, bruceloză și febră Q, ca și infecții periculoase cum ar fi holera, malaria, tifosul de căpușă, leishmanioza, leptospiroza și altele.” Vezi <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/15863.pdf>, pag. 8.
- ³⁵ <https://www.who.int/gho/world-health-statistics> (accesat ultima oară pe 15.4.2020).
- ³⁶ Raportul Special al ONU pentru Sărăcie Extremă și Drepturile Omului, Philip Alston, a subliniat că „[s]chimbarea climatică amenință să distrugă 50 de ani de progres al dezvoltării, sănătății globale și reducerii sărăciei”. Vezi <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24735&LangID=E> (accesat ultima oară pe 15.4.2020).
- ³⁷ Vezi <https://en.unesco.org/courier/2018-2/climate-change-raises-conflict-concerns> (accesat ultima oară pe 16.4.2020) sau Mach, K.J., Kraan, C.M., Adger, W.N. et al. (2019): Climate as a risk factor for armed conflict, in: Nature 571, 193-197. <https://doi.org/10.1038/s41586-019-1300-6>.
- ³⁸ Vezi <https://www.un.org/en/chronicle/article/greatest-threat-global-security-climate-change-not-merely-environmental-problem> (accesat ultima oară pe 22.5.2020).
- ³⁹ Vezi <https://www.unhcr.org/news/stories/2019/10/5da5e18c4/climate-change-and-displacement.html> (accesat ultima oară pe 8.7.2020).
- ⁴⁰ Vezi <https://www.worldbank.org/en/news/infographic/2018/03/19/groundswell---preparing-for-internal-climate-migration> (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ⁴¹ Pentru a da doar două exemple: primul, pentru a se pregăti pentru creșterea încălzirii globale, multe orașe vor trebui să-și înlocuiască toate canalele de scurgere, pentru a se asigura că masele de apă de după o ploaie torențială nu inundă orașul. Al doilea, infrastructura esențială din regiunile arctice (drumuri, linii de înaltă tensiune, clădiri etc.) va trebui și ea reconstruită aproape în întregime din cauza topirii permafrostului. Vezi <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/15863.pdf>, pag. 9 (accesat ultima oară pe 17.4.2020).

⁴² Potrivit „NatCat SERVICE” al companiei globale de asigurări Munich Re. <https://www.munichre.com/en/risks/climate-change-a-challenge-for-humanity.html> (accesat ultima oară pe 17.4.2020).

⁴³ Vezi <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/climate-resilience> și <https://newclimateeconomy.report/2016> (accesat ultima oară pe 16.4.2020).

⁴⁴ Din strălucitul lui discurs de la Summitul privind Acțiunea Climatică: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2019-09-23/remarks-2019-climate-action-summit> (accesat ultima oară pe 17.4.2020).

⁴⁵ Vezi https://www.researchgate.net/publication/325321687_Large_potential_reduction_in_economic_damages_under_UN_mitigation_targets (accesat ultima oară pe 23.6.2020).

⁴⁶ Vezi https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf (accesat ultima oară pe 10.7.2020).

⁴⁷ Site-ul centrului poate fi găsit la <https://www.ituc-csi.org/just-transitionTransition-centre?lang=en> (accesat ultima oară pe 10.7.2020).

⁴⁸ Faptul că nu a fost stabilită nicio dată a eliminării emisiilor „compatibilă cu Paris” este una din cele mai puternice critici la adresa „comisiei cărbunelui” din Germania. Ținând cont de bugetul ei de carbon, Germania ar fi trebuit să elimine cărbunele până cel târziu în 2030, dar părțile implicate au putut să cadă de acord doar asupra unei eliminări până în 2035-2038. Expansiunea în consecință mai lentă a energiilor regenerabile pune în pericol mii de locuri de muncă din acest sector (vezi <https://www.bund.net/service/presse/pressemitteilungen/detail/news/diw-studie-kohleausstieg-muss-bis-2030-kommen-zwei-drittel-des-gesamten-deutschen-emissionsbudgets-bereits-in-20-jahren-aufgebraucht/>). Altă întrebare importantă este dacă este „justă” alocarea a 40 de miliarde de euro din banii contribuabililor pentru o industrie fără viitor, în timp ce foștii angajați ai companiilor solare germane, acum falimentare, nu au fost salvați, iar unele regiuni structural slabe, care depind de un sector al energiei eoliene stabil, nu primesc nici ele la fel de mult sprijin ca regiunile miniere.

Surse

O trecere în revistă utilă a legăturilor dintre inegalitate și criza climatică:

<http://www.hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf> (accesat ultima oară pe 15.4.2020).

Legăturile dintre sărăcie și schimbarea climatică sunt detaliate în

https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Poverty/A_HRC_41_39.pdf (accesat ultima oară pe 15.4.2020).

Un buletin informativ comprehensiv despre impactul crizei climatice asupra sănătății produs de OMS Europa:

http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0007/347983/13-Fact-sheet-SDG-Climate-change-FINAL-25-10-2017.pdf?ua=1 (accesat ultima oară pe 15.4.2020).

Principiile OIM pentru o tranziție justă: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf și o publicație OIM mai recentă: Galgóczi, Béla/ILO (2018):

Just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all,

https://labordoc.ilo.org/discovery/delivery/41ILO_INST:41ILO_V2/1256119990002676.

Cele mai importante două documente care ghidează politicile climatice ambițioase sunt Acordul de la Paris privind

Schimbările Climatice: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf (traducere în limba română

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)&from=SV](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A1019(01)&from=SV)) și revoluționarul raport despre

1.5°C al IPCC: <https://www.ipcc.ch/sr15/ehling>, E. (2008): *Your Brain's Politics. How the Science of Mind Explains the Political*

Divide. Carl-Auer Publishers, Heidelberg

2

Decarbonizarea economiei și viitorul locurilor de muncă

Decarbonizarea tuturor sectoarelor economiei este o oportunitate pentru crearea a tot felul de noi locuri de muncă în domenii noi și cu ajutorul noilor modele de afaceri ale economiei circulare.

În acest capitol, vom aborda sarcina crucială, dar complexă care ne așteaptă: decarbonizarea tuturor sectoarelor economiei noastre. Noi susținem – pe fundalul argumentului enunțat mai sus – că acest demers va necesita investiții masive, ca și inovație tehnică și socială. Dar, dacă potențialul ei va fi exploatat, acțiunea climatică ambițioasă poate să creeze o

multitudine de locuri de muncă noi, mai bune. Vom prezenta, aici, probe care susțin fezabilitatea acestui scenariu și vom schița modul în care îl putem transforma în realitate, prin abordarea frontală a provocărilor. La urma urmei, o criză climatică necombătută ne-ar oferi o provocare mult mai mare – pentru că nu există locuri de muncă pe o planetă moartă.

... trebuie să decarbonizăm economia pentru a salva lumea de la catastrofa climatică. Pe o planetă moartă nu există nici un fel de locuri de muncă.

Ai dreptate, Jack. Însă ce vom face noi pe o planetă sănătoasă dacă nu vom avea un loc de muncă?

Partea I: Investițiile necesare pentru crearea unei noi infrastructuri industriale și publice vor oferi din abundență noi locuri de muncă.

Decarbonizarea economiei noastre necesită un program de investiții imens. În următorii 30 de ani, o parte semnificativă a infrastructurii noastre publice și private va trebui să sufere o modernizare substanțială pentru a deveni neutră din punct de vedere al carbonului. Aici intră rețelele electrice, centralele energetice, uzinele chimice, stocul de locuințe, rețeaua de transport, prevenirea și tratarea deșeurilor și, pe lângă acestea, multe alte zone.

Pentru a ne face o idee despre scara acestei sarcini, merită să aruncăm o privire mai detaliată asupra diferitelor sectoare ale economiei noastre și a măsurilor care au fost luate în fiecare caz:

1. În sectorul **energiei electrice**, va trebui să înlocuim centralele termice pe combustibili fosili cu unități de producție a energiei regenerabile precum sistemele fotovoltaice, parcurile eoliene și centralele hidroenergetice și pe biomasă. În lumina faptului că o tranziție energetică de succes se va baza masiv pe o structură descentralizată, o amplă refacere a rețelei electrice va fi și ea necesară, inclusiv introducerea de tehnologii digitale care să o facă inteligentă și orientată spre cerere. O rețea de stocare dispersată, bazată pe diferite tehnologii, va constitui axul sistemului electric, asigurând siguranța furnizării în timpul zilelor și săptămânilor cu mai puțin soare și vânt. Utilizarea electricității regenerabile pentru producerea de hidrogen verde este o modalitate de stocare a surplusului de electricitate din perioadele în care oferta depășește cererea, alte exemple fiind bateriile și centralele de stocare a energiei hidroelectrice prin pomparea apei. Odată ce producția de energie regenerabilă este descentralizată, același

lucru s-ar putea întâmpla cu producția de hidrogen, care ar putea fi amplasată în locurile respective, în special aproape de parcurile eoliene. Acest lucru are potențialul de a crea noi locuri de muncă în comunitățile locale și de a da naștere unor lanțuri de aprovizionare și rețele de producție noi.

2. **Industria** va trebui să înlocuiască procesele de producție intensive în carbon cu noi alternative lipsite de carbon. Acest lucru este valabil deopotrivă pentru utilizarea de energie din industriile afectate și procesele chimice care produc CO₂ sau care folosesc produse intensive în carbon. Pentru multe procese industriale intensive în carbon există deja disponibile soluții tehnologice și, cel mai probabil, vom asista la apariția unor noi sectoare industriale. Cu toate acestea, multe din aceste noi tehnologii sunt încă în fază incipientă și e nevoie de cercetări și proiecte pilot suplimentare pentru extinderea lor la scară industrială. De exemplu, aplicațiile hidrogenului verde s-au bucurat recent de foarte multă atenție. Acesta poate fi folosit ca substitut în multe procese de producție intensive în energie care înainte necesitau, printre altele, utilizarea de surse de energie fosile, fiind astfel foarte intensive în carbon. Un exemplu proeminent de utilizare a hidrogenului verde în procesele industriale este de înlocuitor al cărbunului în producerea oțelului.
3. **Sectorul mobilității** va trebui să investească masiv în flexibilitatea („multi-modalitatea”) sistemelor de transport. Asta va necesita, printre altele, extinderea capacităților de transport public și transformarea lor în unele mai verzi, crearea de servicii de sharing, ca și interconectivitatea de nivel înalt dintre diverse opțiuni de mobilitate și digitalizarea mobilității. Drept rezultat, oamenii vor fi încă și mai mobili decât sunt astăzi, reducându-se necesitatea ca ei să fie proprietari de mașină. Capacitățile sporite de transport public ar trebui să includă extinderea sistemului de căi ferate pe distanțe

mari, ca și opțiuni de transport urbane și locale. În ceea ce privește mașinile rămase, va trebui să înlocuim flota cu motor cu combustie existentă cu vehicule cu zero emisii care folosesc, de exemplu, electricitate sau hidrogen ca sursă de putere secundară. Potrivit unui studiu, cel puțin 80% din mașini vor trebui să fie electrice până în 2050. Pentru o privire mai detaliată asupra mobilității, vezi Capitolul 5.

4. Trecut adesea cu vederea, dar cu toate acestea crucial este sectorul încălzirii și răcirii, care privește modul în care încălzim casele și clădirile publice iarna și le răcim vara, ca și modul în care gătim hrana. Acest sector are un potențial nefolosit imens de reducere a emisiilor de carbon. Asta necesită o strategie dublă a creșterii eficienței energetice și conversiei la energia regenerabilă. Cu alte cuvinte: a beneficia de răcoare și căldură și a fi bine hrăniți folosind mai puțină energie ca înainte, bazându-ne exclusiv pe surse de energie regenerabile, cu zero emisii. Pentru a transpune acest lucru în realitate, trebuie mai întâi să renovăm stocul de clădiri existent, îmbunătățind izolarea cu ajutorul modernizării, de exemplu. În al doilea rând,

va trebui să înlocuim sistemele de încălzire convenționale pe bază de cărbune, petrol sau gaze naturale cu tehnologii cu zero emisii precum sistemele solare, pompe de căldură care funcționează cu electricitate verde sau sisteme de încălzire centralizată regenerabile. În plus, trebuie să regândim designul arhitectural pentru a-l face cât mai eficient din punct de vedere energetic, de exemplu prin intermediul unei planificări atente a amplasării ferestrelor și circulației aerului.

5. Ultimul sector care, fără îndoială, merită amintit aici este cel **agricol**. Este cea mai mare sursă de emisii de metan și nitrogen – gaze cu efect de seră mult mai nocive pentru climat decât dioxidul de carbon. Deși se spune adesea că sectorul agricol e dificil de decarbonizat, acest lucru nu este imposibil, dacă reușim să schimbăm modul în care producem și vindem produsele agricole. Agricultură inteligentă din punct de vedere climatic este esențială, iar redirectionarea subvențiilor agricole către agricultura ecologică este primul pas. Aceste subvenții reprezintă o cotă substanțială din bugetul UE, puțin sub 40%,⁵⁰ și în prezent de ele

beneficiază mai ales agro-industiile la scară mare. Chiar dacă acest sector e mai puțin intensiv în investiții, el ar putea deveni mai intensiv în muncă, creând noi locuri de muncă prin intermediul unor noi modele de afaceri. Acest lucru este valabil mai ales dacă privim sectorul agricol în mod holistic, aplicând principiile unei economii circulare: deșeurile biologice pot fi transformate în fertilizatori sau biogaz la nivel local – chiar în lipsa unor investiții financiare masive sau a unei pregătiri specifice a fermierilor locali.

- Una peste alta, investițiile suplimentare totale necesare în următorii 30 de ani pentru decarbonizare în Germania au fost estimate la două trilioane de euro. Poate părea o sumă imensă, dar de fapt ea este echivalentă cu doar 3% din investițiile totale în instalații industriale și stocul de locuințe necesare pentru prezervarea stocului de capital al economiei germane, ceea ce ilustrează magnitudinea sumei față de mărimea economiei. În concluzie, **e o sumă substanțială, dar fezabilă**.
- Mai mult, o privire asupra consecințelor investițiilor necesare pentru locurile de muncă din sectoarele implicate scoate la lumină vești pozitive: în primul rând, aceste investiții **vor stimula cererea de produse** pe principalele piețe de **tehnologii de protejare a climatului**: de tehnologii ale energiei regenerabile, de mobilitate verde și de tehnologii și soluții de eficiență energetică. De exemplu, vom avea nevoie de o extindere a rețelei feroviare, noi sisteme de încălzire, materiale de izolare și turbine eoliene, pentru a enumera doar câteva.

La rândul lui, acest lucru va crea multe alte locuri de muncă în sectoarele implicate, în toate regiunile. În secțiunea de mai jos, vom examina ocupațiile specifice care, cel mai probabil, vor avea de câștigat.⁵¹

1. Deoarece această transformare este determinată de infrastructură, persoanele angajate în **construcții și proiecte civile** vor fi primele care vor avea de beneficiat: căile ferate trebuie construite,

iar stocul de locuințe trebuie modernizat.

2. Renovarea pe scară mare a stocului de clădiri va fi de asemenea în beneficiul lucrătorilor din construcțiile interioare și al unei întregi serii de **ocupații legate de planificarea și supervizarea șantierelor**, ca și a instalațiilor și **serviciilor pentru construcții**.
 3. Mai mult, trecerea de la mobilitate individuală la mai mult transport public va crea locuri de muncă în serviciile pentru **trafic și logistică**, de exemplu cele legate de extinderea transportului public și a sistemelor de sharing, managementul traficului și crearea infrastructurii pentru mobilitatea verde.
 4. În sfârșit, dar nu în ultimul rând, probabil că locurile de muncă din mecatronică, **electronica energiei și ingineria electrică** vor deveni mai numeroase, grație cererii sporite de soluții și servicii pentru electricitate regenerabilă. Într-un sistem energetic descentralizat, aceste locuri de muncă ar putea fi în beneficiul direct al comunităților locale.
- Dat fiind faptul că multe din investițiile necesare trebuie desfășurate pe cuprinsul unor întregi țări și că sistemul energetic regenerabil trebuie să fie mai descentralizat decât sistemul foarte centralizat de astăzi bazat pe generarea termică a energiei, toate regiunile unei țări pot lua parte la aceste beneficii. Un exemplu palpabil, care ilustrează clar acest lucru: astăzi, aproape 300.000 de persoane sunt deja ocupate, în întreaga Germanie, în principala piață de energie regenerabilă,⁵² în comparație cu doar 28.000 în industria cărbunelui, care e concentrată în anumite regiuni.

Scenariile pentru Germania arată că decarbonizarea economiei ar putea foarte bine să creeze mai multe locuri de muncă decât cele care vor fi pierdute, în comparație cu un scenariu cu o politică climatică mai puțin ambițioasă.

- **Există deja milioane de persoane care lucrează în sectoarele „verzi”**. Cercetările recente întreprinse

de Agenția Germană de Mediu (UBA) sugerează că 6,4% din forța de muncă germană (aproape trei milioane de oameni) sunt deja angajate în domenii legate de protecția mediului, de la ecoturism și servicii financiare sustenabile la locuri de muncă industriale. Peste jumătate din aceste locuri de muncă au legătură directă cu protecția mediului.⁵³ Cel puțin 400.000 de angajați lucrează în sectoarele energiei regenerabile, în comparație

cu doar 18.600 în sectorul minier al lignitului din Germania. Există foarte puține studii care oferă cifre exacte pentru sectorul mobilității (respectiv lucrători angajați exclusiv în producția de mașini cu motoare cu combustie față de cei care construiesc nu doar mașini electrice sau pe hidrogen, ci și biciclete (de transport), trenuri, autobuze, căi ferate și piste pentru biciclete). **De asemenea, politicile climatice ambițioase au drept rezultat locuri de muncă sigure din aceste sectoare verzi viitoare – în timp ce rămânerea la industriile convenționale pune în pericol acele locuri de muncă, creând deja mii de șomeri.**⁵⁴

- Unul din motivele acestor pierderi de locuri de muncă este faptul că angajații din locurile de muncă verzi nu sunt încă organizați în sindicate și, prin urmare, nu au o reprezentare puternică (spre

deosebire de sectorul cărbunelui, care are un nivel tradițional foarte înalt de organizare și voci puternice inclusiv în sectorul sindical). Multe „start-up-uri verzi” nu înțeleg nevoia de a coopera cu sindicatele, unele chiar obstrucționând activitatea acestora, iar cele mai multe sindicate ratează de asemenea ocazia de a atrage noi membri din noile sectoare „verzi” inovatoare.

Astfel, sindicalizarea „locurilor de muncă verzi” este crucială pentru o transformare de succes și, mai mult, este în beneficiul tuturor părților – fie că e vorba de angajați, prin intermediul unei mai bune reprezentări, sindicate, prin intermediul noilor membri, sau companiile „verzi”, prin intermediul dobândirii unei voci.

- Istoric vorbind, ascensiunea și prăbușirea sectoarelor nu sunt ceva nou – dar, **de data asta, avem ocazia de a modela tranziția economiilor, în cadrul unui proces gestionat politic care asigură justiția socială.** Astăzi există foarte puțini oameni angajați ca grăjdari, în comparație cu epoca în care caii constituiau principalul mijloc de transport, și foarte puțini pompieri în trenuri – aceste slujbe au dispărut, pur și simplu, în urma progresului tehnologic. În ultimele câteva decenii, mii de secretare au fost concediate atunci când calculatoarele au devenit un articol esențial al dotării birourilor (pentru o discuție mai detaliată despre efectele digitalizării asupra ocupării, vezi și Capitolul 3, pag. 57). Multe din aceste transformări au fost determinate de piață, însă unele din ele au fost declanșate de măsuri guvernamentale – de exemplu, locurile de muncă pierdute în industria tutunului atunci când guvernele au devenit mai preocupate de sănătatea plămânilor cetățenilor lor decât de profiturile realizate în acest sector.
- Dacă ne uităm la evoluția investițiilor, devine evident că o prăbușire determinată de piață din multe sectoare economice „maro” este un scenariu probabil: unele bănci private importante, dar și numeroase fonduri de pensii și alți investitori financiari se retrag din domeniile

bazate pe combustibili fosili, iar unele bănci de dezvoltare multilaterale și naționale implementează strategii de „**dezinvestire**”, înțelegând că aceste sectoare nu au niciun viitor.⁵⁵ Prin urmare, marea întrebare e nu dacă domeniile nocive pentru mediu vor putea să continue cu „modelul actual”⁵⁶ sau dacă se vor reduce, ci mai degrabă dacă angajații și comunitățile se vor confrunta cu o eliminare treptată determinată de piață, în lipsa unei plase de siguranță, sau creăm acum cadrele politice ale unei tranziții juste, permițând cetățenilor să participe la modelarea viitorului lor.

- Astfel, mesajul cheie este că decarbonizarea va duce la o mutație a structurii ocupării. Acest succes al acestei tranziții se va baza pe management eficient, conducere politică și stimulentele economice potrivite pentru regenerabile și o producție și un consum sustenabile. Vom continua să producem și să consumăm – dar vom produce lucruri diferite și vom consuma diferit.
- Acest lucru este încă și mai evident **dacă privim în mod holistic structura ocupării** din economiile noastre. N-ar trebui oare să tindem către o societate în care există suficienți șoferi de autobuz datorită cărora nimeni să nu fie „lăsat în urmă” la o stație de autobuz din pustiu, în care există suficienți profesori care să susțină dezvoltarea individuală a fiecărui copil și suficiente asistente care să îi îngrijească pe bătrâni și infirmi și în care artiștii își pot câștiga existența lărgindu-ne orizonturile prin creativitatea și operele lor de artă? Chiar și în majoritatea economiilor noastre europene, aceste sectoare suferă din cauza unui personal și a unei finanțări insuficiente – chiar dacă cei care lucrează în ele contribuie la bunăstarea noastră mult mai mult decât, să zicem, cumpărarea unui produs de consum nou o dată la fiecare câteva luni.

Unele sectoare industriale (cum ar fi mineritul) vor trebui să „descrească” – dar **locurile de**

- **muncă industriale „maro” nu trebuie înlocuite neapărat cu locuri de muncă industriale „verzi”.**

Adoptând o perspectivă mai largă, putem face în așa fel încât acei angajați care contribuie cel mai mult la bunăstarea noastră să primească salarii echitabile, astfel contribuind și la mai multă egalitate socială și de gen. În ziua de azi, contractele precare, programul de lucru insuportabil și lipsa organizării (sindicale) tind să fie o problemă mai mare pentru femeile care lucrează în sectorul îngrijirii (de exemplu în sănătate sau educație) decât pentru mineri (de obicei bărbați) – asta în cazul în care munca de îngrijire chiar este recompensată financiar și nu considerată ca de la sine înțeleasă. Astfel, atunci când modelăm procesele de tranziție justă ale economiei noastre, **trebuie să ne asigurăm că promovăm acele sectoare care, în cele din urmă, contribuie la fericirea noastră și fac ca societățile noastre să fie mai juste**, și nu pe cele care ne distrug sănătatea și mediul.

- În cele din urmă, nu trebuie să uităm că limitarea crizei climatice previne și pierderea de locuri de muncă, mai ales în turism sau agricultură (vezi și Capitolul 1, pag. 16). Pur și simplu nu există locuri de muncă pe o planetă moartă.

Dar cum rămâne cu...

... lucrătorii angajați acum în acele sectoare care vor fi supuși mutației structurii ocupării datorată schimbărilor care merg mână în mână cu transformarea, de exemplu toți cei asociați cu economia combustibililor fosili? Cum putem face astfel încât ei să aibă și mâine locuri de muncă decente și sigure?

Calea de urmat: modelarea pentru viitor a locurilor de muncă

- Pentru început, să identificăm domeniile care vor fi transformate în mod fundamental de decarbonizare. Nu trebuie uitat, însă, că faptul că unele ocupații devin perimate nu trebuie să ducă neapărat la șomaj. Totul depinde de modul în care vom gestiona tranziția – lucru pe care îl vom explora mai jos și în Capitolul 4, acordând o atenție

specială sectorului energetic. În cele din urmă, **o tranziție justă** se referă la **recunoașterea și abordarea schimbării care vine în mod inevitabil**.

- Cum am arătat deja, acele sectoare care sunt legate de economia combustibililor fosili vor pierde, în mod incontestabil, o parte semnificativă a locurilor de muncă actuale. Acest lucru îi va afecta mai ales pe cei care lucrează în domeniul petrolului și gazului, în rafinarea acestor produse, în minerit și centralele energetice termice, mai ales în cele alimentate cu cărbune.
- În ceea ce privește **mineritul antracitului și lignitului, însă, cele mai semnificative pierderi de locuri de muncă au avut deja loc** la sfârșitul Războiului Rece. Lusatia, o regiune a lignitului din estul Germaniei, a pierdut, începând cu 1990, aproape 90% din locurile ei de muncă. În Polonia, patria celei mai mari regiuni de antracit din Europa, nu mai puțin de 80% din locurile de muncă din acest sector au fost pierdute începând din 1990.
- Motivele sunt multiple, dar concurența globală și raționalizarea proceselor de producție au jucat un rol cheie.
- Un alt domeniu care va fi afectat semnificativ este cel auto. Trecerea la vehicule electrice, mai ales, va afecta anumite părți ale lanțului de aprovizionare, în special părțile necesare motopropulsiei vehiculelor. Dată fiind importanța rolului pe care Europa de Est îl joacă în industria auto, în urma integrării ei în lanțurile de aprovizionare globale, acest lucru va avea un impact profund asupra economiilor din regiune. Pe de altă parte, decarbonizarea e doar unul din motoare, în sensul că politica climatică ambițioasă nu e, așa cum se spune adesea, un „ucigaș de locuri de muncă”. Multe piețe importante ale mașinii suferă schimbări care vor modifica semnificativ modelele mobilității și probabil că vor reduce cererea pentru mașini așa

cum o știm, cu sau fără decarbonizare.

Digitalizarea stimulează noi modele de afaceri. Urbanizarea mărește cererea pentru transport public, din cauza densității tot mai mari a populației din zonele metropolitane. Iar politica industrială a economiilor emergente este din ce în ce mai mult menită să perturbe industriile existente, inclusiv sectorul auto, și creează modele de afaceri noi, domestice, pentru a ajunge din urmă economiile avansate, de exemplu producerea de baterii pentru vehiculele electrice. Drept rezultat, **sectorul auto se va confrunta în mod cert cu o transformare majoră – chiar și în lipsa unei politici climatice ambițioase**. Vom descrie mai detaliat transformarea mobilității în Capitolul 5.

- Mai mult: automatizarea continuă a mineritului și producției industriale va duce oricum la pierderea de locuri de muncă: nimeni din Europa nu mai extrage cărbune cu târnăcopul – utilajele fac asta. Același lucru este valabil pentru fabricile de mașini și manufacturarea multor alte produse industriale – dacă până în anii '70 aceste domenii erau pline de lucrători, pe liniile de producție de astăzi abia dacă mai poate fi văzută o persoană printre roboți. În Europa Centrală și de Est, multe din aceste sectoare au o nevoie stringentă de investiții care să le facă din nou profitabile. Dar, în acest caz, investițiile înseamnă și **automatizare, care duce inevitabil la pierderea de locuri de muncă – așa că, în oricare variantă, va trebui să le oferim o plasă de siguranță acelor lucrători**.

Să privim acum modul în care ne putem asigura că dispariția anumitor ocupații nu se traduce în pierderea de locuri de muncă. Avem la dispoziție un întreg repertoriu de instrumente speciale care să-i susțină pe acei lucrători care vor fi afectați de schimbările care vor urma:

- Mai ales în ce îi privește pe mineri, există două măsuri financiare de sprijin care și-au dovedit

deja eficiența – programele de pensionare anticipată pentru lucrătorii mai în vârstă și un fond de tranziție pentru minierii tineri care trebuie să se recalifice și să-și găsească un loc de muncă în alte sectoare. În ceea ce privește celelalte sectoare, sindicatul german al metalurgiștilor, IG Metall, a propus recent, pentru perioada tranziției, un tip de angajare cu program redus pentru sec-toarele supuse schimbărilor structurale, cum ar fi industria auto, ceea ce înseamnă că lucrătorii își reduc programul de lucru pentru a le da șansa de a dobândi un nou set de calificări. În acest mod, ei pot să se califice pentru un loc de muncă din sectoarele emergente înainte de a fi obligați să ceară șomaj. Diferențele salariale dintre programul mai scurt de lucru și slujbele cu normă întreagă sunt acoperite de stat.

- Mai mult, lucrătorii se bucură de asistență pentru transferul într-un câmp al muncii diferit dar similar. În zona Ruhr din Germania, lucrătorii au primit sarcina de a demonta utilajele miniere sau de a ajuta la recultivarea zonei (ceea ce constituie un proces îndelungat). Noile centrale energetice de rezervă cu gaz sintetic pot furniza și ele noi locuri de muncă pentru cei care lucrau în centralele energetice termice.
- Recalificarea în noi domenii ocupaționale este promițătoare mai ales dacă pregătirea se axează pe competențe care sunt sau pot să devină rare sau foarte cerute de piață. Un exemplu îl pot constitui ocupațiile din sectorul construcțiilor: va fi nevoie de mult mai mulți lucrători pentru a implementa toate măsurile de eficientizare energetică a stocului de clădiri.

Schimbarea locului de muncă sau a sectorului implică întotdeauna perturbarea vieții individului. E dificil să asști la comprimarea unui sector, mai ales unul care s-a bucurat de foarte multă considerație în trecut, și de aceea „soluțiile” impuse din afară lucrătorilor sunt rareori eficiente. Pentru a face tranziția mai ușor de acceptat la nivel individual sunt importante trei considerente:

1. În primul rând, realizările de o viață ale oamenilor trebuie recunoscute. Cărbunele a încălzit nenumărate case, iar mașinile cu motoare cu combustie au permis, în ultimele decenii, o mobilitate individuală fără precedent. Există modalități de a prezerva această memorie. De exemplu, foste fabrici și mine au fost transformate în situri de patrimoniu cultural celebre în lumea întreagă.
 2. În al doilea rând, oamenilor trebuie să li se ofere cât mai multe variante posibile în ceea ce privește modelarea propriului lor viitor. Atunci când li se oferă posibilitatea pensionării sau deprinderii de noi competențe, când li se oferă șansa trecerii la noi ocupații cetățenii nu mai sunt „victime” sau spectatori, ci stăpâni ai destinului lor.
 3. În al treilea rând, noile locuri de muncă trebuie să ofere condiții de muncă cel puțin la fel de bune precum cele vechi. De multe ori, asta e mai ușor de spus decât de făcut, deoarece condițiile de lucru din industria grea și minerit s-au îmbunătățit considerabil grație activității sindicatelor.
- Multe persoane din aceste sectoare au beneficiat de contracte de muncă bine plătite pe termen nedeterminat, ceea ce nu a fost întotdeauna cazul în sectorul încă emergent al energiei regenerabile.

Dar cum rămâne cu...

... regiunile care depind în mare măsură de complexurile miniere sau de industrie grea? Cum pot să beneficieze ele de pe urma unei economii decarbonizate?

Calea de urmat: folosirea ocaziei

- Așa cum am arătat deja, în ceea ce privește regiunile de extracție a antracitului și lignitului, mare parte a schimbării structurale a avut deja loc. Pe de o parte, asta explică motivul pentru care activitățile de extragere a cărbunelui rămase sunt atât de importante pentru economiile locale. Pe de altă parte, o agendă climatică ambițioasă

oferă acestor regiuni ocazia de a atrage atenția și fondurile structurale de care au nevoie pentru crearea de noi perspective economice. Asigurarea fondurilor de sprijin structurale pentru aceste regiuni nu doar va crea oportunități timp de ani de zile, dar va fi și în beneficiul acelor zone care au suferit din cauza dezindustrializării în trecut.

managementul descentralizat și implicarea societății civile sunt factori cheie ai succesului.

- În sensul conceptului de **„progres prin educație”**, crearea de universități și centre de pregătire vocațională, ca și transferarea unor agenții guvernamentale la nivel local au permis foștilor lucrători, ca și copiilor și nepoților lor, să aspire la

În ceea ce privește chestiunea modului în care pot fi sprijinite întregi regiuni care vor fi afectate de tranziție, există o multitudine de lecții deja învățate, cum ar fi zona germană Ruhr și sfârșitul mineritului de antracit din Germania, care pot oferi un ghid pentru viitor:

- **Programele de sprijin** regionale, naționale și europene pot contribui la implementarea unei transformări structurale acceptabile social. Acest lucru include adesea crearea de agenții regionale speciale care încurajează transferul de cunoaștere și relaționarea în rândul actorilor locali și încearcă să coordoneze măsurile de tranziție. O lecție învățată din zona Ruhr e că o viziune comună,

niveluri tot mai mari de educație. Acest lucru nu doar a contribuit la creșterea economiei locale, dar a fost și foarte compatibil cu perspectiva social-democrată că educația este o cale importantă a realizării de sine.

- Mai mult, programele guvernamentale de finanțare a **cercetării și dezvoltării** (R&D) și alte subvenții ținute pentru noile tehnologii ar trebui să se concentreze pe regiunile cu probleme structurale, sprijinind și stimulând crearea de noi clustere economice cum ar fi cele de producerea de baterii electrice. Crearea de clustere între R&D, universități, unități de producție și start-up-uri s-a

dovedit a fi, în zona Ruhr, un motor eficient al unei tranziții de succes. Unele din primele parcuri tehnologice din Europa au fost înființate în orașele acestei regiuni, cum ar fi, de exemplu, Dortmund.

- În încheiere, **posibilitățile regiunilor** care se transformă plecând de la industrie grea sau minerit **sunt multiple**. Ele pot deveni centre culturale în care vizitatorii explorează clădirile și utilajele fantastice ale unei epoci apuse (de exemplu siturile patrimoniului UNESCO „Yeche Zollverein”),⁵⁷ pot fi transformate în zone de recreere (de exemplu minele de lignit transformate în lacuri) sau infrastructura de regulă bine dezvoltată în termeni de căi ferate, drumuri și rețele electrice poate fi folosită pentru atragerea de noi industrii.

Dar cum rămâne cu...

... investițiile necesare pentru transformarea infrastructurii? Cum putem să mobilizăm finanțarea?

Calea de urmat: schimbarea finanțării

Există multe instrumente disponibile pentru finanțarea transformării infrastructurii și susținerea regiunilor care trec prin schimbări structurale:

- În ceea ce privește finanțarea tranziției infrastructurilor publice și private, cheia e o combinație de fonduri publice și investiții private. Pentru țările din Europa Centrală și de Est, Mecanismul pentru o Tranziție Justă și finanțarea cu ajutorul Băncii Europene de Investiții, ambele parte a Pactului Verde al UE,⁵⁸ sunt surse de sprijin importante. Pentru atragerea de bani privați, de exemplu din partea fondurilor de pensii, formele inovatoare de parteneriat public-privat care oferă câștiguri modeste dar stabile au potențialul de a mobiliza fonduri din partea investitorilor instituționali care caută o astfel de oportunitate. În sfârșit, includerea riscurilor crizei climatice în evaluările de risc ale băncilor și altor investitori poate să facă investițiile în regenerabile și alte tehnologii sustenabile

competitive cu investițiile tradiționale, stimulând astfel actorii financiari să-și restructureze portofoliile. Planul de Acțiune pentru Finanțare Sustenabilă al Comisiei Europene este un prim pas în această direcție.⁵⁹ Atunci când se „dezinvestesc” din domeniile intensive în carbon (vezi pag. xx), băncile și fondurile caută noi oportunități de investiții în sectoare care au viitor.⁶⁰ Acesta este motivul pentru care Tesla a devenit recent cel mai valoros producător de mașini din lume (chiar dacă Toyota, acum pe locul doi, vinde de 30 de ori mai multe mașini), iar investițiile în energii regenerabile au înregistrat un record după altul în ultimii ani.

- Regiunile de cărbune și altele care sunt supuse schimbării structurale au șanse să primească mai multe fonduri prin programele regionale **ale UE** și prin Fondul pentru o Tranziție Justă care face și el parte din Pactul Verde European.

Dar cum rămâne cu...

... scurgerile de carbon?⁶¹ Cum ne putem asigura că industriile intensive în energie nu se mută pur și simplu în străinătate, în loc să devină „verzi”?

Calea de urmat: un fair play global

- În următorii 10-20 de ani, **un mare procent al instalațiilor industriilor intensive în energie, cum ar fi producția de oțel și procesarea chimică, trebuie să beneficieze de reinvestiții**. Aceste noi instalații vor fi operaționale timp de decenii. Acesta este motivul pentru care e crucial ca aceste noi instalații să utilizeze tehnologii cu cea mai mică amprentă de carbon. Altfel, ele vor contribui la încălzirea globală prin intermediul a ceea ce a fost numit efectul de „**blocare a carbonului**”. Și, în plus față de asta, vor fi eliminate de pe piață de prețul tot mai mare al CO₂ și de eforturile de decarbonizare din întreaga lume, ajungând să fie active scumpe eșuate.

- În momentul de față, aceste noi tehnologii, de exemplu utilizarea hidrogenului pentru producerea oțelului, și produsele corespondente lor nu sunt încă competitive cu omoloagele lor produse cu ajutorul metodelor de producție convenționale intensive în carbon – care, în multe cazuri, au fost susținute istoric sau sunt susținute și în prezent prin subvenții.

Până când aceste noi tehnologii se maturizează și devin competitive prin intermediul desfășurării lor la scară mare și al sistemelor de tarify/comercializare a emisiilor, cei care acționează primii vor trebui să se asigure că decarbonizarea acestor industrii nu le alungă în străinătate și nici nu le face să dispară, din cauza incapacității lor de a concura pe piața internațională. În acest scop, există trei instrumente potențiale care sunt discutate în prezent la nivel european, ca și în multe state membre:

1. În primul rând, va trebui să explorăm eficiența și fezabilitatea acordurilor trans-frontaliere de **tarify a carbonului**, respectiv tarify de import bazate pe amprenta de CO₂ a anumitor produse intensive în energie. Asta ar putea contribui la protejarea industriilor în tranziție de o concurență internațională ruinătoare. De la începutul lui 2020, UE ia în considerare implementarea unui astfel de plan ca parte a Pactului Verde European.
2. În al doilea rând, decalajul dintre actualele prețuri de producție ridicate ale unor produse intensive în energie neutre **din punct de vedere al carbonului**, cum ar fi oțelul, și prețul pieței mondiale, care este în continuare determinat de produse manufacturate cu ajutorul unor metode de producție mai ieftine, dar mai intensive în carbon, poate fi redus prin contracte pe diferența de carbon.⁶² Cu alte cuvinte, guvernele acceptă să acopere diferența de preț pentru acele companii care sunt dispuse să își decarbonizeze producția.

3. Pe termen lung, mai multă cooperare internațională este esențială, cu obiectivul agreării unui **nivel minim al prețului global** al carbonului, pentru egalizarea șanselor între metodele de producție intensive în carbon și cele neutre din punct de vedere al carbonului.
- În sfârșit, sindicatele care au expertiză în lanțurile de valoare pot oferi un sprijin esențial pentru toate aceste demersuri. În spiritul solidarității internaționale, ele pot contribui la închiderea acelor „portite” create de națiunile care nu respectă standardele de mediu.

Dar cum rămâne cu...

... nivelul înalt de calificare și cunoștințe necesitat de multe din aceste noi domenii și locuri de muncă? Economiiile avansate nu au șanse mult mai bune? Cum putem face astfel încât economiile mai mici să aibă și ele de beneficiat, în loc să trebuiască să accepte pur și simplu consecințele deciziilor luate de alții?

Calea de urmat – în interiorul Uniunii Europene și în afara ei

- Țările din Europa Centrală și de Est (ECE) sunt deja integrate în lanțurile de aprovizionare ale vecinilor lor din Europa de Vest – sectorul auto este cel mai bun exemplu. Prin urmare, e crucial ca țările din ECE să anticipeze din timp aceste transformări și să construiască pe baza know-how-ului acumulat în ultimii 30 de ani pentru a rămâne parte a acestor rețele de activitate economică integrate global. Acest lucru trebuie însoțit de o campanie de pregătire care va da lucrătorilor și companiilor posibilitatea de a se adapta la schimbarea tehnologică și de a se integra în noile rețele de activitate economică.
- Multe din țările ECE au o forță de muncă în IT tânără și calificată, care poate contribui la crearea de soluții digitalizate noi pentru această tranziție, în același timp creând valoare adăugată în țara lor.
- Multe din schimbările la care asistăm în acest

moment sunt schimbări cu adevărat globale. În acest context, este probabil ca fiecare țară europeană să trebuiască să accepte pur și simplu deciziile care vor fi luate în deceniile viitoare. Cu toate acestea, multe economii din Europa Centrală și de Est fac parte din Uniunea Europeană, fiind astfel parte a unui bloc economic cu influență globală. Prin urmare, e crucial **să îmbunătățim cooperarea europeană**. Iar pașii pentru realizarea acestui lucru sunt deja în curs: Pactul Verde European și Strategia Industrială Europeană sunt două tentative inițiale de a crea o reacție europeană comună la mega-tendențele globale pe care trebuie să le abordăm în mod colectiv.

- Între timp, chiar și **țările care nu fac parte din UE** vor avea ocazia de a aborda cu succes această tranziție, dacă folosesc în mod judicios instrumentele de sprijin și cooperare pentru fondurile și împrumuturile UE în contextul Pactului Verde European (de exemplu, fondurile Instrumentului pentru Asistență de Pre-aderare sau împrumuturile din programele BERD/BEI). Alte organizații financiare internaționale, cum ar fi Banca Mondială sau banca germană de dezvoltare KfW, și alți donatori internaționali susțin și ei transformarea

infrastructurii din țările cu probleme de dezvoltare în una verde.

- Pentru a descătușa pe deplin potențialul creării de locuri de muncă locale și al beneficiilor asociate pentru comunitățile locale, trebuie creat un cadru de guvernare adecvat pentru decarbonizare. Una din cele mai importante întrebări va fi cum poate fi stimulată producția descentralizată de energie și rețeaua electrică complementară ei, astfel ca locurile de muncă asociate cu gestionarea ei să rămână și ele în comunitățile locale. Este o abordare foarte diferită de sistemele centralizate pe care le avem în prezent. Și e o condiție necesară, dacă e ca economiile în tranziție să beneficieze și ele. O puternică inter-conectivitate regională, inter-regională și europeană, care asigură o rezervă în furnizare și stabilitate tehnică, rămâne vitală pentru o tranziție energetică de succes. De asemenea, descentralizarea producerii energiei este un pas crucial pe calea către o producție de energie mai eficientă, sustenabilă și justă din punct de vedere social. Implicațiile unei tranziții energetice descentralizate sunt explorate în mai mare detaliu în Capitolul 4.

Partea a II-a: Trecerea de la o economie liniară la una circulară va oferi produse noi, compatibile din punct de vedere climatic, și modele de afaceri care, la rândul lor, vor crea noi locuri de muncă.

O contribuție importantă la transformarea economiilor noastre în unele mai sustenabile va fi trecerea de la o economie liniară la una circulară. Într-o economie liniară, resursele sunt extrase, procesate, folosite și în cele din urmă aruncate ca deșeuri. Într-o economie circulară, însă, deșeurile sunt ele însele privite drept resurse. Resursele și materialele utilizate inițial sunt folosite cât mai mult timp posibil (abordarea de tip „cradle to cradle”).

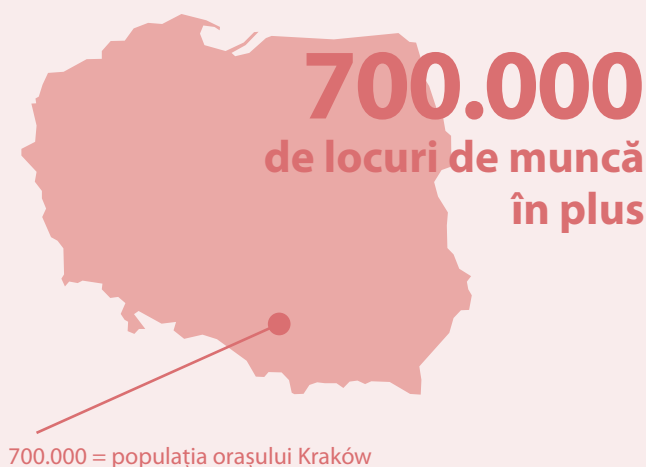
Astfel, pe lângă înlocuirea vechii infrastructuri, vor apărea și **noi modele de afaceri**. Până la urmă, decarbonizarea înseamnă mai mult decât simpla înlocuire a tuturor proceselor din economia noastră care emit gaze cu efect de seră cu alternative compatibile din punct de vedere climatic. Este o șansă de a crea o nouă economie, care oferă o viață mai bună pentru toți – cu condiția ca noi să abordăm pro-activ, încă de la început, chestiunile sociale.

În cele din urmă, **decarbonizarea va avea succes doar dacă reușim să închidem cât mai multe cicluri ale resurselor**. Unul din motivele pentru care acest lucru e important e faptul că tranziția energetică însăși este foarte intensivă în resurse: chiar dacă nu implică arderea de combustibili fosili, producerea turbinelor eoliene și panourilor solare necesită cantități imense de metal și trebuie și ele reciclate. Amprenta de carbon și resurse a centralelor energetice regenerabile (și chiar a mașinilor electrice) e, fără nicio îndoială, semnificativ mai bună decât cea a alternativelor fosile. Dar tot avem nevoie de energie și resurse materiale

pentru a le produce și recicla. Dacă vrem să evităm o situație în care, prin soluționarea unei probleme de mediu, ajungem să creăm alta, va trebui să fim cât mai eficienți posibil cu resursele. Dincolo de asta, exploatarea resurselor naturale este și o amenințare la adresa mijloacelor noastre de trai și – împreună cu criza climatică – este o chestiune de care trebuie să ne ocupăm.

- Creșterea eficienței resurselor va necesita schimbări ample ale celor mai multe produse ale noastre. Acestea vor trebui să fie concepute într-un astfel de mod încât toate resursele folosite să poată fi recuperate la sfârșitul ciclului de viață al produsului. De asemenea, ele vor trebui să provină predominant din surse regenerabile, pentru a permite o reciclare eficientă. Acest lucru va crea **noi locuri de muncă în ceea ce privește designul de produs, serviciile de reparare și, în cele din urmă, tratarea deșeurilor, multe din acestea fiind în comunitățile locale**.
- Același lucru este valabil pentru **noile modele de afaceri bazate pe folosirea în comun a lucrurilor**, în locul deținerii lor. Aceste modele vor apărea în mod inevitabil, deoarece sunt mai convenabile pentru consumatori. Să luăm, de exemplu, mașina de spălat: în loc să deținem una, putem să achiziționăm pur și simplu un anumit număr de spălări. După ce acestea sunt consumate, mașina de spălat poate fi colectată automat și nu trebuie ca noi să ne preocupăm de reintroducerea ei în ciclul resurselor. Serviciile de tip sharing au început deja să schimbe modul în care oamenii circulă: sharing-ul deplasării și mașinii sunt doar două exemple.
- Un studiu comprehensiv comandat de Comisia Europeană estimează că, în ansamblu, trecerea la economia circulară ar putea crește PIB-ul UE cu aproximativ 0,5% până în 2030 și ar putea crea **700.000 de locuri de muncă în plus, țările Europei Centrale și de Est având de beneficiat** mai mult decât omoloagele lor occidentale.⁶³
- Pe lângă acest lucru, trebuie să luăm în considerare și latura de reglementare a acestei situații:

ECONOMIA CIRCULARĂ **SPRIJINĂ ECONOMIILE DIN** **EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST**

evaluarea impactului pentru țintele de reciclare, simplificarea legislației, ameliorarea monitorizării și diseminarea bunelor practici de către Comisia Europeană ar putea, doar ele, să creeze peste 180.000 de noi locuri de muncă pentru funcționari în Europa până în 2030.

Dar cum rămâne cu...

... toate noile competențe necesare locurilor de muncă dintr-o economie circulară? Cum îi putem înzestra pe lucrători cu setul de competențe necesar, asigurându-ne că nimeni nu e lăsat în urmă?

Calea de urmat: o schimbare treptată a competențelor

- În primul rând, trebuie să luăm în considerare faptul că această schimbare se va produce treptat, de-a lungul următorilor 30 de ani. Pentru a evita posibilitatea ca lucrătorii să rămână blocați într-un set de „competențe anacronice”, e important să creăm, într-o etapă timpurie, o strategie de pregătire și calificare (vezi discuția de la pag. 43).
- În cele din urmă, schimbările globale pe care le traversăm – și aici nu ne referim doar la încălzirea globală – vor modifica fundamental modul în care muncim. A nu lăsa pe nimeni în urmă presupune,

de asemenea, implementarea unei campanii de pregătire care încearcă să identifice care competențe și calificări vor fi necesare lucrătorilor în viitor. Există deja în derulare unele proiecte impresionante, care contribuie la cartografierea căilor de tranziție pentru unele slujbe care ar putea să dispară în curând și încearcă să identifice ce seturi de competențe suplimentare le vor fi necesare oamenilor pentru a reuși în viitoarea lume a muncii. Un exemplu îl constituie resursele oferite de Cedefop, Centrul European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale, cum ar fi instrumentul acestuia de Prognoză a Competențelor.⁶⁴

Dar cum rămâne cu...

... tiparul familiar al modelelor de afaceri și tehnologiilor create în străinătate? Cum putem face astfel ca economiile în tranziție să fie și ele capabile să culeagă beneficiile acestor evoluții iar oamenii și comunitățile să prospere?

Calea de urmat: saltul la o economie circulară

- Într-adevăr, economiile avansate și companiile lor sunt adesea în avangardă în ceea ce privește crearea, pilotarea și desfășurarea de noi modele de afaceri și tehnologii. Însă asta prezintă un avantaj și pentru economiile în tranziție, **făcând ca noile tehnologii să devină mai ieftine** și mai accesibile altor țări, pe măsură ce ele sunt extinse la scară, iar efectele curbei învățării și economiile de scară intră în acțiune. Asta a fost valabil pentru regenerabile și este probabil să vedem același lucru în ceea ce privește economia circulară.
- Decarbonizarea infrastructurii este o povară și pentru țările foarte dezvoltate care pot să fi investit recent în modernizarea infrastructurii lor fosile existente, iar acum se confruntă cu procese de dezafectare, reconstruire etc., ceea ce reduce semnificativ rentabilitatea investițiilor. Între timp, țările cu infrastructură mai veche care ar trebui modernizată oricum (cum ar fi centrale energetice, drumuri etc.) pot „sări” **la următorul nivel de tehnologie modernă**.

- Principiul repară-refolosește-reciclează al economiei circulare are, de asemenea, potențialul de **a readuce locurile de muncă și profesiile mai localizate** care au fost pierdute în ultimele decenii, atunci când repararea lucrurilor s-a demodat.
- **Planul de Acțiune pentru Economie Circulară al UE** expune o agendă ambițioasă, cu măsuri tangibile care merg de la ținte de reciclare sporite la standarde minime pentru responsabilitatea producătorilor în ceea ce privește designul de produs. Un alt pas important este interzicerea și controlul exporturilor ilegale de deșeuri. Deșeurile de astăzi sunt materia primă pentru modelele de afaceri ale economiei circulare de mâine.
- Aceștia sunt primii pași. Cu toate acestea, în privința transformării economiei de la una liniară la una circulară pătrundem într-un teritoriu necunoscut. Între timp va trebui să reconcepem fundamentele unora din politicile noastre economice fundamentale, ceea ce ar putea să includă remodelarea sistemului de impozitare sau a politicilor comerciale în sensul eficienței,

coerenței și suficienței resurselor, de exemplu printr-o impozitare progresivă a utilizării resurselor. **Statul va juca astfel un rol decisiv** în tranziția de la economia liniară la cea circulară – la nivel național, dar și la cel al orașelor și municipalităților (vezi și Capitolele 6 și 7). El trebuie să creeze acest cadru, dar, de asemenea, trebuie să asigure și participarea democratică pentru implementarea lui. Și va trebui să înscrie în politica lui educațională principiile vitale ale sustenabilității.

- Inovația a înflorit întotdeauna în statele antreprenoriale care adoptă o poziție pro-activă în ceea ce privește crearea și difuzarea noilor tehnologii – iar astăzi, un astfel de cadru antreprenorial poate fi oferit și la un nivel european comun. Un astfel de cadru ar trebui să susțină crearea de noi tehnologii care pot fi marchetate. Astfel, tranziția pe care trebuie să o modelăm nu va fi compatibilă cu înțelegerea neoliberală a interacțiunii dintre state și piață, deoarece idealul neoliberal al unui „stat paznic de noapte” nu ar putea să stimuleze și susțină schimbările necesare.⁶⁵ E nevoie de o

conducere progresistă. Așa cum am văzut în Capitolul 1 (pag. 26), social-democrații au contribuit la modelarea unor astfel de procese de tranziție în trecut și, așa cum vom vedea în Capitolul 6 (pag.

112), toate statele moderne au la dispoziție numeroase instrumente care să ne îndrume spre un viitor just din punct de vedere social și sustenabil din punct de vedere al mediului.

Către ce tindem?

- În acest capitol, am evaluat potențialul decarbonizării economiei în termenii locurilor de muncă și ocupării. **Am văzut că este nevoie de o tranziție care să păstreze locurile de muncă din sectoarele care au fost deja afectate de criza climatică și în sectoarele care vor fi lovite de încălzirea globală necombătută, dacă nu acționăm.** La urma urmei, nu există locuri de muncă pe o planetă moartă.
- De asemenea, am văzut că, dincolo de dimensiunea economică și tehnologică a tranziției, **actorii progresiști trebuie să aibă capacitatea de a face în așa fel încât procesul să fie și echitabil și just din punct de vedere social.** Este o responsabilitate fundamentală, mai ales pentru social-democrați. Trebuie să ne asigurăm că toate evoluțiile descrise în acest capitol sunt gestionate politic în așa fel încât să contribuie la reducerea inegalității, de exemplu prin regimuri de impozitare mai redistributive, care mobilizează suficiente fonduri.
- Principii călăuzitoare ale unei „tranziții juste” precum acesta au fost deja create de multe părți interesate – sindicate, partide politice și ONG-uri – și sunt deja aplicate pe întreg globul. În plus față de dimensiunea echității sociale a unor astfel de cadre și linii directoare politice, printre aceste principii vor trebui să se numere eficiența și suficiența.
- În mod special pentru progresiști, relația dintre stat și piață va trebui reechilibrată. **Trebuie să tindem către un stat inovator și antreprenorial.** Un stat care susține, cu ajutorul unei politici industriale și de inovație strategice, crearea și difuzarea de noi tehnologii sustenabile. În această tranziție, nu va fi de ajuns să ne bazăm pe paradigma neoliberală că interacțiunea liberă dintre forțele pieței produce progresul de care avem nevoie.

Note de subsol și Surse

Note de subsol

- ⁴⁹ Potrivit studiului Klimapfade für Deutschland, asta înseamnă aproximativ 33 de milioane de mașini electrice doar în Germania. În 2020, existau în jur de 48 de milioane de mașini pe drumurile germane.
(https://www.kba.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2020/Fahrzeugbestand/pm06_fz_bestand_pm_komplett.html#:~:text=M%C3%A4rzt%202020,%2C7%20Millionen%20Kfz%2DAnh%C3%A4nger.) A se observa, însă că această cifră ar putea să fie în cele din urmă mai mică, în funcție de tipul de tranziție a mobilității pe care îl alegem. Pentru mai multe informații, vezi Capitolul 5.
- ⁵⁰ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-expenditure-graph1_en.pdf.
- ⁵¹ Următoarele proiecții se concentrează mai ales asupra efectelor decarbonizării asupra locurilor de muncă, însă alte megatendințe precum digitalizarea și schimbarea demografică vor avea și ele un impact semnificativ. Acestea sunt discutate în detaliu în Capitolul 3.
- ⁵² De fapt, cifra ar putea fi chiar mai mare, dacă n-ar exista declinul din industria fotovoltaică.
- ⁵³ Umweltbundesamt (2020): Beschäftigung im Umweltschutz. Entwicklung und gesamtwirtschaftliche Bedeutung, https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/1410/publikationen/2020_hgp_beschaeftigung_im_umweltschutz_final_bf.pdf.
- ⁵⁴ În condițiile în care guvernele se concentrează pe combustibilii fosili, mii de locuri de muncă din sectorul regenerabil au fost deja pierdute. Vezi, de exemplu <https://www.cleanenergywire.org/dossiers/energy-transitions-effect-jobsJobs-and-business#Ups>, <https://www.solarpowerworldonline.com/2020/04/report-estimates-over-a-half-million-clean-energy-jobsJobs-will-be-lost-through-q2/> sau <https://www.theguardian.com/environment/2020/jun/25/up-to-11000-renewable-energy-jobsJobs-could-be-lost-under-morrison-government-policies> (accesat ultima oară pe 09.07.2020).
- ⁵⁵ Vezi, de exemplu https://bankwatch.org/press_release/world-s-largest-multilateral-bank-ends-fossil-fuels-financing sau, pentru o trecere în revistă globală <http://energywatchgroup.org/divestmentblog> (accesat ultima oară pe 10.7.2020).
- ⁵⁶ „Business as usual”, în original (n. tr.).
- ⁵⁷ <https://www.zollverein.de/zollverein-unesco-world-heritage-site/>
- ⁵⁸ Pactul Verde European este propunerea Comisiei Europene pentru un parcurs ambițios al decarbonizării economiei europene până în 2050: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
- ⁵⁹ Planul de Acțiune pentru Finanțare Sustenabilă al UE urmărește să redirecționeze fluxurile de capital spre investiții mai sustenabile, prin includerea în planificarea financiară a unor considerente pe termen lung, cum ar fi riscurile generate de criza climatică și degradarea mediului: https://ec.europa.eu/info/publications/180308-action-plan-sustainableSustainability-growth_en.
- ⁶⁰ Vezi, de exemplu, Alianța Net-Zero Asset Owner realizată de ONU: <https://www.unepfi.org/net-zero-alliance/>.
- ⁶¹ „Carbon leakage”, în original, cu sensul de creștere a emisiilor de CO₂ din afara țărilor cu politici mai stricte de combatere a lor, raportat la reducerea emisiilor din aceste țări (n. tr.).
- ⁶² „Carbon contracts for difference”, în original, acord de subvenționare între autoritatea de reglementare și un producător de oțel, ciment etc. menit să îl ajute pe acesta să implementeze un proiect de decarbonizare. Subvenția este determinată de diferența dintre prețul carbonului și un preț negociat și de reducerea de emisii realizată (n. tr.).
- ⁶³ Cambridge Econometrics et al. (2018): Impacts of circular economy policies on the labour market, disponibil la: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fc373862-704d-11e8-9483-01aa75ed71a1/language-en>.
- ⁶⁴ Pentru mai multe informații, vezi <https://www.cedefop.europa.eu/en>.
- ⁶⁵ Vezi Mazzucato, Mariana (2013): The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths. Anthem Press, Londra.

Surse

https://wupperinst.org/fa/redaktion/downloads/projects/PhasingOut_Coal_report.pdf
<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC112593/kjna29292enn.pdf>
<http://library.fes.de/pdf-files/wiso/14450.pdf>
<http://www.fes.de/cgi-bin/gbv.cgi?id=16769&ty=pdf>
<http://library.fes.de/pdf-files/fes/15665.pdf>
<http://library.fes.de/pdf-files/wiso/16041.pdf>
<https://www.agora-energiawende.de/veroeffentlichungen/klimaneutrale-industrie-hauptstudie/>
https://www.leopoldina.org/uploads/tx_leopublication/2020_ESYS_Stellungnahme_Energiesystem.pdf
<https://library.fes.de/pdf-files/wiso/12622.pdf>
https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/first_circular_economy_action_plan.html

3

Însumarea mega-tendințelor

Decarbonizarea nu este singura transformare la care asistăm astăzi. Există și alte mega-tendințe ample care determină schimbări structurale. Digitalizarea și schimbarea demografică, ca și reducerea programului de lucru vor afecta semnificativ modul și timpul în care lucrăm. Prin surprinderea acestor mega-tendințe, putem edifica un viitor mai bun din punct de vedere social și de mediu.

În acest capitol, vom examina megatendențele care afectează procesul de decarbonizare și care au un impact profund asupra viitorului muncii: schimbarea demografică, digitalizarea și reducerea programului de lucru. Arătăm modul în care aceste megatendențe afectează ocuparea și locurile de muncă, dar și modul în care ele

pregătesc terenul pentru un model economic mai sustenabil, cu carbon redus. Alte megatendențe, cum ar fi deglobalizarea declanșată de pandemia de Covid-19, care presează economia mondială să se retragă din integrarea economică, ar putea avea și ele un impact asupra viitorului muncii și decarbonizării.

Știm că mereu au fost și vor fi diverse tendințe care vin și trec. Decarbonizarea e una din acestea. Credeți-mă, o să dispară, exact ca digitalizarea.

Partea I: Se aşteaptă ca în viitorul apropiat schimbarea demografică să reducă dimensiunile forţei de muncă, astfel că în cele din urmă e foarte posibil să existe mai multe locuri de muncă decât lucrători.

- Dezbaterile referitoare la posibilitatea ca decarbonizarea economiei să ducă în cele din urmă la pierderea unui mare număr de locuri de muncă ignoră adeseori ceea ce va constitui unul din principalele motoare ale schimbării pe piaţa muncii în anii şi deceniile care vor urma: schimbarea demografică.
- În primul rând, **proiecţiile pentru populaţia Europei Centrale şi de Est prevăd reducerea acesteia** în următoarele câteva decenii. Aceste societăţi îmbătrânesc rapid. În ceea ce priveşte piaţa muncii, asta înseamnă că forţa de muncă disponibilă va scădea substanţial, evoluţie care va exacerba şi mai mult deficitul de lucrători calificaţi din cauza căruia multe sectoare suferă deja.
- Îmbătrânirea societăţilor înseamnă şi că **sectorul îngrijirii celor în vârstă va trebui să se extindă**. Dat fiind că e un sector intensiv în muncă, el va concura cu alte sectoare ale economiei pentru forţa de muncă în scădere.
- În Europa Centrală şi de Est, această evoluţie va fi amplificată şi mai mult de faptul că în ultimii câţiva ani s-a produs deja **o migraţie substanţială a pieţei muncii** către ţările Europei Occidentale. Este probabil ca această tendinţă să continue, fie în sectorul îngrijirii, în cel al construcţiilor sau în profesiile calificate.
- Luate laolaltă, aceste evoluţii indică faptul este probabil ca una din provocările vitale să fie modul în care asigurăm suficienţi lucrători pentru

modernizarea infrastructurilor publice şi private schiţate în Capitolul 2.

Dar cum rămâne cu...

... calitatea locurilor de muncă? Cum putem face astfel ca noile locuri de muncă din sectoarele economiei care urmează să crească – de exemplu profesiile calificate, construcţiile şi economia îngrijirii – să ofere cel puţin acelaşi nivel salarial, siguranţă a locului de muncă, senzaţie de adecvare şi reprezentare sindicală cu locurile de muncă din actualele domenii dominante, cum ar fi producţia de energie sau sectorul auto?

Calea de urmat: consolidarea sindicatelor şi a egalităţii de gen

- Unele sectoare convenţionale au într-adevăr o reprezentare sindicală foarte puternică. Cu toate acestea, merită repetat că decarbonizarea nu este singurul motor al schimbării (aşa cum am susţinut în Capitolul 2). Sindicatele din aceste sectoare sunt predispuse să sufere transformări substanţiale, independent de decarbonizare. Pentru a modela aceste multiple transformări în spiritul justiţiei şi solidarităţii sociale, sindicatele vor trebui să examineze resursele de putere care ar putea să le devină disponibile şi să creeze strategii adecvate în sensul abordării resurselor de putere.⁶⁶ Acelaşi lucru este valabil pentru partidele şi mişcările social-democrate. Pentru a fi un partener puternic, care sprijină membrii societăţii în timpul acestei mari transformări, avem nevoie de o abordare pro-activă, cunoaştere solidă şi strategii eficiente. E important să recunoaştem faptul că stoparea tranziţiei este un scenariu nerealist, iar tergiversarea va avea consecinţe încă şi mai dure.
- Tendinţele asociate cu schimbarea demografică sunt în favoarea sindicatelor, dat fiind că este probabil ca deficitul de lucrători să sporească puterea de negociere a acestora. În plus, puterea de negociere a sindicatelor va fi întărită de concurenţa crescândă pentru lucrătorii din sectoare precum îngrijirea, care vor câştiga importanţă din cauza îmbătrânirii populaţiei. Criza Covid-19 a

potenţat şi conştientizarea importanţei sectorului îngrijirii, creând o posibilitate în ceea ce priveşte sprijinul public pentru condiţii de lucru mai bune şi salarii mai mari.

- În ceea ce priveşte calitatea locurilor de muncă şi chestiunile specifice ridicate mai sus, sindicatele vor trebui să încheie noi alianţe şi să mobilizeze lucrătorii din sectoarele emergente şi sectoarele economiei care până acum au fost subreprezentate. ***O abordare pro-activă poate să abilitaze forţa de muncă industrială, astfel***

de muncă din ocupaţiile asociate cu acest sector sunt femeii. Dacă importanţa socială a acestor locuri de muncă este recunoscută, iar salariile plătite în acest sector cresc în mod corespunzător, asta ar contribui la o distribuţie mai uniformă a venitului în cadrul gospodăriilor. De asemenea, asta ar reduce presiunea pusă pe cei care asigură în primul rând mijloacele de trai, făcând ca gospodăria să fie mai puţin dependentă de venitul lui sau ei. În acelaşi timp, ar permite o distribuire mai egală a programului de lucru în cadrul gospodăriei. Deşi suma orelor de muncă

încât aceasta să-şi poată gestiona tranziţia către noi sectoare, în condiţiile păstrării reprezentării sindicale şi posibilităţii acordurilor de negociere colective. Este o excelentă oportunitate pentru ca sindicatele să ia un avans în trecerea la noua epocă a decarbonizării, funcţionând ca unul din jucătorii cheie ai unei tranziţii reuşite.

- Importanţa crescândă a sectorului îngrijirii prezintă, în cele din urmă, şi o oportunitate pentru îmbunătăţirea egalităţii de gen. Majoritatea forţei

colective plătite ar putea spori, programul de lucru real al tuturor ar putea să scadă. Chestiunile legate de programul de lucru vor fi examinate ulterior în acest capitol.

Dar cum rămâne cu...

... toţi cei care sunt şomeri în acest moment? Cum putem face în aşa fel încât această penurie actuală de locuri de muncă să se traducă în muncă decentă pentru toată lumea?

Calea de urmat: reforme către o ocupare sigură

- În primul rând, ratele şomajului diferă substanţial de la o ţară europeană la alta. Conform datelor Eurostat, multe ţări din Europa Centrală şi de Est au aproape ocupare integrală a forţei de muncă. De exemplu, rata şomajului pentru Republica Cehă era aproximativ 2% în 2019, în aceeaşi perioadă şomajul din Polonia fiind de 3.3%. În acelaşi timp, multe ţări, cum ar fi Spania sau Grecia, continuă să aibă dificultăţi, mai ales cu nivelul ridicat persistent al şomajului tinerilor. Mai mult, datele statistice despre şomajul din ECE şi ESE trebuie privite cu scepticism, deoarece, ca în multe alte ţări, individul nu are întotdeauna un stimulent puternic de a se înregistra ca şomer, de exemplu.
- În ceea ce priveşte acele ţări care încă suferă din cauza unor rate înalte ale şomajului, nivelul înalt al **investiţiilor necesare pentru modernizarea infrastructurii publice şi private** este o oportunitate pentru crearea de noi locuri de muncă. Prin urmare, chestiunea şomajului depinde, printre altele, de posibilitatea ca o campanie de investiţii verzi să fie implementată cu succes în următorii ani.
- Mai mult, un motiv al şomajului persistent trecut adesea cu vederea este nu neapărat lipsa cererii

de forţă de muncă, ci **nepotrivirea de competenţe** de pe piaţa muncii, ceea ce înseamnă că competenţele oamenilor nu corespund cu ceea ce caută angajatorii. Acest lucru a fost o problemă timp de mulţi ani, şi el trebuie tratat cu ajutorul unor măsuri speciale diverse, inclusiv programe de calificare şi pregătire mai bune, cu puternice componente practice, ca şi o abordare de grup în educaţie în general, cooperarea cu angajatorii publici şi privaţi, institutele de cercetare etc.

- Prin urmare, este crucială investiţia în pregătirea şi recalificarea forţei de muncă, pentru a-i înzestra pe lucrători cu seturile de competenţe necesare. Asta înseamnă că ţările vor trebui să îşi restructureze **sistemele de educaţie** astfel încât acestea să ofere competenţele tehnice, ca şi competenţele sociale necesare pentru lumea muncii de mâine, în strânsă cooperare cu alţi actori care contribuie la modelarea pieţei muncii.
- Astfel, ca tendinţă subiacentă, schimbarea demografică prezintă multe oportunităţi lucrătorilor, dat fiind că ea are potenţialul de a oferi forţei de muncă mai multă putere şi resurse faţă de capital, ca rezultat al creşterii puterii de negociere a lucrătorilor. Această putere, însă, poate să fie eficientă doar dacă este **exercitată colectiv**, prin intermediul sindicatelor.

Partea a II-a: Crearea de noi servicii şi tehnologii digitale facilitează tranziţia la o economie decarbonizată, în acelaşi timp creând locuri de muncă mai multe şi mai bune

Decarbonizarea economiei este deja accelerată de tendinţa de digitalizare, proces care nu va face decât să ia avânt. Un exemplu al impactului acestei tendinţe este faptul că ***noile tehnologii digitale fac posibile imense îmbunătăţiri în zone precum producerea, gestionarea şi distribuţia energiei regenerabile***. Să luăm cazul energiei solare şi eoliene, care sunt disponibile doar în anumite momente şi nu sunt complet previzibile. Utilizarea lor necesită, prin urmare, mai multă comunicare şi cooperare care să echilibreze cererea şi oferta de energie. Atât energia solară, cât şi cea eoliană au potenţialul de a fi folosite mai eficient dacă sunt cuplate cu noi tehnologii de stocare a energiei. Un acces mai bun la date, datorat digitalizării, va potenţa comunicarea informaţiilor, facilitând un management mai bun al cererii de energie în timp real. De exemplu, contoarele inteligente din gospodăriile individuale vor face ca furnizarea de energie să fie mai eficientă, iar cererea mai previzibilă. La scară mai mare, asta va permite operatorilor de reţele să integreze în reţea surse de energie regenerabilă descentralizate, cum ar fi start-up-urile şi prosumatorii. În sfârşit, dar nu în ultimul rând, asta va stimula crearea de locuri de muncă în sectorul regenerabil.

- Digitalizarea este, de asemenea, ***un instrument puternic pentru creşterea eficienţei energetice***. Acest lucru reduce emisiile de gaze cu efect de seră, dar în acelaşi timp ne oferă resursele cu care să curăţăm furnizarea de energie. Cu toate acestea, rata anuală a ameliorării intensităţii globale a energiei (definită ca unitate de energie pe unitate de PIB) a încetinit în ultimii ani,

scăzând de la aproape 3% în 2015 la 1,9% în 2017, şi apoi din nou la 1,3% în 2018.⁶⁷ Modernizarea eficienţei energetice prin intermediul digitalizării ar putea să inverseze această tendinţă în majoritatea sectoarelor/zonelor responsabile pentru emisii de CO₂ şi cerere semnificativă de energie. Acest lucru poate să fie valabil pentru gospodăriile individuale (vezi exemplul contorului inteligent de mai sus), ca şi pentru consumatorii municipali sau industriali mari.

- Toate aceste schimbări curente declanşate de digitalizare vor avea un impact profund asupra domeniului electricităţii. Digitalizarea nu doar contribuie la decarbonizare, ci transformă fundamental acest sector şi face ca multe din caracteristicile lui actuale să devină perimate. În viitor, sistemul de electricitate digitalizat va permite ca tot mai multe decizii să fie luate şi implementate autonom, ceea ce înseamnă că barierele de intrare vor fi înlăturate şi o parte a lanţului de valoare va fi deschisă pentru noi actori.

Noi modele de afaceri vor apărea – utilităţile convenţionale vor trece de la crearea de infrastructuri cu multe active care furnizează o alimentare cu electricitate stabilă şi previzibilă la gestionarea de soluţii flexibile şi descentralizate pentru energie. De exemplu, este probabil ca operatorii regionali şi locali ai sistemului de distribuţie să joace un rol mai substanţial. Mai mult, o piaţă a start-up-urilor care oferă instrumente eficiente pentru gestionarea cererii este deja în dezvoltare. Însă asta va avea, de asemenea, un impact major asupra tipurilor de competenţe şi calificări cerute pe piaţa muncii.

- Tendinţele descrise mai sus nu vor duce doar la transformarea sectorului energetic. În urma lor vor apărea ***schimbări economice şi societale structurale***, care, la rândul lor, ***vor avea un impact major asupra ocupării***. Mai multe ocupaţii vor dispărea sau vor fi transformate, însă se vor crea noi locuri de muncă, cu sarcini mai puţin repetitive şi un nivel mai înalt al competenţelor. În următoarele decenii,

va fi sarcina sindicatelor şi a creatorilor de politici să profite la maxim de oportunităţile create de digitalizare pentru forţa de muncă: automatizarea va pregăti terenul pentru o competitivitate mai mari, va preveni exportarea unităţilor de producţie în locaţii cu costuri ale muncii reduse şi va înlocui sarcinile de rutină cu unele mai creative. În cele din urmă, digitalizarea va oferi lucrătorilor o remuneraţie mai bună şi condiţii de lucru mai bune.

Dar cum rămâne cu...

... riscul unui efect de recul, respectiv teama că economiile create de eficienţa energetică datorată noilor tehnologii vor fi anulate de schimbările comportamentului oamenilor sau alţi factori sistemici?

Calea de urmat:

reglementare efectului de recul

- Efectul de recul face obiectul cercetărilor de mai mulţi ani. Una din temeri, de exemplu, este aceea că o eficienţă energetică crescută va face ca utilizarea tehnologiei consumatoare de energie să fie

mai ieftină, astfel că mulţi oameni o vor folosi mai des şi, prin urmare, vor consuma de fapt mai mult. Dar uneori se întâmplă ca tehnologiile noi care joacă un rol esenţial în procesul de digitalizare, cum ar fi serverele, să fie atât de intensive în energie că în curând consumă resursele pe care încearcă să le economisească. De pildă, unul din efectele directe ale digitalizării este expansiunea bazei tehnice de IT, ceea ce implică uneori un cost semnificativ pentru mediu. De exemplu, o componentă importantă a multor tehnologii digitale inteligente sunt materialele care necesită pământuri rare, a căror utilizare are implicaţii majore în termenii poluării toxice. Acestea sunt extrase cu ajutorul unor procese foarte intensive în energie, aruncând emisii de carbon în atmosferă şi toxine în pământ.

- Infrastructurile inteligente au potenţialul de a creşte eficienţa resurselor, însă numai dacă sunt gestionate corect. Nu este o concluzie necesară ca digitalizarea să fie bună pentru climat. Avem nevoie de reglementări care să îndrume acest proces spre sustenabilitate. Reglementările sunt

cruciale pentru ameliorarea impactului de mediu al tehnologiilor digitale.

- **În ceea ce priveşte efectul de recul, există multe soluţii tehnice şi politice care ne vor ajuta să combatem efectele negative şi să descătuşăm potenţialul pozitiv al digitalizării.** Dacă sunt create reglementările potrivite, putem obţine economii importante de energie. Asta ar trebui să înceapă încă din faza de concepere a produselor inteligente, dat fiind că deciziile luate în această etapă a creării de tehnologii inteligente au o influenţă imensă asupra consumului de energie. Stipularea unei **dispoziţii pentru ecodesign** pentru produsele care au legătură cu energia, cum ar fi laptopurile, smartphone-urile, serverele etc., este esenţială pentru reducerea consumului lor de energie şi ameliorarea impactului lor de mediu. De exemplu, se estimează că efectul dispoziţiei pentru ecodesign formulată în ultimele reglementări europene pentru servere şi stocare va avea ca rezultat o economie anuală de energie de aproximativ 9TWh până în 2030, ceea ce echivalează cu consumul anual de electricitate al Estoniei în 2014 şi corespunde unui total de 2,1 milioane de tone de CO₂ echivalent.⁶⁸ Extinderea şi îmbunătăţirea unor astfel de reglementări va avea un impact semnificativ asupra consumului de energie al tehnologiilor inteligente şi asupra amprentei noastre de carbon.
- Dar nu ar trebui să folosim reglementările doar pentru combaterea efectelor potenţial negative ale digitalizării, ci, mai important, pentru promovarea agendelor progresiste şi stimularea modelelor economice noi, mai sustenabile. Preocuparea că digitalizarea va avea costuri de mediu majore ar trebui înlocuită cu **hotărârea de a folosi schimbarea tehnologică drept oportunitatea pentru crearea unor modele economice mai sustenabile**, cum ar fi economia circulară (vezi Capitolul 2, pag. xx). Progresul tehnologic este un rezultat al acţiunii umane – el poate şi trebuie să fie încastrat în cadre progresiste de

acţiune. De exemplu, reglementările referitoare la ecodesignul tehnologiilor inteligente, amintite mai sus, pot fi folosite ca oportunitate pentru reducerea impactului unor fenomene precum obsolescenţa planificată şi pentru promovarea aspectelor relevante pentru o economie circulară, cum ar fi longevitatea şi reparabilitatea. Măsurile de reglementare care cer ca dispozitivele electronice cum ar fi smartphone-urile sau laptopurile să fie concepute într-un mod care să asigure longevitatea, reparabilitatea, re folosirea şi reciclarea lor ne vor ajuta să prelungim viaţa acestor produse şi să reducem deşeurile electronice.

Dar cum rămâne cu...

... perturbarea economiei şi pierderea de locuri de muncă? Cum putem face în aşa fel încât locurile de muncă cu sarcini uşor de automatizat şi activităţi repetitive de rutină să nu fie expuse riscului automatizării?

Calea de urmat: noi pieţe, noi modele de afaceri, noi locuri de muncă

- Avansul tehnologiilor digitale comportă întradevăr riscul ca tehnologia să perimeze anumite locuri de muncă, însă trebuie să luăm în considerare şi cealaltă faţă a monedei: nu doar că **fiecare revoluţie tehnologică are drept rezultat demontarea modelelor de afaceri, pieţelor şi locurilor de muncă existente – ea creează şi noi pieţe, noi locuri de muncă şi noi modele de afaceri**. Noile comportamente, noile interacţiuni şi noile modele de consum necesită noi servicii şi produse, toate acestea generând noi oportunităţi de ocupare care necesită muncă umană, creând locuri de muncă mai calificate şi, astfel, mai bine plătite.
- În privinţa anume a sectorului energetic, mai multe analize, inclusiv una întreprinsă de Forumul Economic Mondial, indică şanse semnificative pentru ca digitalizarea să creeze noi locuri de muncă în acest sector. Se aşteaptă ca iniţiativele

digitale să genereze până la 3,45 milioane de noi locuri de muncă până în 2025 – ceea ce se traduce într-o creştere cu 10,7% a locurilor de muncă din domeniul electricităţii.⁶⁹ Mai important, potenţialul pentru crearea de locuri de muncă este cel mai înalt în sectorul regenerabilelor consumatorilor, integrarea stocării de energie creând până la un milion de noi locuri de muncă.

- În ciuda acestui lucru, este recunoscut faptul că nu toţi lucrătorii vor putea să-şi găsească imediat un nou loc de muncă în noile domenii emergente, chiar şi în condiţiile unei pregătiri excelente. Aici **ar trebui guvernele să folosească politica socială solidă şi justă de sprijin** schiţată mai sus pentru a uşura tranziţia şi a face din ea un proces echitabil pentru întreaga societate. Lucrările publice sau programele de ocupare publică sunt întotdeauna o soluţie pe care guvernele o pot folosi pentru a combate efectele negative ale digitalizării.
- Atunci când discutăm despre digitalizare, nu trebuie să uităm că, de-a lungul istoriei, umanitatea s-a confruntat în mod repetat cu perturbări economice produse de progresul tehnologic şi numărul locurilor de muncă nu a scăzut, ci, dimpotrivă, a crescut. Lecţiile trecutului referitoare la impactul progresului tehnologic indică faptul că este puţin probabil ca noile tehnologii să automatizeze complet locurile de muncă şi să producă şomaj, mai degrabă ele schimbând natura locului de muncă şi sarcinile şi competenţele implicate de diferite slujbe.

- Prin urmare, ar trebui să ne concentrăm atenţia asupra modului de dezvoltare a expertizei forţei de muncă necesară pentru a profita de oportunităţile extraordinare create de digitalizare. În acest sens, încurajarea în întreaga economie a **recalificării şi învăţării continue** va fi esenţială. Educaţia şi pregătirea pot combate efectele negative ale digitalizării, ajutându-i pe lucrători să dobândească acele competenţe tehnologice care le sporesc angajabilitatea şi le permit să treacă la locuri de muncă mai bine plătite, dându-le astfel posibilitatea de a participa la beneficiile generate de noile tehnologii. Studiile despre automatizare şi schimbarea tehnologică arată că lucrătorii care trec la locuri de muncă mai complexe, care necesită un nivel ridicat de competenţe tehnologice, obţin locuri de muncă mai bune, de regulă caracterizate şi de condiţii de lucru mai bune.
- Dar, şi mai important, nu trebuie să uităm niciodată că dezvoltarea tehnologică poate, în mare măsură, să fie controlată sau cel puţin ghidată. **Tehnologia este văzută adesea ca fiind sinonimă cu pierderea controlului – avem tendinţa să uităm cu guvernele pot să ghideze inovaţia şi dezvoltarea tehnologică fără să o distrugă.** Şi, chiar dacă este adevărat că perturbarea tehnologică singură nu va încuraja o societate sustenabilă, guvernele noastre pot, prin ghidarea inovaţiei tehnologice, să remodeleze viitorul şi să facă posibilă o societate circulară mai sustenabilă, în beneficiul oamenilor obişnuiţi şi al mediului deopotrivă.

Partea a III-a: Reducerea programului de lucru este una din principalele tendinţe observate în ultimele secole, care subliniază ideea că muncim pentru a trăi, nu trăim pentru a munci

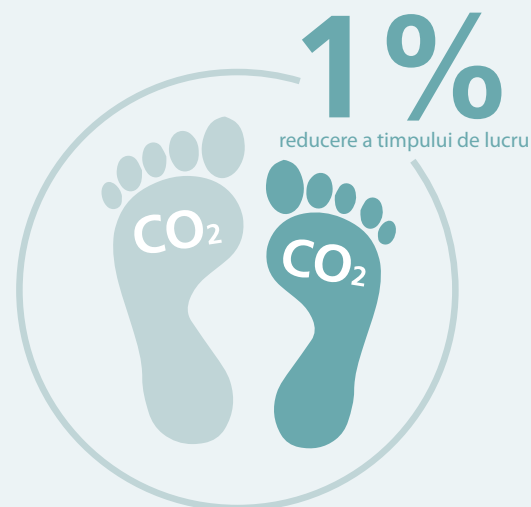
- Dezbaterile despre viitorul muncii se referă şi la calitatea vieţii noastre: **cât trebuie să muncim pentru a ne permite un stil de viaţă care ne face fericiţi?** Generaţii întregi de sindicalişti şi social-democraţi au luptat pentru reducerea continuă a programului de lucru – cu mult succes, până în anii '50 ai secolului XX. În anii '50 ai secolului XIX, la apogeul revoluţiei industriale, un program de lucru zilnic de 12 ore şi săptămână de lucru de şase zile – 72 de ore în total – era ceva obişnuit. La sfârşitul secolului XIX, se estima că săptămâna de lucru medie era de peste 60 de ore. De-a lungul secolului XX, programul de lucru a scăzut la aproape jumătate, ajungând după 1950 la obişnuitul 40 de ore/5 zile de lucru pe săptămână. În 2000, Franţa a impus săptămâna de lucru de 35 de ore. „Săptămâna de lucru de patru zile este inevitabilă”, a afirmat preşedintele american Richard Nixon încă din 1956. Nu ar trebui să scăpăm din vedere faptul că muncim pentru a ne câştiga existenţa, munca fiind mijlocul unei existenţe sustenabile şi decente, nu un scop în sine.
- **Reducerea programului de lucru ar putea contribui la crearea unei economii sustenabile şi, astfel, a unei societăţi mai sustenabile.** Este binecunoscut faptul că, din cauza lipsei timpului, gospodăriile intensive în muncă sunt mai predispuşe să cumpere produse gata făcute, cu amprentă de mediu mare, cum ar fi aparate electrocasnice sau mâncare gata preparată. În combinaţie cu o conştientizare publică mai bună, pro-

gramul de lucru redus ar putea însemna mai mult timp pentru activităţi inteligente din punct de vedere climatic, cum ar fi gătitul acasă, repararea articolelor stricate în locul aruncării lor etc. Acest lucru ne va ameliora de asemenea bunăstarea, oferindu-ne mai mult timp pe care să îl petrecem împreună cu ceilalţi, făcând gimnastică sau ocupându-ne de hobby-urile noastre.⁷⁰

- O săptămână de lucru mai scurtă ar însemna un consum redus de resurse şi energie – am folosi mai rar transportul pentru a merge la lucru, ar fi nevoie de mai puţin spaţiu pentru birouri care sugerează energie şi ar fi necesare mai puţine resurse pentru producerea de bunuri şi servicii.

Datele arată că ţările cu săptămână de lucru

REDUCEREA TIMPULUI DE LUCRU SCADE EMISIILE DE CARBON

1% reducere a timpului de lucru = 0,8% scădere a emisiilor de carbon

mai scurtă au amprente de carbon mai mici.

Există studii care arată că reducerea programului de lucru cu 1% duce la o scădere cu 0,8% a emisiilor de carbon.⁷¹ Aceste rezultate sunt determinate în principal de efectele unui venit mai mic şi ale unui consum mai mic.

Dar cum rămâne cu...

... salariile mai mici, dacă lucrăm mai puţin? Cum putem face în aşa fel încât faptul că lucrăm mai puţin să nu submineze competitivitatea, prin micşorarea productivităţii şi, în cele din urmă, prin micşorarea salariilor?

Calea de urmat: salarii echitabile pentru creşterea productivităţii

- Este adevărat că programul de lucru redus poate să reducă salariile, dar este ceva evitabil. Exemplele trecute arată ***că sindicatele au reuşit în mod repetat să reducă programul de lucru fără reducerea salariilor.***
- Mai mult, un program de lucru redus nu înseamnă neapărat o productivitate mai mică. De fapt, există dovezi că lucrurile stau invers: corelând orele de muncă pe persoană cu PIB-ul creat pe ora de muncă în ţările OCDE între 1990 şi 2012, un studiu a demonstrat că de fapt productivitatea e mai mare atunci când oamenii lucrează mai puţin timp.⁷² De asemenea, există un număr solid de

cercetări ştiinţifice care oferă probe, că dincolo de un anumit prag, creşterea programului de lucru nu aduce nici un câştig de productivitate. Unul din factorii evidenţi invocaţi de această literatură este epuizarea, care nu doar diminuează performanţa, ci şi creşte probabilitatea accidentelor de muncă, în acelaşi timp având un impact negativ asupra sănătăţii angajatului.

- Principala noastră preocupare nu ar trebui să fie pierderile de productivitate, ci decuplarea salariilor de productivitate. Realitatea este că, în ultimele câteva decenii, creşterea productivităţii a fost mai mare decât creşterile salariale. De exemplu, în ultimii 20 de ani, productivitatea muncii a sporit cu aproximativ 30% în Germania, în timp ce salariile au crescut cu doar 18%. În unele părţi ale lumii dezvoltate, cum ar fi SUA, situaţia este încă şi mai rea – din 1979 în 2018, productivitatea netă a crescut cu 69,9%, în timp ce plata pe oră a crescut cu doar 11,6% (după luarea în calcul a inflaţiei).⁷³ Dacă adăugăm la această dezbatere creşterile potenţiale de productivitate pe care le aduce digitalizarea (vezi

secţiunea anterioară), devine perfect clar că nu ar trebui să ne facem griji pentru productivitate: în schimb, **ar trebui să ne concentrăm asupra modului în care asigurăm salarii decente şi reducem timpul de lucru.**

- Cele două modalităţi principale de realizare a acestui lucru sunt reglementări naţionale mai favorabile lucrătorilor şi sindicate mai puternice, ambele facilitând o tranziţie rapidă, reuşită şi justă. **Prosperitatea generată de lucrători nu ajunge neapărat la nivelurile inferioare ale societăţii⁷⁴ – avem nevoie de cadre legale adecvate şi politici eficiente, care stimulează o mai bună redistribuire a prosperităţii,** de exemplu prin asigurarea salariilor de trai. O mai bună acoperire a negocierii colective şi o stabilire a salariilor mai centralizată pot aduce şi ele creşteri substanţiale ale salariilor, fără a avea un impact negativ asupra condiţiilor de lucru şi crescând intensitatea muncii.

Dar cum rămâne cu...

... producţia scăzută şi consumul diminuat ca rezultate ale decreşterii? Reducerea programului de lucru poate să producă schimbări majore ale modelelor producţiei şi consumului: nu doar vom consuma diferit, ci vom produce şi consuma mai puţin.

Calea de urmat:

decreştere şi creştere verde

- Înlocuirea locurilor de muncă „maro” cu locuri de muncă „verzi” nu va rezolva de una singură criza climatică. Cu toate acestea, **conceptele de „creştere verde” şi „decreştere” sunt cele două feţe ale aceleiaşi monede: avem nevoie de creştere în anumite sectoare şi de decreştere în altele.** Există un consens larg că multe sectoare ar trebui să crească, în loc să decrească, de exemplu transportul public, sănătatea sau domeniul energiei regenerabile. De asemenea, este larg recunoscut faptul că anumite sectoare trebuie să decrească,

dacă vrem să limităm criza climatică, de exemplu mineritul sau producţia de vehicule ineficiente energetic.

- Separarea creşterii economice de creşterea fizică, de exemplu, ne poate ajuta să ajungem la o viaţă mai bună fără un consum de resurse nesustenabil. La urma urmei, consumul crescut de resurse ale planetei şi impactul lui negativ asupra mediului sunt cele care îi fac pe mulţi să conchidă că creşterea economică e nesustenabilă. Însă PIB-ul nu măsoară doar producerea de bunuri, măsoară şi producerea de servicii. E posibil să evităm modelul de dezvoltare al „capcanei resurselor”, de exemplu **prin trecerea la o economie bazată pe servicii şi cunoaştere.** Prin sporuri în educaţie, servicii de îngrijire, arte etc., creşterea economică se poate extinde fără să consume cantităţi atât de mari de resurse ale planetei.
- Nu trebuie să uităm că, dincolo de un anumit nivel, posesiunile materiale nu ne mai sporesc bunăstarea, care este, la urma urmei, obiectivul suprem al tuturor eforturilor noastre. Chiar dacă un standard de viaţă decent implică neapărat un anumit nivel de posesiuni materiale sau un anu-

mit nivel de consum de bunuri, există mulţi alţi factori care ne îmbunătăţesc viaţa. Bunăstarea noastră emoţională depinde în mare măsură de starea noastră de sănătate, îngrijirea pe care o oferim şi primim, legăturile comunitare, familie şi prieteni. Creşterea economică bazată mai puţin pe producţia materială şi mai mult pe o întreagă serie de servicii care ne îmbunătăţesc bunăstarea nu doar ar reduce emisiile de carbon, ci ne-ar face şi mai fericiţi.

- De asemenea, mulţi oameni sunt de acord că există numeroase produse care ar trebui produse în continuare – dar în cantităţi mai mici şi la o calitate mai bună: de exemplu, maşini de spălat care funcţionează zece ani în loc de doi (timp după care garanţia ia sfârşit), telefoane mobile care pot fi reparate cu uşurinţă dacă se strică doar o parte a lor sau maşini de găurit care pot fi închiriate, astfel încât să nu fie necesar ca fiecare gospodărie să cumpere una (într-o gospodărie germană, maşina de găurit este folosită în medie timp de 13 minute pe an), ca să nu mai amintim cantitatea incredibilă de deşeuri alimentare sau maşinile folosite doar o mică parte a duratei lor

de viaţă. O economie sustenabilă de tip „cradle to cradle”, care foloseşte în comun şi repară, ar avea nevoie de o forţă de muncă mare de lucrători specializaţi, furnizori de servicii şi intermediari care să potrivească cererea şi oferta etc. (vezi Capitolul 2).

- Aşa că singura chestiune controversată rămâne dacă piaţa trebuie să susţină – sau mai degrabă să stimuleze – un consum masiv în toate sectoarele, cum ar fi un televizor nou din doi în doi ani. În afara acestei întrebări, „decreşterea” şi „creşterea verde” nu sunt, de fapt, atât de contradictorii pe cât sunt adesea considerate: unele domenii vor decreşte întotdeauna într-o economie de piaţă, iar domeniile intensive în carbon vor decreşte cu certitudine (cum se întâmplă deja). Dar toate domeniile care contribuie la realizarea unei vieţi bune pentru toţi trebuie prezervate sau chiar crescute – şi ele trebuie „înverzite”. Forma pe care ar putea s-o ia o astfel de transformare fundamentală în două sectoare cheie – energie şi mobilitate – va fi discutată în capitolele următoare.

Către ce tindem?

- În acest capitol, am descris trei mega-tendinţe curente: **schimbarea demografică, digitalizarea şi programul de lucru redus** şi provocările şi oportunităţile pe care le prezintă ele pentru viitorul ocupării şi tranziţia la o economie cu carbon redus.
- Am analizat riscurile subiacente asociate cu schimbarea demografică, digitalizarea şi programul de lucru redus, arătând că niciuna din ele nu prezintă un obstacol insurmontabil şi că reglementările de politici publice sunt cruciale.

- Am evaluat modul în care aceste mega-tendinţe influenţează procesul decarbonizării şi viitorul muncii, subliniind ideea că, **pentru a profita la maxim de oportunităţile oferite de aceste mega-tendinţe, avem nevoie de o acţiune vizionară, progresistă, colectivă şi politică**. Niciuna din aceste mega-tendinţe nu va produce un viitor mai sustenabil şi echitabil de una singură: **trebuie să dirijăm şi modelăm transformarea inevitabilă şi trebuie să facem asta împreună**.

Note de subsol şi Surse

Note de subsol

- ⁶⁶ Pentru o descriere a abordării resurselor de putere, vezi Proiectul Sindicate în Transformare al FES, disponibil la <https://www.fes.de/themenportal-gewerkschaften-und-gute-arbeit/gewerkschaften-international/trade-unions-in-transformation>.
- ⁶⁷ Agenţia Internaţională pentru Energie (2019): Global Energy & CO2 Status Report 2019. The latest trends in energy and emissions in 2018. Raport principal (martie 2019).
- ⁶⁸ Regulamentul Comisiei Europene din 15.03.2019 care expune directiva pentru ecodesign pentru servere şi produse de stocare a datelor, în conformitate cu Directiva 2009/125/EC a Parlamentului şi Consiliului European şi cu amendarea Regulamentului (EU) nr. 617/2013 al Comisiei.
- ⁶⁹ Forumul Economic Mondial, Electricity: generating value through digital transformation, disponibil la: https://reports.weforum.org/digital-transformation/electricity-generating-value-through-digital-transformation/?doing_wp_cron=1592572993.305043935775756835937
- ⁷⁰ Lykke Syse, Karen şi Lee Mueller, Martin (2015): *Sustainable Consumption and the Good Life: Interdisciplinary perspectives*. Routledge.
- ⁷¹ Nässén, Jonas şi Larsson, Jörgen (2015): Would shorter working time reduce greenhouse gas emissions? An analysis of time use and consumption in Swedish households, în: *Environment and Planning C: Government and Policy* 33, pp. 726-745.
- ⁷² Grosse, Robert (2018): *The Four-Day Workweek*. Routledge.
- ⁷³ Economic Policy Institute (2019): *The Productivity–Pay Gap* (iulie 2019); disponibil la: <https://www.epi.org/productivity/Productivity>.
- ⁷⁴ „Trickle down”, în original (n. tr.).

Surse

Demographic change:

<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/total-population-outlook-from-unstat-3/assessment-1>
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics
<https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/3075>

Digitalisation:

<https://www.iea.org/reports/digitalisation>
https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ipcc_wg3_ar5_chapter8.pdf
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=PI_COM:C\(2019\)1955&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=PI_COM:C(2019)1955&from=EN)
https://ec.europa.eu/info/news/new-rules-external-power-supplies-will-enable-household-energy-savings-2020-mar-31_ro
https://reports.weforum.org/digital-transformation/electricity-generating-value-through-digital-transformation/?doing_wp_cron=1592572993.3050439357757568359375
http://www3.weforum.org/docs/WEF_FOW_Reskilling_Revolution.pdf
<https://www.oecd.org/going-digital/changing-nature-of-work-in-the-digital-era.pdf>

Reduced working hours:

https://www.etui.org/content/download/32642/303199/file/Guide_Working+time-web-v
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1068/c12239>
https://434c74b4-116e-43a0-ab00-04a130c61444.filesusr.com/ugd/6a142f_36162778914a46b3a00dcd466562fce7.pdf

4

O transformare energetică justă din punct de vedere social

Prin promovarea tranziției energetice și extinderea la scară a regenerabilelor într-o manieră justă și echitabilă vor fi realizate patru obiective de progres social. În primul rând, energia regenerabilă va democratiza sistemele electrice și infrastructura, adică procesele producerii, transmiterii și distribuirii energiei. În al doilea rând, asta ne va ajuta să asigurăm accesul la energie ieftină și fiabilă pentru toți: afaceri, lucrători și consumatori. În al treilea rând, asta ne va ajuta, de asemenea, să limităm criza climatică și impactul social corespunzător. Și, în al patrulea rând, energia regenerabilă va ameliora sănătatea individuală și publică.

Acest capitol va arăta modul în care trecerea economiilor noastre la energie regenerabilă ne va ajuta să salvăm planeta și, astfel, locurile noastre de muncă, ameliorând condițiile și reducând emisiile. La urma urmei, o planetă sănătoasă și intactă este fundamentul întregii noastre activități. Pe măsură ce trecem la un sistem energetic decarbonizat, electricitatea va deveni o sursă

de energie încă și mai importantă, din cauza potențialului imens al producției de electricitate regenerabilă. Mai multe sectoare energetice vor fi tot mai electrificate („cuplare sectorială”). Prin urmare, pentru a oferi o discuție focalizată și a furniza cât mai multe argumente utile posibile, ne vom concentra mai ales asupra sectorului energiei electrice.

**...eolienele distrug peisajul
și sunt dăunătoare
pentru păsări...**

Partea I: Democrația are nevoie de democrați, iar energia are nevoie de democratizare.

Participarea civică se află în centrul unei democrații

a energiei, nu doar ca parte a tranziției energetice, ci și în ceea ce privește posibilitatea de a avea un cuvânt în procesul care influențează implicațiile morale ale politicilor energetice pentru deciziile individuale și colective. Și, astfel, este creată o societate de jos în sus, coerentă energetic. Drept rezultat, tranziția energetică va îngusta distincția dintre cetățeni în calitate de consumatori finali de energie și producătorii existenți și va modifica conceptul de consum colaborativ numit

prosumerism.⁷⁵

- Dacă ne uităm la exemplul german sau cel scandinav, unde importanța energiei cetățenilor pentru tranziția energetică a fost recunoscută, e evident că trecerea la regenerabile a contribuit la o democratizare a energiei care depășește participarea cetățenească și oferă indivizilor și gospodăriilor posibilitatea accesului egal la deținerea individuală sau în comun a tuturor unităților și proceselor de producere a energiei electrice. Pe lângă prosumerism, Germania avea în 2018, doar ea, aproximativ 824 de cooperative energetice active, cifră apropiată de fostul apogeu din 1999 al Danemarcei de 931.⁷⁶ Acesta este un exemplu pe care fiecare țară și fiecare regiune ar trebui să-l urmeze, pentru a crea opțiuni democratice egal accesibile tuturor din sectorul energetic.
- Dacă trecerea la regenerabile are loc într-un ***mod suficient de descentralizat***, asta va permite cetățenilor, cooperativelor energetice și centralelor energetice deținute în comun sau municipal să joace un rol în cadrul actualului sistem energetic.
- Cu sprijinul modelelor economice alternative, ***statul, în calitate de partener cheie*** al unei transformări energetice juste din punct de veder

social, va facilita un proces lin de democratizare în cadrul sectorului, redefinind legătura dintre energie și cetățeni: iar aici ne referim la energia electrică nu doar ca sursă de lumină, ci și ca sursă de venit.

- Mai multe exemple pozitive din UE și din afara ei demonstrează beneficiile unei descentralizări energetice însoțite de guvernare participativă, remunicipalizare și devoluție, care necesită, de asemenea, evoluția rolurilor existente de producători și prosumatori, mai ales în gestionarea rețelelor locale. Succesul acestei descentralizări depinde însă de crearea unui cadru legal adecvat de conducere a unităților, garantare a instrumentelor financiare accesibile și facilitare a unor sinergii puternice între autoritățile locale și comunitățile energetice locale. În ziua de azi, conexiunea la o rețea de transmisie modernă, inter-regională și europeană, este și o condiție structurală a unei tranziții energetice reușite, care se concentrează asupra producției descentralizate.
- Micul oraș german Wolfhagen este un excelent exemplu de proiect energetic local creat grație condițiilor sus-amintite ale descentralizării energetice, având astfel drept rezultat beneficii socio-economice locale precum locuri de muncă și venituri, ca și o decarbonizare și democratizare semnificativă a economiei locale. Pe baza unui model hibrid de guvernare comunitar-local, acest proiect a adoptat o abordare inovatoare, urmărind ideea remunicipalizării activităților energetice prin aducerea la conducere a companiei publice Stadtwerke Wolfhagen, care apoi a intrat în coproprietate cu cooperativa energetică BEG Wolfhagen, condusă de cetățeni. Acest lucru a avut drept rezultat beneficii directe pentru municipalitate și cetățeni deopotrivă: investiții de capital cooperative, reducerea riscului de către municipalitate și noi forme de implicare democratică a cetățenilor și guvernare comună.⁷⁷ De asemenea, e foarte important să subliniem aici

faptul că astfel de comunități nu devin „insule energetice”, ci sunt integrate într-o rețea națională stabilă (vezi mai jos).

- **Accesul la o energie incluzivă, ieftină și sustenabilă pentru toți poate fi realizat** prin extinderea la scară a regenerabilelor prin combinarea soluțiilor tehnologice disponibile, modelelor economice locale și înzestrărilor solare și eoliene existente. Astăzi, în 2020, când unul din nouă oameni din lume are acces limitat la curent electric cu care să-și lumineze casa, cooperarea dintre guverne, afaceri și cetățeni este vitală. Acest tip de acțiune comună este necesar pentru sprijinirea celor aflați în nevoie printr-o extindere suficientă a regenerabilelor și prin furnizarea unei infrastructuri adecvate care să conecteze fiecare

Este responsabilitatea UE să abordeze problema sărăciei energetice și să asigure o tranziție energetică justă

90%
sunt de acord

gospodărie și să ofere o cotă echitabilă a costurilor.⁷⁸ Sărăcia energetică din Kosovo, de exemplu, se traduce prin faptul că 50% din gospodării nu își permit suficientă căldură,⁷⁹ iar în Africa Sub-Sahariană ea îi împiedică pe copii să meargă la școală. Nici UE nu e imună, iar în 2018 7,3% din cetățenii UE, în medie, au declarat că nu au putut

să-și încălzească în mod adecvat locuința, pentru Bulgaria și Grecia aceste cifre fiind de 33,7% și 22,7%, respectiv.⁸⁰ Pe de altă parte, în ceea ce privește atitudinile față de politica energetică, un studiu european a arătat că nouă din zece respondenți (90%) sunt de acord că ar trebui să fie responsabilitatea UE „să se ocupe de sărăcia energetică și să asigure o tranziție energetică echitabilă, astfel ca niciun cetățean și nicio regiune să nu fie lăsați în urmă”.⁸¹ Situația e similară în viitoarele state membre ale UE: în Serbia, cetățenii și-au exprimat disponibilitatea de a trece de la lemn (ca cea mai ieftină resursă disponibilă) la soluții de încălzire regenerabile.⁸²

- Împreună cu descentralizarea și decarbonizarea, democratizarea sistemului energetic, realizată prin extinderea la scară a regenerabilelor cu ajutorul modelelor energetice locale precum cooperativele și uzinele municipale, ar crea reziliență economică locală bazată pe încredere și solidaritate între cetățeni, ca și toți ceilalți actori implicați. Pentru a face ca asta să se întâmple, avem nevoie de legi și dispoziții locale referitoare la energia regenerabilă bine concepute, care să creeze un cadru legislativ favorabil, astfel încât proiectele, cooperativele și facilitățile publice (spitale și școli) locale să investească în energia regenerabilă. Experiența istorică ne arată că acțiunea noastră colectivă a fost cea care ne-a dat posibilitatea de a progresa la nivel local: în școli, în spitale și în avansul unităților economice locale ca sursă de locuri de muncă și venit.
- O guvernare democratică a energiei care permite cetățenilor, comunităților și beneficiarilor proiectelor locale să joace un rol cheie în procesul de luare a deciziei și administrare, devenind parte integrantă a structurilor de proprietate, consolidează pilonii bunei guvernări înseși. **Participarea și proprietatea civică vor asigura eficiența de alocare a reurselor publice și stabilitatea pe termen lung a sectorului energetic.**

Dar cum rămâne cu...

... faptul că, în multe țări, tranziției către regenerabile îi lipsesc politicile adecvate care să creeze posibilitatea unei tranziții democratice, juste și incluzive? Cum putem asigura democrația energetică împreună cu tranziția către regenerabile?

Calea de urmat: tranziție energetică de jos în sus

- Dacă nu există nicio structură de guvernare funcțională, cei aflați în avangardă ar trebui să încerce să creeze pe teren condiții favorabile pentru o tranziție participativă, cu sprijinul partenerilor locali, regionali, naționali și internaționali. Mai multe cazuri din ECE și ESE arată că acest lucru poate fi realizat dacă comunitățile creează proiecte participative de producție de energie regenerabilă, chiar dacă sunt obstrucționate de un cadru legal inadecvat sau prost implementat. Astfel, tranziția energetică locală poate chiar să contribuie la o schimbare societală pozitivă în favoarea unor instituții și structuri de guvernare responsabile și a unor beneficii comune. Există unele cazuri în care tranziția energetică a însemnat instalarea de centrale fotovoltaice și parcuri eoliene imense, finanțate de un capital străin care se bucură de stimulente financiare din partea guvernului național, dar asta nu a echivalat neapărat cu o tranziție justă în ceea ce privește locurile de muncă și beneficiile pentru toți.
- Pentru a face astfel încât tranziția energetică să fie însoțită și de democrație energetică, aceste cazuri ar necesita politici și un mediu care creează posibilitatea includerii democratice a cetățenilor. Abia atunci putem numi asta o tranziție justă. Acest lucru nu înseamnă doar participare la procesele de luare a deciziei, ci și la **structurile de proprietate** a unităților energetice, ca prosumatori și ca investitori în cooperative energetice și alte proiecte energetice locale. Această idee a democrației energetice este cea care insuflă speranță tranziției energetice curente. Trebuie să creăm

un peisaj energetic sustenabil în cadrul limitelor planetei și, în același timp, să integrăm justiția și solidaritatea socială ca principali piloni ai noilor noastre politici energetice.

Dar cum rămâne cu...

... diferitele atitudini față de proiectele energetice regenerabile? E posibil ca unii cetățeni sau grupuri comunitare să fie interesați de regenerabile din cauza viabilității lor economice, alții din cauza beneficiilor lor de mediu, iar alții pot să nu fie interesați deloc. Ce decizii trebuie luate și ce pași făcuți pentru a ne asigura că tranziția energetică se produce într-o manieră democratică?

Calea de urmat: o tranziție justă, incluzivă

- Procesele incluzive, care aduc laolaltă toate grupurile și organizațiile societale, mai ales sindicatele care cer planificarea strategică a tranziției locurilor de muncă, asigurarea resurselor prin intermediul unor fonduri de tranziție și soluții sustenabile și inovatoare pentru utilizarea regenerabilelor avansate, pot pregăti terenul unei tranziții juste.
- Dat fiind că democratizarea sistemului energetic este măsurată prin cota energiei produse de către indivizi și cooperative energetice, succesul societății noastre energetice colective ar trebui măsurat prin nivelul de inter-conectare dintr-un sistem divers, în mare parte descentralizat și decarbonizat, în care cooperăm cu toții pentru a oferi beneficii reciproce pentru toți.
- Una din cele mai importante sarcini pentru asigurarea unei tranziții energetice democratice ar trebui să fie **o campanie de informare și conștientizare**. Toți trebuie să fie informați despre provocările utilizării de combustibili fosili și impactul sever pe care aceștia îl au asupra mediului, sănătății noastre și, din cauza activelor eșuate, asupra perspectivelor noastre economice. Cu toții trebuie să fim conștienți de prețul real pe

care îl plătim pentru combustibilii fosili. Putem vedea clar acest lucru dacă scădem toate subvențiile, scutirile de taxe și asistența din preț final pe care îl plătim în prezent pentru electricitate. Lucrătorii și afacerile trebuie să știe care sunt beneficiile trecerii la regenerabile, în același timp fiind conștienți de riscurile de a nu face asta. Pe lângă diseminarea informației și transparență, e nevoie de diverse instrumente diferite, cum ar fi fondurile pentru o tranziție justă și politicile compensatorii, pentru a asigura sprijinul din partea diferitelor grupuri, astfel ca tranziția să fie posibilă. **La urma urmei, această tranziție nu are menirea de a ne schimba viețile, ci de a proteja viața pe care o avem astăzi, inclusiv salvarea locurilor noastre de muncă.** La urma urmei, nu există locuri de muncă pe o planetă moartă.

- Diverse exemple pozitive au arătat că acest lucru este posibil dacă actorii implicați au acces la informațiile adecvate și acționează în comun

în privința definirii viitorului lor energetic.

Dar cum rămâne cu...

... îngrijorările că procesul democratizării energetice facilitat prin extinderea la scară a regenerabilelor ar putea să pună în dificultate stabilitatea rețelei naționale și să fie prea costisitor?

Calea de urmat: flexibilitate și cooperare

- Investițiile în sistemele de stocare și echilibrare a energiei sunt cruciale pentru creșterea utilizării energiei regenerabile și accelerarea tranziției energetice. Prețurile se prăbușesc, și este acum mai fezabilă ca oricând extinderea și interconectarea rețelelor pentru a crea mai multă capacitate, ca și pentru îmbunătățirea flexibilității (cu ajutorul interconectorilor transfrontalieri). La rândul lui, acest lucru permite integrarea regională a pieței energetice și creșterea producției de energie regenerabilă. **Astfel, extinderea rețelelor și descentralizarea producției de energie nu sunt idei aflate în conflict.** Tehnologiile inovatoare pre-

cum rețelele și contoarele inteligente sunt mai avansate ca oricând și devin modalități accesibile, de jos în sus, de accelerare a transformării energetice.

- Cu mai mulți ani în urmă, UE s-a angajat ca până în 2020 să înlocuiască cel puțin 80% din contoarele de electricitate cu unele inteligente, în scopul de a crea o infrastructură pentru energia regenerabilă, a reduce emisiile cu până la 9% și a oferi gospodăriilor economii de energie, prin intermediul unui consum redus și mai bine planificat. Dat fiind că majoritatea țărilor au realizat acest obiectiv, ele sunt acum în procesul de stabilire a țintelor pentru 2030.⁸³ Cu sprijinul UE și al Comunității Energetice, inițiative similare au deja loc în Balcanii de Vest. Muntenegru, de exemplu, e lider european în introducerea contorizării inteligente și a rețelilor inteligente, cu un grant oferit de BERD.⁸⁴

Dar cum rămâne cu...

... accesul echitabil și discrepanțele de înzestrări naturale cu resurse de energie regenerabilă în rândul comunităților, țărilor și regiunilor, care determină nivelul optim de producție și consum de energie regenerabilă?

Calea de urmat: beneficii accesibile pentru toți

- A face din ideea de conectivitate o parte a sistemului energetic și a lua în considerare posibilitatea împărtășirii responsabilității pentru producerea, transmiterea și distribuirea energiei electrice este un lucru esențial pentru țări, comunități și regiuni, astfel ca ele să se bucure de un acces echitabil la beneficiile energiei regenerabile, indiferent de discrepanțele de înzestrare naturală. Mai mult, ***combustibilii fosili sunt distribuiți geografic mult mai inegal***, în timp ce regenerabilele sunt, într-o anumită măsură, disponibile în fiecare țară și fiecare regiune (disparitățile regionale fiind doar minore).

- Prin urmare, e timpul să facem din nou din regenerabile o parte a proceselor economice cotidiene și un comportament cultural împărtășit. Istoria energiei solare și eoliene merge mult înaintea cărbunelui. De fapt, ele sunt **unele din primele surse de energie captate de omenire**, servind astăzi drept atracții turistice (de exemplu morile de vânt din Spania și Olanda sau piuele cu ciocane din fosta Iugoslavie, Ucraina și Rusia). Cu ajutorul unei infrastructuri a energiei regenerabile adecvat integrată și conectată, beneficiile vor fi accesibile în mod egal pentru toți.

Dar cum rămâne cu...

... accesul la energie pentru multe gospodării din zone rurale izolate care nu sunt conectate la rețea și nici nu-și permit să se conecteze, chiar dacă li s-ar oferi această posibilitate prin intermediul extinderii rețelei sau furnizării de panouri solare gratuite pe care să le pună pe acoperiș?

Calea de urmat: nimeni nu e lăsat în urmă

- **Accesul la energie pentru toți se află în centrul eradicării sărăciei extreme** și e un lucru pe care guvernele trebuie să îl garanteze tuturor micilor comunități din zonele rurale. Deoarece sistemele solare din afara rețelei sau de mini-rețea sunt soluții mult mai ieftine, scalabile și rapide, ele se dovedesc utile în zonele rurale în care pierderile energetice ar putea să fie mari. Astfel, folosirea strategică a energiei regenerabile va contribui la combaterea impactului negativ al crizei climatice asupra sărăciei și inegalității din aceste zone, în același timp acomodând soluții tehnologice avansate care vor crea posibilitatea unui acces universal la o cotă echitabilă din cost. Asta face ca „nimeni să nu fie lăsat în urmă”: unul din principalele obiective ale unei societăți coerente din punct de vedere energetic, construite pe baza cooperării, solidarității și încrederii reciproce.

Dar cum rămâne cu...

... posibilitatea ca un sector energetic dominat de regenerabile să se afle, ca parte a infrastructurii esențiale, în pericol în termenii securității cibernetice?

Calea de urmat: diversificare

- Descentralizarea și digitalizarea sistemului energetic sunt condiții cheie ale asigurării securității sectorului energetic. Reducerea puterii structurilor monopolistice sau oligopolistice este posibilă doar prin integrarea regenerabilelor, ca și prin împărtășirea informației și cooperarea dintre țări și diverșii actori din piață. Asta se poate realiza prin intermediul soluțiilor digitale precum rețelele inteligente, care asigură o aprovizionare stabilă și sigură cu energie electrică. Mai mult, **producția descentralizată diversifică riscurile de atac cibernetic**: un sistem foarte centralizat este mult mai vulnerabil, din cauză că depinde de producția a doar câteva unități de producție cheie. Într-o democrație energetică, cetățenii ca prosumatori joacă un rol cheie în definirea atât a cererii, cât și a ofertei și, împreună cu statul și alți actori, stabilește „regulile jocului” instituționale și definește procesele de luare a deciziei, alocare a resurselor și securitate. Acest lucru este susținut și de instituțiile UE și organismele NATO, unde energia constituie un element cheie al securității și este tratată în consecință.

Partea a II-a: Energia regenerabilă ne ajută să realizăm accesul la energie ieftină și fiabilă pentru toți, fie ei lucrători, consumatori sau afaceri

Energia regenerabilă⁸⁵ este o soluție inteligentă din punct de vedere al climatului care, în cele din urmă, e în beneficiul tuturor. De asemenea, sursele de energie regenerabilă au **potențialul de a lupta împotriva sărăciei și inegalității**. În multe regiuni ale lumii, accesul la energie stabilă și ieftină, în particular electricitate, este încă un privilegiu. O infrastructură descentralizată a energiei regenerabile integrată în lanțurile locale de valoare adăugată are potențialul de a electrifica zonele rurale izolate și de a aduce energie ieftină cetățenilor și beneficii afacerilor locale. De asemenea, cooperativele energetice pot să abilitizeze comunitățile locale și să democratizeze energia, așa cum am schițat în ultima secțiune.

Investitorii și afacerile vor avea de câștigat, pe termen lung.

1. În primul rând, spre deosebire de sursele de energie fosile, care au costuri de funcționare mari, costul producerii unei unități suplimentare de electricitate regenerabilă este aproape zero, ceea ce înseamnă că, odată ce infrastructura de energie regenerabilă e instalată, afacerile vor economisi costuri cu energia.⁸⁶
2. Mai mult, extinderea la scară a infrastructurii de energie regenerabilă generează noi oportunități de investiții, cu câștiguri modeste dar stabile.
3. Chiar și în vremuri de criză economică, investițiile în serviciile legate de infrastructură constituie un refugiu, cu condiția ca un cadru legislativ adecvat să dea posibilitatea acestor investiții. Asta face ca ele să fie deosebit de atrăgătoare pentru investitori instituționali, cum ar fi fondurile de pensii, care caută în mod permanent câștiguri

sigure, mai ales atunci când luăm în considerare ratele constant scăzute ale dobânzii care au prevalat pe glob în ultimii zece ani.

Astfel, există o șansă unică pentru ca proiectele descentralizate să ajungă în avangardă, cu sprijinul, de exemplu, al partenerilor internaționali, dacă este creat un cadru legislativ favorabil (de exemplu, tarife de alimentare).

- **Consumatorii vor beneficia și ei** de pe urmă prețurilor la energie în scădere și previzibile. Mai mult, consumatorii se vor bucura și de mai multă securitate energetică, dat fiind că dependența de cărbune, petrol și gaz scade pe măsură ce infrastructura de energie regenerabilă e extinsă la scară. Asta se întâmplă din cauză că majoritatea țărilor importă sursele de energie fosilă, ceea ce înseamnă că sunt legate de fluctuațiile de preț ale pieței globale și de penuriile de aprovizionare. Consumatorii ar putea chiar să devină ei înșiși producători sau prosumatori. De exemplu, ei pot genera electricitate cu ajutorul panourilor fotovoltaice ieftine și fie să folosească electricitatea pe care o produc, fie să o introducă direct în rețea.
- În ceea ce îi privește pe lucrători, desfășurarea infrastructurii de energie regenerabilă va genera noi locuri de muncă. Noi locuri de muncă sunt create și din cauză că parcurile eoliene, panourile fotovoltaice și o rețea mai descentralizată au toate nevoie de mentenanță. Mai mult, **locurile de muncă din sectorul energiei regenerabile au potențialul de a fi mai sănătoase și mai sigure**, cu condiția ca lucrătorii să aibă pregătirea adecvată. Întrebarea cheie, însă, este cum pot fi sprijiniți lucrătorii angajați în prezent în sectorul energiei fosile și în lanțul de aprovizionare al acestuia, de exemplu în minerit. Chestiunea locurilor de muncă și a modului în care pot fi ajutați lucrătorii să facă tranziția a fost discutată în detaliu în Capitolul 2.
- Regenerabilele contribuie la convergența socială și la a pune din nou drepturile și libertățile fundamentale la baza deciziilor de politici, inclusiv a celor referitoare la energie. Pe lângă protejarea dreptului

nostru la un aer și un mediu curat, nevătămător pentru sănătatea noastră, regenerabilele creează de asemenea posibilitatea unui management orizontal al resurselor care oferă o mai mare autonomie fiecărui membru al societății. Implicarea cetățenilor, în locul rămânerii la structurile actuale de sus în jos ale centralelor energetice termice, de exemplu, îmbunătățește egalitatea de gen și egalitatea în general. Date recente despre reprezentarea de gen din cadrul forței de muncă din sectorul energiei arată că lucrătoarele sunt reprezentate cu 10% mai mult în sectorul energiei regenerabile față de sectorul petrolului și gazului. Cifra efectivă de 32% este încă departe de o reprezentare egală, dar tendința avansează în direcția potrivită, ceea ce constituie o evoluție foarte promițătoare.⁸⁷ Asta va permite o înțelegere a perspectivei de gen și va asigura integrarea genului în acest sector, luând astfel în calcul preocupările cu care se confruntă femeile în grupurile societale

defavorizate, anume că ele sunt mult mai afectate de criza climatică și de consecințele secundare ale sectoarelor intensive în cărbune (cum ar fi penuria de apă, poluarea aerului etc.).

Dar cum rămâne cu...

... provocările tehnologice? Cum putem face în așa fel încât să avem întotdeauna o aprovizionare sigură și stabilă cu energie, chiar dacă producția de energie din regenerabile precum soarele și vântul fluctuează constant?

Calea de urmat: stocare și inter-conectare

- Producția de electricitate din surse regenerabile este fundamental diferită de sistemul actual de producție cu ajutorul combustibililor fosili, care e foarte centralizat. Schimbările de vreme pot duce la fluctuații în rețea, iar iernile lungi și friguroase pot duce la un deficit de aprovizionare. Prin urmare, e foarte probabil ca, pe termen mediu, să trebuiască să ne bazăm pe unități de rezervă mici și descentralizate acționate cu ajutorul gazului natural, biogazului și energiei hidroelectrice stocate prin pomparea apei. Aceste unități vor trebui să fie concepute și distribuite în întreaga rețea energetică, astfel încât să poată fi convertite cu ușurință să meargă cu gaz sintetic verde, ca opțiuni de rezervă pe termen lung.

De fapt, tehnologiile și soluțiile de care avem nevoie pentru a aborda chestiunile stabilității și fiabilității există deja:

- **Unitățile descentralizate de stocare a energiei electrice** ne vor permite să stocăm electricitatea în exces, pentru a contracara fluctuațiile pe termen scurt. Alte tehnologii eficiente de stocare sunt deja disponibile astăzi – de la soluții mecanice precum stocarea prin pompare la baterii și producerea de gaz sintetic. Folosirea energiei în exces pentru producerea de gaz sintetic ne permite să stocăm energia o lungă perioadă de timp, acesta fiind modul în care ne putem asigura că nu rămânem fără energie electrică, nici măcar în iernile lungi, întunecoase și friguroase.

- **Tehnologiile digitale** ne oferă instrumentele unei gestionări eficiente și automate a rețelei de energie, ceea ce sporește stabilitatea printr-o mai bună coordonare a cererii și ofertei de electricitate.
- O mai mare integrare între țări a rețelelor naționale ne permite să alocăm electricitatea pe un întreg continent. Această inter-conectivitate este deja creată prin Rețeaua europeană a operatorilor de sisteme de transport de energie electrică. Asta înseamnă, de exemplu, că dacă în Spania strălucesc soarele, în timp ce în Slovacia cererea e mare, oferta din prima poate satisface cererea din ultima. În consecință, vom avea nevoie de mai puțină capacitate de stocare a regenerabilelor pentru a menține stabilitatea sistemului. Uniunea Energetică (în calitate de strategie) și Comunitatea Energetică (în calitate de organizație internațională) au creat și un cadru legal și reperele vitale ale tranziției energetice din sectorul electricității din țările candidate la UE sau non-membre din Europa.
- Posibilitatea producerii descentralizate a energiilor regenerabile transformă consumatori în cetățeni energetici. Comunitățile pot gestiona propriile lor parcuri eoliene, iar familiile pot instala propriile lor sisteme fotovoltaice. Această **independență energetică** duce la creșterea acceptării tranziției energetice prin crearea proprietății. De asemenea, ea poate să mobilizeze finanțarea pentru extinderea infrastructurii, dacă comunitățile locale culeg beneficiile alimentării directe a rețelei cu energie. În sfârșit, dar nu în ultimul rând, ca cetățeni energetici vom fi mult mai conectați la sistemul energetic și la consecințele lui, și vom fi mult mai atenți atunci când luăm decizii referitoare la cererea noastră de energie și consumul nostru general. Dar pentru ca asta să se întâmple, **e nevoie de crearea unui cadru de guvernare adecvat, care să facă astfel încât inițiativele locale și descentralizate să nu joace un rol secund față de marile corporații sau marii dezvoltatori.**

Dar cum rămâne cu...

... costurile extinderii la scară a regenerabilelor? Cum putem face astfel încât crearea acestei infrastructuri să nu împingă prețurile în sus sau să vatem competitivitatea acestui domeniu și să nu sporească povara pusă pe gospodăriile cu venituri mici și insuficiente?

Calea de urmat: prețuri în scădere, beneficii în creștere

Chestiunea modului în care vor fi afectate prețurile depinde de modul în care este gestionată tranziția energetică. În următoarele câteva paragrafe, ne vom uita la modelul german și vom trage câteva lecții învățate. Germania este una din țările din avangardă, prin urmare ea ne oferă intuiții prețioase din care putem învăța.

- Pentru început, e important să recunoaștem faptul că, în Germania, prețurile electricității pentru gospodării și multe întreprinderi mici și medii s-a dublat din 2000, când Germania a introdus Legea Surselor de Energie Regenerabilă. Gospodăriile mai sărace, mai ales, au fost lovite disproporționat de puternic, deoarece costul electricității constituie o parte mai mare a venitului care le stă la dispoziție.
- Pe scurt, unul din motivele acestui lucru este că desfășurarea regenerabilelor a fost finanțată prin garantarea unor tarife de alimentare fixe pentru electricitatea verde. Diferența dintre prețul spot de piață al electricității și tariful garantat era apoi trecută consumatorilor și întreprinderilor mici și mijlocii, sub forma unei supra-taxă pentru regenerabile din facturile lor la electricitate. Acest lucru a fost extrem de eficient pentru extinderea la scară a regenerabilelor, dar a avut costul anterior menționat al unei poveri mai mari asupra gospodăriilor cu venituri mici și insuficiente.
- Totuși, asta explică doar parțial creșterea prețului. Prețurile electricității sunt supuse, de asemenea, mai multor altor taxe și tarife care au crescut ulterior. Mai mult, **marii consumatori de**

electricitate, cum ar fi industriile intensive în energie, au fost scutite de la supra-taxa pentru regenerabile, lăsând toți ceilalți utilizatori cu o povară mai mare. În ultimii câțiva ani, însă, supra-taxa a fost scăzută.

- Mai mult, **guvernul a subvenționat timp de decenii sursele de energie fosile și energia nucleară** – însă această subvenție nu apare pe factura la electricitate, deoarece este plătită din veniturile generale din impozitare. Asta înseamnă că, în trecut, prețul electricității nu a reflectat niciodată adevăratele costuri ale producerii de energie din combustibili fosili. Subvențiile vătămătoare pentru mediu din sectoarele energetice germane ajungeau la aproximativ 17 miliarde de euro pe an în 2019. Astfel, regenerabilele sunt adesea învinovățite doar pentru că nu sunt subvenționate la fel ca omoloagele lor fosile.

Redirecționarea acestor subvenții nocive pentru mediu eliberează fonduri din bugetul statului, fie pentru investiții în infrastructură, fie pentru finanțarea unei tranziții juste pentru cei angajați în sectorul energetic convențional.

- În plus, **prețul electricității pe bază de fosili sau al combustibililor fosili nu justifică costurile externe**, de exemplu impactul încălzirii globale, și costurile subsecvente, cum ar fi degradarea mediului sau stocarea deșeurilor nucleare. Dacă acești factori ar fi luați în calcul, am avea o imagine mai realistă, iar sursele de energie regenerabile ar fi mai competitive. Doar pentru că efectele vătămătoare pentru mediu intră în acțiune cu o anumită întârziere, asta nu înseamnă că ar trebui să neglijăm luarea lor în calcul astăzi, trecându-le pur și simplu generațiilor viitoare.
- Astăzi, **extinderea la scară a regenerabilelor este mult mai ieftină ca înainte**. Cei care au acționat devreme, precum Germania, au contribuit la constituirea unei piețe a regenerabilelor, creând posi-

bilitatea cercetării și dezvoltării ulterioare, ca și a economiilor de scară, prin intermediul producției de masă. Drept rezultat, turbinele eoliene și panourile solare de astăzi sunt mult mai ieftine decât au fost în trecut, iar desfășurarea regenerabilelor mult mai ușoară decât în epoca pionieratului. Țări precum Etiopia și Maroc au dovedit recent că extinderea la scară a regenerabilelor este posibilă fără creșterea prețurilor la electricitate.

- În plus, există dovezi că multe centrale energetice pe cărbune nu mai sunt de fapt profitabile și vor ajunge să fie **active eșuate** dacă nu sunt subvenționate de stat să plătească o marjă de profit operatorilor lor. Și asta e valabil nu doar pentru instalațiile vechi. De exemplu, drept rezultat al unui proces al acționarilor unei companii din Polonia, s-a aflat că planul acesteia de a construi o centrală energetică pe cărbune nouă nu reușea să demonstreze cum ar fi putut să funcționeze centrala pe profit, ceea ce, în cele din urmă, i-a făcut să abandoneze proiectul. Aceasta este o chestiune importantă și pentru țările non-UE, mai ales pentru candidații la accesare: chiar dacă mecanismul european de tarifare a carbonului ETS nu li se aplică încă, ele trebuie să-l ia în considerare acum, înainte de a face investiții pe termen lung în infrastructura energetică. Mai mult, subvențiile de stat pentru producția cu ajutorul fosililor ar putea să fie categorisite drept ajutor de stat ilegal în conformitate cu Legea Europeană a Energiei, ceea ce duce la neîndeplinirea criteriilor de aderare. După integrarea unei țări în UE, o astfel de încălcare a legislației UE poate să ducă chiar la obligarea acesteia să dezafecteze anumite unități. În plus, discuțiile actuale de la nivel european referitoare la acordurile transfrontaliere de tarifare a carbonului (așa cum au fost discutate ele în Capitolul 2, pag. 45) trebuie luate în considerare în termenii competitivității pe termen lung a expor-

turilor de energie și de produse intensive în energie în Uniunea Europeană.

- În ceea ce privește competitivitatea afacerilor, e important să nu uităm că nu toate companiile sunt supuse concurenței internaționale, acolo unde intră în acțiune diferențele de costuri de producție ale prețului energiei. Mai mult, **costul electricității e doar unul din numeroșii factori de cost** care influențează competitivitatea afacerilor. Proximitatea piețelor, costurile de transport, productivitatea generală etc. trebuie luate și ele în calcul.
- În cele din urmă, chestiunea modului în care desfășurarea regenerabilelor afectează prețurile electricității se reduce la guvernare, adică modul în care este întreprins acest proces, mai degrabă decât dacă. Pentru a ține sub control prețurile electricității, desfășurarea infrastructurii energiei regenerabile poate fi subvenționată de stat. Acest lucru se poate face fie sub forma subvențiilor directe, adică prin acordarea de împrumuturi ieftine, fie prin garantarea investițiilor private. În tre-

cut, aceste opțiuni au fost adesea problematice din cauza regulilor stricte ale Uniunii Europene referitoare la ajutorul de stat. În cadrul Pactului Verde European, însă, regulile pentru desfășurarea infrastructurii energiei regenerabile sunt susceptibile de revizuire. Mai mult, Comisia Europeană urmărește să mobilizeze un trilion de euro în următorii zece ani, parte din ei pentru ajutarea statelor membre să își modernizeze sistemele energetice. Este o șansă reală, inclusiv pentru economiile în tranziție.

- În sfârșit, gospodăriile cu venituri mici și insuficiente pot primi ajutor pentru a-și acoperi facturile la energie, dacă creșterea costului electricității e inevitabilă în timpul în care e creată noua infrastructură. Mai degrabă decât a da vina pe tranziția energetică, trebuie să rezolvăm problemele sociale prin instrumente de politici sociale.

Dar cum rămâne cu...

... locurile de muncă din sectorul energetic? Cum putem face astfel încât acești lucrători să nu fie lăsați în urmă?

Calea de urmat: mobilizarea pentru o tranziție justă

- Pentru început, e important să recunoaștem faptul că mare parte a schimbării structurale, mai ales în sectorul cărbunelui, a avut deja loc. Progresul tehnologic și automatizarea au contribuit la o scădere dramatică a nevoii de lucrători din acest sector și, astfel, a numărului efectiv de oameni angajați în minerit și arderea cărbunelui. O transformare justă din punct de vedere social a sectorului energetic ar avea cu siguranță drept rezultat soluții sustenabile, în același timp oferind locuri de muncă sustenabile (dimensiunea ocupării este explorată în detaliu în Capitolul 2).
- Merită subliniat, de asemenea, că **locurile de muncă din minerit sau centralele energetice pe cărbune nu au fost niciodată foarte atrăgătoare**. A fost (și uneori încă este) o muncă periculoasă și foarte epuizantă – acesta fiind motivul pentru care minerii, în particular, au început să se organizeze dintr-o perioadă foarte timpurie a industrializării. În ciuda faptului că, după un deceniu de lupte, sindicatele au reușit în cele din urmă să îmbunătățească condițiile de lucru, de exemplu în termenii salariilor și pensiilor, mulți mineri nu au mai ajuns la o pensie liniștită, deoarece au murit în accidente subterane, de „plămân negru” sau cancer.⁸⁸ Astfel, mulți mineri și-au dorit un singur lucru pentru copiii lor: să-și poată găsi locuri de muncă mai bune, în alte sectoare care să nu le distrugă sănătatea.
- Cu toate acestea, **este nevoie de mobilizare pentru această tranziție justă** a lucrătorilor din sectorul energetic. Tranziția nu se va produce de la sine. Sindicatele au un trecut de cooperare cu partidele social-democrate în ceea ce privește îmbunătățirea drepturilor lucrătorilor. Și aici, ele ar trebui să acționeze împreună pentru a face astfel încât această nouă revoluție industrială să poată deveni un catalizator al mișcării muncitorilor. Capitolul 2 detaliază instrumentele unei tranziții juste pentru lucrători, care ar putea constitui baza unei agende progresiste.
- Dincolo de propunerile mai degrabă tehnocrate de politici, **actorii progresiști trebuie să încorporeze în narațiunile lor moștenirea civilizației făcute posibile de fosili**. Mișcarea muncitorilor și-a avut originea în revoluția industrială, formată în jurul industriei grele și mineritului. O narațiune convingătoare îi cinstește pe lucrătorii care au contribuit la acest progres civilizațional, fără a-i învinovăți pentru poluarea planetei. Însă ea trebuie în același timp să arate clar că civilizația combustibililor fosili a ajuns la sfârșit. Pe cât de mult avem nevoie de acțiune colectivă pentru a introduce un viitor sustenabil pentru toți și a elimina treptat energia fosilă, pe atât avem nevoie de solidaritate cu cei ale căror mijloace de trai depind de aceasta.
- Astfel, cheia valorificării beneficiilor energiilor regenerabile rezidă în extinderea rapidă la scară a acestora, împreună cu necesarele rețele de distribuție și transmitere, stocarea de rezervă și gestionarea inteligentă a cererii. În condițiile unor instalații de energie regenerabilă suficiente, putem evita problemele de stabilitate și fiabilitate. Mai mult, prin trecerea rapidă la regenerabile evităm necesitatea de a utiliza vechiul sistem centralizat bazat pe fosili în paralel cu noua rețea descentralizată, ceea ce reduce costurile, fiind mai eficient. Pentru economiile în tranziție sau dezvoltare în care cererea de energie continuă să crească, această desfășurare trebuie nu doar să țină pasul cu creșterea cererii, ci și să asigure înlocuirea subsecventă a centralelor energetice pe fosili. Pentru a face din această tranziție una reușită pentru lucrători, avem nevoie de solidaritate și acțiune colectivă.

Partea a III-a: Politicile energiei regenerabile ne pot ajuta să combatem criza climatică și să ne adaptăm la ea

- Energia regenerabilă, care se dovedește a fi o soluție benefică tuturor părților pentru perspectivele noastre economice, stabilitatea noastră socială și guvernanta democratică, rămâne un instrument vital și pentru compatibilitatea de mediu. Creșterea utilizării de energie electrică eoliană, solară și din biomasă, concomitent cu înlocuirea combustibililor fosili care reprezintă 60-70% din producția de electricitate din lume,⁸⁹ **este piatra unghiulară a acțiunilor de combatere climatică** și reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră (GES).
- În același timp, utilizarea energiei electrice permite adaptarea climatică a sectorului energetic și a altor domenii intensive în energie care vor fi afectate semnificativ de criza climatică. De exemplu, penuria de apă devine o problemă reală pentru multe țări, prezentând astfel o amenințare reală pentru centralele energetice hidroelectrice folosite pentru echilibrarea cererii și ofertei de energie. La fel de importantă e problema lipsei apei de răcire pentru marile centrale energetice fosile și nucleare. Există o modalitate prin care ne putem adapta la aceste probleme: trebuie să mergem mai departe cu tranziția justă și să facem din regenerabile sursa noastră dominantă de energie.
- Dezbaterile despre criza climatică s-a concentrat asupra temei securității și amenințării conflictelor posibile din cauza deficitului de resurse, inclusiv apă, și a penuriilor și perturbărilor energetice, ca și din cauza tendințelor migrației. Ce se uită adesea este faptul că, atunci când energia regenerabilă este folosită în mod adecvat pentru satisfacerea nevoilor unei anumite țări sau regiuni, cu alte cuvinte folosită în mod accesibil și fiabil, motivul disputelor pentru resursele naturale

asemenea combustibililor fosili dispar. Drept rezultat, resursele fosile rămân acolo unde le e locul: în pământ.

- Cetățenii care au panouri solare devin mai conștienți în privința mediului și se bucură de beneficiile directe ale soluțiilor sustenabile: protejarea împrejurimilor lor imediate de GES, în același timp devenind un factor important în întreg lanțul de producție, prin intermediul rolului lor de consumatori.

Dar cum rămâne cu...

... daunele de mediu minime, dar totuși reale, produse de energia solară și eoliană?

Calea de urmat: vechiul, noul, viitorul

- Fiecare formă de conversie (sau „producție”) energetică intervine în natură și are efecte secundare „nenaturale”. Dar unele tehnologii sunt mai nocive, și altele mai puțin. Tehnologiile regenerabile precum turbinele eoliene și panourile solare sunt soluțiile cele mai compatibile din punct de vedere climatic pentru producerea electricității și în general a energiei. Ele nu sunt complet nepoluante, din cauza procesului de producere a lor. Dar, până acum, sunt cele mai neutre soluții de care dispunem. **În comparație cu arderea combustibililor fosili – inclusiv a gazului natural – sau utilizarea energiei nucleare, cu multiplele ei consecințe nocive pentru sănătatea și mediul nostru natural, sunt fără îndoială soluții mai bune.**
- De asemenea, în acest moment sunt dezvoltate soluții precum tehnologia hidrogenului verde, care să răspundă provocărilor sus-amintite datorate diferitelor procese industriale, inclusiv procesului de manufacturării materialelor fotovoltaice. Se anticipează ca această chestiune să fie soluționată complet pe termen lung (2030-2050).
- De asemenea, s-au făcut progrese în termenii reducerii zgomotului turbinelor eoliene și ai combaterii efectelor lor negative pentru păsările migratoare. Durata de viață a panourilor solare a

fost prelungită, iar mărimea lor redusă, astfel că acum ele ocupă mai puțin loc și utilizează mai puține resurse.

- Să nu pierdem din vedere daunele pentru mediu și sănătatea noastră produse de minele de cărbune, ca să nu mai amintim exploatările de suprafață ale lignitului care nu pot fi comparate nicicum cu efectele secundare minime ale regenerabilelor. Întregi sate și peisaje au fost întoarse cu susul în jos, iar oamenii și-au pierdut pământul și au trebuit să se mute. Pentru a împiedica minele de cărbune să se prăbușească e nevoie de funcționarea – permanentă – a unor pompe de apă, iar nivelul pânzei freatice este grav afectat de inundarea exploatărilor de suprafață. Cu toate avantajele și dezavantajele ei, energia regenerabilă este singura modalitate prin care umanitatea poate să abordeze încălzirea globală care are un efect atât de puternic asupra ei, atât în termenii combaterii, cât și ai adaptării. Mai multe investiții în energia solară, eoliană și din biomasă sunt necesare și din cauza impactului crizei climatice asupra penuriei de apă din multe țări și regiuni. Nivelurile extreme ale apei vor însemna faptul că energia hidroelectrică nu va mai fi la fel de fiabilă ca înainte. Mai mult, acest lucru depinde de amplitudinea crizei climatice, care poate fi combătută semnificativ prin extinderea regenerabilelor care, la rândul lor, vor asigura disponibilitatea apei potabile în anii care vor veni.

Dar cum rămâne cu...

... opiniile exprimate uneori în ESE că toată această conștientizare climatică și promovare a regenerabilelor se reduce doar la furnizarea unei piețe pentru marii producători de turbine eoliene și panouri solare precum Germania?

Calea de urmat: saltul

- Criza climatică este reală și nu constituie subiect de dezbatere. Lucrul de care avem nevoie în această situație e să ne asigurăm că folosim în cel mai bun mod posibil instrumentele democrației, pentru a facilita o tranziție energetică justă din

punct de vedere social către regenerabile care va fi în beneficiul tuturor. Cei care nu pot să înțeleagă astăzi corelația dintre criza climatică și justiția socială vor purta aceeași responsabilitate ca și cei care neagă încălzirea globală (vezi Capitolul 1, pag. 18f). Mai mult, ca reacție la preocuparea că promovarea regenerabilelor face parte din strategia de piață a marilor producători de turbine eoliene și panouri solare, cum ar fi Germania, nu trebuie să uităm valoarea adăugată a pătrunderii economiilor în curs de dezvoltare în lanțul de producție și aprovizionare, așa cum vedem astăzi în sectorul auto, de exemplu (vezi Capitolul 2, pag. 48).

Dar cum rămâne cu...

... promovarea energiei regenerabile, atunci când doar investiția în surse de energie regenerabilă nu este suficientă pentru combaterea riscurilor produse de criza climatică, în lipsa unor măsuri paralele adecvate de prevenire a continuării creșterii cererii, cum ar fi eficiența energetică?

Calea de urmat: reducerea consumului întrece eficiența energetică

- Regenerabilele sunt, în mod inerent, surse de energie mai eficiente. Totuși, este de asemenea adevărat că, în paralel cu trecerea la ele, ***este nevoie de investiții în eficiența energetică***, pentru reducerea cererii de energie. Reducerea cantității absolute a consumului de energie prin implementarea de schimbări structurale holistice, în scopul minimizării cererii de energie în toate sectoarele, ar trebui însoțită de utilizarea unor tehnologii energetice mai eficiente. Această investiție va fi ea însăși o sursă de noi slujbe care, în plus, vor fi în beneficiul economiei pe termen lung (vezi Capitolul 2, pag. 37).

Dar cum rămâne cu...

... faptul că multe țări care au implementat concepte de tranziție energetică sunt economii prospere cu potențial tehnologic, economic și financiar enorm? Situația lor este complet diferită de cea a majorității țărilor ECE și ESE?

Calea de urmat: de asemenea, o tendință a Sudului Global

- Majoritatea țărilor din Europa de Sud și Sud-Est au un potențial pentru energie solară și eoliană semnificativ mai mare decât, de exemplu, Germania. Acesta poate fi folosit și astăzi în mod rentabil.
- Tehnologiile regenerabile, mai ales cea eoliană și solară, sunt accesibile, ele nefiind extraordinar de complicate și fiind deja folosite cu succes în lumea întreagă. Nu e de mirare că un număr crescând de țări în curs de dezvoltare, cum ar fi Maroc, avansează energic spre tranziția energetică, sau că unii jucători strategici precum China își concentrează potențialul inovator și productiv pe producția de regenerabile.

Dar cum rămâne cu...

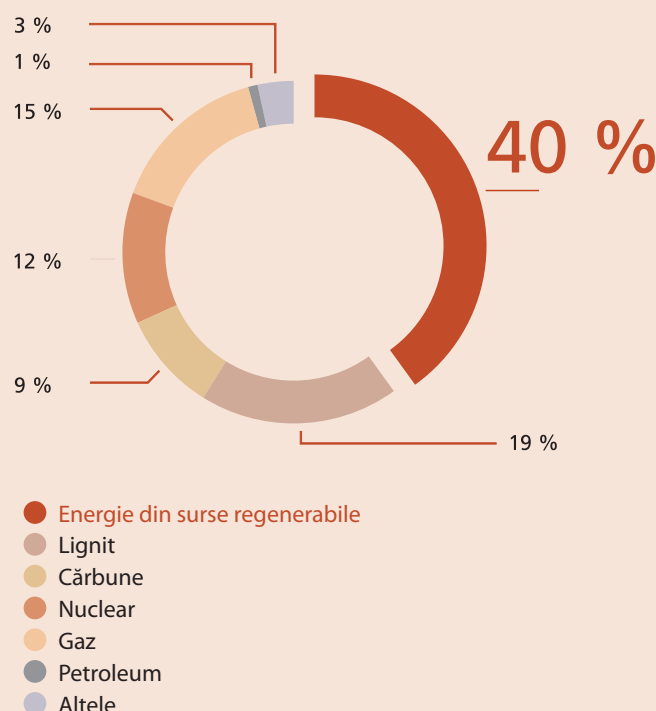
... faptul că energia regenerabilă depinde de condițiile climatice, mai degrabă decât de cererea efectivă de energie?

Calea de urmat: încă și mai multă stabilitate

- Dacă producția de energie se bazează în principal pe regenerabile, securitatea energetică nu constituie o preocupare mai acută decât anterioarele provocări la adresa securității ale surselor convenționale de energie. De fapt, securitatea energetică este deja în pericol din cauza funcționării esențiale a producției convenționale, centralizate de energie. Nu este posibilă prezicerea momentului în care o centrală nucleară sau pe cărbune va trebui închisă pentru operațiuni vitale de mentenanță. Iar consecințele acestui lucru într-un sistem centralizat cu mai puține unități sunt mult mai drastice, ca să nu mai amintim faptul că majoritatea țărilor sunt foarte dependente de importul de resurse de energie fosile precum petrolul și gazul. Asta face ca sistemele lor energetice să fie vulnerabile la evoluția prețului pieței și la instabilitatea politică din țările exportatoare.

- Într-adevăr, fluxul surselor regenerabile e variabil. Dar de obicei știm când va fi senin sau când va bate vântul, iar știința ne permite să facem predicții precise și oportune. Adăugând și tehnologiile inovatoare precum contoarele și rețelele inteligente, **fluxul energetic devine mai sigur și stabil ca oricând.**
- În plus, dacă există o capacitate de stocare suficientă și o integrare regională funcțională a rețelilor electrice, schimbările naturale pot fi tratate fără teama penelor de curent. Fiabilitatea rețelei electrice din Germania nu a avut de suferit, în ciuda faptului că SER au ajuns la o cotă de peste 40% din producția de electricitate din 2019. Studiile științifice și chiar analizele întreprinse de operatorii sistemului de transmitere au arătat că, în multe țări, funcționarea unui sistem de electricitate 100% din surse regenerabile este deja fezabilă.

ENERGIA DIN SURSE REGENERABILE ACOPERĂ 40% DIN TOTALUL PRODUCȚIEI. HAIDEȚI SĂ FACEM SĂ AJUNGĂ LA 100%

Partea a IV-a: Protecția sănătății și calitatea sistemului medical ca beneficii evidente ale regenerabilelor

1. Protecția sănătății, pentru copiii noștri și pentru noi înșine, este unul din avantajele cele mai prețioase ale unui viitor bazat pe energie regenerabilă. În primul și în primul rând, regenerabilele **vor reduce semnificativ poluarea aerului, salvând până la șapte milioane de vieți** pe an în întreaga lume (vezi și Capitolul 5, pag. 90).⁹⁰ Emisiile de particule mici (PM 2,5) ale centralelor energetice pe cărbune, care sunt cauze cunoscute ale bolilor cardiovasculare și constituie și cea mai mare sursă industrială de arsenic și mercur din aer, pot călători până la 1.000 de km. Mai mult, resursele considerabile pe care sistemele de sănătate le dedică tratării bolilor respiratorii provocate de poluare ar putea fi realocate și folosite în alte scopuri, cum ar fi îngrijirea gratuită a sănătății copiilor.

2. Energia regenerabilă are potențialul de a pune capăt problemelor serioase cu smogul din multe zone urbane. Dat fiind că cercetările sugerează că încălzirea gospodăriilor și activitățile industriale, împreună cu transportul, sunt principalele surse ale emisiilor, înlocuirea centralelor pe cărbune cu regenerabile va contribui la curățarea aerului din marile orașe și la reducerea prezenței smogului. În timpul pandemiei de Covid-19, multe studii au descoperit că persoanele expuse la poluare aeriană erau mult mai predispuse să se afle într-un grup de risc și, astfel, să sufere mai mult, în cazul în care ar fi contractat virusul, decât cele locuind în zone cu puțină poluare.

3. Cenușa de cărbune – reziduul arderii cărbunelui – conține și metale grele foarte toxice, care pot să provoace cancer și boli ale sistemului nervos. Deoarece de multe ori nu este debarasată în mod adecvat, cenușa de cărbune contaminează suprafața apelor și pânza freatică.

- Deversările de țiței au provocat numeroase catastrofe de mediu și multă suferință umană. Ne sunt mult prea familiare imaginile cu teren agricol contaminat sau păsări marine pe moarte. Deși acesta este un fenomen binecunoscut, riscurile noilor tehnologii ale combustibililor fosili, cum ar fi fracturarea hidrolică, devin abia acum din ce în ce mai evidente.
- În comparație cu locurile de muncă din minerit, cunoscute pentru pericolozitatea lor ridicată și consecințele drastice pentru sănătate, majoritatea resimțite la o vârstă ulterioară, **locurile de muncă din sectorul regenerabilelor oferă standarde de sănătate și siguranță** a locului de muncă înalte (vezi și Capitolul 2, pag. 28).

Dar cum rămâne cu...

... sugestia că nivelul poluării aerului și smogului din anumite orașe sau zone este influențat de condiții climatice predeterminate de amplasamentul geografic și natură?

Calea de urmat: curățarea aerului

- Deși condițiile climatice naturale influențează într-adevăr nivelul poluării aerului și smogului, cantitățile mari de combustibili fosili utilizați în energie, transport și construcții sunt, în principal, cele care creează consecințe nedorite și au un impact imens asupra sănătății noastre și mediului, la ele adăugându-se și lemnul din sectorul încălzirii. În cazul orașului Skopje, de exemplu, este adevărat că acesta este amplasat într-o vale și se bucură de mai puțină ventilație în timpul iernii. Dar e de asemenea adevărat că nivelul poluării a explodat în zonele urbane unde densitatea populației este mai mare, ceea ce a creat condiții „favorabile” pentru o concentrație mai mare a particulelor suspendate în aer și șanse de poluare mai mari. Există mai multe cazuri similare în care au fost create zone cu energie regenerabilă auto-sustenabilă care se dovedesc capabile să schimbe cursul evoluțiilor. Aceste exemple pozitive servesc

drept itinerar pe care alții trebuie să-l urmeze, demonstrând modul în care pot fi maximizate beneficiile esențiale ale combinării înzestrării naturale cu progresele tehnologice la care are acces generația noastră. De exemplu, cu ajutorul finanțării UE și a spiritului local inovator, micul oraș Kopriwnica din Croația devine un lider recunoscut în întreaga Europă în dezvoltarea sustenabilă. Ceea ce face ca acest oraș croat să fie unic este politica lui integrată de dezvoltare urbană socială și ecologică, prin care provocările energetice sunt luate în considerare împreună cu sărăcia și alte chestiuni cu care se confruntă grupurile marginalizate.

Dar cum rămâne cu...

... preocupările că regenerabilele ar putea să nu amelioreze calitatea vieții noastre sau chiar să o afecteze și mai mult, din cauza distribuirii disproporționate a beneficiilor.

Calea de urmat: stimularea progresului social

- Puternica legătură dintre energia regenerabilă și dezvoltarea umană este susținută de un studiu IRENA care arată o creștere cu 4% a bunăstării umane, indicator legat direct de calitatea vieții. Mai mult, politicile ambițioase pentru energie regenerabilă vor susține unele mișcări puternice existente precum „Barefoot College” din India, care urmăresc să abordeze sărăcia energetică și să amelioreze calitatea vieții și sănătatea copiilor și femeilor din multe comunități. Energia regenerabilă descentralizată, cuplată cu progresele tehnologice actuale, poate să îmbunătățească accesul la apă curată potabilă din zonele izolate cu ajutorul pompării apei, produsă și furnizată atât pentru gospodărie, cât și pentru irigații, având astfel impact și asupra siguranței alimentare.
- Mai mult, pe măsură ce punctul focal al chestiunilor de securitate se mută spre conflictele neconvenționale și determinate de resurse, folosirea regenerabilelor ne-ar ajuta cu certitudine

și să depășim anumite amenințări de securitate. În plus, prin facilitarea măsurilor de combatere și adaptare, regenerabilele vor furniza un răspuns la anumite provocări climatice specifice cum ar fi migrația și conflictul determinate climatic. Cu cât mai mică va fi cererea de petrol, cărbune sau gaz, cu atât mai probabilă este stoparea conflictelor legate de combustibilii fosili.

- În sfârșit, dar nu în ultimul rând, asta ar modifica semnificativ și structurile de putere geopolitice,

având drept rezultat noi zone de interes pentru actorii puternici și o potențială realocare a conflictelor. Tocmai de aceea, e important ca trecerea la o economie decarbonizată să aibă loc doar prin intermediul unei transformări energetice bine planificate, structurate și incluzive, întreprinsă într-o manieră democratică și descentralizată.

Către ce tindem?

- Am fi ajuns la democrație, așa cum o cunoaștem astăzi, fără organizarea de alegeri sau fără introducerea anumitor proceduri de vot complexe, sau dacă votul ar fi fost limitat la anumite grupuri? Cu siguranță că nu. Pentru democratizarea sistemului energetic, trebuie să simplificăm și procedurile pentru **investiții mici în energie regenerabilă, astfel ca acest tip de investiții să fie accesibile tuturor și să ducă la o societate coezivă din punct de vedere energetic.**
- Soluții precum sistemele de tip „ghișeu unic” și procedurile de solicitare simplificate pot încuraja producția solară descentralizată, în particular instalațiile de pe acoperișul locuințelor, și pot contribui la principalele obiective ale tranziției energetice: compatibilitatea de mediu și beneficii socio-economice pentru lucrători, cetățeni și afaceri. Companiile energetice de stat și monopolurile și oligopolurile care există în anumite țări trebuie să respecte transparența și buna guvernare. Politicile

energetice trebuie să lase loc pentru proiectele de energie individuale și locale. Bunele practici precum exemplul micului oraș german Wolfsburg, cooperativele energetice și miile de afaceri individuale și mici din ESE arată cât de fezabilă este această abordare, în condiții diferite. Multe din aceste inițiative și mulți din acești indivizi sunt dispuși, de asemenea, să susțină eforturile actorilor progresiști de implementare a unei tranziții energetice juste și definire a viitorului vieții noastre pe pământ.

- Uniunea Europeană și Comunitatea Energetică au manifestat un mare interes pentru susținerea proiectelor energetice de tranziție, ca și Pactul Verde European, care este un instrument puternic pentru realizarea unui continent neutru din punct de vedere al carbonului. În cele din urmă, **voința politică este și o resursă regenerabilă neaccesată** care trebuie stăpânită și utilizată de actorii progresiști, la modul ideal astăzi.

Note de subsol și Surse

Note de subsol

- ⁷⁵ Termenul de „prosumator” este definit drept consumator activ, cineva care în același timp consumă și produce. În sectorul energetic, un „prosumator” e o persoană care deopotrivă produce și consumă energie. Acest lucru este posibil datorită ascensiunii noilor tehnologii de conectare și a creșterii constante a energiei electrice regenerabile precum cea solară sau eoliană, împreună cu integrarea ei în rețeaua electrică, lucru facilitat de un mediu legislativ adecvat.
- ⁷⁶ August, W., Valeria, J. S., Jan, P. et al. (2018): *Statistical Evidence on the Role of Energy Cooperatives for the Energy Transition in European Countries* (accesat ultima oară pe 22.05.2020).d
- ⁷⁷ The Conversation (2019): –This small German town took back the power and went fully renewable (accesat ultima oară pe 17.06.2020).
- ⁷⁸ Comisia Europeană, Direcția Generală pentru Energie (2019): Europeans' attitudes on EU energy policy, disponibil la: Europeans' attitudes on EU energy policy - Publications Office of the EU, pag. 6 (accesat ultima oară pe 30.04.2020).
- ⁷⁹ Fundația RES (2018): Energy poverty in the Western Balkans Sustainability, Forum of the Energy Community. Viena, disponibil la: <http://www.resfoundation.org/> (accesat ultima oară pe 22.05.2020).
- ⁸⁰ Observatorul Sărăciei Energetice al UE (2018): Indicators & Data: Inability to Keep Home Adequately Warm, disponibil la: <https://www.energypoverty.eu/indicator?primaryId=1461> (accesat ultima oară pe 30.04.2020).
- ⁸¹ Comisia Europeană, Direcția Generală pentru Energie (2019): Europeans' attitudes on EU energy policy, disponibil la: Europeans' attitudes on EU energy policy - Publications Office of the EU, pag. 6 (accesat ultima oară pe 30.04.2020).
- ⁸² Ibid: 10.
- ⁸³ Comisia Europeană, Direcția Generală pentru Energie (2019): *Benchmarking smart metering deployment in the EU-28*, disponibil la: Benchmarking smart metering deployment in the EU-28 - Publications Office of the EU, pag. 20 (accesat ultima oară pe 30.04.2020).
- ⁸⁴ Pyrkalo, Svitlana (2019): EBRD finances smart metering breakthrough in Montenegro. EBRD (accesat ultima oară pe 05.05.2020).
- ⁸⁵ Argumentele următoare se aplică în principal producției de energie electrică din surse regenerabile. Asta se datorează faptului că e probabil ca energia electrică să joace un rol major în toate sectoarele economiei, de la mobilitate la aplicații industriale și încălzire. Nu totul o să funcționeze cu energie electrică, dar electricitatea regenerabilă va deveni și fundamentul producerii, de exemplu, a hidrogenului verde sau a combustibililor sintetici.
- ⁸⁶ Chiar dacă sunt luate în calcul costurile rețelei energetice mai mari necesare unui sistem descentralizat al regenerabilelor și costurile de capital mai mari, un sistem cu 95% regenerabile ar avea aceleași costuri sau chiar ar fi mai ieftin decât un sistem care funcționează în principal pe cărbune, chiar și la un preț al CO2 modest, de 20 de euro pe tonă în 2050. La mijlocul lui 2019, însă, acest preț ajunsese deja la 25 de euro pe tonă.
- ⁸⁷ IRENA (2018): *Renewable Energy: A Gender Perspective*, 31, disponibil la: Renewable energyRenewable energy (accesat ultima oară pe 08.05.2020).
- ⁸⁸ Efectele negative ale cărbunelui și prafului de cărbune pentru sănătate sunt cercetate deja de ani de zile, fiind publicate studii comprehensive încă din anii '70 (de exemplu, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1638110/>).
- ⁸⁹ Our World in Data (2014): Global electricity production by source (accesat ultima oară pe 07.07.2020). Pentru mai multe informații, vezi <https://ourworldindata.org/energy#all-charts-preview>.
- ⁹⁰ Pentru mai multe informații, vezi https://www.who.int/health-topics/air-pollution#tab=tab_1

Surse

<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/skopje/15815.pdf>

Renewable Energy Benefits: Leveraging Local Capacity for Solar PV

Causes, Effects and Solutions to Smog Pollution

Residential heating with wood and coal

Karagulian, Federico, Belis, Claudio A., Dora, Carlos Francisco C., Prüss-Ustün, Annette M., Bonjour, Sophie, Adair-Rohani, Heather, și Amann, Markus (2015): Contributions to cities' ambient particulate matter (PM): A systematic review of local source contributions at global level (accesat ultima oară pe 16.04.2020:

<https://er.elsevier.com/reader/sd/pii/S1352231015303320?token=9B7152FEA099090454C590ADB5F95BE7F68F7687A585183FEA7ED1661460CD543EFD31FF7AD170D6A138312E6A8DEEA>)

Renewable energy benefits: Understanding the socio-economics

<https://books.google.de/books?id=KkCLDwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=inauthor:%22Jeremy+Rifkin%22&hl=de&sa=X&ved=0ahUKewjNzIXX3orpAhXNnOAKHbP6DgMQ6AEITzAE#v=onepage&q&f=false>

Green jobs and occupational safety and health:

Climate victory: Companies put Poland's last new coal

<http://library.fes.de/pdf-files/fes/15665.pdf>

<https://www.irena.org/publications/2019/May/Renewable-power-generation-costs-in-2018>

https://www.agora-energiewende.de/fileadmin2/Projekte/2016/Stromwelten_2050/Agora_Gesamtkosten-Stromwelten-EN_WEB.pdf

https://www.leopoldina.org/uploads/tx_leopublication/2019_Stellungnahme_Klimaziele_2030_Final.pdf

<https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/local-energy-ownership.pdf>

<https://irena.org/publications/2020/May/Tracking-SDG7-The-Energy-Progress-Report-2020>

<https://ourworldindata.org/energy#all-charts-preview>

https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b891cfb7-d50f-11e9-b4bf-01aa75ed71a1/language-en?WT.mc_id=Searchresult&WT.ria_c=37085&WT.ria_f=3608&WT.ria_ev=search

<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/amman/15614.pdf>

5

O transformare a mobilității justă din punct de vedere social

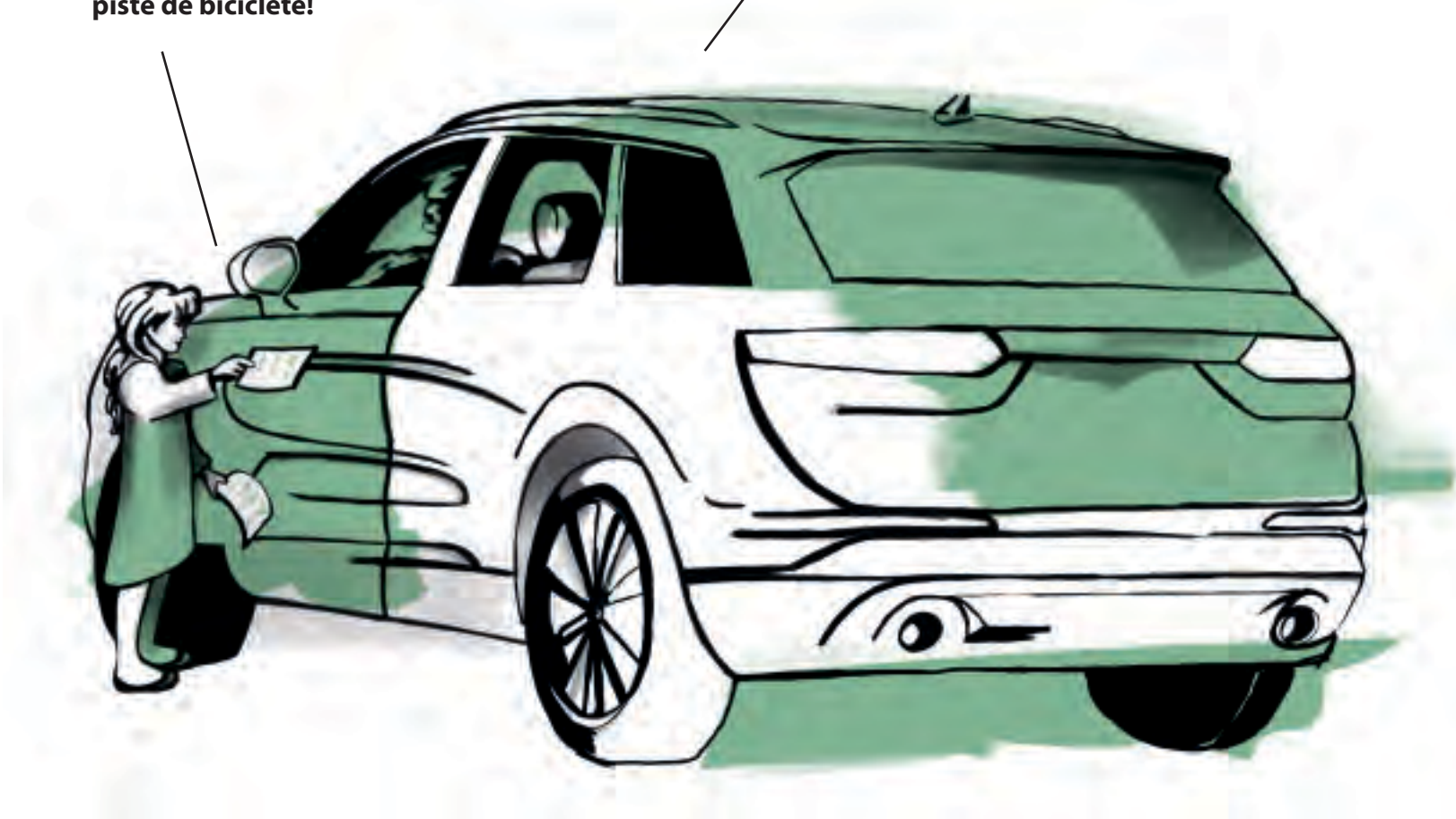
Transformarea mobilității oferă oportunități extraordinare de ameliorare a calității vieții noastre. Date fiind emisiile de CO2 în continuă creștere ale acestui sector, transformarea este fără îndoială necesară – și se întâmplă deja, sute de orașe începând să implementeze concepte de mobilitate inteligente și sustenabile. Aceste inițiative fac ca viețile cetățenilor să fie mai sănătoase, spațiile urbane mai verzi și mai comunitare, economiile locale mai puternice, gestionarea timpului oamenilor mai inteligentă, societățile mai juste și mediul mai curat, pentru noi și pentru generațiile care vor veni.⁹¹

În acest capitol, vom explora tema transformării mobilității din unghiuri foarte diferite: vom începe cu co-beneficiile transformării mobilității pentru cetățeni și comunități, examinând beneficiile pentru sănătate (partea I), comunități propice vieții (partea a II-a) și justiție socială (partea

a III-a). Apoi vom cerceta aspectele economice ale tranziției mobilității, concentrându-ne mai întâi asupra co-beneficiilor pentru economie în ansamblu (partea a IV-a) și apoi, în mod specific, asupra industriei producătoare de mașini (partea a V-a).

**Bună dimineața, adunăm
semnături pentru crearea unei
piste de biciclete!**

**Ajutor! E o încălcare a
libertății noastre!**

Partea I: Mobilitatea sustenabilă: esențială pentru un stil de viață sigur și sănătos

Pentru ca noi să putem duce o viață sănătoasă astăzi și în viitor, sistemele noastre de mobilitate trebuie transformate. Există cinci motive pentru acest lucru: poluarea aerului, accidentele auto, poluarea fonică, lipsa mișcării fizice și, în sfârșit dar nu în ultimul rând, limitarea crizei climatice.

1. **Poluarea aerului este primul factor de risc de mediu pentru sănătate din lume**, având drept rezultat șapte milioane de morți premature pe an (vezi și Capitolul 4, pag. 83).⁹² În timp ce particulele toxice mai mari se blochează în plămâni, provocând cancer pulmonar, boli pulmonare obstructive cronice sau infecții respiratorii, particulele mai mici ajung în sistemul circulator,

ducând la atacuri cerebrale și infarcturi. Pe lângă centralele pe cărbune, transportul e una din principalele surse ale acestui risc pentru sănătate. În 2015, traficul a fost responsabil pentru 11,4% din morțile premature datorate poluării aerului, producând daune pentru sănătate în valoare de

aproximativ un trilion de dolari.⁹³ Nu doar în Asia populațiile urbane sunt afectate grav de o poluare intensă a aerului datorată transportului: multe orașe din Europa Centrală și de Est „concurează” pentru înfrângerea distincției a celei mai proaste calități globale a aerului, mai ales iarna: din Varșovia în Almaty, capitalele noastre sunt otrăvite de smog, care împiedică uneori chiar aterizarea avioanelor, deoarece pista nu este vizibilă. Tendința populației globale e de a crește la 9,7 miliarde până în 2050, și se așteaptă ca 70% din acești oameni să locuiască în zone urbane.

Drept rezultat, **emisiile anuale datorate transportului urban urmează să se dubleze**,⁹⁴ în afara cazului în care sunt adoptate politici și măsuri dure de limitare a lor. În lumina acestor fapte, ne putem întreba de ce există avertismente referitoare la sănătate pe fiecare pachet de țigări, dar nu și pe fiecare mașină?

2. Pentru a putea să respirăm din nou aer curat, nu trebuie decât să extindem la scară **multe exemple pozitive de înlocuire a transportului pe combustibili fosili cu alternative sănătoase și sustenabile**. Doar în proiectul „Civitas”⁹⁵ au fost incluse un total de 800 de exemple de mobilitate sustenabilă din comunitățile europene, și sute de noi proiecte sunt prezentate în fiecare an în timpul „Săptămânii Europene a Mobilității”, o sursă de inspirație superbă.⁹⁶ Proiectele merg de la ameliorarea transportului public cu emisii zero sau scăzute (metrou, flote de autobuze electrice, trenuri și tramvaie care merg cu energie regenerabilă) până la rețele pentru biciclete (inclusiv piste și autostrăzi sigure pentru biciclete, ateliere de reparare a bicicletelor, garaje sigure pentru biciclete sau centre de închiriere de biciclete (de transport)) și sisteme multi-modale care oferă o combinație flexibilă de tipuri de transport diferite pe o anumită rută (transport public, biciclete și mașini electrice sau cu hidrogen, care pot să fie lăsate în siguranță în unități de tip „park and ride” (P+R) din afara centrelor orașelor).⁹⁷ **Centrele orașelor din întreaga lume sunt transformate în**

zone cu emisii scăzute sau complet interzise mașinilor, unul din exemplele proeminente fiind Paris, un oraș cândva axat pe mașină.⁹⁸

3. De asemenea, **numărul accidentelor auto grave poate fi redus** prin transformarea mobilității. Un total de 70% din cei uciși în accidente auto pe drumurile urbane sunt „utilizatori vulnerabili ai drumurilor”, cum ar fi pietonii sau bicicliștii.⁹⁹ Asta înseamnă că, **din nou, cei mai slabi membri ai societăților noastre sunt cei mai expuși riscului** – persoane marginalizate care fac naveta cu bicicleta, șerpuind printre SUV-uri, sau oameni în vârstă care traversează strada. Ne-am obișnuit să trăim în orașe în care terenurile de joacă au garduri, pentru a preveni călcarea copiilor de către mașini, în loc să „punem garduri” mașinilor, pentru ca noi să ne putem mișca liber. Din fericire, multe țări au început să abordeze această problemă, Polonia fiind unul din lideri în privința reducerii accidentelor auto din zonele urbane.¹⁰⁰

4. De asemenea, **poluarea fonică**, o problemă de sănătate relevantă mai ales în zonele metropolitane dens populate, este redusă semnificativ prin mersul pe jos și cu bicicleta sau, pentru distanțele mai mari, cu ajutorul e-mobilității publice sau individuale.

5. În plus, în loc să mergem cu mașina la săli de gimnastică scumpe, e mai ieftin și, de multe ori, chiar mai eficient să mergem pe jos sau cu bicicleta: „Pentru majoritatea oamenilor, cele mai ușoare și acceptabile forme de activitate fizică sunt cele care pot fi încorporate în viața cotidiană. Printre exemple se numără mersul pe jos sau cu bicicleta, în locul deplasării cu mașina.”¹⁰¹ Arderea grăsimilor, **în locul arderii de combustibili fosili, contribuie la creșterea speranței noastre de viață**, de exemplu prin reducerea riscului de probleme cardiovasculare sau obezitate.

6. În sfârșit, dar nu în ultimul rând, o transformare a sectorului mobilității nu aduce doar beneficii directe pentru sănătate (de exemplu, a nu fi călcat de mașină), ci și **beneficii indirecte pentru**

sănătate, prin limitarea crizei climatice (vezi și Capitolul 1, pag. xx). Sectorul transportului este responsabil pentru un sfert din emisiile de CO₂ totale ale UE. Și este **singurul sector în care emisiile continuă să crească**, în loc să scadă. În comparație cu 1990, nivelul emisiilor din acest sector a crescut cu 25%.¹⁰² Orașele fiind responsabile pentru 70-75% din emisiile de carbon globale,¹⁰³ dacă vrem să îndeplinim obiectivele climatice esențiale, nu este posibilă ocolirea unor eforturi intensive și ținute de implementare a unei transformări a mobilității urbane. Acest lucru devine posibil grație unor inițiative precum „Orașele C40”, care reunește 16 rețele și 96 de orașe ambițioase din punct de vedere climatic din întreaga lume care produc împreună 25% din PIB-ul global, pentru a le ajuta să reproducă, amelioreze și accelereze acțiunea climatică din domeniul combaterii, adaptării și sustenabilității. Proiectul cuprinde în prezent 1.543 de acțiuni și măsuri din domeniul transportului urban de masă.¹⁰⁴

Dar cum rămâne cu...

... costurile reconceperii mobilității urbane? Timp de decenii, orașele au fost planificate ținând cont de mobilitatea autoturismului personal.

Calea de urmat: transformarea mobilității dă rezultate

1. În primul rând, trebuie să luăm în calcul costurile provocate de actuala noastră formă de mobilitate – costul pentru sistemele noastre de sănătate, costurile provocate de încălzirea globală (vezi Capitolul 1, pag. xx) și, bineînțeles, pierderea care nu are preț – pierderile de vieți omenești.
2. În al doilea rând, infrastructura sustenabilă precum piste de biciclete și zonele pietonale sunt mai ieftin de construit și întreținut decât drumurile.
3. În al treilea rând, orașele și comunitățile pot să introducă politici de redistribuire a banilor de la

cei care își permit o mașină la o mobilitate sigură, convenabilă și accesibilă pentru toți. Posibilitățile merg de la taxe de oraș la tarife pentru parcare mai mari și plăți fixe (sau chiar licitații) pentru autorizația de a deține o mașină. Autorizațiile achiziționate de proprietarii de mașini pot să includă și prețul unui permis anual de transport public, pentru a furniza un stimulent suplimentar de a nu circula cu mașina prin centrul orașului.

4. În al patrulea rând, există mai multe variante de finanțare externă, de exemplu în contextul „New Deal”-ului Verde al UE. Din nou, inițiativa „Săptămânii Europene a Mobilității” poate fi un punct de pornire inspirator.¹⁰⁵

Dar cum rămâne cu...

... numărul insuficient de piste de biciclete, care nu oferă o alternativă de mobilitate reală?

Calea de urmat: schimbarea priorităților politice

- Așa cum **arată sute de orașe din întreaga lume, o rețea amplă și bine concepută de piste de biciclete** se reduce la prioritizarea politicilor adecvate de către autoritățile locale, ca și la planificarea și managementul inteligente ale mobilității urbane.
- Numărul orașelor care creează piste de biciclete a crescut mult în timpul crizei de Covid-19, atunci când un număr tot mai mare de cetățeni și-au scos bicicleta din pivniță (cum s-a întâmplat în Georgia, de exemplu) sau au cumpărat biciclete noi (ceea ce a avut drept rezultat vânzarea întregului stoc de biciclete din magazinele din Italia și Olanda) și au început să pedaleze spre muncă pe drumurile pustii. Multe orașe au acomodat rapid această modificare de comportament a cetățenilor lor și au creat piste de biciclete „pop-up”, orașul Bogota fiind în avangardă din acest punct de vedere.¹⁰⁶ Unele orașe și-au transformat chiar drumurile „normale” în străzi pentru biciclete, aproape fără niciun cost – prin simpla instalare a unui semn și vopsire a unui simbol pe asfalt, pentru a indica faptul că banda din dreapta este

acum rezervată pentru bicicliștii care merg într-un sens, iar cea din stânga pentru cei care merg în celălalt.

- **Pentru a întări această tendință pozitivă, mersul pe bicicletă trebuie să devină convenabil pentru toți.** Studiile din Danemarca arată că majoritatea bicicliștilor optează pentru bicicletă deoarece aceasta este un mijloc de transport rapid și facil, nu pentru că e ieftin.¹⁰⁷ Prin urmare, piste pentru biciclete trebuie construite în conformitate cu trei criterii: trebuie să fie protejate de mașini (staționate și în mișcare), trebuie să fie suficient de mari pentru bicicliștii care merg cu viteze diferite (de exemplu, pentru ca un navetist să depășească o bicicletă de transport) și trebuie să dea bicicliștilor posibilitatea de a ajunge rapid la destinație. Acest lucru poate fi făcut posibil prin intermediul unor schimbări mai complexe, cum ar fi crearea de autostrăzi sau pasarele pentru biciclete, sau pur și simplu prin programarea semafoarelor în conformitate cu viteza medie a bicicliștilor, nu a mașinilor.

Dar cum rămâne cu...

... preocuparea că nu suntem pregătiți încă pentru „multi-modalitate”? Conceptul sună bine pentru integrarea diferitelor moduri de transport, adaptate nevoilor de mobilitate individuală, pe o anumită rută. Dar pentru unele orașe, el pare încă o utopie de neatins.

Calea de urmat: învățarea din bunele practici

- Multi-modalitatea implică integrarea inteligentă a diferite mijloace de transport – ca alternative la transportul cu mașina personală – într-o infrastructură coordonată, pentru o singură deplasare. Este, categoric, calea care trebuie aleasă pentru a avea o mobilitate sustenabilă, care e deja practică în numeroase orașe, inclusiv din Europa de Est (Gdansk, Riga, Vilnius, Rostock și altele).¹⁰⁸ Unele din aceste orașe au oferit aplicații gratuite prin care cetățenii își pot planifica ruta individuală cu ajutorul unor moduri de transport diferite

– transport public, car-sharing, biciclete municipale, piste de biciclete și mers pe jos. În condițiile unei infrastructuri care include suporturi pentru biciclete la autobuze/trenuri, suficiente spații de parcare pentru biciclete în gări/stații de autobuz, puncte de informare despre multi-modalitate în spațiile publice etc., multi-modalitatea poate fi soluția pentru călătoria urbană în particular, dar și pentru călătoriile mai lungi.

Dar cum rămâne cu...

... volumul emisiilor provocate de vehiculele comerciale, cum ar fi navele de transport sau autobuzele publice?

Calea de urmat: reducere emisiilor din fiecare domeniu al transportului

- Faptul că navele de transport sunt responsabile pentru o proporție semnificativă a emisiilor de CO₂ din sectorul transportului înseamnă că acestea trebuie reglementate mai strict. Statisticile emisiilor arată că astfel de restricții reduc cu adevărat emisiile. Dar asta nu înseamnă că nu trebuie să trecem la mijloace de mobilitate mai sustenabile

din punct de vedere al mediului în zonele urbane și rurale, cum ar fi trenurile care funcționează cu energie regenerabilă etc. În ultimă instanță, inhalăm în fiecare zi gaze de eșapament toxice, indiferent cât de mare sau de mic e nivelul emisiilor navelor de transport.

- În ceea ce privește amprenta de carbon a transportului public, e adevărat că aproape 80% din flota de autobuze publice din Europa funcționează în continuare cu motorină, autobuzele fiind baza transportului public din întreaga lume (reprezentând peste 80% din transportul public global¹⁰⁹). Dar trecerea de la autobuzele pe motorină la cele pe biocombustibili sau combustibili sintetici este deja în curs în sute de orașe, inclusiv Paris, care intenționează să treacă la o flotă de autobuze 100% „verzi” până în 2025, și Berlin, care are drept țintă 2030, cu sprijinul a diferite inițiative și programe de subvenționare.¹¹⁰ Pe lângă asta, mai multe orașe din Europa Centrală și de Est folosesc încă rețele de troleibuze, care ar trebui modernizate, astfel încât să poată face parte integrantă dintr-o rețea de transport public cu carbon redus.

Partea a II-a: Mobilitatea sustenabilă: esențială pentru dezvoltarea urbană, spațiul public și calitatea vieții

Cercetările arată că orașele cu politici de mobilitate sustenabilă progresiste (cum ar fi Viena, Munchen, Amsterdam, Copenhaga sau Praga, Varșovia, Vilnius și alte orașe din Europa Centrală) se plasează cel mai sus în clasele calității vieții, oferind cetățenilor lor cele mai bune condiții de mediu și trai din întreaga lume.¹¹¹

Există două modalități esențiale prin care putem contribui la o calitate a vieții urbane mai bună, prin concentrarea asupra modelelor mobilității:

1. Prima este alocarea a mai mult spațiu pentru oameni și a mai puțin spațiu pentru mașini, prin modernizarea structurilor urbane existente.

- Multe inițiative cetățenești ne cer să „luăm străzile înapoi”,¹¹² subliniind nepotrivirea dintre spațiul urban alocat mașinilor personale și spațiul disponibil pentru toată lumea.¹¹³ Un loc de parcare normal (mașinile fiind, în cea mai mare parte a duratei lor de viață, parcate) are 11 m² – să ne imaginăm cât de mult spațiu este blocat în permanență de acel metal mort, în majoritatea timpului fără ca proprietarii mașinilor să plătească măcar o mică parte a prețului mediu pe metru pătrat de teren din orașul tău. Ca să nu mai amintim distribuția disproporționată a spațiului alocat străzilor, pe de o parte, și trotuarelor, pistelor pentru biciclete și zonelor de recreere, pe de alta. Acest **spațiu ar trebui convertit într-un „teren comunal” autentic**, folosit nu doar pentru copaci și parcuri, care sporesc calitatea aerului și constituie cea mai eficientă modalitate de reducere a temperaturii în timpul unui val de căldură, ci și **pentru a crea orașe vibrante, propice vieții**, cu mai mult spațiu în care oamenii să se întâlnească, să discute și să se cunoască, contribuind astfel la mai multă coeziune și cooperare socială.

- Baza unei astfel de transformări a spațiilor urbane sunt, în majoritatea cazurilor, **procesele participative de luare a deciziei**, care întăresc auto-eficacitatea și atașamentul față de comunitate ale cetățenilor (vezi și Capitolele 6, pag. 120, și 7, pag. 135). De exemplu, s-a dovedit a fi foarte eficientă convertirea străzilor în zone pietonale sau introducerea de noi linii de autobuz, **pentru o anumită perioadă de probă** sau anumite zile ale săptămânii, **locuitorii din zonă fiind lăsați apoi să voteze** dacă schimbarea ar trebui permanentizată (ceea ce, de cele mai multe ori, se și întâmplă). Transformarea celebrei piețe Times Square din New York dintr-un ax congestionat al traficului în zonă pietonală a început, simplu, cu plasarea acolo, timp de câteva luni, a unor scaune pliante viu colorate. După ce s-a luat decizia de a limita sau interzice transportul individual, locuitorii din zonă și proprietarii de magazine ar trebui să aibă din nou un cuvânt de spus în conceperea noii zone urbane.

- Pentru a-i convinge pe acei locuitori din zonă care ar putea fi reticenți să accepte schimbarea mediului lor urban, autoritățile locale au o șansă unică de a folosi contactul direct cu oamenii pentru a-i atrage de partea lor, acționând ca modele și **oferindu-le un exemplu vizibil** și atrăgător: primari și membri ai parlamentelor locale care merg cu bicicleta la muncă sau un parteneriat cooperativ cu companiile locale pentru ca acestea să le ofere angajaților abonamente pentru transportul public.

2. A doua modalitate e de a reduce de la bun început nevoia de mobilitate, astfel ca cetățenii să nu trebuiască să petreacă atât de mult timp folosind sau fiind blocați în (orice tip de) trafic.

Unele concepte urbane moderne, dar ambițioase precum „**orașul de 30 de minute**” urmăresc crearea de orașe în care casa, munca, distracția și alte necesități de bază se află toate la cel mult 30 de minute distanță unele de altele. Este un plan al

mobilității sustenabile complex, care reduce traficul și astfel îmbunătățește calitatea cotidiană a vieții în termeni de sănătate, mediu, gestionarea timpului, economie locală și cost de trai.¹¹⁴

- **Modelele muncii la distanță și la domiciliu** pot să contribuie și ele la reducerea volumului transportului. În timpul crizei de Covid-19, în special, mulți angajatori și angajați și-au dat seama că lucrul de acasă poate fi foarte eficient – economisind atât bani, cât și timp. La urma urmei, nimănui nu-i place să piardă în fiecare zi ore întregi cu naveta (fie în transportul public, fie în mașina personală), în loc să își petreacă timpul cu prietenii și familia.

Dar cum rămâne cu...

... magazinele din centrele orașelor la care nu se mai poate ajunge cu mașina, dacă centrul este transformat în zonă fără mașini?

Calea de urmat: sporirea atractivității centrului orașului

- Zonele cu trafic de mașini limitat sau deloc pot face ca orașele să fie mult mai atrăgătoare pentru micile afaceri. Există cercetări substanțiale care arată că un centru al orașului fără mașini crește probabilitatea ca oamenii să cheltuiască bani acolo, deoarece au timp să se plimbe, să se uite la diverse magazine etc. Este un argument fezabil mai ales într-o perioadă în care centrele orașelor sunt secătuite de concurența Internetului și a mall-urilor amplasate în apropierea lor (acest lucru este valabil mai ales pentru Europa Centrală și de Est). Un centru al orașului propice vieții, curat și frumos are avantaje comparative semnificative.
- Prin urmare, soluția unei potențiale probleme a depopulării constă într-o rețea de transport public bine concepută, în dezvoltarea urbană – amplasarea de servicii atractive, locații culturale, divertisment etc. în centrele orașelor și sisteme motivaționale și măsuri care încurajează serviciile și magazinele de un anumit tip să se mute acolo.

Dar cum rămâne cu...

... cei pe care familia sau obligațiile de serviciu îi silește să folosească mașina pentru a ajunge în oraș sau cei care trăiesc în locuri rurale izolate, fără acces la infrastructura transportului public?

SCHEMELE DE CAR-SHARING: FUNCȚIONALE
ÎN MAI MULT DE 2000 DE ORAȘE

2000 de ORAȘE

mai mult decât
toate orașele
din țările grupului
de la Visegrad
la un loc (Polonia,
Republica Cehă,
Slovacia, Ungaria)

Calea de urmat: păstrarea conexiunii

- Pentru cei care nu își pot gestiona sarcinile cotidiene fără mașină, în afara alternativelor de transport individual cu carbon zero sau redus există și **posibilitatea car-sharing-ului**. S-a dovedit că sistemele de car-sharing funcționează bine în peste 2.000 de orașe din lume,¹¹⁵ deservind, doar în Germania, 2,5 milioane de oameni¹¹⁶ și oferind transport cu mașina atunci când el e necesar, fără costurile și responsabilitățile asociate cu deținerea unei mașini. Impactul de mediu pozitiv al acestor alternative este incontestabil. Un studiu întreprins de Agenția pentru Mediu și Gestionarea Energiei din Franța a constatat că cei care folosesc aplicațiile de car-sharing și-au redus kilometrajul de transport cu mașina individuală cu 41% și se deplasează mai frecvent cu autobuzul, trenul sau pe cont propriu. Cercetările întreprinse de organizația colaborativă pentru mobilitate CoMoUK au

descoperit că fiecare mașină care face parte dintr-un „club al mașinii” elimină de pe șosea zece mașini particulare.¹¹⁷

- În ceea ce privește **conexiunea urban-rural**, există numeroase exemple de sisteme de transport public bine dezvoltate din întreaga Europă care fac din legătura dintre zonele periferice și cele metropolitane o alternativă fezabilă, în principal cu ajutorul rețelelor feroviare regionale. Până când acest lucru se întâmplă într-o anumită regiune, e adevărat că oamenii din aceste zone vor trebui să se bazeze pe transportul individual. În cele din urmă, însă, depinde de politica de infrastructură a administrației locale sau regionale să amelioreze infrastructura de transport public din acea regiune.
- În plus, dat fiind că scopul unei mobilități sustenabile este și de a reduce volumul transportului, unul din principalele obiective ale dezvoltării regionale și locale este readucerea la viață a zonelor rurale prin oferirea unor servicii de îngrijire a copiilor, servicii de sănătate și magazine mai bune, împreună cu politici de dezvoltare economică locală axate pe folosirea resurselor locale și regionale – agroturism, producție locală de bunuri etc. Aceste politici vor îmbunătăți calitatea vieții oamenilor din anumite regiuni, fără nevoia de a deține o mașină și costurile suplimentare implicate de acest lucru. Așa cum am arătat mai sus, munca la distanță și acasă măcar câteva zile pe săptămână poate să reducă semnificativ volumul deplasării la serviciu, reducând astfel emisiile și costurile de transport pentru navetiști și lăsându-le mai mult timp și mai mulți bani pentru activități recreative.

Partea a III-a: Mobilitatea sustenabilă: esențială pentru accesibilitatea transportului și justiția socială

Îmbunătățirea calității și sferei infrastructurii transportului public reduce inegalitățile sociale, prin investiții în mijloace de transport accesibile pentru toată lumea. Până acum, **sistemele noastre de mobilitate urbană au fost adesea concepute în conformitate cu nevoile navetiștilor de clasă mijlocie și superioară** care merg la serviciu cu mașina. Asta înseamnă că **nevoile unor mari segmente ale societății sunt neglijate**, în mare parte a vieții lor: copiii, cei în vârstă sau persoanele invalide, care nu pot să conducă, grupurile marginalizate care nu-și permit o mașină, părinții care își fac cumpără-turile la o piață locală sau prietenii care se întâlnesc într-o zonă din apropiere. Cum ajung asistentele la tura lor de noapte de la spital – și cum ajunge consultantul de top? Existența unui transport public bun, fiabil și accesibil e în interesul claselor inferioare și mijlocii deopotrivă. Prin urmare, politicile de mobilitate sustenabilă contribuie la un nivel mai înalt al justiției sociale în societățile noastre.

- Un grup crescând de primari și oficiali ai administrațiilor locale începe să considere **transportul sustenabil ca pe un bun public**, necesar pentru o societate funcțională, la fel de important ca poliția, serviciile de sănătate sau educația. În consecință, din ce în ce mai multe orașe implementează politici pentru introducerea transportului public gratuit sau cu cost redus (în prezent, peste 150 de orașe din lume, majoritatea din Europa, inclusiv Polonia, Republica Cehă, Bulgaria, Slovenia și Lituania), Luxemburg (și, în parte, Estonia) fiind primele țări care au transport public gratuit la nivel național. Autoritățile din aceste orașe consideră această politică cea mai bună modalitate de a reduce semnificativ emisiile de carbon produse de transportul urban

și, de asemenea, de **combateră a inegalității sociale**, dat fiind că, în principal, transportul public gratuit reduce semnificativ costul de trai pentru cetățenii de clasă mijlocie și mijlocie inferioară. La urma urmei, mesajul de reducere a costurilor al politicii de transport public gratuit este argumentul suprem împotriva scepticilor și adversarilor politicilor de transport urban ambițioase din punct de vedere al mediului cum ar fi zonele fără mașini, restricții severe pentru parcare mașinii, benzi rezervate autobuzelor etc.

- În țări precum Germania, în ciuda contribuției transportului public la egalitatea socială, sectorul auto continuă să primească subvenții disproporționate de mari față de transportul public. Între 2009 și 2019, guvernul federal a investit de 20 de ori mai mult în cercetare, tehnologia și optimizarea materialelor, infrastructură etc. pentru transportul cu mașina decât pentru transportul public.
- Mai puțină dependență de și folosire a transportului cu mașina personală îi face pe **oameni mai puțin vulnerabili la creșterile prețului combustibililor**, care nu mai sunt influențate doar de piața mondială a petrolului, ci și de evoluția sistemelor de tarificare a CO₂-ului.
- În sfârșit, dar nu în ultimul rând, cei **mai mulți cetățeni salută o transformare a mobilității** care implică trecerea la un transport public accesibil și convenabil. Interesul față de alternativele de transport viabile care sporesc calitatea vieții cotidiene este demonstrat de un studiu McKinsey din 2018, care arată o satisfacție zdrobitoare a locuitorilor a zece orașe cu sisteme de transport public urban foarte dezvoltate.¹²⁰ De asemenea, în orașe precum New York, San Francisco și altele aproape jumătate din locuitori nu au mașină, iar în Germania cei care solicită permis de șofer sunt cu 30% mai puțini decât în urmă cu un deceniu.¹²¹

Dar cum rămâne cu...

...faptul că tarifele de parcare tot mai mari din centrele orașelor îi afectează mult mai mult pe cei cu venituri reduse decât pe membrii mai prosperi ai societății?

Calea de urmat: de ce să subvenționăm proprietarii de mașini?

- Soluția sustenabilă și, în același timp, justă din punct de vedere social pentru problema tarifelor de parcare crescânde din centrul orașului este o infrastructură de transport public bine concepută și alte opțiuni ample de transport urban cu emisii zero sau reduse, care oferă modalități de transport mai accesibile, mai puțin consumatoare de timp și mai sănătoase decât a sta în mașină într-un ambuteiaj urban. La periferia orașelor trebuie create opțiuni accesibile de parcare pentru cei care vin din zone înconjurătoare care – până acum – nu au dispus de conexiune cu orașul prin intermediul unei rețele feroviare regionale. Aceste facilități de tip „park and ride” ar trebui să ofere un mare număr de locuri de parcare cu încărcătoare pentru mașinile electrice.
- În plus, trebuie să ne punem întrebarea: **de ce ar trebui ca persoanele fără mașină, care sunt mai puțin prospere decât cele care dețin mașini, să îi subvenționeze pe proprietarii de mașini?** Așa cum am schițat mai sus, cei care au mașini ocupă cote extraordinare din spațiul public. Cum justifică ei folosirea acestuia fără a plăti un preț corect? Dacă prețul mediu pentru un metru pătrat din centrul orașului costă foarte mulți bani, de ce ar trebui ca proprietarii prosperi de mașini să beneficieze de el pe mai nimic?

Dar cum rămâne cu...

... prețul comparativ ridicat al mașinilor electrice sau pe hidrogen?

Calea de urmat: devin din ce în ce mai ieftine!

- Astăzi, prețul vehiculelor electrice continuă să fie, în general, mai mare decât cel al mașinilor pe benzină/motorină, dar acest lucru se schimbă rapid pe măsură ce prețurile bateriilor scad, producătorii auto investesc miliarde în producția de vehicule electrice, standardele și restricțiile pentru mașinile pe combustibili fosili devin tot mai dure și încep să fie introduse subvenții pentru mașinile electrice –

din partea guvernelor și producătorilor. **Alternative ale mașinilor electrice sunt deja disponibile la prețuri comparabile cu mașinile pe combustibili fosili** și se prognozează ca o „paritate a prețului” relativă între vehiculele electrice și cele pe benzină/ motorină să fie atinsă nu mai târziu de 2023 sau 2024-2028.¹²² În plus, multe guverne atât din Europa, cât și din afara ei stimulează trecerea la electro-mobilitate prin reduceri ale prețului vehiculelor, scutiri de taxe și/sau exceptări de la interdicția aplicată mașinilor în anumite zone ale orașului. Consiliile municipale și lanțurile de magazine (cum ar fi IKEA) oferă din ce în ce mai mult locuri de parcare rezervate vehiculelor electrice, unde mașinile pot fi parcate și alimentate gratuit. De asemenea, **costurile mașinilor electrice pentru întreaga lor durată de viață sunt considerabil mai mici**, din cauza costului mai mic al alimentării vehiculului, din cauză că ele conțin mai puține piese care se uzează și din cauză că asigurătorii oferă prețuri mult mai mici pentru ele decât pentru mașinile cu combustie internă.

- Cu toate acestea, chiar dacă unele din provocările amintite mai sus (cum ar fi un aer mai curat, mai puțin zgomot și mai puține emisii de CO₂) pot fi soluționate prin trecerea la mașini electrice sau pe hidrogen, acest lucru nu este valabil pentru toate problemele (cum ar fi distribuția spațiului public și chestiunea socială de a stabili cine își poate permite o mașină). Prin urmare, atunci când este concepută mobilitatea urbană, ar fi **preferabilă, din punct de vedere social și de mediu, prioritarizarea pietonilor, a celor care merg cu bicicleta și a pasagerilor din transportul public.**

Dar cum rămâne cu...

... costurile crescânde ale mobilității pe distanțe mari, mai ales zborul, și faptul că acest lucru dezavantajează grupurile marginalizate?

Calea de urmat: luați trenul

- Aici, **alternativa inteligentă este fără îndoială calea ferată, pe care Europa o extinde rapid.** Potrivit UBS Research, investițiile în calea ferată de

mare viteză vor crește cu 10 procente în fiecare an de-a lungul următorului deceniu, dat fiind că cererea pentru această modalitate de transport este în creștere.¹²³ Creșterea cererii cuprinde și trenurile de noapte, astfel încât oamenii pot să ajungă la destinațiile lor (de vacanță) dimineața devreme, economisind costul unei nopți suplimentare la hotel. În ultimii șase ani, UE a investit 35 de miliarde de euro în infrastructura feroviară și, din 1996 încoace, a extins infrastructura feroviară de mare viteză în întreaga Europă, în cadrul Rețelei Trans-Europene de Transport (TEN-T). Chiar dacă această rețea este încă incompletă, ea va face posibilă, de exemplu, deplasarea din Europa Centrală (Bratislava) la Paris în aproximativ opt ore. Mai mult, 24 de țări europene au căzut de acord asupra obiectivului înlocuirii zborurilor pe distanțe scurte (300-800 km) prin legături feroviare. Mecanismul pentru Interconectarea Europei (CEF) care finanțează, printre alții, trecerea la mobilitate sustenabilă în Europa, va crește de la 1,5 miliarde de euro la 14,521 miliarde. De asemenea, Consiliul European

a declarat 2021 Anul European al Căilor Ferate și pregătește diferite inițiative pentru promovarea deplasării cu ajutorul căii ferate, ca alternativă la mașină și avion. Și țările individuale au adoptat măsuri progresiste, de exemplu Franța condiționează ajutorul financiar de șapte miliarde de euro pentru Air France de înlocuirea zborurilor continentale scurte cu legături feroviare operate de compania feroviară de stat SNCF.

- Amprenta de carbon a acestui mod alternativ de transport este incomparabil mai mică decât transportul cu mașina și zborul, producând doar 0,5% din emisiile transportului din UE. Mai mult, consumul de energie mediu al transportului feroviar urban per pasager per kilometru îl face să fie de șapte ori mai eficient energetic decât mașinile particulare din orașe.¹²⁴
- În schimb, aviația este una din sursele de emisii de gaze cu efect de seră care cresc cel mai rapid, emisiile produse de avioane crescând cu aproximativ 70% față de 2005.¹²⁵ Și, în ciuda existenței companiilor low-cost, **cei care zboară și profită**

CONGESTIA TRAFICULUI

AFECTEAZĂ NEGATIV ECONOMIA

cel mai mult de zborurile ieftine sunt segmentele mai prospere ale societății. Dacă un îngrijitor de școală poate să zboare la Mediterana o dată pe an, clasa oamenilor de afaceri și a universitarilor urbani, care umblă frecvent cu avionul, este cea care are de câștigat cel mai mult de pe

urma acestei situații, în timp ce persoanele cu venituri mai mici, care locuiesc în case de sub rutele avioanelor, suferă cel mai mult din cauza zgomotului și poluării aerului, ca să nu mai amintim încălzirea globală rezultată.¹²⁶ Așa cum am văzut în timpul crizei de Covid-19, multe călătorii de afaceri cu avionul nu sunt de fapt necesare – astăzi, întâlnirile internaționale, chiar și discuțiile interactive, pot să aibă loc cu ușurință online.

- În afara acestui lucru, ceea ce ne fascinează adesea la zbor este ideea experienței unor locuri exotice, întâlnirea cu oameni din culturi diferite și lărgirea orizonturilor noastre. Însă ceea ce ne întâmpină adesea după mai multe ore petrecute în avion este o ședere de o săptămână într-o comunitate închisă, unde petrecem mai mult timp conversând cu vecinii noștri europeni din șezlongurile învecinate decât cu locuitorii din zonă. Astfel, pentru locuitorii orașelor europene de astăzi ar putea să fie mai „exotic” un dialog autentic cu locuitorii rurali ai unor țări învecinate.

Partea a IV-a: Mobilitatea sustenabilă: esențială pentru economie și politică

Pe măsură ce provocările cu care se confruntă comunitățile urbane sporesc, în condițiile unei urbanizări crescânde care va face ca, până în 2050, 70-80% din populația mondială să locuiască în orașe, creșterii populației, învechirii infrastructurii de transport (mai ales în zonele rurale) și crizei climatice, devine tot mai clar că mobilitatea sustenabilă este, din punct de vedere tehnologic, economic și de mediu, o precondiție a viitorului progres economic. **Orașele și regiunile cu planuri, acțiuni și realizări ambițioase în a-și transforma mobilitatea în una sustenabilă din punct de vedere al mediului vor avea un avantaj economic.** Ele vor profita de o productivitate sporită, de exemplu din cauza unui trafic mai puțin congestionat, a unui consum de energie mai eficient etc., dar și de o calitate a vieții mai înaltă care va atrage potențial uman, creativitate și competențe, ca surse vitale ale progresului economic.

- **Traficul congestionat** produs de folosirea intensă a mașinii în orașe și zone metropolitane și de suburbie nu doar contribuie la daune de mediu semnificative, dar **provoacă și pierderi economice (productivitate redusă) de ordinul miliarde** – în anul 2017, aceste pierderi au costat economiile SUA, Britaniei și Germaniei 461 de miliarde de dolari în total, adică 975 de dolari pe persoană.¹²⁸
- Trecerea de la mobilitatea bazată pe combustibili fosili la una cu carbon zero sau redus contribuie la sustenabilitatea unei societăți, dar și la competitivitatea unei economii. Ca atare, această trecere e nu doar în interesul guvernului și publicului în general, ci și al actorilor economici. Păstrând acest lucru în minte, **politicile mobilității sustenabile ar trebui să implice și actorii economici ca investitori vitali** în dezvoltarea tehnologiilor mobilității inteligente, dar și în edificarea infrastructurii mo-

bilității cu carbon redus, cum ar fi infrastructura mașinilor electrice sau sistemele de transport public inteligente.

- O infrastructură de mobilitate publică bine dezvoltată, ca alternativă viabilă la transportul cu mașina (biciclete municipale, scutere electrice, transport în comun etc.) este un factor relevant și pentru **atractivitatea unui oraș pentru turiști**, care, la rândul ei, contribuie la performanța economică a acestuia.
- În sfârșit, dar nu în ultimul rând, reducerea utilizării transportului bazat pe combustibili fosili face ca **economiile și țările noastre să fie mai puțin dependente** de exportatorii de petrol autocratici.

Dar cum rămâne cu...

... preocuparea că limitarea transportului bazat pe combustibili fosili va încetini creșterea economică, deoarece economia și comerțul sunt inextricabil legate de transport?

Calea de urmat: inovație și creștere locală

- Realitatea contrazice această presuposiție: dezvoltarea economică reală arată că soluțiile tehnologice și politicile de la nivel european, național sau municipal care impun **limite stricte ale emisiilor și subvenționează dezvoltarea mobilității cu emisii reduse sau zero nu numai că nu afectează, ci chiar contribuie la competitivitate, comerț internațional și economie în general.** Aceste soluții tehnologice sunt promovate și susținute și de Comisia Europeană și de multe guverne naționale.

Mai mult, unul din obiectivele mobilității sustenabile e să pună frână transportului de bunuri pe distanțe mari, care crește întruna. Asta nu doar va reduce semnificativ emisiile, ci **va crea mai mult potențial de creștere pentru economiile locale și regionale** și va contribui la justiția socială globală. De asemenea, va crea noi oportunități de creștere pentru economiile locale sau produsele manu-facturate local (de exemplu, hrană), în

timp ce acum produsele locale, cu prețurile lor mai mari, nu au adesea nicio șansă de a concura cu produsele fabricilor imense, livrate în toate colțurile unei țări fără costuri semnificative.

- Avioanele, navele și camioanele de transport sunt responsabile pentru o cotă semnificativă a amprente globale de carbon și, în același timp, exacerbează in justiția globală, deoarece sunt dominate de companii multinaționale imense care acumulează profituri masive. Însă, de multe ori, aceste forme de transport nu sunt discutate pentru că „dacă nu se vede, nu contează”, iar acest tip de transport este adesea „invizibil”.

Dar cum rămâne cu...

... justificarea subvențiilor pentru noile forme de mobilitate, cum ar fi mobilitatea electrică sau cea pe hidrogen?

Calea de urmat: finanțarea viitorului, nu a trecutului

- Toate tehnologiile de transport au fost subvenționate, într-o formă sau alta. Absența unei taxe pe kerosen sau taxa redusă pe motorină din Germania sunt doar două exemple tipice. Asta ca să nu mai amintim costurile externalizate, mai ales tratamentul medical pentru locuitorii orașelor care suferă de boli respiratorii, pentru care plătește sistemul public de sănătate.
- Principala datorie a unui guvern responsabil e să susțină sectoarele, serviciile și activitățile relevante sau necesare pentru progresul sau sustenabilitatea unei societăți (vezi Capitolul 2, pag. 49, și Capitolul 6, pag. 115). Unul din aceste sectoare este electromobilitatea și alte modalități de transport cu carbon redus sau zero, pentru că, în lipsa dezvoltării modalităților de transport cu carbon redus, obiectivele climatice care trebuie realizate pentru evitarea unei crize generale de mediu vor rămâne simple amăgiri.
- În plus, dacă ne uităm la subvențiile pentru e-mobilitate din Europa față de subvențiile primite de industria combustibililor fosili, nu există comparație. În 2017, industria combustibililor

fosili, cu toată distrugerea mediului și poluarea ei, a primit subvenții directe și indirecte de ordinul a 87 de miliarde de dolari de la guvernele naționale și UE. Asta a însemnat de 2,5 ori mai mult decât în 2010. Aceste subvenții vizează sectorul producției (plăți directe, împrumuturi, fonduri, politici de impozitare, cercetare etc.), ca și consumul de combustibil (prețuri reglementate, scutiri de taxe).

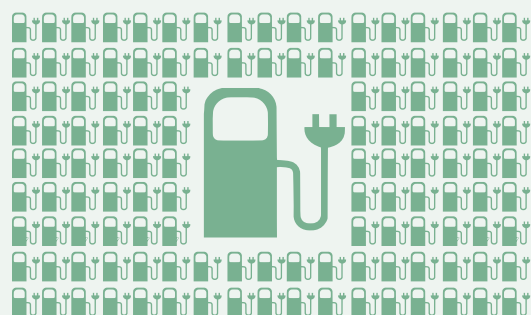
- ***Suma totală a subvențiilor pentru combustibilii fosili din 2010-2017 ar fi putut să fie folosită pentru crearea a 1,6 milioane de stații de încărcare*** pentru mașinile electrice, promovând o mai mare penetrare de piață a acestora și reducând semnificativ poluarea aerului datorată transportului cu mașina. Sau ar fi putut să fie folosite ***pentru 20.000 de kilometri de căi ferate de mare viteză***, care, la rândul lor, ar fi redus volumul deplasării cu mașina și avionul și, astfel, poluarea produsă de aceste modalități de transport.¹²⁹

SUBVENȚIILE TREBUIE SĂ PROMOVEZE MOBILITATEA SĂNĂTOASĂ, NU COMBUSTIBILII FOSILI

Subvențiile pentru combustibili fosili ar fi putut fi utilizate pentru construcția a

1,6 milioane
de stații de alimentare electrice

fosili, cu toată distrugerea mediului și poluarea ei, a primit subvenții directe și indirecte de ordinul a 87 de miliarde de dolari de la guvernele naționale și UE. Asta a însemnat de 2,5 ori mai mult decât în 2010. Aceste subvenții vizează sectorul producției

- Așa cum arată exemplele actualilor lideri europeni ai e-mobilității, Norvegia și Olanda, politicile care promovează e-mobilitatea (scuturi de taxe, crearea de stații de încărcare finanțate public, cercetare, măsuri de transport urban precum benzi de autobuz pentru vehiculele electrice, parcare prioritară, scutirea de taxele de autostradă a vehiculelor electrice etc) au deja un impact semnificativ. În 2019, numărul mașinilor electrice înregistrate în Norvegia l-a depășit, pentru prima oară, pe cel al vehiculelor cu motor

cu combustie, iar rețeaua de încărcare electrică a ajuns aproape la nivelul rețelei de alimentare cu combustibili.¹³⁰ Din 2018 încoace, Olanda a cunoscut aproape o dublare a numărului de mașini electrice înregistrate, care acum constituie 15% din totalul vânzărilor de mașini.¹³¹

- În concluzie, putem spune că e-mobilitatea ne costă mult mai puțin decât mobilitatea fosilă. Mai mult, grație contribuției ei la foarte necesara tranziție a mobilității, care în cele din urmă ne va prezerva ecosistemul, **beneficiile e-mobilității merg mult dincolo de costuri.**

Partea a V-a: Mobilitatea sustenabilă: esențială pentru viitoarele oportunități de ocupare

Tranziția mobilității descrisă mai sus ar însemna crearea de noi locuri de muncă sustenabile într-o varietate de domenii:

În primul rând, pentru a face din sistemul nostru de transport unul sustenabil, orașele și țările vor trebui să-și modernizeze infrastructura, ceea ce înseamnă **investiții imense**: pentru crearea de piste de biciclete, stații de încărcare electrice, noi autobuze și tramvaie și mii de kilometri de cale ferată. Iar asta **necesită nenumărați lucrători** (vezi și Capitolul 2, partea I).

- Tranziția de la mobilitatea individuală la transportul public **va genera cerere pentru mai mulți lucrători în logistică și trafic**. Astăzi, extinderea transportului public din orașe mari precum Berlin, care este o reacție la cererile din partea populației, este deja stânenită, de exemplu, de lipsa șoferilor calificați.
- Ca soluție care cade undeva între mobilitatea publică și cea individuală, cu mai mulți ani în urmă au fost create noi forme de codiviziune a vehiculelor, în paralel cu apariția unei noi piețe a agențiilor de închirieri auto. **Agențiile de car-sharing au fost doar începutul**. Astăzi, agențiile care închiriază biciclete convenționale, biciclete electrice, remorci pentru bicicletă, biciclete de transport sau e-scutere, fie pentru o singură deplasare, fie pe termen lung prosperă.¹³²

„Înverzirea” acelei cote a mobilității care rămâne mobilitate individuală va crea **cerere pentru diferite tipuri de vehicule**: mașini electrice, biciclete electrice, dar și biciclete obișnuite și biciclete de transport care – până acum – au fost produse de mână, printr-un proces intensiv în muncă, în mai multe țări europene. Bineînțeles, **industria de**

sprijin a atelierelor de reparații etc. va evolua și ea împreună cu aceste noi piețe.

- Cu toate acestea, industria producătoare de mașini este un sector important în multe țări. Însă, cu know-how-ul pe care îl avem despre mașini și capitalul acumulat în Europa în ultimul secol, industria noastră auto ar trebui să poată ajunge din urmă companiile americane și asiatice și **să ocupe o poziție dominantă în dezvoltarea de vehicule electrice. Dar doar dacă acționăm acum**. Dacă trecerea la e-mobilitate din unele țări europene este amânată și mai mult, acestea vor pierde complet mari părți ale industriei producătoare de mașini, deoarece vor ajunge să fie depășite de companii inovatoare din alte părți ale lumii. Pe de altă parte, deși companiile asiatice și americane sunt – în unele privințe – mai avansate decât companiile europene în privința pieței e-mobilității, asta nu înseamnă că în Europa nu sunt create locuri de muncă noi. O companie auto importantă din Coreea de Sud a deschis recent o nouă fabrică de mașini în Republica Cehă, creând 12.000 de locuri de muncă, în timp ce compania

americană Tesla, de exemplu, intenționează să construiască o fabrică în Germania, ca să fie mai aproape de consumatorii europeni. Așa cum am descris mai sus, mașinile cu motoare cu combustie sunt deja elimitate treptat, pe măsură ce guvernele din întreaga lume restricționează utilizarea lor și stimulează înlocuirea lor cu vehicule electrice sau alte forme de mobilitate. Acesta este motivul pentru care Tesla pare să fi apărut aproape din senin, pentru a deveni, în 2020, cel mai valoros producător auto din lume.

- Dacă piața mașinilor electrice este deja foarte disputată, **pieța vehiculelor de uz comercial sustenabile (electrice sau pe hidrogen)**, cum ar fi excavatoarele (care produc o poluare a aerului considerabilă în orașe) sau tractoarele (nu doar pentru fermele ecologice) este încă foarte nedezvoltată. Dat fiind că mulți producători europeni au o experiență substanțială în construirea de vehicule comerciale de toate tipurile, ei au încă posibilitatea de a lua un avans în acest nou segment sustenabil al pieței.
- În sfârșit, dar nu în ultimul rând, angajații din industria producătoare de mașini sunt, predominant, foarte calificați. Competențele și cunoștințele lor sunt valoroase nu doar pentru industria producătoare de mașini, ci pot fi folosite cu succes și în alte anumite sectoare. **Acești lucrători au perspective de viitor atât în interiorul, cât și în exteriorul industriei auto – de fapt, există chiar riscul unui deficit de lucrători calificați în Europa Centrală și de Est în viitor** (vezi Capitolul 3, pag. 54). Există deja unele soluții testate care vor garanta o tranziție lină spre alt sector, dacă asta dorește angajatul. De exemplu, sindicatul german IG Metall a propus, pentru perioada tranziției, un tip de angajare cu program redus care s-ar putea aplica și sectorului auto. Lucrătorii și-ar reduce programul de lucru și, în același timp, ar dobândi un nou set de calificări. Diferența salarială dintre programul mai scurt delucru și slujbele cu normă

întreagă ar trebui acoperită de stat (vezi și Capitolul 2, pag. 54).

Dar cum rămâne cu...

... preocupările că restricțiile care vizează utilizarea mașinilor cu motor cu combustie vor afecta economiile naționale, fabricile de mașini fiind niște angajatori atât de importanți?

Calea de urmat: pentru e-mobilitate e acum ori niciodată

- Oricum, automatizarea și digitalizarea au schimbat deja fundamental industria producătoare de mașini și vor continua să o schimbe. Deoarece astăzi au rămas foarte puțini pași ai liniei de producție care nu pot fi îndepliniți de roboți, fabricile de mașini pline de lucrători manuali aparțin trecutului (vezi și Capitolul 2, pag. 41). Ocuparea în segmentele inovatoare ale industriei producătoare de vehicule ar putea să fie mai sigură decât locurile de muncă din producția de vehicule cu motor cu combustie. Motivul acestui fapt este că producția pieselor folosite în mod tradițional la manufacturarea mașinilor a fost standardizată și automatizată tot mai mult, în timp ce în domeniul e-mobilității și, mai ales, în cel al mobilității bazate pe hidrogen există încă loc pentru multe inovații tehnice.
- Cererea de mobilitate curată crește rapid, impulsionată și de preferințele consumatorilor. Această schimbare importantă oferă oportunități importante. Industria producătoare de mașini este o industrie puternică, cu mult know-how tehnic. Prin utilizarea unor politici și inovații de ocupare inteligente, ea va putea să facă față acestor mari provocări și, prin asta, poate să contribuie la a face din lume un loc mai bun.
- Potrivit cercetărilor, proiecția pentru vânzările de mașini noi este ca până în 2030 peste 30% din ele să fie cu zero emisii sau hibride încărcabile,¹³³ ceea ce reprezintă un **potențial pentru o piață de un**

trilion de dolari. Pe măsură ce vehiculele electrice vor deveni, în viitorul apropiat, la fel de accesibile ca mașinile convenționale pe benzină și motorină, trecerea la producția de mașini electrice oferă oportunități de profit imense pentru producătorii auto.

• **Mobilitatea verde va duce și la o creștere locală**

justă. În loc să plătim pentru combustibili importați și să finanțăm companii și țări străine, mobilitatea verde a mașinii va face ca banii să rămână în economiile noastre, chiar dacă, în cazul e-mobilității (nu cea pe hidrogen), materiile prime necesare construirii bateriei trebuie, deocamdată, să continue să fie importate. Într-un sistem energetic descentralizat (vezi Capitolul 4), trecerea la mobilitatea curată va susține producătorii locali de energie, iar economia locală va avea de beneficiat.

Dar cum rămâne cu...

... nevoia vehiculelor electrice de a fi încărcate – cum vom plăti pentru asta?

Calea de urmat: raza de acțiune a mașinilor electrice nu mai e o problemă

1. În primul rând, densitatea rețelei punctelor de încărcare electrice din Europa crește spectaculos, de la 4.000 de stații de încărcare în 2011 la peste 190.000 în 2019 (o creștere de 4.750%).¹³⁴ Mai important, există finanțare UE și a altor programe financiare pentru creșterea numărului stațiilor de încărcare electrice și dezvoltarea mobilității electrice în general. Prin urmare, e doar o chestiune de posibilități de strângere și gestionare a fondurilor și capacitatea autorităților locale, regionale sau naționale de accesare a acestor sisteme.¹³⁵ Așa cum am descris mai sus, multe lanțuri de magazine instalează și ele încărcătoare electrice, atrăgând clienții să cumpere din magazinele lor prin încărcarea gratuită a vehiculului.
2. În al doilea rând, raza de acțiune a mașinilor electrice s-a ameliorat considerabil în ultimii câțiva

ani. În 2020, raza de acțiune maximă a unei mașini electrice personale era de aproape 1.000 de kilometri, și multe vehicule (ieftine) ajung la o rază de acțiune de 400 de kilometri sau mai mult – după care, oricum, un șofer responsabil ar trebui, în mod normal, să facă o pauză de cafea.

Dar cum rămâne cu...

... amprenta de mediu a vehiculelor electrice?

Calea de urmat: vehiculele electrice sunt o soluție mai bună, dar nu cea mai bună

- În general, o comparație între emisiile vehiculelor electrice și cele ale mașinilor convenționale acționate de motoare cu combustie (pe benzină sau motorină) scoate la lumină rezultate diferite în țări diferite, în funcție, mai ales, de mixul diferit de energie folosit pentru alimentarea mașinii după producția ei. Totuși, rămâne faptul că în aproape toate țările europene, **vehiculele electrice – inclusiv emisiile indirecte rezultate din producerea bateriei – au amprente de carbon semnificativ mai mici.** Studii solide au arătat că amprenta de carbon a vehiculelor electrice este cu până la 40% mai mică, pe întreaga durată de viață a acestora,

decât cea a motoarelor convenționale cu combustie pe benzină sau motorină. În condițiile transformării curente a producției de electricitate, această diferență va crește în favoarea mașinilor electrice,¹³⁶ făcând din acestea o variantă mult mai sustenabilă.

- Totuși, din cauza resurselor utilizate pentru producerea bateriei și din cauză că multe din beneficiile descrise mai sus nu au putut fi

exploatate, ***o înlocuire generală a mașinilor cu motor cu combustie cu mașini electrice nu e suficientă***. Mai ales atunci când ne uităm la factorii sociali (cine poate să dețină și să conducă orice tip de vehicul privat și cine primește ce parte a spațiului public), înlocuirea unui tip de mașină în proprietate privată cu altul nu e cea mai bună variantă.

Către ce tindem?

- ***Viitorul mobilității către care tindem, unul care nu contribuie la distrugerea ecosistemului nostru, ci face ca viețile noastre să fie mai bune și societățile noastre mai juste din punct de vedere social, nu este deloc gândire utopică.*** E adevărat că tendințele și cifrele arată că transformarea sistemului de transport reprezintă o provocare pe care va trebui să o înfruntăm prin schimbarea infrastructurii, a modelului economic și a obiceiurilor noastre zilnice. Dar, așa cum am încercat să demonstrăm, tot cu fapte și cifre, ***există un bazin aproape nelimitat de bune practici din sute și mii de orașe, regiuni și state care fac ca trecerea la un transport ecologic să fie absolut reală***. Există nenumărate exemple de politici, măsuri și inițiative din diferite sectoare. Extinderea transportului public de calitate a avut drept rezultat peste 150 de orașe cu politici de transport public gratuit.
- Trecerea rapidă la electromobilitate și alte forme de transport cu mașina cu carbon zero

sau redus a creat, printre alte beneficii, ***multe oportunități noi de angajare***. Sistemele de car-sharing din peste 2.000 de orașe au redus semnificativ aglomerația auto din zonele urbane, făcând deplasarea mai accesibilă. Extinderea și dezvoltarea continuă a rețelei de căi ferate de mare viteză din Europa oferă o alternativă fezabilă la zborurile pe distanțe scurte. Se consideră că sistemele multi-modale care facilitează integrarea inteligentă a diferite modalități de transport pe o singură rută funcționează bine în mai multe orașe. Aceste soluții de transport pentru mâine, aceste noi locuri de muncă de mâine ne arată că tranziția este foarte posibilă.

- Orice persoană care e conștientă de situația noastră și care îndrăznește să fie mai ambițioasă în aducerea mobilității în acord cu limitele și nevoile mediului – și în crearea unui habitat propice vieții pentru copiii noștri – trebuie doar ***să se uite la ce s-a făcut deja, să se inspire din aceste idei și să pună aceste măsuri în practică***.

Note de subsol și Surse

Note de subsol

- ⁹¹ Platform Civitas/City Vitality and Sustainability oferă 800 de exemple de mobilitate urbană sustenabilă. Vezi <http://civitas.eu/cs>.
- ⁹² Vezi <https://www.unece.org/environmental-policy/conventions/envlrapwelcome/cross-sectoral-linkages/air-pollution-and-health.html> (accesat ultima oară pe 15.07.2020).
- ⁹³ <https://www.ccacoalition.org/en/resources/global-snapshot-air-pollution-related-health-impacts-transportation-sector-emissions>.
- ⁹⁴ <https://www.intelligenttransport.com/wp-content/uploads/tramwaysvsbrt.pdf>.
- ⁹⁵ <http://civitas.eu/cs>.
- ⁹⁶ <https://mobilityweek.eu/home/>.
- ⁹⁶ O comparație a transformării mobilității din orașele lumii poate fi găsită aici: <https://www.arcadis.com/en/global/our-perspectives/sustainableSustainability>.
- ⁹⁸ <https://theicct.org/publications/true-paris-low-emission-zone>.
- ⁹⁹ <https://etsc.eu/70-of-road-deaths-in-european-cities-are-pedestrians-cyclists-and-motorcyclists/>.
- ¹⁰⁰ Ibid.
- ¹⁰¹ CMOs, Start Active, Stay Active 2011.
- ¹⁰² <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20190313STO31218/co2-emissions>.
- ¹⁰³ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2.3_uirp_perchel.pdf.
- ¹⁰⁴ <https://www.c40.org/networks/mass-transit>.
- ¹⁰⁵ <https://mobilityweek.eu/eu-initiatives/>.
- ¹⁰⁶ <https://www.uci.org/news/2020/pop-up-bike-lanes-a-rapidly-growing-transport-solution-prompted-by-coronavirus-pandemic>.
- ¹⁰⁷ http://www.cycling-embassy.dk/wp-content/uploads/2017/07/Velo-city_handout.pdf.
- ¹⁰⁸ <https://www.cities-multimodal.eu/>.
- ¹⁰⁹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2.3_uirp_perchel.pdf.
- ¹¹⁰ <https://zeeus.eu/>, <https://www.uitp.org/> etc.
- ¹¹¹ <https://www.mercer.com/newsroom/2019-quality-of-living-survey.html>, <https://www.arcadis.com/en/global/our-perspectives/sustainableSustainability>, <https://emerging-europe.com/news/prague-ranked-emerging-europes-smartest-city/>.
- ¹¹² Mișcarea a fost inițiată în Londra anilor '90. Pentru mai multe informații, vezi <https://beautifulrising.org/tool/reclaim-the-streets>.
- ¹¹³ Acest fapt este ilustrat de o splendidă caricatură a lui Karl Jilg: <https://www.businessinsider.com/car-illustration-karl-jilg-2017-4?r=DE&IR=T>.
- ¹¹⁴ <https://www.sustainabilitymatters.net.au/content/sustainabilitySustainability>, <https://www.blurb.com/b/9873433-the-30-minute-city>.
- ¹¹⁵ <https://www.sharedmobility.news/carsharingMobility:carsharing>.
- ¹¹⁶ <https://www.carsharingMobility:carsharing>.
- ¹¹⁷ <https://www.intelligenttransport.com/transport-articles/76434/public-transport-car-sharing/>.
- ¹¹⁸ <https://freepublictransport.info/city/>.
- ¹¹⁹ <https://www.spiegel.de/auto/aktuell/bund-zwanzigmal-so-viel-forschungsgelder-in-kfz-wie-in-oepnv-a-1296690.html>.
- ¹²⁰ https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/Sustainability/Our%20Insights/Elements%20of%20success%20Urban%20transportation%20systems%20of%202024%20global%20cities/Urban-transportation-systems_e-versions.ashx.
- ¹²¹ https://economictimes.indiatimes.com/industry/auto/auto-news/how-car-ownership-is-changing-rapidly-and-irreversibly-in-india/articleshow/66296079.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst.
- ¹²² <https://www.smh.com.au/national/electric-cars-will-be-price-competitive-with-petrol-by-2023-professor-20190826-p52kv2.html><https://theicct.org/publications/update-US-2030-electric-vehicle-cost>.
- ¹²³ <https://www.ubs.com/global/en/investment>.
- ¹²⁴ <https://www.railjournal.com/policy/uic-uitp-unife-public-transport-post-covid-19-world/>.
- ¹²⁵ https://ec.europa.eu/clima/policies/transport/aviation_en.
- ¹²⁶ Pentru statistici despre „cât de injust este zborul cu avionul”, în special „cum încălzesc lumea cei care zboară frecvent”, vezi <https://stay-grounded.org/get-information/>.
- ¹²⁷ <http://library.fes.de/pdf-files/akademie/15802.pdf>.
- ¹²⁸ <https://www.economist.com/graphic-detail/2018/02/28/the-hidden-cost-of-congestion>.
- ¹²⁹ <https://theconversation.com/fossil-fuel-subsidies-reach-us-87-billion-in-eu-countries-and-theyre-growing-123733>.

- ¹³⁰ Pentru mai multe informații despre trecerea Norvegiei la e-mobilitate, vezi <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2019/04/E-Mobility%20in%20Norway%20-%20NL%20embassy%20Oslo.pdf>.
- ¹³¹ Pentru mai multe informații despre e-mobilitate în general, vezi https://ec.europa.eu/transport/themes/urban/vehicles/road/electric_en, <http://www.caneurope.org/publications/blogs/1278-fossil-fuel-subsidies>, <https://www.automotiveworld.com/articles/electric-vehicle-sales-a-global-snapshot-in-uncertain-times/>.
- ¹³² Un exemplu este serviciul de închirieri de biciclete „Swapfiets”, care a început ca idee a unui grup de prieteni de a oferi spre închiriere pe termen lung biciclete obișnuite care să fie imediat înlocuite dacă se strică sau sunt furate. „Swapfiets” are acum peste 1.400 de angajați.
- ¹³³ <https://unfccc.int/news/global-car-industry-must-shift-to-low-carbon-to-survive-cdp>.
- ¹³⁴ <https://autovistagroup.com/news-and-insights/boosting-europes-ev-charging-infrastructure>.
- ¹³⁵ <https://www.electricmobilityeurope.eu/projects/>, <https://ec.europa.eu/inea/en/news-events/newsroom/bridging-funding-gap-using-eib-loans-to-help-to-deliver-electric-car-mobility>, https://wallbox.com/en_us/guide-to-ev-incentives-europe etc.
- ¹³⁶ <https://www.carbonbrief.org/factcheck-how-electric-vehicles-help-to-tackle-climate-change>, <https://www.isi.fraunhofer.de/content/dam/isi/dokumente/sustainabilitySustainabilityhttp://library.fes.de/pdf-files/fes/15665.pdf>.

Surse

Agenția Europeană de Mediu: <https://www.eea.europa.eu/themes/transport>

Comisia Europeană – Direcția Generală pentru Energie și Transport:

https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/media/publications/doc/2009_future_of_transport_en.pdf

Eurostat – Statistici despre energie, transport și mediu, 2019:

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10165279/KS-DK-19-001-EN-N.pdf/76651a29-b817-eed4-f9f2-92bf692e1ed9>

Civitas – Cleaner and better transport in cities: <https://civitas.eu/mobility-solutions>

European Mobility Week - <https://mobilityweek.eu/home/>

Covenant of Mayors for Climate and Energy: <https://www.covenantofmayors.eu/en/>

C40 Cities - <https://www.c40.org/>

Transport și Mediu: <https://www.transportenvironment.org/>

Mobilitatea Sustenabilă a World Wildlife Fund:

https://wwf.panda.org/our_work/projects/one_planet_cities/sustainable_mobility/

Alternative Transformaționale pentru Mobilitatea Urbană: <https://www.transformative-mobility.org/campaigns/2nd-global-urban-mobility-challenge>

Die Debatte um den Klimaschutz. Mythen, Fakten, Argumente:

<http://library.fes.de/pdf-files/fes/15665.pdf>

Weiterdenken. Diskussionspapier des Landesbüros NRW der Friedrich-Ebert-Stiftung: <http://library.fes.de/pdf-files/akademie/15802.pdf>

6

Instrumente politice de combateră a crizei climatice

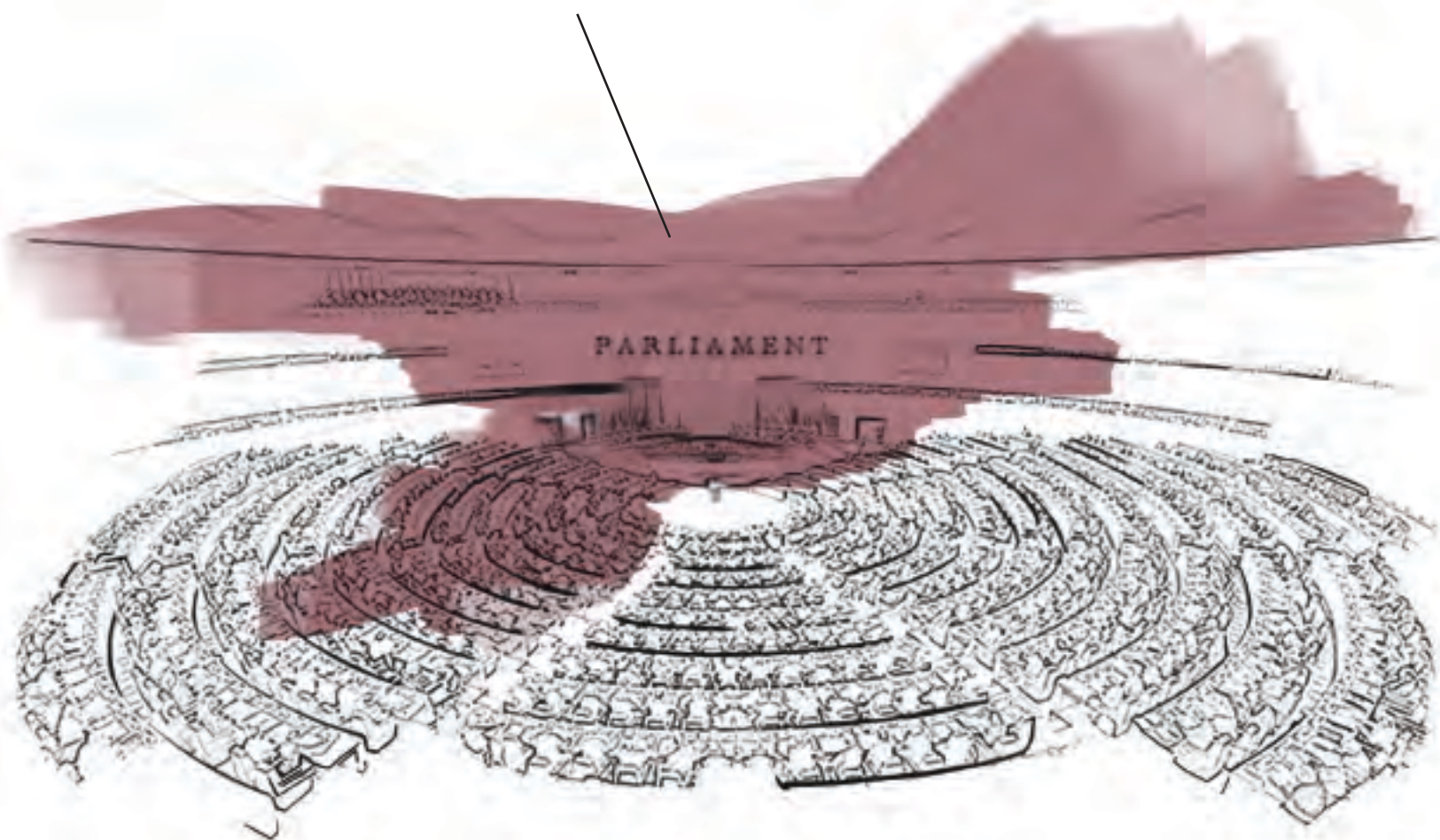
Toate instrumentele politice necesare combaterii crizei climatice sunt deja disponibile. Acum trebuie doar să le folosim. Și cea mai eficientă modalitate de a face asta este crearea și implementarea unui mix de instrumente supra-naționale, naționale, sub-naționale și individuale.

Guvernanța climatică internațională a făcut progrese semnificative în combaterea crizei climatice prin adoptarea Acordului de la Paris și a Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. Cadrul internațional este astfel creat, oferind statelor un larg spectru de instrumente și mecanisme pentru acțiunile viitoare. Acestea vor fi tratate mai detaliat în Partea I. În lumina lipsei de voință politică manifestată de guvernele anumitor țări, este esențial să privim

spre alți actori. Partea a II-a și a III-a vor descrie unele din instrumentele disponibile la nivel sub-național și individual. Dacă acestea sunt susținute pro-activ de actorii progresiști și cetățenii înșiși, ignorarea crizei climatice de către guverne va fi compensată, permițând acestor actori progresiști să facă legătura unii cu alții și să dobândească puterea de a impune o schimbare pozitivă.

Moțiunea "Salvați lumea de la criza climatică" a fost respinsă cu majoritatea voturilor

Motivul: "E prea greu."

Partea I: Ce anume susține argumentul nostru la nivel de stat?

Timp de mulți ani, **statul a fost considerat un actor decisiv al politicii climatice**. Statele naționale (196 în total) au fost cele care, în septembrie 2015, s-au unit pentru a se angaja la stoparea sărăciei, combaterea crizei climatice și lupta împotriva injustiției prin Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă și cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD-uri). Din nou, statele naționale au fost cele care, la puțin timp după aceea, au adoptat **Acordul de la Paris**, care stabilește cadrul global de combatere a crizei climatice, și au căzut de acord să-și dezvolte planurile pentru Contribuțiile Determinate Național (CDN-uri), pentru a-și concretiza eforturile de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră și adaptare la impactul anticipat al crizei climatice.

- Aceste angajamente nu ar fi fost posibile fără **sprijinul unor organizații internaționale precum Națiunile Unite**, care a facilitat procesul de adoptare atât a ODD-urilor, cât și a Acordului de la Paris. Alți actori supra-naționali precum Uniunea Europeană au jucat un rol proeminent în stimularea politicilor climatice care „nu lasă pe nimeni în urmă” și în dezvoltarea unui cadru comprehensiv pentru un continent neutru din punct de vedere al carbonului, prin inițiative precum Pactul Verde European.
- În paralel, **UE** a creat și uneltele și instrumentele de sprijin pentru statele membre și candidate deopotrivă, inclusiv Orizont 2020, IAP și altele. Componenta de energie și climatică a Procesului de la Berlin, lansată tocmai în sprijinul integrării energetice a Celor Șase din Balcanii de Vest, ca și multe alte forme de inițiative climatice comune, inclusiv Agenda Verde (inițiată în 2014), sunt doar unele din instrumentele create pentru decarbonizarea acestei regiuni, în conformitate cu ambițiile UE pentru 2050 reieșite din Pactul Verde European. Alți actori importanți pentru realizarea

progresului au fost **bănci de dezvoltare** precum Banca Mondială, Banca Europeană de Investiții și alte instituții financiare precum Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, care, de exemplu, a dat Muntenegrului posibilitatea de a deveni lider european în digitalizarea sectorului energetic care creează condițiile pentru desfășurarea regenerabilelor (vezi Capitolul 4, pag. 72).

- Împreună cu mecanismele de sprijin create de parteneriatele strategice și cooperarea internațională, la nivel de stat sunt disponibile **multe unelte și instrumente pentru introducerea de politici climatice eficiente și, astfel, pentru îndeplinirea obligațiilor acestor state în condițiile Acordului de la Paris**. Pentru a reduce semnificativ poluarea și, în același timp, a eradica sărăcia, decidenții politici trebuie să aplice un mix eficient al tuturor instrumentelor disponibile: a) investiții, b) stimulente financiare, c) reglementări și d) noi narațiuni. Chiar dacă vom atinge aceste unelte și instrumente și mai jos, ele sunt discutate mai detaliat în Capitolul 7, dat fiind că se aplică mai eficient democrațiilor (vezi Capitolul 7, pag. 129).

a) Investiții:

- **Multe persoane și companii deopotrivă sunt pregătite să-și schimbe comportamentul, dacă sunt oferite alternative socio-ecologice**. Prin prezentarea unor astfel de alternative, statul poate să „împingă” deciziile spre un comportament mai compatibil din punct de vedere climatic, fără să fie nevoie de reglementări. De exemplu, dacă orașele importante, ca și zonele rurale, sunt legate de rute feroviare regulate, directe, convenabile și accesibile, atunci mai puțini oameni vor folosi mașina.
- Bineînțeles, **statul trebuie, de asemenea, să examineze deciziile de investiție, asigurându-se că fiecare din ele satisface standarde de mediu și sociale înalte** – de la proiectele importante de infrastructură la rechizitele de birou folosite de funcționarii publici – astfel ca deciziile de achiziție

să fie bazate pe standarde sociale și de mediu (vezi și Capitolul 5, pag. 102).

b) Sistem de impozitare și stimulente:

- Inițiativele inovatoare care furnizează soluții sustenabile și alternative compatibile din punct de vedere climatic, fie la nivel individual, fie local, în cadrul unor cooperative sau întreprinderi sociale, ar trebui sprijinite și ele de stat. Statul are diverse politici de sprijin, cum ar fi stimulentele și instrumentele de impozitare care pot facilita distribuția echitabilă a resurselor aflate la dispoziția lui, pe care le poate folosi pentru a se asigura că la implementarea acestor inițiative sunt luate deciziile corecte, astfel încât acestea să fie deopotrivă compatibile din punct de vedere climatic și benefice societăților umane.
- ***Statul are autoritatea și capacitatea de a modela caracterul creșterii economice prin intermediul funcției distributive a politicilor de impozitare, într-un mod care stimulează dezvoltarea în acord cu limitele planetare și nevoile sociale.***

Dacă principala idee din spatele dezvoltării sustenabile este, în primul și în primul rând, creșterea consumului celor defavorizați, prin sprijinirea activităților economice și, astfel, prin reducerea inegalităților, în același timp această dezvoltare trebuie să aibă cea mai mică amprentă ecologică posibilă. Stabilirea condițiilor pentru acest lucru este exact momentul la care intervine statul. Statul poate să aibă o influență majoră asupra definirii modului în care cresc și se dezvoltă economiile în viitor.

- În primul rând, el poate să stabilească un nivel adecvat al ***taxei pe carbon***, ceea ce necesită o compensare echitabilă a carbonului. În al doilea rând, el poate să combine această măsură cu restricții și soluții de producție neutre din punct de vedere al carbonului, ca și ***cerințe tehnologice pentru cotele de emisii***. Aceasta este și ideea principală din spatele reformelor de tarificare a carbonului sugerate de Pactul Verde European, care identifică nevoia unor mecanisme definitive

pentru prevenirea scurgerilor de carbon în interiorul și în afara UE. Compensarea carbonului prin simpla realocare a unităților de producție nu este nici justă pentru societate, nici benefică mediului, dat fiind că poluarea și criza climatică nu recunosc frontierele (vezi Capitolul 2, pag. 45, și Capitolul 4, pag. 77).

c) Reglementări:

- **Chiar dacă pot funcționa ca stimulent, prețurile nu pot să determine pe deplin comportamentul.** În Germania, tarifele însumate impuse unui litru de benzină ajung la 237 de euro pe tona de CO₂, un nivel mult mai înalt decât s-a discutat vreodată pentru taxa pe carbon. Cu toate acestea, germanii continuă să conducă mașini mari și poluante. Un studiu recent despre bicicliștii din Copenhaga a arătat că prețul redus nu e factorul decisiv pentru alegerea acestui mijloc de transport, ci mai degrabă faptul că e mai rapid și mai facil.¹¹⁷
- Bineînțeles, un oraș ar trebui să investească în „autostrăzi pentru biciclete”, ca să țină cont de aceste interese, **dar obiectivul ultim al protejării drepturilor fundamentale care sunt amenințate de criza climatică poate să fie atins, în unele cazuri, doar prin intermediul reglementărilor** care limitează comportamentul producător de emisii mari de GES.
- Dacă drepturile fundamentale la viață, locuire, hrană sau apă și sănătate sunt în pericol din cauza încălzirii globale, atunci limitarea vitezei pe autostradă la 100 de kilometri pe oră sau interdicția ca oamenii să ia avionul pentru o călătorie scurtă de la Bruxelles la Strasbourg sunt perfect legitime. De multe ori, baza pentru astfel de reglementări există deja – de exemplu, „legile aerului curat” din multe țări, la care se poate apela pentru facilitarea introducerii de centre ale orașelor fără mașini.
- **Acesta este și cel mai „social” mod de concepere a politicilor climatice, deoarece împiedică părțile mai prospere ale societății să „se salveze cu ajutorul banilor”,** fie prin plata taxelor de ora

sau de parcare sau prin cumpărarea unui vehicul electric, în timp ce ceilalți sunt lăsați în urmă.

d) Narațiunile și „noul normal”: calea de urmat:

- **Oficialii guvernamentali trebuie să conducă prin puterea exemplului, arătând că un comportament inteligent din punct de vedere climatic este „noul normal”,** atât prin transmiterea de mesaje, cât și cu ajutorul instrumentelor politice. Ei pot să folosească o varietate de instrumente diferite pentru remodelarea discursului public:
- În primul rând, acest lucru poate fi realizat prin **sublinierea co-beneficiilor politicilor climatice** ambițioase (cum ar fi transformarea spațiului public în unul mai accesibil pentru toți, îmbunătățirea calității aerului, reducerea zgomotului produs de trafic, reducerea numărului de accidente auto, mai multă mișcare pentru cetățeni și, astfel, speranță de viață mai lungă și o mai bună calitate a vieții în general etc.).
- În al doilea rând, ei **pot reîncadra discursul** și pot arăta că un comportament inteligent din punct de vedere climatic este „noul normal” (vezi mai sus). Comportamentul lor poate, de exemplu, să influențeze percepțiile oamenilor referitor la următoarele chestiuni: ce ar trebui considerat drept parte standard a consumului de fructe din Europa – mangoul cultivat în Tailanda cu ajutorul unei serii de pesticide sau un măr organic dintr-un pom din apropiere? Și ar trebui centralele energetice pe cărbune să funcționeze ca de obicei,¹³⁸ în ciuda faptului că o parte considerabilă a electricității Europei este deja produsă din surse regenerabile?
- În al treilea rând, decidenții politici ar trebui, de asemenea, **să-i avertizeze pe cetățeni în privința consecințelor inacțiunii** și să spună adevărul științific despre dezastrul cu care ne confruntăm. Experiența noastră foarte recentă a arătat că „spunerea adevărului” a dus, în cele din urmă, la schimbări dramatice de comportament în timpul crizei de Covid-19.

- **Rezumând, putem conchide că un stat e pregătit să acționeze și are toate uneltele și instrumentele necesare pentru a face asta.**
- **Cu toate acestea, în conformitate cu popularitatea crescândă a doctrinei neoliberale, conceptul de „stat paznic de noapte” a dobândit o largă acceptare** și a indus un amplu scepticism, în special în ceea ce privește orice noi reglementări sau impozite introduse de stat. Acest lucru este cu atât mai valabil în ECE și ESE, unde provocările la adresa guvernantei și experiența prăbușirii totale a statului după destrămarea Uniunii Sovietice i-a încurajat pe oameni să se agațe de noțiunea beneficiului individual. Acest lucru se manifestă și prin evaziunea fiscală enormă din sectorul angajării, de exemplu.
- **Dintr-o perspectivă social-democrată, acest lucru este deosebit de problematic, deoarece statul trebuie să joace un rol activ pentru protejarea grupurilor marginalizate de amenințări (cum ar fi criza climatică), și trebuie adoptate reglementări care să asigure furnizarea acestei protecții.**
- Prin urmare, **statul trebuie să fie „mâna vizibilă” care asigură justiția socială cu ajutorul puterii instrumentelor redistributive aflate la dispoziția lui**, cum ar fi taxa pe carbon, subvențiile și alte forme de stimulente pentru protejarea și promovarea bunăstării sociale și economice a tuturor cetățenilor, în același timp preservând mediul. Din nou, putem vedea faptul că acum percepția statului se schimbă deja, așa cum arată exemplul destul de dramatic al crizei de Covid-19. Un rol mai activ al statului este vital, iar asta face deja obiectul discuțiilor.

Calea de urmat: redistribuirea prosperității și protejarea celor dezavantajați

- Conform principiilor social-democrate, principala funcție a politicilor de impozitare este să determine redistribuirea prosperității și să influențeze natura creșterii. În cazul politicilor de tarifare a carbonului, asta înseamnă promovarea unei creșteri neutre din punct de vedere climatic, concepută să fie în beneficiul societății în întregul ei, în același timp protejând mediul. Taxa pe carbon este unul din instrumentele fiscale folosite de social-democrați pentru promovarea egalității prin destimularea emisiilor și împiedicarea oricărei persoane să „se salveze cu ajutorul banilor” de soluțiile neutre din punct de vedere al carbonului. În combinație cu alte instrumente de politici, cum ar fi un plan neutru din punct de vedere al carbonului care vizează o reducere treptată a emisiilor dintr-o anumită perioadă de timp, cerințe tehnologice și subvenții, **tarifarea corespunzătoare a emisiilor de carbon ne va ajuta să avansăm spre o societate decarbonizată** și să protejăm în mod adecvat cele mai lovite și marginalizate grupuri ale societății, în același timp protejând și mediul.
- Un alt instrument pe care guvernele alese democratic îl au la dispoziție este conceptul **rambursării veniturilor pe cap de om, ceea ce ar facilita redistribuția prosperității** și ar asigura o dezvoltare sustenabilă. Veniturile din taxele pe carbon pot fi utilizate și pentru îmbunătățirea recalificării și creșterea sprijinului social oferit regiunilor și indivizilor afectați de tranziție sau pentru finanțarea inovațiilor tehnologice cu carbon redus. Pentru o discuție despre alte aspecte ale tarifării carbonului, vezi Capitolul 1, pag. 20, și Capitolul 2, pag. 45.

Dar cum rămâne cu...

... implicațiile sociale ale politicilor de tarifare a carbonului pentru părțile defavorizate ale societății? Cum putem face astfel încât abordarea de tip „poluatorul plătește” să despăgubească în mod adecvat pe toată lumea și să reducă inegalitățile?

Partea a II-a: Ce anume susține argumentul nostru la nivel sub-național?

Un alt instrument disponibil, cu potențial substanțial, sunt rețelele globale dedicate combaterii crizei climatice la nivel sub-național:

- **Convenția Primarilor** este o inițiativă ambițioasă a Comisiei Europene, cu obiectivul de a reuni administrațiile locale care și-au asumat în mod voluntar ținte ambițioase referitoare la climat și energie.
- Climate Action Network este o alianță care conectează peste 1.700 de **ONG-uri** de mediu din peste 130 de țări, cu centre regionale de rețea consacrate care coordonează și susțin eforturile comune de protejare a atmosferei, în același timp permițând o dezvoltare sustenabilă și echitabilă.

- **Rețele de municipalități sustenabile**, cum ar fi ICLEI sau LAG 21 NRW, care conectează administrații locale în scopul susținerii lor pentru schimbul de bune practici și eforturile comune de creare de politici climatice ambițioase.
- Mai multe orașe și municipalități din întreaga Europă sunt inter-conectate prin intermediul

inițiativelor globale sus-amintite, care aduc laolaltă actori sub-naționali chiar din țări conduse prin dictatură, cum ar fi Turkmenistan. Este esențial ca instrumentele politice disponibile la nivel sub-național să fie exploatate de actorii progresiști și folosite pentru sprijinirea cetățenilor din țările ale căror guverne nu sunt dispuse să acționeze. Dar, așa cum vom arăta în Capitolul 7, toate acestea sunt mult mai eficiente în context democratic (vezi pag. 129).

- **Proiectele energetice conduse de comunități** devin populare în întreaga lume. Zilele acestea, acoperișurile solare devin o priveliște banală, fie în mici comunități din economii aflate în tranziție, cum ar fi Makedonska Kamenica din Macedonia de Nord, fie în ținuturi mai mari din Germania, cum ar fi Rhein-Hunsrück, ambele cunoscute drept pionieri în domeniul tranziției către energia verde. În Makedonska Kamenica, locuitorii și-au instalat pe acoperișuri panouri solare și accesează rețeaua electrică în calitate de prosumatori, cu scopul de a reduce emisiile și de a profita de micile modificări de reglementare adoptate recent de stat. Unele instrumente suplimentare de susținere, inclusiv subvențiile plănuite de administrația locală, ar putea să extindă această inițiativă și să contribuie la transformarea întregii comunități într-un microcosmos al energiei sustenabile. În districtul Rhein-Hunsrück, locuitorii au constituit un parteneriat cu companiile locale, iar administrația locală și cea națională au folosit cadrul legal disponibil pentru a crea și implementa un proiect energetic deținut de comunitate care le-a permis acestora să joace un rol activ în edificarea capitalului social, combaterea sărăciei energetice, stoparea migrației și crearea de locuri de muncă.¹³⁹ Bineînțeles, beneficiile pentru cetățeni sunt mult mai mari atunci când aceste proiecte sunt create de jos în sus, și nu de sus în jos, o modalitate adoptată, de exemplu, de proiectele similare din China, în care statul are rolul conducător (vezi Capitolul 7, pag. 132).

- Colaborarea cu orașele este crucială pentru o acțiune climatică eficientă, din cauza nivelului înalt al emisiilor produse de urbanizarea masivă și de creșterea corespunzătoare a cererii de energie care e de așteptat în 2050, atunci când se prognozează că două treimi din populația lumii va trăi în orașe (vezi Capitolul 3, pag. 101). Pentru a răspunde în mod adecvat acestor tendințe, multe orașe iau deja inițiativa în privința politiciilor de dezvoltare neutre din punct de vedere al carbonului, fie prin strategii de auto-suficiență energetică, fie prin promovarea locurilor de muncă verzi și susținerea programelor de mobilitate fără carbon care oferă reziliență economică și ameliorează sănătatea populației și calitatea vieții ei. Doar în ultimul deceniu, am văzut cum diverse orașe europene mari precum Hamburg și Copenhaga, ca și alte orașe mai mici precum Koprivnica și Krk din Croația, devin lideri în crearea de politici climatice ambițioase, parcurgând tranziția către un transport public cu zero carbon și promovând sisteme alternative de producție a hranei și energiei. În condițiile în care Agenda 2030 a ONU promovează, împreună cu campaniile cetățenilor activi, o **abordare „glocală” (obiective globale, soluții locale)** de implementare a ODD-urilor,

aceste orașe integrează abil și reușit soluții sustenabile în legislația națională, potențându-și și mai mult rolul și autoritatea la nivel internațional. Această putere este utilizată de stat pentru creșterea CDN-urilor, crea-rea unei rețele de orașe și municipalități sustenabile, facilitarea unei cooperări mai strânse și reproducerea exemplelor pozitive.

- Împreună cu utilitățile urbane aflate în proprietate publică și **proiectele energetice deținute de comunitate, cooperativele energetice sunt facilitatori importanți ai tranziției energetice** la o dezvoltare neutră din punct de vedere al carbonului și coincid cu crearea de programe de sprijin din diferite țări.¹⁴⁰ Aceste unități locale de organizare economică conduse de cetățeni se concentrează asupra unor interese comunitare cum ar fi impactul de mediu redus și accesul la energie ieftină pentru toți, fiind în același timp o sursă de energie și venit. Experimentul energetic din Feldheim, inițiat în 1995 de un tânăr inginer, cu sprijinul comunității locale, este unul din numeroasele repere locale de succes din sectorul energetic, realizat cu ajutorul unui format de cooperativă care permite preservarea mediului, în același timp furnizând venituri populației locale.

Prețurile fiabile ale electricității și încălzirii sunt alte beneficii, ca și locurile de muncă create în această comunitate mică din sud-vestul Berlinului. Astăzi, Feldheim este o cooperativă energetică extrem de populară pentru vizitatorii din jurul globului, ceea ce demonstrează că angajamentul comunitar și un cadru legislativ favorabil sunt vitale pentru facilitarea energiei sustenabile și accesibile pentru toți. Pentru mai multe exemple pozitive de cooperative energetice din democrații, vezi Capitolul 7 (pag. 131).

Dar cum rămâne cu...

... concepțiile greșite generate de soarta multor cooperative create la începutul secolului XIX, ca și de faptul că multe din ele continuă să zacă inactive, fără a face altceva decât să încurajeze corupția?

Calea de urmat:

un model de afaceri democratic

- Concepțiile greșite despre cooperative au fost moștenite din generație în generație, în ciuda faptului că acestea au servit drept sursă ultimă de aprovizionare, furnizare de servicii și modalitate efectivă de echilibrare a prețurilor în vremuri de război, inundații sau secetă. ***În comparație cu eșecul financiar și fraudă corporatistă pe care le-am văzut în toate formele capitalului, cooperativele continuă să fie blamate vehement, fără niciun motiv întemeiat.*** Documente valide arată că unele cooperative au fost închise din cauza

proastei administrări și corupției datorate unor consilii de conducere ineficiente și lipsei responsabilității, dar nici organizațiile publice și private nu au fost tocmai imune la astfel de comportamente. Ideea din spatele cooperativelor este de a oferi membrilor o platformă de auto-ajutorare, responsabilitate mutuală, egalitate și echitate, ca și de a ajuta comunitatea în general. Ele pot servi drept lumină în întuneric pentru grupurile marginalizate și dezavantajate ale societății prin furnizarea de sprijin financiar și servicii fundamentale pentru familiile lor și copiii acestora, sub forma educației și sănătății, de exemplu.

- ***Cooperativele sunt deopotrivă cea mai importantă formă de activitate economică organizată democratic și cea mai democratică formă de a face afaceri. Acesta este motivul pentru care social-democrații au promovat adesea înființarea de cooperative.*** Ținând cont de acest lucru, și luând în calcul beneficiile pe care le oferă cooperativele în ceea ce privește ajutorarea noastră, a familiilor noastre și a mediului nostru natural, sub forma acțiunii climatice, statul pur și simplu trebuie să susțină aceste forme democratice de activitate economică în care autoritatea derivă din oferirea calității de membru celor mulți, nu doar câtorva aleși. Tratatul fiscal favorabil și subvențiile pot asigura o concurență corectă a cooperativelor energetice pe piață și pot oferi membrilor acestora și comunității mai largi o aprovizionare sigură și prețuri stabile, în același timp protejând mediul.

Partea a III-a: Ce anume susține argumentul nostru la nivel individual?

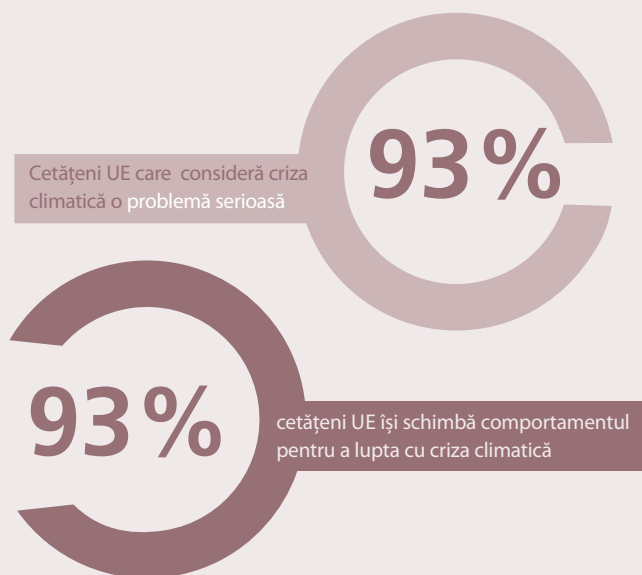
Așa cum o călătorie de o mie de kilometri începe cu un singur pas, numărul modalităților individuale de combatere a crizei climatice sunt nelimitate. Depinde de noi să scoatem din garaj bicicleta ruginită și să pătrundem cu ajutorul ei în lumea liberă de carbon în care vrem să trăim, în loc să mergem la serviciu cu mașinile. Și, bineînțeles, beneficiile pentru sănătate sunt și ele numeroase.

- Pe lângă schimbările de comportament individual precum aceasta, participarea la acțiuni colective și demonstrarea angajamentului public sunt și ele importante în ceea ce privește acțiunea de la nivel individual. Iar **numărul indivizilor care iau parte la evenimente de acțiune climatică precum demonstrațiile „Fridays for Future” a crescut accelerat în jurul globului.** Apogeul a fost atins în 2019, când 1.160.000 de oameni au ieșit în stradă, în 166 de țări, pentru a cere acțiune climatică.¹⁴¹
- Iar **susținerea globală pentru acțiunea climatică** nu a scăzut în timpul pandemiei de Covid-19: 71% din participanții la un sondaj mondial au declarat că încălzirea globală este (cel puțin) la fel de serioasă precum criza Covid-19. Interesant este faptul că cea mai intensă susținere pentru această afirmație a fost găsită în țările cu venit mediu, nu în Occident.¹⁴²
- **În rândul cetățenilor UE, susținerea pentru politici climatice ambițioase a atins un nou record** în 2019.¹⁴³ 92% din cetățenii UE vor ca UE să fie neutră din punct de vedere climatic până în 2050, în acord cu faptul că 93% din cetățenii UE consideră criza climatică o problemă „serioasă”, iar 79% „foarte serioasă”. Iar acum, după doar un an, majoritatea europenilor, sau 58%, ar dori ca țările UE să-și reducă emisiile de carbon și să nu mai emită în exces încă din 2030.¹⁴⁴ Iar majoritatea lor

cred că guvernul ar trebui să poarte principală responsabilitate pentru abordarea crizei climatice, urmat de UE, apoi de administrațiile locale, afaceri și, bineînțeles, de membrii individuali ai comunității, prin intermediul opțiunilor care le sunt disponibile.¹⁴⁵

- Încă și mai important, 93% din cetățenii UE își schimbă comportamentul și au luat cel puțin o măsură specifică de combatere a crizei climatice. În primăvara lui 2019, aceste cifre crescuseră deja la nivelul întregii UE – cu alte cuvinte, chiar dinainte ca demonstrațiile în masă și mișcările

CETĂȚENI UNIȚI PENTRU A PROTEJA CLIMA

cetățenești la scară amplă să atingă apogeul din vara/toamna aceluiași an.

- Această susținere foarte largă și disponibilitate de schimbare a comportamentului sunt cruciale, deoarece politicile climatice – pe lângă deciziile politice importante cum ar fi tratatele de control al armamentului sau Acordurile de Liber Schimb – nu pot fi decise doar de guvern. Aceste politici trebuie puse în practică de actori individuali. În esență, e vorba de schimbarea normelor sociale de comportament sustenabil pentru atingerea unei mase critice de cetățeni care să adopte, la

nivel individual, măsuri compatibile din punct de vedere climatic.

- O nouă veste bună este faptul că există ***tot mai multe solicitări pentru măsuri care nu sunt legate direct de politici climatice ambițioase, dar au un efect pozitiv asupra mediului***, cum ar fi solicitările pentru mai multe zone pietonale în orașe, crearea a mai mult spațiu de recreere sau cererea de reducere a programului de lucru la patru zile pe săptămână.¹⁴⁶
- Susținerea crescândă pentru astfel de măsuri indică și ***o transformare generală a mentalităților: mulți oameni prioritizează acum calitatea vieții lor în dauna cantității de bunuri pe care le acumulează***. A avea suficient timp pentru prieteni și familie, a face ceva semnificativ

luării aerului sau cumpărând apă îmbuteliată și filtre de apă, deoarece apa de la robinet e impură.

- ***Comportamentul inteligent din punct de vedere climatic progresează și devine un factor foarte important pentru comportamentul general al cetățenilor din multe din societățile noastre***. Dacă în trecut a avea o mașină mare, a mânca în fiecare zi carne sau, în cazul tinerilor, a zbura la Barcelona în weekend puteau fi simboluri ale statutului, în ziua de azi mulți cetățeni (din aceleași grupuri privilegiate) ar alege în schimb car-sharing-ul sau ar tinde să opteze pentru un stil de viață vegetarian/vegan și să călătorească cu trenul spre destinația lor de vacanță. Termenul de „rețință de a zbura”¹⁴⁷ vehiculat în prezent este o bună ilustrare a acestei mutații importante prin

pentru societate (fie că e vorba de ajutarea vecinilor sau muncă voluntară) și aprecierea unui mediu propice vieții sunt mult mai valoroase decât doar prosperitatea materială. Oamenii recunosc faptul că nu are niciun sens să cheltuie o parte a venitului lor personal crescând pentru combaterea efectelor de mediu – cumpărând măști faciale și filtre de aer pentru a face față po-

care ***comportamentul asociat cu recompensa socială este cel compatibil cu mediul, mai degrabă decât cel nociv acestuia***. Această mutație s-a produs în doar câțiva ani.

- Este încurajator să vezi că atât de mulți oameni adoptă în mod independent un nou stil de viață. Cu toate acestea, în ceea ce privește impactul pe o scară mai mare, ***e important ca, în toate***

domeniile vieții, soluțiile socio-ecologice să fie oferite și promovate în calitate de „nou normal”. Hrana prietenoasă cu mediul (organică, regională, vegetariană/vegană, neîmpachetată) a devenit disponibilă în majoritatea țărilor europene, iar piața pentru alte bunuri sustenabile începe și ea să crească (articole casnice, haine, cosmetice). A început o transformare a mobilității (care acordă mai multă atenție bicicletelor sau bicicletelor de transport, transportului public și trenurilor), iar comunitățile își manifestă deja susținerea pentru „cetățenia energetică” inteligentă din punct de vedere climatic, construcțiile sustenabile și proiectele de grădărit comunitare. Dar se mai pot face încă multe pentru extinderea la scară a acestor inițiative, iar în unele zone alternativele socio-ecologice sunt încă disponibile doar într-o măsură foarte limitată (de exemplu bănci, obligațiuni și asigurări sau dispozitive electronice verzi).

- În sfârșit, dar nu în ultimul rând, am văzut în timpul crizei de Covid-19 că **societățile sunt foarte flexibile și că majoritatea cetățenilor se pot adapta rapid unor noi rutine.** Dacă distanțarea socială și purtarea măștilor pot să devină „noul normal” – chiar dacă unul neplăcut și incomod – în doar câteva săptămâni, de ce n-ar fi posibilă obișnuirea cu parcurgerea pe bicicletă a unui centru al orașului fără mașini către grădina noastră comunitară, unde ne putem bucura de o zi însorită de vineri liberă împreună cu prietenii și familia? Vestea bună e că astfel de schimbări au adesea drept rezultat un efect de avalanșă: **oamenii tind să imite obișnuințele celorlalți, mai ales ale vecinilor sau prietenilor lor, atunci când acele obișnuințe par să fie apreciate social.** În cele din urmă, pe măsură ce folosesc trenul în locul mașinii sau devin vegetarieni în număr din ce în ce mai mare, oamenii vor crea norme sociale sustenabile, ceea ce îi va inspira pe tot mai mulți să facă și ei la fel, generând o spirală ascendentă către un viitor mai verde.

Dar cum rămâne cu...

... faptul că e posibil ca părțile defavorizate ale societății să nu-și permită produse compatibile din punct de vedere climatic (alimente organice, mașini electrice, panouri solare pentru locuințele lor) etc.?

Calea de urmat: consumul ecologic e mai ieftin

Consumul și comportamentul socio-ecologice trebuie să fie posibile pentru toată lumea. Există patru modalități prin care putem realiza acest lucru – unele din ele putând fi organizate la nivel individual, iar altele necesitând mai mult sprijin:

1. În primul și în primul rând, **a consuma mai puțin costă mai puțin.** În termenii obiceiurilor alimentare, a consuma mai puțină carne și mai puține lactate e și mai sănătos. Multe bunuri manufacturate ar trebui furnizate și sub forma unei închirieri economice – bunuri precum mașinile de găurit sau de cusut, care de regulă sunt folosite doar câteva minute pe an, sau bicicletele de transport.
2. În al doilea rând, **produsele durabile și reparabile sunt mai ieftine** decât tricourile ultra-ieftine, smartphone-urile imposibil de reparat sau mașinile de spălat care încetează să mai funcționeze exact când le expiră perioada de garanție. Bineînțeles, individul nu are puterea de a facilita această schimbare: comunitățile ar trebui să ofere chirii accesibile pentru „cafenelele pentru reparații” și trebuie implementate, în sfârșit, reglementări de ecodesign care să prescrie faptul că produsele trebuie să fie reparabile. Un cadru legislativ național sau european („dreptul de a repara”) ar stimula și opțiunile pentru un consum sustenabil și accesibilitatea acestuia.
3. În al treilea rând, **magazinele second-hand online și offline oferă alternative economicoase și sustenabile** – mai ales pentru bunuri precum hainele pentru copii, care sunt folosite doar câteva luni.
4. În al patrulea rând, **subvențiile pentru produsele ecologice trebuie evaluate din punctul de vedere al efectelor lor distributive:** este posibil doar ca

proprietarii de case să profite de tarife de alimentare pentru panourile solare sau oricine poate să intre într-o cooperativă care investește în energii regenerabile sau să folosească un instrument de energie regenerabilă pentru chiriași? Este preferabilă subvenționarea mașinilor electrice, care chiar și la un preț ușor redus continuă să fie accesibile doar unei minorități, sau a trenurilor și bicicletelor (de transport)?

În multe cazuri, soluția cea mai justă din punct de vedere social este și cea care va contribui cel mai mult la limitarea crizei climatice.

Dar cum rămâne cu...

... argumentul că discursul despre limitarea consumului este dominat de indivizi din țările bogate care au deja de toate și acum vor să îi împiedice pe alții să consume în același mod?

Calea de urmat: un discurs condus de Sudul Global

- Trecerea la un stil de viață socio-ecologic nu este o evoluție care aparține exclusiv țărilor industrializate bogate. De fapt, multe din discursurile din Occident se bazează pe concepte de căi de dezvoltare alternative care vin din Sudul Global, cum ar fi „Buen Vivir” din Anzi sau „Ubuntu” din Africa de Sud.¹⁴⁸ În întreaga lume, tinerii mai ales sunt foarte îngrijorați că generația lor și cele care vor urma vor moșteni o planetă nelocuibilă, ceea ce îi face să caute alternative sustenabile. În cele din urmă, ***nu avem nimic de câștigat dacă facilităm la maxim consumul pentru un număr limitat de cetățeni prosperi din jurul globului, care se întâmplă să se fi născut în această generație.***¹⁴⁹ În schimb, ar trebui să ne concentrăm asupra asigurării unei vieți bune pentru toți membrii societății, pentru copiii și nepoții noștri.
- O economie sustenabilă ne va oferi și noi servicii, noi produse și noi oportunități de dezvoltare economică – fără consecințele negative ale „vechii” economii. Dacă țările decid să rămână la vechile modele ale consumului și producției, ele își vor

pierde avantajul competitiv și își vor diminua șansele de îmbunătățire a standardelor de trai și calității vieții.

Dar cum rămâne cu...

... consecințele sociale pe care alegerile individuale de limitare a crizei climatice și preservare a mediului le pot avea asupra economiei mondiale?

Calea de urmat: reorientarea comerțului global

- Modificarea alegerilor individuale ar avea cu certitudine un impact asupra economiei globale și, chiar dacă intenția este salvarea planetei, este posibil să existe unele efecte nedorite, cum ar fi locurile de muncă pierdute în domeniul floriculturii din Kenia, rezultat al promovării cumpărării de flori crescute pe plan local în Marea Britanie, de exemplu. Politicile climatice sunt complexe, acest lucru nu a fost contestat niciodată și, drept rezultat, este posibil să apară provocări precum aceasta atunci când obiectivul este de a face ca politicile să fie incluzive și juste pentru toate generațiile și regiunile. E nevoie de soluții de dezvoltare alternative, care să ofere niște standarde sociale și de mediu decente care împiedică firmele să își relocheze amprenta ecologică departe de economiile lor naționale și, în același

timp, să beneficieze de forța de muncă ieftină din străinătate.¹⁵⁰

- Lăsând la o parte exemplul cu florile de mai sus, de ce ar exporta kenienii fructe și legume în Marea Britanie sau aiurea atunci când guvernul lor tocmai a anunțat o stare de urgență din cauza lipsei hranei? Covid-19 ne-a demonstrat, din nou, că **am ajuns la un punct în care trebuie neapărat să ne orientăm producția internă către cererea internă** și să creăm comunități locale cu reziliență mai mare, în loc să mergem pur și simplu mai departe pe o cale a globalizării care nu e în beneficiul egal al tuturor și în cadrul căreia dreptul la un loc de muncă e definit drept beneficiu.
- La urma urmei, așa cum am subliniat la începutul acestui capitol, **chestiunile sociale și ecologice nu sunt reciproc conflictuale, ci apar ca rezultat al unui model economic injust consacrat în timp.**

Nu trebuie decât să ne uităm la industria textilă, care ne dă posibilitatea să consumăm cantități imense de textile la prețuri ultra-mici, lucru posibil doar datorită salariilor și condițiilor de lucru proaste din unitățile de producție din Bangladesh și alte țări în curs de dezvoltare. Libera circulație și alocare a capitalului nu a fost urmată de politici de impozitare și redistribuție adecvate, care să asigure tuturor beneficii în mod egal. Și, chiar dacă mulți susțin că locurile de muncă sunt o oportunitate și o sursă de venit pentru mulți lucrători din aceste țări, ar trebui oare să continuăm să permitem ca un loc de muncă să fie definit drept oportunitate, și nu drept fundamental? Într-o democrație, această mutație poate fi realizată cu ajutorul puterii instituționale dobândite de-a lungul anilor de sindicate și poate garanta o aliniere mai bună a progresului social cu cel ecologic în societate.

Către ce tindem?

- **Modificarea comportamentelor pentru atingerea unor moduri de viață mai sustenabile la nivel individual și local devine realitatea noastră** – începând cu conștientizarea crescândă a responsabilității personale pentru o percepție comună a apartenenței și recunoașterea legăturii indispensabile dintre ființele umane și mediul lor.
- De la supra-național la sub-național, de la nivelul guvernamental la cel individual, acest capitol a schițat **numeroase unelte și instrumente aflate deja la dispoziția noastră**, fie sub forma cooperativelor energetice, fie sub cea a deciziilor de con-

sum individuale. Să le folosim cu înțelepciune și să încetăm să mai definim gestionarea dioxidului de carbon drept dilemă globală.

- E timpul să înțelegem limbajul naturii care, tradus în cifre, înseamnă păstrarea creșterii temperaturii globale sub 1,5°C. Trebuie să facem astfel încât acest obiectiv să se afle **în centrul deciziilor noastre politice, economice și individuale, pentru salvarea planetei și crearea de locuri de muncă mai bune, reducerea inegalităților și îmbunătățirea calității vieții pentru toți.**

Note de subsol și Surse

Note de subsol

- ¹³⁷ Vezi http://www.cycling-embassy.dk/wp-content/uploads/2017/07/Velo-city_handout.pdf (accesat ultima oară pe 24.05.2020).
- ¹³⁸ „Business as usual”, în original (n. tr.).
- ¹³⁹ Pentru mai multe informații, vezi –Rhein Hunsrück, Germany.
- ¹⁴⁰ Ibid: 20.
- ¹⁴¹ Vezi <https://fridaysforfuture.org/what-we-do/strike-statistics/list-of-countries/> (accesat ultima oară pe 07.05.2020).
- ¹⁴² Vezi <https://www.swissre.com/risk-knowledge/risk-perspectives-blog/will-our-behavioural-change-from-covid19-help-us-fight-climate-change.html> (accesat ultima oară pe 24.05.2020).
- ¹⁴³ Pentru mai multe informații despre aceste cifre, vezi Raportul special al Eurobarometrului (aprilie 2019): trecere în revistă https://ec.europa.eu/clima/citizens/support_en, raportul complet https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/support/docs/report_2019_en.pdf (accesat ultima oară pe 17.04.2020).
- ¹⁴⁴ Garton Ash, Timothy și Zimmermann, Antonia (2020): In Crisis Europeans Support Radical Positions, BST-Vorlage 2013, Bertelsmann Stiftung.
- ¹⁴⁵ Opiniile europene surprinse în sondajul nostru special.
- ¹⁴⁶ Acest lucru este susținut de majoritatea cetățenilor americani și britanici și ar putea contribui la combaterea crizei climatice. Vezi <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/jun/21/help-the-planet-work-a-four-day-week> (accesat ultima oară pe 17.04.2020).
- ¹⁴⁷ „Flight shame”, în original (n. tr.).
- ¹⁴⁸ Vezi, de exemplu Buen vivir: the social philosophy inspiring movements in South America or Post-Development concepts? Buen Vivir, Ubuntu and Degrowth (accesat ultima oară pe 20.04.2020).
- ¹⁴⁹ O treime din totalul persoanelor cu cea mai mare amprentă ecologică trăiesc în țările cu venit mediu; vezi Capitolul 1 sau Human Development Report 2019, pag. 179 (accesat ultima oară pe 20.04.2020).
- ¹⁵⁰ Leipold, Bruno și Morgante, Francesca (2012): *The Impact of the Flower Industry on Kenya's Sustainable Development*, disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/323966320_The_Impact_of_the_Flower_Industry_on_Kenya's_Sustainable_Development (accesat ultima oară pe 23.04.2020).

Surse

15 National and Sub-national Policies and Institutions

7

Beneficiile reciproce ale democrației și politicilor climatice ambitioase

Democrațiile sunt cele mai potrivite pentru asigurarea unor politici climatice eficiente și juste. Reciproc, în condițiile unor politici climatice ambitioase, putem proteja și democrațiile noastre.

Dezbaterea despre corelația dintre sistemele politice ale țărilor și deciziile de politici a fost o prezență constantă în domeniul schimbării climatice. În acest capitol, vom descrie mai întâi modul în care societățile noastre democratice

sunt amenințate, astăzi, de criza climatică. Apoi vom continua prin a argumenta că tocmai aceste sisteme democratice sunt foarte potrivite pentru crearea de politici climatice eficiente.

Sunt atât de încântată că vom avea electricitate doar din surse regenerabile! Să sperăm că proiectul pilot regional va încuraja guvernele naționale să își schimbe politicile energetice.

Dar eu îngheț! Dragă, sunt convins că vechiul sistem de furnizare a electricității era mult mai bun!

Partea I: Politicile climatice ambițioase stabilizează democrațiile noastre

Pentru a prezerva sistemele democratice și pluraliste pentru a căror consacrare am luptat atât de mult timp **este esențial să acționăm în privința crizei climatice. În perioadele de criză, procesele democratice de luare a deciziei tind să fie suspendate, iar libertatea personală este adeseori restricționată.** Executivului i se cere să ia decizii rapide și ample, de exemplu atunci când o țară este cuprinsă de incendii de pădure, la granițele unei națiuni sosesc milioane de refugiați climatici sau producția de electricitate scade din cauza penuriilor de apă care creează greutăți pentru funcționarea barajelor hidroelectrice, centralelor electrice nucleare și centralelor electrice alimentate cu cărbune. În astfel de scenarii, nu există timp pentru discutarea contra-măsurilor cu partidele de opoziție din parlament, pentru pregătirea audierii experților, pentru a aștepta rezultatele sondajelor de opinie și nici măcar pentru ca următoarele alegeri să arate care este voința adevăratului suveran, cetățenii.

- **Democrațiile noastre se bazează pe compromis, dar acesta își atinge limitele atunci când circumstanțele fac imposibilă respectarea nevoilor și drepturilor fundamentale ale întregii populații:** nu este posibilă conformarea la principiul „nimeni nu e lăsat în urmă” atunci când populația unei întregi capitale trebuie evacuată sau când milioane de oameni trebuie mutați din cauza creșterii nivelului mării. **Niciun buget de stat nu are suficiente fonduri pentru a oferi despăgubiri adecvate tuturor grupurilor afectate de-a lungul deceniilor de criza climatică** – membri marginalizați ai societății care trebuie să-și reconstruiască casele după o furtună puternică, fermieri care se confruntă cu recolte proaste repetate sau firme care dau faliment după ce au investit într-un port de pe un râu secăt (vezi și Capitolul 1, pag. 16).

Criza de Covid-19, care a încurajat proceduri de luare a deciziei de tip autoritar, a dus la încălcarea unor drepturi fundamentale, a produs distorsiuni economice și a sporit inechitățile sociale, pare un preludiu al stării de urgență recurente cu care va trebui să ne confruntăm atunci când criza climatică va ajunge la deplinătatea ei. Nu e un lucru căruia va trebui să-i facem față doar câteva luni, ci multe secole, mai mul-te decât ne place să ne imaginăm.

În timpul pandemiei de Covid-19 am văzut și că debaterile care reprezintă diverse nevoi și opinii ale multor grupuri de interese diferite, un avantaj tipic al sistemelor democratice, au încetat aproape complet. **Atunci când criza lovește, atenția publică și mediatică rămâne puternic concentrată asupra acestui unic subiect.** Explozia chiriilor, disparitățile salariale dintre femei și bărbați și alte preocupări sociale care dominau înainte știrile au dispărut aproape complet din discursul public.

Vestea bună e că democrațiile sunt deosebit de potrivite pentru tratarea crizei climatice, așa cum vom arăta în secțiunea următoare.

Partea a II-a: Sistemele democratice sunt potrivite pentru crearea și implementarea de politici climatice ambițioase.

Statisticile arată că există o **strânsă corelație între democratizare și politicile de mediu: democrațiile deplin dezvoltate au scoruri mult mai bune decât statele autoritare în clasamentele internaționale ale politicilor energetice ambițioase** (imagine adesea distorsionată de unele contra-exemple proeminente cum ar fi SUA sau Australia).¹⁵¹ Convenția de la Aarhus, care reglementează „accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu”, a fost semnată aproape exclusiv de state democratice.¹⁵² **Chiar și la nivel individual, oamenii care preferă valorile autoritare manifestă (în medie) mai puțină preocupare pentru chestiunile de mediu.**¹⁵³

Această corelație poate fi explicată prin trei caracteristici ale sistemelor democratice: a) libertatea de exprimare, b) elaborarea incluzivă a politicilor și c) un grad mai înalt de transparență.

a) Libertatea de exprimare:

- **Dacă cei care trăiesc în state autocratice depind de eventualitatea ca liderii autoritari ai acestora să decidă că încălzirea globală e o problemă sau nu,**¹⁵⁴ cetățenii statelor democratice au acces la numeroase modalități de exprimare a voinței lor politice și, pe măsură ce tot mai mulți cetățeni recunosc impactul crizei climatice, **guvernele democratice sunt determinate să acționeze.** Într-un sondaj global, aproape 70% din respondenți au subliniat că „dacă guvernele lor nu acționează acum pentru combaterea schimbării climatice, atunci ele își dezamăgesc cetățenii”. Și aproape 60% din ei au spus că „ar fi descurajați să voteze pentru un partid politic ale cărui politici nu iau în serios

schimbarea climatică”.¹⁵⁵ Bineînțeles, liderii autoritari nu trebuie să acorde prea multă atenție unor astfel de sondaje de opinie și nici petițiilor, manifestațiilor de masă sau grevelor școlare (în cazul în care astfel de instrumente ale exprimării politice sunt permise).

- Într-o democrație n-ar trebui să existe „noi și guvernul”. Rolul instituțiilor democratice este de a face astfel încât facilitățile publice să răspundă nevoilor cetățenilor, inclusiv ale celor mici care încă nu pot vota, dar al căror cuvânt totuși contează. Societățile guvernate democratic oferă mecanisme instituționalizate de participare și reprezentare adecvată. Astfel, este obligația organismelor și instituțiilor aflate la conducere să ofere un mediu care face posibilă o transformare sustenabilă. Există o tendință crescândă, atestată de numeroasele inițiative individuale și colective ale cetățenilor, de conștientizare tot mai mare, mai ales în rândul celor tineri, a nevoii de a crea o infrastructură care permite soluții neutre din punct de vedere al carbonului atât compatibile cu mediul, cât și benefice societății umane.

b) Elaborarea incluzivă de politici:

- **Ca partener al cetățenilor, un stat democratic nu are nevoie să reinventeze roata, ci poate îmbrățișa acele inițiative și propuneri ale societății civile menite să satisfacă nevoile cetățenilor.** Exemplele de bune practici inițiate de a) comunități, b) partide, c) inițiative ale ONG-urilor și cetățenilor sau d) cooperative pot fi extinse la scară cu ușurință. Într-o democrație, **acești actori sub-naționali au libertatea de a experimenta,** adică nu trebuie să aștepte instrucțiuni sau aprobare „de sus”, și joacă un rol important în canalizarea informațiilor despre proiectele de succes către stat sau chiar către instituțiile de la nivel internațional.
- **Orașele și comunitățile** joacă un rol dual în ceea ce privește proiectele climatice inovatoare: în primul rând, **comunitățile testează noi abordări,**

care pot fi reproduse la nivel național și dincolo de acesta. În al doilea rând, ***ele oferă un spațiu în care cetățenii pot să experimenteze auto-eficacitatea*** și să învețe să aibă încredere în propria capacitate de a schimba lucrurile în bine. Mulți primari social-democrați țin la inițiativele de susținere a cetățenilor de către cetățeni care produc politici social-ecologice benefice pentru toată lumea. Largul spectru de instrumente pe care comunitățile le pot folosi pentru a limita criza climatică a fost descris în Capitolul 6 (vezi pag. xxx). Bineînțeles, comunităților le e mai ușor să implementeze reglementări progresiste dacă politicienii locali au un cuvânt de spus în această privință. Acesta este motivul pentru care multe comunități își largesc din nou competențele prin remunicipalizarea utilităților. În Hamburg, de exemplu, un referendum reușit inițiat de cetățeni a determinat administrația locală să răscumpere rețeaua electrică a orașului de la una din cele mai mari companii de energie germane, bazată în mare parte pe cărbune și energie nucleară, și să înceapă tranziția către energie regenerabilă și sisteme de încălzire sustenabile. La fel, orașul Skopje a decis recent să remunicipalizeze gestionarea deșeurilor.

- **Partide:** ca lideri politici ai comunităților și provinciilor, reprezentanții partidelor pot să implementeze pe teren proiecte inovatoare – și astfel să le dovedească votanților și adversarilor politici de la guvernare că pot să ofere soluții mai bune. Este foarte încurajator să vezi că din ce în ce mai multe partide social-democrate îmbrățișează ideea unor politici sociale și de mediu ambițioase, inclusiv efortul colectiv de a înfrunta criza climatică. Tot mai mulți social-democrați luptă pentru o acțiune climatică ambițioasă, pentru protejarea valorilor pe care le reprezentăm – justiție socială, solidaritate cu grupurile marginalizate din societățile noastre naționale și de la nivel internațional și un viitor propice vieții pentru copiii noștri.

Vedem probe pentru acest lucru în întreaga lume: înființarea unei „platforme climatice” speciale pentru campania prezidențială de către Bernie Sanders, „New Deal”-ul Verde pentru Europa al lui Frans Timmermans, actuala mutație din SPD-ul german, care susține o transformare a mobilității, și ambițiosul manifest electoral al partidului social-democrat din Macedonia de Nord, pentru a aminti doar câteva. Așa cum am descris în Capitolul 1 (pag. 26), aceste concepte social-ecologice nu sunt noi pentru social-democrație, dar în ultimii câțiva ani au devenit mai importante – uneori din cauză că politicienii au înțeles impactul social al crizei climatice, alteori pentru că au înțeles că dacă nu susțin acțiunea climatică își vor pierde votanții, dat fiind că preocuparea cetățenilor față de criza climatică a crescut puternic.

- **Inițiative ale ONG-urilor și cetățenilor:** împreună cu comunitățile, ***inițiativele ONG-urilor și, din ce în ce mai mult, ale cetățenilor devin motorul politicilor climatice ambițioase din întreaga lume.*** În timp ce micile inițiative pot genera bune practici locale, dialogul despre bunele practici dintre ONG-urile climatice consacrate are loc la nivel național sau chiar internațional – făcând ca proiectele de mobilitate reușite din Bogota să fie implementate și la Berlin, de exemplu. În societățile democratice, ONG-urile nu acționează doar în calitate de „câini de pază”, examinând în mod constant deciziile politice, ci acționează, în multe țări, și ca parteneri ai decidenților, furnizând politicienilor idei sau studii inovatoare. Dacă ONG-urile consacrate au adesea susținători de durată și personal specializat pe care se pot baza, inițiativele cetățenești au devenit atrăgătoare pentru cei care luptă pentru o cauză anume (de exemplu, împotriva construirii unei noi centrale energetice pe cărbune în provincia lor) sau care vor să-și folosească abilitățile în regim de voluntariat. Dacă mișcările cetățenești care se concentrează asupra

acțiunii climatice sunt de mulți ani în creștere, 2019 a asistat la o susținere fără precedent pentru noi mișcări (de masă) cum ar fi „Fridays for Future” sau „Extinction Rebellion”.

- **Sindicatele pot contribui la încurajarea inovării socio-ecologice** în companiile individuale (cum ar fi măsurile de economisire a energiei pentru funcționarea anumitor utilaje), în întregi sectoare (cum ar fi trecerea la mai multă sustenabilitate în industria chimică germană) sau în societate în ansamblu (cum ar fi promovarea unei reduceri a programului de lucru, ceea ce are co-beneficii de mediu pozitive). Așa cum am descris în Capitolul 1 (pag. 27), în multe cazuri **sindicatele de astăzi sunt aliați care luptă pentru o tranziție ecologică justă, unindu-se sub sloganul „nu există**

locuri de muncă pe o planetă moartă”. De fapt, țările cu niveluri înalte de sindicalizare au amprente de carbon per capita mai mici.¹⁵⁷ Astfel, faptul că lucrătorii și angajații au un cuvânt de spus este o necesitate nu doar din perspectivă

democratică, ci și în ceea ce privește puterea de a schimba societate în bine de jos în sus.

- Cooperativele sunt cel mai echitabil și eficient format susținut de societățile democratice puternice pentru asigurarea, din perspectivă economică, a unor politici climatice incluzive și progresiste (vezi Capitolul 6, pag. 117). Aici e important să remarcăm faptul că acestea funcționează mult mai bine într-un context democratic în care cetățenii au posibilitatea de a participa liber la proiectele existente. În statele autoritare au fost înființate (de sus în jos) foarte puține cooperative.¹⁵⁸

Ceea ce au unic proiectele inițiate în democrații de comunități, partide, ONG-uri, inițiative cetățenești sau cooperative este că **pentru conducerea unor astfel de inițiative progresiste și aducerea lor pe scena publică e nevoie doar de un mic număr de oameni.**

Cetățenii activi, dedicați ameliorărilor sociale pentru toți, concep soluții pentru localizarea producției de hrană, textile și energie (pentru a aminti doar câteva exemple) într-un mod inovator, energic și responsabil. Acțiunea colectivă pe care o vedem astăzi la nivel local, susținută în mod adecvat și de administrația locală, și de guvernul național, va fi în folosul generațiilor de mâine. Instrumentele democratice ale participării publice și procesele incluzive de luare a deciziei permit propunerea și implementarea unor idei și schimbări susținute de o structură de jos în sus de către cetățenii activi care, cu ajutorul urbanistilor, inginerilor și al altor experți, ar trebui să aibă posibilitatea de a participa la modelarea unui viitor sustenabil pentru comunitatea lor. Prin urmare, comunitățile merită să li se acorde șansa de a experimenta și alege pentru ele însele cele mai bune soluții pentru un viitor sustenabil, pe baza Acordului de la Paris și a Agendei 2030. Toate experiențele pozitive de până acum ale proiectelor comunitare, ale proiectelor de producție și transport sustenabile și compatibile climatic ale energiei și hranei, constituie o parte esențială a acestui proces.

- **Actorii sub-naționali contribuie și ei la luarea de decizii informate de probe:** reprezentanții inițiativelor cetățenești pot, de exemplu, să aducă un proiect de succes în atenția parlamentarului lor în timpul întâlnirilor personale sau ONG-urile pot să explice la o audiere de ce a eșuat o anumită idee. Un bun exemplu pentru acest proces de canalizare a informației în sus este „planul climatic de la bază”, care strânge și evaluează numeroase idei de reducere a emisiilor de CO2 într-o manieră cât mai rapidă și mai echitabilă social.¹⁵⁹
- În **statele sociale democratice, situația grupurilor marginalizate este luată în calcul de la bun început** atunci când sunt introduse noi politici. Astfel, există o probabilitate mai mare ca politicile climatice să fie concepute într-un mod care asigură mai multă justiție socială și previne mărirea decalajelor sociale (cum am văzut în Capitolul 1, pag. 16).

În schimb, de multe ori stilul de luare a deciziei „de sus în jos” al regimurilor autoritare dă greș: liderii autoritari sunt mai predispuși să adopte rapid strategii climatice – fără prea multă dezbateră anterioară între membrii cabinetului, parlament sau public. **Totuși, chiar dacă aceste strategii arată bine pe hârtie, implementarea lor este adesea stânjenită** din cauză că nu au fost luate în calcul nevoile și capacitatea actorilor sub-naționali. Comunitățile pot să nu dispună de oameni calificați sau de interesul de a implementa strategii care nu au nimic de-a face cu realitățile de pe teren.¹⁶⁰ În aceste regimuri, experții au o influență limitată atunci când sunt formulate noi politici și nu există nici dialog regulat cu reprezentanții societății civile, nici discuții deschise cu alegătorii. Drept consecință, nu există niciun proces care să asigure aplicabilitatea politicilor înainte ca acestea să fie implementate.

- De asemenea, în regimurile autoritare există mai puține exemple aplicate de bune practici: adesea, liderii comunităților nu au nici libertatea politică, nici finanțele disponibile necesare testării de politici climatice inovatoare. De asemenea, e posibil

ca ei să nu aibă nicio motivație de a face asta, deoarece noile numiri ale susținătorilor lor politici depind nu de popularitatea în rândul votanților, ci de capriciile liderului autoritar. Iar dacă inițiativelor cetățenești sau ONG-urilor independente nu li se îngăduie nici măcar să existe, e evident că ele nu pot consacra niciun fel de bune practici.

- În regimurile autoritare există și un **risc crescut de corupție și ineficiență care face ca strategiile climatice să fie depășite la toate nivelurile**. În condițiile unui discurs public și ale unei libertăți mediatice drastic restricționate, corupția și fraudă pot înflori. De exemplu, dacă este posibil – și mai ieftin – să mituiești un auditor, atunci filtrele centralelor energetice pe cărbune vor rămâne închise. Iar dacă judecătorii își bazează decizia pe mărirea plicului primit „pe sub masă”, atunci acel auditor nu va fi niciodată tras la răspundere. În sfârșit, dar nu în ultimul rând, dacă jurnaliștii independenți nu au libertatea de a dezvălui astfel de scandaluri, atunci strategiile climatice pot continua să arate bine pe hârtie – dar emisiile nu vor fi reduse.
- Bineînțeles, există cazuri de fraudă și corupție și în societățile democratice. Activitățile lobby-știlor, mai ales, sunt adesea un motiv de preocupare – și multe din aceste organizații se opun unei treceri la un viitor sustenabil. Cu toate acestea, statisticile arată că democrațiile consacrate au niveluri semnificativ mai reduse de corupție – din simplul motiv că astfel de cazuri pot fi dezvăluite de media independentă sau denunțatori, și pentru că politicienii cunoscuți drept corupți își pot pierde funcția prin vot.¹⁶¹ Acest lucru este important mai ales pentru implementarea politicilor climatice și a altor politici de mediu, care pot funcționa doar dacă implementarea lor este asigurată la fiecare nivel, adică dacă firmele sau șoferii care încalcă zonele pietonale nu pot să scape cu ajutorul mittei, în dauna tuturor celorlalți.
- **Din perspectivă social-democrată, e important să promovăm tocmai aceste caracteristici ale**

sistemelor noastre democratice: libertatea de exprimare, elaborarea incluzivă de politici, spre deosebire de deciziile luate de sus în jos, ca și anti-corupția și transparența au avut toate un loc proeminent pe agenda social-democrată – practic încă de la nașterea social-democrației. **Prin urmare, este o veste foarte bună că tocmai aceste caracteristici ale sistemelor noastre de guvernare oferă un cadru ideal pentru formularea de politici climatice ambițioase.**

Dar cum rămâne cu...

... preocuparea că sistemele democratice, care au ca țel suprem găsirea unui compromis bun pentru toate grupurile de interese, nu pot trata criza climatică deoarece nu poți să închei acorduri politice cu atmosfera planetei? N-ar trebui să înființăm adunări ale cetățenilor care să abordeze această provocare?

Calea de urmat: consultarea publică, în plus față de procedurile democratice consacrate

- Procesele democratice de luare a deciziei necesită timp și, atunci când vine vorba de ținta de 1,5°C, timpul nu e de partea noastră. Pe de altă parte, așa cum am arătat mai sus, procesul democratic și participativ de luare a deciziei este pur și simplu mai eficient pe termen lung și este, cu certitudine, un element pe care vrem să-l înscriem într-un viitor social-ecologic. Pentru mulți social-democrați și cetățeni progresiști, noile instrumente ale democrației directe sunt foarte atrăgătoare, dar consacrarea lor ar necesita de asemenea timp. Pur și simplu nu este fezabil să așteptăm ca mai întâi să fie implementate aceste reforme politice și apoi să ne pregătim să acționăm în privința crizei climatice – pentru că, la acel moment, ținta de 1,5°C va fi cu siguranță de neatins.

Atunci care este soluția?

1. În primul rând, așa cum am demonstrat mai sus și în Capitolul 6, **actualele noastre sisteme democratice reprezentative sunt perfect capabile să**

trateze criza climatică, cu condiția ca politicienii să folosească toate instrumentele pe care le au la dispoziție (așa cum au făcut în timpul crizei de Covid-19).

2. În al doilea rând, **unele instrumente ale consultării publice** cum ar fi adunările sau comisiile cetățenilor pot fi un adaos foarte bun față de procesele politice consacrate, dar nu trebuie să le înlocuiască. Două exemple pozitive ar fi referendumurile organizate în Macedonia de Nord în 2016 referitor la deschiderea unor noi mine de aur¹⁶² și, în Irlanda (și apoi în Marea Britanie și Franța), înființarea unor adunări ale cetățenilor care au conceput recomandări pentru limitarea crizei climatice.¹⁶³

3. În al treilea rând, din cauză că nu putem negocia cu climatul, compatibilitatea cu Acordul de la Paris trebuie asigurată de la bun început. De exemplu, toate părțile interesate ar trebui aduse laolaltă cu ajutorul unor „comisii ale cărbunelui” care să discute o strategie justă social de ieșire până la o anumită dată care să fie în acord cu ținta de 1,5°C – dat fiind faptul că data însăși a elimi-

nării cărbunelui nu poate fi negociată (vezi și Capitolul 1, pag. 28).

4. În al patrulea rând, **ar trebui să abordăm problemele de astăzi cu ajutorul instrumentelor și resurselor pe care le avem în acest moment – și n-ar trebui să renunțăm niciodată**. Chiar dacă anumite țări nu vor adopta, în 2020, ținte de reducere a CO² în conformitate cu Acordul de la Paris privind Schimbările Climatice, conștientizarea publică există, presiunea crește și instrumentele de monitorizare sunt disponibile. Dacă o dată a eliminării cărbunelui nu ia în calcul ținta de 1,5°C, ea va trebui renegociată. Dacă nu anul acesta, atunci următorul.

Dar cum rămâne cu...

... asigurarea unui nivel adecvat de reprezentare a tuturor cetățenilor în procesele de luare a deciziei de jos în sus?

Calea de urmat: modelarea unei transformări social-ecologice împreună

- **Multe proiecte climatice sunt nu doar în beneficiul grupurilor marginalizate (cum am arătat în Capi-**

tolul 1, pag. 16), ci sunt create în colaborare cu acestea – întărind, prin asta, senzația lor de auto-eficacitate și încurajându-le să participe mai activ. Obiectivul social-democrat al unei participări sporite a grupurilor defavorizate este parte integrantă a acestor proiecte climatice: numeroase comunități oferă fonduri sociale pentru proiecte climatice implementate de cetățenii mai puțin prosperi, cum ar fi ținutul Rhein-Hunsrück din una din cele mai sărace regiuni rurale ale Germaniei. În adăposturile pentru oamenii străzii din orașul polonez Słupsk, de exemplu, au fost instalate becuri eficiente energetic nu doar pentru, ci și de către aceștia. Iar grădinile comunitare înființate în cartiere marginalizate din întreaga lume, prin inițiative colaborative cu cetățenii, au nu doar efecte pozitive asupra sănătății și bunăstării individuale, ci și îmbunătățesc coeziunea socială și potențează „simțul comunitar”.¹⁶⁴

- Chiar dacă nu toți cetățenii sau membrii unei comunități sunt interesați de procesele de luare a deciziei sau au timp să participe la ele, nici măcar în cele mai democratice societăți, este vital să ne străduim să facem astfel ca societățile noastre democratice să se deschidă și mai mult și să ofere instrumentele și mecanismele care **ii încurajează și ii capacitează pe toți să modeleze viitorul nostru socio-ecologic**. Trebuie extinse noile concepte care reduc pragul cetățeniei active, cum ar fi platforma socială de inovație SynAthina creată în Atena pentru facilitarea consultării și angajării cetățenilor, grupurilor comunitare și inițiativelor societății civile, în scopul găsirii de soluții la problemele urbane care pot fi comunicate și discutate cu administrația locală, comunitatea de afaceri și liderii politici.¹⁶⁵

Dar cum rămâne cu...

... ideea că unele ONG-uri de mediu sunt orientate mai mult către interesele lor decât către cetățeni?

Calea de urmat: un actor esențial pentru politicile climatice ambițioase

- Sectorul ONG joacă un rol vital în privința abordării chestiunilor referitoare la interesele materiale sau corupție, el luptând pentru a face astfel ca vocile și interesele cetățenilor să fie auzite. Totuși, ast-a nu face ca toate ONG-urile să fie imune la corupție și nu le împiedică pe unele din ele să reprezinte interesele materiale, mai ales într-o perioadă în care legitimarea prin false acțiuni ecologice¹⁶⁶ devine o reală amenințare. Așa cum a sugerat autoarea și activista socială canadiană Naomi Klein, uneori ONG-urile fac mai mult rău decât bine, mai ales atunci când nu pot să acționeze cu adevărat independent, ci depind de susținerea financiară a guvernelor sau lobby-știlor. Cu toate acestea, **instrumentele și mecanismele democratice de promovare a bunei guvernante la toate nivelurile sunt capabile să trateze astfel de consecințe secundare negative**. Mai mult, aceste instrumente pot preveni distrugerea imaginii unui întreg pilon al societății (care dă viață combaterii și adaptării la criza climatică, în același timp urmărind aspectele umanitare ale acesteia) de către un singur caz negativ. ONG-urile de mediu au jucat și continuă să joace un rol esențial în urmărirea unui viitor sustenabil pentru toți. Abundența de inițiative extraordinare, fie la nivel local, precum platforma SynAthina, fie la nivel internațional precum „Fridays for Future”, sunt posibile doar grație unei societăți civile care e un actor și participant la procesele democratice de luare a deciziei puternic și reductibil.

Dar cum rămâne cu...

... dificultatea de a asigura o largă acceptare a politicilor climatice specifice – de exemplu, cei care protestează împotriva construirii de turbine eoliene în vecinătatea lor?

Calea de urmat: o susținere zdrobitoare

- ***Există în rândul cetățenilor o susținere considerabilă pentru adoptarea de politici climatice ambițioase*** (vezi Capitolul 1, pag. 7, și Capitolul 2, pag. 94). În democrațiile reprezentative precum cele ale noastre, asta constituie un sprijin suficient pentru o acțiune ambițioasă. Nu fiecare politică trebuie să fie discutată și aprobată pe deplin de fiecare cetățean. E uimitor să vezi cum politicienii solicită o susținere universală pentru adoptarea de politici climatice ambițioase, în același timp ei acționând împotriva voinței majorității în alte domenii politice (susținând Acordurile de Liber Schimb, de exemplu). ***Dacă bunăstarea atât de multor cetățeni și funcționarea sistemului nostru democratic sunt periclitate, politicienii au mandatul de a conduce*** – la urma urmei, de asta au fost aleși.¹⁶⁷

Dacă statul se eschivează de la această datorie și aruncă pe umerii cetățenilor decizia gradului compatibilității climatice a vieților lor, două efecte negative se vor produce:

1. Un decalaj crescând în sânul societății: dacă atmosfera de la masa de Crăciun e distrusă de discuțiile despre alternativele vegetariene la curcan sau dacă sătenii ajung să se judece ani de zile la tribunal din cauza unei noi turbine eoliene, riscăm să creăm o societate divizată.
2. Cetățenii conștienți din punct de vedere social și de mediu se simt înșelați: mulți vor mai multă îndrumare din partea guvernului, pentru că pur și simplu nu au capacitatea de a-și baza fiecare decizie pe cercetările anterioare despre standardele sociale, sindicale și de mediu, și apoi de a cântări acele standarde față de convenabilitatea și prețul unui produs.¹⁶⁸ Acești cetățeni care, în cele din urmă, lucrează în beneficiul nostru, al tuturor, prin adoptarea unui stil de viață compatibil din punct de vedere climatic, se vor simți frustrați atunci când statul nu reușește să-i împiedice pe alți membri ai societății să distrugă viitorul nostru comun.

- Chiar dacă nu e nevoie să îi convingem pe absolut toți cetățenii de politicile climatice și de alt tip, trebuie găsit un echilibru între un proces incluziv de luare a deciziei, potențat de elemente de democrație directă, și politicienii care conduc o țară. Aici, actorii intermediari dintre guvern și cetățeanul individual pot să joace un rol important.
- În sfârșit, dar nu în ultimul rând, ***e esențial să-i abilităm pe cei preocupați să participe la modelarea viitorului lor într-un mod pozitiv***: dacă oamenilor li se dă posibilitatea de a investi în turbinele eoliene din comunitatea lor (de exemplu, ca parte a unei cooperative) și au un cuvânt de spus în privința locului în care ar trebui amplasate acestea, atunci opoziția față de astfel de proiecte se transformă în susținere.

Dar cum rămâne cu...

... doctrina neoliberală care determină statele să prioriteze (pe termen scurt) deciziile economice în dauna bunăstării și preocupărilor de mediu ale cetățenilor?

Calea de urmat: oricum avem nevoie de stat social!

- ***Lăsând la o parte preocupările de mediu, trebuie să regândim rolul statului și să revenim la sisteme democratice care pun în centrul acțiunilor lor bunăstarea cetățenilor și un mediu sănătos.*** A pune pe primul loc interesele oamenilor, și nu cele economice, este de decenii unul din principalele țeluri ale social-democrației. Politicile naționale de dezvoltare trebuie reconceptuate astfel încât să privească dincolo de ciclurile electorale și să plaseze pe agenda politică, pe termen lung, prioritățile susținute.
- Atunci când au implementat măsurile pentru Covid-19, statele din întreaga lume au demonstrat că sunt capabile să acționeze atunci când miza o constituie viețile cetățenilor lor – chiar și

împotriva intereselor economice. Am pus pe primul loc sănătatea oamenilor, mai ales cea a grupurilor vulnerabile, cum ar fi cei bolnavi sau în vârstă, chiar dacă asta a însemnat luni de blocaj economic total. Astfel, atunci când ne uităm la criza climatică, argumentul că o anumită acțiune „nu e fezabilă politic” pentru că interesele

economice pe termen scurt sunt mai importante decât viața și bunăstarea oamenilor și-a pierdut cu certitudine credibilitatea. Acum trebuie să ne asigurăm că pachetele de redresare necesare în urma pandemiei sunt susținute de o inovație verde și socială care va prioritiza bunăstarea celor mulți, în locul bunăstării celor puțini.

Către ce tindem?

- **Într-o democrație, tu ești schimbarea pe care vrei să o vezi în ceea ce privește tratarea crizei climatice!** Haideți să folosim potențialul angajării a milioane de cetățeni din întreaga lume, nu doar pentru edificarea unui viitor social-ecologic, ci și a unui mai incluziv, care ține cont de chemarea social-democrată de a întări vocile celor dezavantajați. Există atâtea căi de a asculta aceste

voci – în adunări ale cetățenilor, la proteste, în timpul grevelor (școlare) sau la proiectele de vecinătate.

- **În loc ca criza climatică să submineze fundamentul democrațiilor noastre, haideți să dăm cetățenilor, comunităților, cooperativelor și ONG-urilor puterea de a modela împreună viitorul nostru comun.**

Note de subsol și Surse

Note de subsol

- ¹⁵¹ „În 2015, cele 20 de țări categorisite drept democrații de Intelligence Unit a grupului The Economist (EIU) aveau un scor mediu de 34,2 la indexul sustenabilității energetice, în timp ce cele 27 de regimuri autoritare pentru care există date climatice aveau scoruri mult mai proaste, cu o medie de 85,6.” E important să observăm că acest lucru este valabil și pentru statele democratice cu venit per capita mic, deci prosperitatea unei națiuni (care corespunde adesea cu democratizarea și emisiile mari) nu este un factor decisiv. Vezi <https://foreignpolicy.com/2016/06/01/democracyDemocracy> (accesat ultima oară pe 23.05.2020).
- ¹⁵² Vezi https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-13&chapter=27&clang=_en (accesat ultima oară pe 25.07.2020).
- ¹⁵³ Schultz și Stone (1994): *Authoritarianism and Attitudes toward the Environment*.
- ¹⁵⁴ Vezi <https://foreignpolicy.com/2016/06/01/democracyDemocracy> (accesat ultima oară pe 23.5.2020).
- ¹⁵⁵ Vezi <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2020-04/earth-day-2020-ipsos.pdf> (accesat ultima oară pe 21.06.2020). Acest lucru constituie un contra-argument puternic împotriva afirmației că decidenții democrați ar putea neglija criza climatică deoarece se concentrează asupra unor decizii care influențează întreaga perioadă a mandatului lor politic. Este posibil (!) ca pericolul ca riscurile viitoare să fie neglijate să fi fost relevant în trecut, dar în condițiile în care criza climatică are loc și în Nordul Global, el nu mai influențează acțiunea climatică.
- ¹⁵⁶ Vezi <https://carbonneutralcities.org/how-hamburg-regained-control-of-its-energy-utility/> (accesat ultima oară pe 22.06.2020).
- ¹⁵⁷ Huerta Alvarez, Camila, York, Richard și McGee, Julius Alexander (2019): Is Labor Green?, în: *Nature and Culture*, martie 2019, pp. 17-38.
- ¹⁵⁸ Germania are cel mai mare număr de cooperative energetice active (824 în iunie 2018), ceea ce se apropie de fostul apogeu al Danemarcei de 931, atins în 1999.
- ¹⁵⁹ Vezi <https://gerechte1komma5.de/en/klimaplan-von-unten/> (accesat ultima oară pe 21.6.2020).
- ¹⁶⁰ Vezi Wu, Jing, Zuidema, Christian și Gugerell, Katharina (2018): Experimenting with decentralized energy governance in China: The case of New Energy Demonstration City Program, în: *Journal of Cleaner Production* 189, pp. 830-883.
- ¹⁶¹ Vezi Warren, Mark E. (2004): What Does Corruption Mean in a Democracy?, în: *American Journal of Political Science* 48, nr. 2, pp. 328-343.
- ¹⁶² Vezi <https://globalvoices.org/2017/04/25/one-small-towns-referendum-on-gold-mining-is-a-big-victory-for-citizen-participation> (accesat ultima oară pe 22.06.2020).
- ¹⁶³ Vezi <https://www.citizensassembly.ie/en/how-the-state-can-make-ireland-a-leader-in-tackling-climate-change/recommendations/> și <https://www.climateassembly.uk/> (accesat ultima oară pe 22.06.2020).
- ¹⁶⁴ Vezi <http://www.slupsk.pl/zielonypunkt/> și <https://www.strongtowns.org/journal/2018/8/16/the-case-for-community-gardens>, de exemplu.
- ¹⁶⁵ SynAthina cartografiază inițiativele cetățenești, le crește vizibilitatea și le ajută să facă conexiunea cu sectorul privat, diverși experți și administrațiile locale. Prin evaluarea activităților cetățenilor și recunoașterea celor mai bune practici ale societății civile, SynAthina informează în mod constant autoritățile municipale despre prioritățile cetățenilor și face presiuni pentru reglementări la zi, proceduri simplificate și sinergii creative cu cetățenii, pentru a face administrația să reacționeze mai eficient la nevoile cetățenilor. Pentru mai multe informații, vezi <https://www.synathina.gr/en>.
- ¹⁶⁶ „Greenwashing”, în original (n. tr.).
- ¹⁶⁷ Criza climatică nu este singurul domeniu politic în care e nevoie de conducere politică. În ultimii ani, drepturile LGBT au fost consolidate în multe țări în ciuda protestelor unei minorități (foarte vehemente), deoarece continuarea discriminării ar fi fost în contradicție cu standardele drepturilor omului.
- ¹⁶⁸ Nu ar trebui să fie necesară investigarea condițiilor sociale și de mediu în care sunt produse smartphone-urile, dar importul de produse manufacturate cu ajutorul muncii copiilor și care au efecte dezastruoase asupra mediului ar trebui pur și simplu interzis. Vezi <https://www.zeit.de/kultur/2019-06/konsumverhalten-verbote-gesetze-veraenderungen-gewohnheit-freiheit/seite-2> (accesat ultima oară pe 22.04.2020).

Surse

O bună trecere în revistă a conexiunii dintre sistemele democratice și politicile climatice poate fi găsită aici: <https://foreignpolicy.com/2016/06/01/democracyDemocracy>

Statistici interesante care demonstrează o puternică susținere la nivel global, și mai ales în democrații, pentru politici climatice ambițioase pot fi găsite aici: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2020-04/earth-day-2020-ipsos.pdf>

Autori & Consilieri

Sonja Schirmbeck / Autor

Am înțeles tot mai mult că această provocare nu se referă la „protejarea climatului”, ci la protejarea noastră a tuturor în Europa, a realizărilor noastre sociale și a modului nostru de viață.

Robert Zanony / Autor

A considera criza climatică o amenințare urgentă și politica climatică ambițioasă o necesitate este acum – din fericire – ceva de bun simț. Acțiunea adecvată este, bineînțeles, altă poveste. Asigurarea unei modalități juste social pentru acțiunea climatică ambițioasă este o parte crucială a agendei pe care social-democrații trebuie să o adopte și sprijine prin pași politici decisivi. Aceasta a fost esența efortului nostru comun din spatele acestei publicații și sunt cât se poate de bucuros că am luat parte la el.

Victoria Stoiciu / Autor

A scrie înseamnă și descoperire. Atunci când scrisul este un proces colectiv, el devine o reală experiență de învățare. Sper că acest ghid va fi la fel de util cititorului pe cât mi-a fost mie, în calitate de co-autoare a lui.

Thomas Ollermann / Autor

Lucrul la acest proiect mi-a arătat cât de complexă și, astfel, cât de complicată e de fapt politica climatică. Ea nu mai e doar o chestiune ca toate celelalte, ci o întreagă dimensiune.

Ivana Vuchkova / Autor

Întrebarea nu e dacă va mai fi viață pe Pământ, ci cine va trăi aici și în ce condiții. Vrem să asigurăm un viitor sustenabil pentru toți și, pentru asta, trebuie să întreprindem o Acțiune climatică. Justă. Social.

Max Ostermayer / Autor

Cu cât mai adânc cercetezi un subiect, cu atât mai multe straturi de complexitate descoperi. A fost o experiență incredibilă să traversez această complexitate împreună cu o echipă ambițioasă și dedicată spre un obiectiv comun: să arătăm că stă în putința noastră să modelăm un viitor just și sustenabil.

Eva Junge / Autor & Consilier

Ca psiholog de mediu, cred cu tărie în suprapunerea semnificativă dintre politicile socio-ecologice și comunicarea climatică strategică. Se spune că viitorul aparține celor care spun cea mai convingătoare poveste – în această publicație, cititorul va găsi o culegere excelentă de povești inspiratoare pentru transformarea social-democrată.

Toralf Staud / Consilier

La klimafakten.de, scopul nostru e de a-i ajuta pe oameni să găsească modalitatea „lor” de a vorbi despre climat. Această publicație adaugă corului climatic o voce social-democrată puternică – a fost impresionant să o văd cum crește.

Impressum

© 2020

Friedrich-Ebert-Stiftung / Departamentul pentru Europa Centrală și de Est
Hiroshimastr. 28 / 10785 Berlin / Germania

Responsabil:

Matthias Jobelius / Șef departament / Departamentul pentru Europa Centrală
și de Est

Telefon: +49-30-269-35-7726

Fax: +49-30-269-35-9250

<https://www.fes.de/referat-mittel-und-osteuropa>

Pentru a comanda publicația:

marie.meier@fes.de

Opiniile exprimate în această publicație nu sunt în mod necesar și cele ale Fundației Friedrich Ebert (FES). Fără un acord scris explicit din partea Fundației Friedrich Ebert (FES), utilizarea comercială a publicațiilor și produselor media apărute sub egida FES este interzisă.

Grafică: fact and fiction Gmbh

Adaptare grafică a verisunii în limba română: Adapt Graphics

Traducere din limba engleză: Ciprian Șiulea

Tipar versiune în limba română: Artix Plus Print House

Surse imagini

Title picture alliance / Westend61 | Westend61 / Andreas Patek • **S. 7** picture alliance / Andreas Franke | Andreas Franke • **S. 11** picture alliance / Heikki Saukkomaa / Lehtikuva / dpa | Heikki Saukkomaa • **S. 17** picture-alliance / dpa/dpaweb | Rolf Haid • **S. 18** unsplash | mika-baumeister • **S. 20** picture alliance / ZUMAPRESS.com | Ollie Millington / Rmv • **S. 22** picture alliance / REUTERS | SUSANA VERA • **S. 24** picture alliance / Xinhua News Agency | Li Mengxin • **S.27** Archiv der sozialen Demokratie - Friedrich-Ebert-Stiftung • **S. 28** picture alliance / REUTERS | RUBEN SPRICH • **S. 37** picture alliance / dpa | Facundo Arrizabalaga • **S. 39** picture alliance / Frank Hoermann | SVEN SIMON • **S. 43** picture alliance / dpa | Oliver Berg • **S. 49** picture alliance / dpa | Julian Stratenschulte • **S. 55** picture alliance / Richard Linke | Richard Linke • **S. 58** picture alliance / Chen Shichuan / Costfoto | Chen Shichuan / Costfoto • **S. 62** picture alliance / Westend61 | Robijn Page • **S. 63** picture alliance / blickwinkel / W. G. Allgoewer | W. G. Allgoewer • **S. 71** picture alliance/ANN | Viet Nam News • **S. 72** picture alliance / blick winkel/M. Woike | M. Woike • **S. 75** picture alliance / REUTERS | YIORGOS KARAHALIS • **S. 78** picture alliance / REUTERS | AKHTAR SOOMRO • **S. 84** picture alliance / dpa | Thomas Warnack • **S. 90** picture alliance / dpa | Photocome • **S. 93** picture alliance / SZ Photo | Natalie Neomi Isser • **S. 95** picture alliance / dpa | Wael Hamzeh • **S. 95** picture alliance / Xinhua News Agency | - • **S. 99** picture alliance / dpa / dpa-Zentralbild | Thomas Uhlemann • **S. 100** picture alliance / Hans Eder/Shotshop | Hans Eder • **S. 103** picture alliance / Newscom | Jevone Moore • **S. 104** picture alliance / dpa / dpa-Zentralbild | Jan Woitas • **S. 106** picture alliance / dpa / CTK | Michal Kamaryt • **S. 113** picture alliance / Westend61 | Maya Claussen • **S. 116** picture alliance / PIXSELL | Goran Kovacic • **S. 117** picture alliance / Westend61 | Zeljko Dangubic • **S. 120** picture alliance / TASS | Alexander Shcherbak • **S. 122** picture alliance / PIXSELL | Emica Elvedji • **S. 131** picture alliance / dpa / CTK | Roman Vondrous • **S. 132** picture alliance / AAI Furkan Abdula • **S. 134** picture alliance / NurPhoto | Alain Pitton • **S. 137** picture alliance / Fotostand | Fotostand / Reuhl

Index

A

Acceptare

- a politicilor climatice **135**
- a tranziției energetice **76**
- a politicilor climatice **94**

Acces la apă **23**

Acces la energie pentru toți, **72, 73, 117**, *vezi și* sărăcie, energie

Accesibilitate

- a consumului sustenabil **121**
- a energiei **69, 73, 74, 80, 117, 118**
- a mobilității **92, 97, 98, 106, 107, 112, 122**
- a noilor tehnologii **48**
- a tehnologiei verzi **71, 72, 82, 121**

Acordul de la Paris privind Schimbările Climatice **9, 19, 21, 28, 33, 112, 131, 134**

Acorduri trans-frontaliere de tarificare a carbonului **45, 77**

Adunări ale cetățenilor **133, 134, 137**

Agricultură **16, 19, 23, 25, 37, 38, 40**

Alterizare **12**

Amprentă de carbon **59, 61**

- a grupurilor marginalizate **20**
- a tehnologiilor **44**
- a transportului **91, 93, 99, 102**
- a vehiculelor electrice **106**
- a țărilor **18, 21, 131**

Amprentă ecologică **113, 123**

Apartheid climatic **12**

Argumente pro-active **10**

Auto-eficacitate **6, 12, 94, 130, 135**

Automatizare **41, 58**

B

Banca Europeană de Investiții **44, 112**

Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare **112**

Banca Mondială **23, 24, 46, 112**

Biciclete, *vezi și* mobilitate/mers pe bicicletă

Biocombustibili **93**

Biomasă **36, 80, 81**

Blocare a carbonului **44**

Bună guvernanță **70, 85, 135**

C

Calitate a vieții **6, 7, 8, 26, 61, 63, 84, 91, 94, 95, 96, 101, 114, 117, 120, 121, 122, 123, 135**

Capitalism **12, 49, 123, 136**, *vezi și* PIB și creștere

Cărbune **7, 26, 28, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 63, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 85, 86, 90, 114, 128, 130, 133, 134**

- comisii ale cărbunelui **134**
- exploatarea lignitului **39, 41, 42, 44, 81**

Cedefop **48**

Cetățeni și grupuri marginalizate **16, 17, 20, 29, 30, 84, 91, 97, 98,**

115, 118, 121, 128, 130, 132, 135

Cetățenie activă **135**

Cetățenie energetică **76, 135, 136**

Cicluri ale resurselor **47**

Combustibili fosili **7, 21, 36, 40, 47, 51, 71, 73, 75, 80, 83, 85, 90, 91, 98, 101, 102,**

prețul real al **71, 77**

Competențe **48, 60, 101, 105, 131,**

campanie **45, 48**

cerute pe piața muncii **42, 57**

competențe anacronice **39, 48**

competențe sociale **56**

competențe tehnice **56, 60, 104**

învățarea de noi competențe **42**

nepotrivire de **56**

niveluri solicitate **58**

pentru economia circulară **48**

Competitivitate a economiilor și produselor **8, 58, 61, 76, 77, 78, 101**

Comportament **119**

decalaj între conștientizare și comportament **10**

problematic din punct de vedere al mediului **11, 114, 120, 129**

schimbarea lui **6, 12, 58, 59, 70, 92, 112, 114, 121, 122, 123**

sustenabil **12, 73, 112, 114, 120, 121, 136**, *vezi și* mod de viață sustenabil

Comunicare climatică **10, 114**

Comunități **92, 94, 95, 107, 116, 121, 129, 131, 132, 135**, *vezi și* criza climatică și acțiune locală

Conflict armat **24, 31, 85**

Consens social **8**

Consum **8, 59, 61, 63, 64, 65, 72, 102, 114, 121, 122**

al celor defavorizați **113**

consum colaborativ **68**

consum de energie **59, 72, 76, 81, 99, 101**

consum nesustenabil **63**

consum sustenabil **40, 121**

de bunuri cu durată de viață scurtă **24**

decizii de consum **123**

impact asupra creșterii economice **63**

limitarea consumului, *vezi și* decreștere sau suficiență

modele de **8, 59, 63, 122**

Convenția Primarilor **21, 116**

Cooperative **69, 113, 118, 129, 131, 137**

Cooperative energetice **68, 69, 70, 74, 85, 117, 118, 123, 138**

Corupție **118, 133, 135**

Cradle to cradle **47, 64**

Criza climatică **6, 7, 8, 9, 11, 16, 18, 19, 24, 27, 33, 134**, *vezi și* impactul crizei climatice

și acțiunea climatică **9**

și acțiunea guvernamentală **119, 128, 129, 136, 137**

și acțiunea individuală **119**

și acțiunea locală, *vezi și* comunități

și grupuri marginalizate **16, 17, 115**
 și acțiunile guvernamentale, *vezi* și stat, rolul luiși agricultura **16**
 și cooperarea globală **19**
 și costurile energiei **77**
 și deciziile de investiții **44**
 și democrația **25, 128, 129, 133, 134, 135**
 și distribuirea echitabilă a oportunităților **19**
 și economia **24, 41, 128**
 și eficiența energetică **81**
 și energia regenerabilă **80**
 și exploatarea resurselor naturale **47**
 și femeile **19**
 și inegalitatea globală **18**
 și infrastructura **24**
 și intențiile de vot **7, 129, 130**
 și justiția climatică **17**
 și justiția socială **6, 16, 17, 81, 122, 128**
 și locurile de muncă **16, 40, 50, 63**
 și mobilitatea **91, 101**
 și partidele social-democrate **130**
 și penuria de apă **81**
 și percepția publică **119**
 și poluarea aerului **90**
 și progresul social **23**
 și refugiații climatici **24**
 și reglementările **114**
 și rețelele globale **116**
 și sănătatea **19, 23**
 și sărăcia **23, 73**
 și securitatea **24, 80**
 și sindicatele **27**
 și societatea **24, 130**
 și starea de urgență **128**
 și statul-națiune **112**
 și susținerea populară **137**
 și viitorul social-ecologic **137**
 Condiții de lucru **42, 55, 58, 60, 63, 79, 123, 136**
 Contracte pe diferența de carbon **45**
 Control asupra timpului de lucru **22, 120**
 Creșterea populației **90**
 Cunoaștere **10, 12**
 Cuplare sectorială **67**

D

De jos în sus
 elaborare de politici **94, 116, 128, 129, 131, 134, 137**
 dezvoltare de proiecte **117**
 transformare energetică **70, 72, 121**, *vezi* și participare politică
 Decarbonizare **36, 38, 40, 41, 45, 46, 48, 50, 51, 54, 55, 57, 64, 68, 69, 70, 115, 119**
 economie decarbonizată **42, 57, 85**
 ocupații predispuse să beneficieze de
 sistem energetic decarbonizat, *vezi* și energie regenerabilă
 societate decarbonizată **115**
 Decreștere **8, 39, 40, 47, 61, 63, 64, 122**
 decreștere, *vezi* și suficiență
 Decuplare **8**
 Deglobalizare **122**
 Democrație **81, 85, 123, 129, 137, 137, 138, 139**

corelația dintre democratizare și politicile de mediu **129**
 democrație energetică **68, 70, 73**
 impactul crizei climatice asupra democrației **25, 129**
 social-democrație **19, 26, 27, 130, 133, 136**
 Democrație directă **133, 136**
 Democrație energetică **118**
 Dezastrul nuclear de la Cernobâl **27**
 Dezinvestire **44**
 în domeniile bazate pe combustibili fosili **40**
 Dezvoltare regională și locală **96, 101, 116, 123, 135**
 Digitalizare **36, 39, 51, 57, 58, 59, 60, 62, 64, 73, 105, 112**
 Directiva de ecodesign **121**
 Disonanță cognitivă **11**
 Dispariție a ocupațiilor **57, 59**

E

Economie circulară **7, 38, 47, 48, 49, 59**
 Planul de Acțiune pentru Economie Circulară **49**
 Efect de recul **58, 59**
 Eficiență **8, 50, 138**
 eficiență energetică **7, 37, 38, 42, 57, 58, 81**
 eficiență a resurselor **47, 49, 58, 70**
 Egalitate de gen **19, 20, 22, 25, 40, 54, 55, 75**
 Eliminare treptată determinată de piață
 a industriilor bazate pe combustibili fosili **40**
 metan **37**, *vezi* și emisii de gaze cu efect de seră
 Emisii de CO₂, *vezi* și emisii de gaze cu efect de seră
 Emisii de gaze cu efect de seră **16, 17, 19, 20, 21, 29, 37, 45, 57, 58, 61, 64, 72, 80, 83, 90, 91, 93, 96, 97, 98, 99, 101, 106, 112, 114, 115, 116, 117, 119, 132, 133**
 Emisii istorice **19, 21**
 e-mobilitate, *vezi* și mobilitate/e-mobilitate
 Emoții **11**
 Energie, *vezi* și energie regenerabilă
 Energie regenerabilă **71, 73, 74, 75, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 93, 130**, *vezi* și sistem energetic decarbonizat/sector energetic
 beneficii **72**
 conversie **37**
 generare **21, 36**
 industrie **63**
 infrastructură **72, 73, 74, 78**
 instalații **79**
 investiții **69**
 Legea Surselor de Energie Regenerabilă din Germania **76**
 pentru chiriași **122**
 piață **38**
 politici **69, 70, 80, 84**
 producție **36, 72**
 proiecte **70**
 reducere a poluării aerului **83**
 resurse și surse **57, 72, 74, 77, 81**
 sector **39, 42, 74, 75**
 sistem **38**
 stocare **36, 57, 60, 71, 75, 76, 79, 82**
 tehnologii **38**
 Exemple de bune practici **6, 8, 9, 12, 48, 85, 92, 107, 116, 129, 130, 132, 133, 138**
 Extinction Rebellion **131**

FFoamete **17, 23, 24, 29**Fridays for Future **18, 19, 30, 119, 129, 131, 135, 137****G**Ghes **6, 92, 106, 112**Greta Thunberg **19****H**Hidrogen **36, 37, 39, 45, 80, 90, 98, 102, 105, 106**

Intensiv în energie

industrii **44, 77, 80**procese **58**produse **45, 77****I**

Impactul crizei climatice

asupra condițiilor de lucru **63**asupra democrației **128, 130**asupra economiei **24, 41, 101**asupra femeilor **19, 20**asupra grupurilor marginalizate **16**asupra infrastructurii **24**asupra locurilor de muncă **16, 19, 27, 29, 50, 57**asupra mediului **117**asupra oamenilor **7, 8, 9, 23, 129**asupra penuriei de apă **80**asupra sănătății **62, 83**asupra securității alimentare **84**asupra societății **16, 24, 26**asupra țărilor **18**Industria auto **41, 42, 45, 54, 81, 97, 105**Inegalitate **16, 17, 30, 33, 73, 74**inegalitate socială **97**la nivel global **18, 27, 122**la nivel național **50, 115**Infrastructură **18, 24, 31, 36, 38, 44, 46, 47, 48, 56, 69, 72, 73, 74, 76,****77, 78, 91, 92, 93, 96, 97, 98, 99, 101, 104, 107, 109, 113, 129**Inițiative ale cetățenilor **94, 129, 130, 131, 133, 138**

Injustiție, vezi și justiție socială

injustiție socială **8, 16, 20, 128**la nivel global **11, 18, 102**la nivel național **18**lupta împotriva **12, 16, 112**rezultată din măsuri de combatere climatică **20**Instituții democratice **129**Integrare energetică **112**

Intelligent, vezi și activități verzi/sustenabile

infrastructură și contoare **57, 58, 72, 82**inteligente din punct de vedere climatic **61**mobilitate **92, 101, 107**produse **59**rețele **36, 72, 73, 79**tehnologii **58, 59**Investiții **20, 25, 36, 38, 41, 44, 48, 51, 56, 69, 74, 78, 81, 108, 112**ale guvernelor **20**în agricultură **38**în industriile intensive în energie **44**în infrastructură **44, 74, 77**în mobilitatea sustenabilă **99, 104**în transformarea energetică **44, 74, 81, 85**în tranziția energetică **77**pentru decarbonizare **36, 38**pentru reziliență climatică **25**verzi **39, 56**IPCC **9, 33****I**Încadrare progresistă **10, 11**Întreprinderi sociale **113****J**Just din punct de vedere social **8**măsuri de combatere **20**societăți **107**soluții **98, 122**strategie de ieșire **134**transformare energetică **29, 46, 50, 68, 79, 81**viitor **50**Justiție climatică **10, 18, 22, 29**Justiție inter-generațională **8, 17, 122, 129**Justiție socială **8, 12, 16, 20, 21, 27, 29, 39, 54, 70, 81, 97, 100, 101, 107,****114, 115, 121, 130, 132, vezi și** injustițieechitate și solidaritate **8****L**Libertatea de exprimare **129**Limite planetare **30, 70, 113**Lipsa de lucrători calificați **54**Locuri de muncă **7, 12, 16, 22, 27, 31, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 48,****49, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 63, 68, 69, 70, 71, 74, 78, 81, 83, 104,****105, 118, 123, 131, vezi și** lucrătoriiși decarbonizarea **38**în agricultură **16, 38**în comunitățile locale **36**în industriile emergente **38, 40, 42, 47, 54, 59, vezi și** locuri de muncă

verzi/locuri de muncă sustenabile în sectoarele emergente

în sectorul energiei fosile **70**în sectorul energiei regenerabile **39**în transportul public **38, 39**în turism **19**locuri de muncă sustenabile **8, 39, 79, 104, 117**ocupare precară prost salarizată **29**riscul pierderii lor din cauza încălzirii globale **16, 19, 27, 29, 41, 50, 57**verzi **40**Lucrători **26, 27, 28, 29, 41, 42, 48, 54, 55, 56, 58, 60, 63, 64, 74, 75, 78,****79, 85, 104, 105, 123, 131, vezi și** locuri de muncăadaptarea la schimbarea tehnologică **45**amenințare pentru sănătate și bunăstare **27**competențe anacronice **48**contribuție la progresul civilizațional **79**cu nivel înalt de competențe **54, 60**din economia bazată pe fosili **40, 41**din industria auto **6, 39, 41**din industria construcțiilor **38, 42, 54**din sectorul energiei fosile **7, 39, 74, 78, vezi și** cărbunedin sectorul energiei regenerabile **71, 74**din sectorul îngrijirii **54, vezi și** sectorul îngrijirii

dispariție a unor ocupații **41**
 lipsa de lucrători calificați **105**
 lucrători în vârstă, vezi și transformare structurală, pensionare anticipată
 noi competențe **42, 43, 45, 48, 56, 60**, vezi și transformare structurală,
 instrumente de susținere a lucrătorilor
 progres prin educație **43**
 reducerea programului de lucru, vezi și control asupra timpului de lucru
 schimbarea locurilor de muncă **42**
 și schimbarea demografică **54**
 tranziție justă pentru **79**, vezi și tranziție justă
 Lucru de acasă **95, 96**

M

Mecanismul pentru Interconectarea Europei **99**
 Metan, vezi și emisii de gaze cu efect de seră
 Migrație **24, 31, 54, 80, 85, 116**
 Mobilitate **8, 36, 51, 64, 90, 91, 94, 101, 103, 105, 107, 108, 109, 117, 121, 130**
 aglomerație **101, 107, 108**
 Anul European al Căilor Ferate
 car-sharing **47, 92, 97, 108, 120**
 căi ferate **99, 102, 107**
 digitalizare **36**
 e-mobilitate **21, 41, 51, 91, 98, 102, 103, 104, 105, 107**
 limite de viteză **114**
 mers cu bicicleta **6, 20, 39, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 101, 104, 109, 114, 119, 121, 122**
 mobilitate individuală **38, 42, 92, 104**
 mobilitate sustenabilă **7, 90, 92, 94, 95, 97, 101, 104**
 mobilitate urbană **19, 91, 92, 98**
 mobilitate verde **38, 90, 106**
 modele ale mobilității **41, 94**
 multi-modalitate **36, 90, 92, 93**
 parcare **90, 92, 94, 97, 98, 114**
 Săptămâna Europeană a Mobilității **90**
 sectorul mobilității **36, 39, 91**
 transformarea mobilității **8, 41, 91, 97, 103, 104, 108, 130**
 transport public **20, 29, 36, 38, 41, 63, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 101, 104, 107, 117, 121**
 utilizatori vulnerabili ai drumurilor **91**
 vehicule cu zero emisii **37**
 zboruri și aviație **98, 99, 100, 102, 107, 120**
 Muncă la distanță **95, 96**

N

Narațiuni **10, 11, 12, 79, 112, 114, 120, 128**
 Negociere colectivă **55, 63**
 Neutralitate a carbonului, **19, 36**, vezi și verde sau sustenabilitate a UE **7, 85, 112**
 „New Deal”-ul Verde European **8, 44, 45, 46, 77, 78, 85, 92, 112, 113, 130**
 Nimeni nu e lăsat în urmă **40, 48, 73, 78, 114, 128**
 Nitrogen **37**
 Nou normal **114, 121, 131**
 Nu există locuri de muncă pe o planetă moartă **29, 40, 50, 71, 131**

O

ONG-uri **28, 29, 50, 116, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 137**
 Orașe C40 **91**
 Orașul de 30 de minute **94**

P

Pandemia de Covid-19 **6, 31, 55, 83, 92, 95, 100, 114, 115, 119, 121, 123, 128, 134, 137**
 Panouri fotovoltaice **51, 70, 76, 77, 80, 122**
 Parcare **94, 97, 98, 114**, vezi și mobilitate/parcare
 Parcuri eoliene **36, 38, 47, 70, 74, 76, 77, 80**
 Participare politică **25, 49, 69, 70, 94, 129, 131, 133, 135**, vezi și elaborarea de politici de jos în sus
 Partide **26, 27, 50, 129, 130, 131**
 partide de opoziție **128**
 partide social-democrate **26, 54, 79, 130**
 partide verzi **26**
 PIB și creștere **8, 63, 113**, vezi și capitalism
 PIB și decreștere **136**
 Plan climatic de la bază **132**
 Prietenii Naturii **26**
 Principiul poluatorul plătește **115**
 Politici ale ocupării, vezi și schimbare structurală, sprijin pentru lucrători
 Politici și acțiuni climatice ambițioase **7, 9, 12, 16, 21, 22, 23, 24, 29, 33, 38, 39, 41, 43, 114, 116, 117, 119, 120, 128, 129, 130, 133, 136, 139**
 Poluare a aerului **6, 23, 26, 75, 83, 90, 100, 102, 105, 120**
 Poluare fonică **90, 91**
 Productivitate **61, 62, 65, 78, 101**
 Program de lucru **61, 62, 64, 65, 105**
 Programe regionale de sprijin **43**
 Progres social **11, 23, 24, 25, 29, 84**
 Proiecte energetice deținute de comunitate **68, 70, 116, 117**
 Proiectul Civitas **90**
 Prosumatori **116**
 Public țintă **10, 12**
 Puncte critice **8, 9**

R

Raportul Brundtland **26**
 Redistribuire a prosperității **20, 63, 91, 113, 115, 121, 123**
 Refugiați climatici **24, 128**
 Reglementări **20, 58, 59, 63, 64, 112, 114, 115, 130, 138**
 Reglementări de ecodesign **121**
 Remunicipalizare **68, 117, 130**
 Reprezentare **30, 39, 54, 55, 75, 129, 134**
 Rețeaua Trans-Europeană de Transport **99**
 Revendicarea străzilor **94**
 Reziliență **18, 32, 69, 117**
 Reziliență climatică
 a grupurilor marginalizate **24, 25**
 a infrastructurii **16**
 a societății **25, 123**
 Salariu de trai **63**
 Salariu mic/ocupare precară **29**
 Salt **19, 48, 81**
 Sănătate **23, 83, 90, 91, 114, 119, 137**

Sărăcie **17, 19, 23, 24, 29, 30, 31, 33, 73, 74, 84, 86, 112**
energetică **69, 73, 76, 84, 116**, *vezi și* acces la energie pentru toți

Schimbare climatică
impact asupra penuriei de apă **128**

Schimbarea demografică **51, 54, 56, 64**

Schimbare structurală
instrumente de susținere a lucrătorilor **105**

Schimbare tehnologică **45, 59, 60**

Scurgeri de carbon **44, 114, 123**

Secetă **6, 16, 23, 24, 80, 118, 128**, *vezi și* impactul schimbării climatice asupra penuriei de apă

Sector energetic, *vezi și* energie regenerabilă/sistem energetic decarbonizat

Sectorul încălzirii și răcirii **37**

Sectorul îngrijirii **40, 54, 55, 63**, *vezi și* lucrători din sectorul îngrijirii

Securitate energetică **74, 80, 82**

Sindicate **27, 39, 54, 131**
oportunități ale digitalizării **58**
reducerea programului de lucru **61, 62**, *vezi și* control asupra timpului de lucru
și centrele de competențe
și decarbonizare **55**
și democrație **123, 131**
și expertiza lor **45**
și industria cărbunelui **79**
și justiție socială **54**
și locuri de muncă verzi **39**
și noi alianțe **55**
și politici climatice **28**
și putere de negociere **54, 56**
și social-democrație **27, 29**
și tranziția justă **50, 70**

Sistem de impozitare **20, 29, 45, 49, 98, 113, 115, 118, 123**

Sistem energetic descentralizat **7, 36, 38, 46, 57, 68, 70, 73, 74, 75, 76, 79, 84, 85, 106**

Sisteme de tip ghișeu unic **85**

Sisteme politice **25**

Social-democrație **7, 9, 10, 12, 16, 20, 24, 26, 27, 29, 43, 50, 54, 61, 79, 115, 118, 130, 133, 135, 137**

Societate coerentă din punct de vedere energetic **68, 73**

Solidaritate **6, 8, 12, 19, 29, 45, 54, 69, 70, 73, 79, 130**

Stare de urgență **123, 128**

Stimulente financiare **70, 112**

Stat
rol al **60, 112, 115, 123, 129, 134, 136**, *vezi și* criza climatică și acțiunea guvernamentală

State autocratice **101, 116, 128, 129, 132**

Stocare a deșeurilor nucleare **77**

Stocul de locuințe **36, 37, 38, 42**

Strategia Industrială Europeană **46**

Subvenții **77, 98, 101, 102, 115, 122**

Suficiență **8, 49, 50, 81, 120, 121, 122**, *vezi și* decreștere și consum

Susținere pentru politici climatice ambițioase **7, 70, 97, 119, 129, 136, 137**

Sustenabilitate **7, 8, 10, 11, 12, 26, 28, 30, 33, 47, 49, 50, 51, 59, 60, 61, 79, 91, 99, 101, 102, 105, 107, 108, 109, 115, 116, 120, 121, 129, 131, 138**, *vezi și* verde/inteligent
bunuri sustenabile **121**
construcții sustenabile **121**

consum de resurse nesustenabil **63**

consum sustenabil **121, 122**

dezvoltare sustenabilă **27, 84, 113, 116**

economie sustenabilă **59, 61, 64, 122**

economii sustenabile din punct de vedere al mediului **28**

energie sustenabilă **46, 69, 70, 80, 83, 113, 117, 118**

infrastructură sustenabilă **91, 92, 112, 121**

locuri de muncă sustenabile **7, 8**

mobilitate sustenabilă **7, 93, 94, 96, 97, 98, 101, 105**

mod de viață sustenabil **112, 121, 122, 123, 136**, *vezi și* comportament sustenabil

Obiective de Dezvoltare Durabilă **112, 117**

orașe sustenabile **117**

Planul de Acțiune pentru Finanțare Sustenabilă **44**

politică de mediu **27**

producție sustenabilă **40, 131**

rețele sustenabile **116**

servicii financiare sustenabile **39**

sistem de încălzire sustenabil **130**

societate sustenabilă **7, 60, 61**

tehnologii sustenabile **44, 50, 79**

viitor sustenabil **11, 12, 28, 50, 64, 79, 131, 133, 135**

Ș

Șomaj **41, 42, 54, 56, 59, 60, 122**

T

Tarifare a carbonului **20, 29, 77, 113, 114, 115**

Tarife de alimentare pentru electricitate **76**

Taxa pe kerosen **102**

Taxa pe motorină **102**

Transformare energetică **37, 60, 73, 76**

Transformare social-ecologică **9, 10, 24**

Transformare structurală **43**
instrumente de susținere a lucrătorilor **41, 42, 48**, *vezi și* locuri de muncă/lucrători: noi competențe/politici de ocupare
instrumente pentru susținerea regiunilor **43, 44**, *vezi și* dezvoltare regională și locală
programe de pensionare anticipată, *vezi și* lucrători, lucrători în vârstă

Transparență **71, 129, 133**

Transport public, *vezi și* mobilitate/transport public

Tranziție **29, 32, 33, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 54, 55, 57, 60, 64, 68, 70, 71, 76, 78, 79, 81, 105, 115**
economii în tranziție **39, 46, 48, 78**
fonduri de tranziție **42**

Tranziție justă **7, 28, 29, 33, 39, 40, 41, 42, 44, 63, 70, 71, 77, 78, 79, 80, 105**
fondul **44**
mecanism **44**

Ținta de 1,5°C **8, 9, 16, 18, 25, 29, 33, 102, 123, 133, 134**

U

Urbanizare **101, 117**

V

Valori **10, 11, 19, 130**
autoritare **129**
biosferice și altruiste **11**

demodate **25**
 intrinseci **11**
 materialiste **11**
 valori centrale democratice **29**
 valori centrale tradiționale **29**

Valuri de căldură **16, 94**

Vehicule cu motor cu combustie **37, 39, 42, 93, 98, 103, 105, 106, 107**

Venit **40, 54, 55, 61, 62, 63, 123**

decuplarea salariilor de productivitate **62**
 disponibil **76**
 în sectorul îngrijirii **55**
 în industria exploatarei cărbunelui **79**
 mic sau insuficient **76, 78**
 reducerea programului de lucru **61, 62**
 salariați cu venituri mici **97, 100, 123**
 salarii echitabile **40, 62**
 stabilitatea **7**

țări cu venit mic **18**

țări cu venit mediu **17, 119**

venit personal **120**

Verde

Acord

Agenda Verde **112**

cercetare **19, 43, 101**

diplomație **21**

economie **19, 29, 36, 38, 39, 49, 63, 64**

hidrogen **36, 80**

locuri de muncă **39, 40**, *vezi și* locuri de muncă în sectoarele

emergente/ locuri de muncă sustenabile

partide **26**

start-up-uri **39**

tehnologii **19, 38, 80**

Viitorul muncii **61, 64**

W

Willy Brandt **9, 26**

Z

Zboruri/aviație, *vezi și* mobilitate/zboruri și aviație

Zone pietonale **91, 94, 97, 120, 133**

Acțiunea climatică ambițioasă și progresul social trebuie să meargă mână în mână. Mai mult, criza climatică subminează progresul social și dezvoltarea democratică obținute de-a lungul ultimelor decenii.

În acest manual de argumente, am examinat cele șapte cele mai importante zone tematice, în care preocupările sociale și de mediu sunt adesea montate unele împotriva altora – în mod eronat. În schimb, noi prezentăm argumente care arată că politicile climatice ambițioase pot să ne ajute să edificăm societăți mai echitabile și mai sociale.